TEGN

NUMMER 48 • PRIS 75 KRONER

Joanna Rubin Dranger · Gösta Gummesson · Jean van Hamme · Paul Pope · Serier & film: Image

Raptusfestivalen · Geir Moen

48
9 770801 687427

LEDER

Norsk redaktør – Njål Gulbrandsen • njaalg@student.matnat.uio.no

Raptusfestivalen er antageligvis den største tegneserieriebegivenheten i Norge. I september i år ble nok en vellykket festival avholdt i Bergen med Jeff Smith som hovedatraksjon. Men våre hjemlige tegnere er ikke stort dårligere, og både Frode Øverli og Lise Myre trakk mange mennesker. Vi er i denne utgaven av *TEGN* så heldige at vi har en reportasje fra Raptusfestivalen på tegneserieform. Den er skrevet av Morten Harper og tegnet av Håvard Styve Johansen. Morten Harper er kjent fra flere bøker og artikler om tegneseirer, og er fortiden aktuell med den nye norske serien »Blodøks« som han lager sammen med Geir Moen. Håvard Styve Johansen er snart aktuell med en egen serie utgitt på Kick Ass Comics.

Raptusfestivalen i Bergen samler store deler av det norske tegneseriemiljøet. Bilde er fra årets serieparade. Foto: Njål Gulbrandsen

Både Geir Moen og Torbjørn Lien, som er omtalt i dette nummeret av *TEGN*, var tilstede på festivalen. Torbjørn Lien har faktisk også tidligere vært omtalt i *TEGN*. Så tidlig som i 1987 hadde han nemlig historien »Det siste håp« på trykk i *TEGN* nr. 6.

En som ikke var på Raptusfestivalen var Jason. Han er fortiden nemlig i Belgia hvor han jobber med den andre delen av »Jernvognen«. Jason er på vei til å bli en betydelig norsk eksportartikkel på tegneseriefronten. Hans utgivelse »Hey wait...« i USA har fått strålende kritikker, og forlaget Fantagraphics har allerede planene klare for to album til.

Men også etter Raptus har det skjedd ting. Serieteket i Oslo har i høst hatt flere utstillinger av tegneserieoriginaler. Blant annet hadde de en særdeles vellykket salgsutsilling med Pondus-originaler. I tillegg har de også avholdt et serieskaperkurs for barn og unge. Som et supplement til dette har Norsk Tegneserieforum startet med tegneserieverksted en gang i måneden på Serieteket, der folk kan stikke innom og selv tegne serier og lære litt om hvordan serier blir skapt. Verkstedene avholdes den første onsdagen hver måned, med forskjellige tegneserieskapere som instruktører. Men NTF har også greid å gjennomføre flere ting. De var ganske godt representert på Raptusfestivalen, og i tillegg har de greid å avvikle en tegneserierkonkurranse for amatører, og et møte med serieskaperne Arild Midthun og Dag Kolstad. Så det er all mulig grunn til å være optimistisk på veiene av det norske tegneseriemiljøet.

God lesning

Njål Gulbrandsen

Köp en hel årgång av BILD & BUBBLA

Nordens största tidskrift om tecknade serier!

◄ BILD & BUBBLA NR 1/2000 – GOTT OCH BLANDAT ◄

Ett välmatat och blandat nummer med bland annat en intervju med den kreative göteborgaren *Henrik Lange* i vilken han berättar om serier och animerad film, en artikel om den elegant tecknande serieskaparen *Roy Crane* som gav oss klassiska dagsstrippserier som *Buz Sawyer* och *Wash Tubs*, en analys av amerikanskan *Madison Clells* utlämnande självbiografiska serier om sina multipla personligheter samt en artikel om den feta och irriterande *Katten Gustav*.

► BILD & BUBBLA NR 2/2000 – STORT BLUEBERRYNUMMER! ►

En stor och djuplodande specialsektion med allt du vill veta om en av världens bästa västernserier med bland annat en intervju med *Jean »Moebius« Giraud*, en av Blueberrys skapare, samt artiklar och intervjuer om och med andra serieskapare som varit involverade i serien som *Corteginanni*, *Blanc-Dumont*, *Rouge* med flera. Dessutom en artikel om *Debbie Drechsler*, den amerikanska serieskaparen bakom det kontroversiella albumet »Pappas flicka«, en artikel om *Asterix* på film med mera.

◄ BILD & BUBBLA NR 3/2000 – STORT FANTOMENNUMMER! ◄

En stor och fyllig specialsektion om den 50-årsjubilerande *Fantomentidningen* med bland annat en utförlig intervju med herr Fantomen själv, redaktör *Ulf Granberg*, presentationer av i stort sett alla som arbetat med tidningen genom åren samt en artikel om Fantomen på film. Dessutom en intervju med *Bill Sienkiewicz*, en av de mest nyskapande och utmanande amerikanska serieskaparna, en stor artikel om hur det står till med serierna i vårt grannland *Norge* med mera. Ett extratjock jubileumsnummer på hela 150 sidor!

► BILD & BUBBLA NR 4/2000 – STORT FINLANDSNUMMER! ►

Det slutgiltiga numret om den nya spännande trenden med moderna serier i Finland. Tidningen innehåller bland annat en omfattande specialsektion med ett stort antal intervjuer med de mest intressanta av dagens finska serieskapare. Varje intervju åtföljs av serie-exempel som ger dig möjlighet att stifta bekantskap med ett antal nya intressanta seriefigurer. Tidningen som är på hela 132 sidor innehåller dessutom mycket mer som till exempel en artikel om olika filmatiseringar av denna klassiska skräckserien *»Tales from the Crypt«*.

Jo dét är riktigt! För bara 199 NKR får du årgång 2000 av *Bild & Bubbla*, Nordens ledande tidskrift om tecknade serier. Fyra stora, välmatade nummer delvis i färg och fulla med intressanta artiklar, intervjuer, recensioner med mera, med mera. Nästan 500 sidor med information om det senaste i serievärlden. För att du skall slippa extra avgifter etc så kan du nu sätta in pengarna direkt på *Tegns* postgirokonto 0814 43 72108, Tegn. Sedan är det bara att luta dig tillbaka och vänta på att en kraftig duns i din brevlåda som annonserar att du har många spännande timmars läsning framför dig.

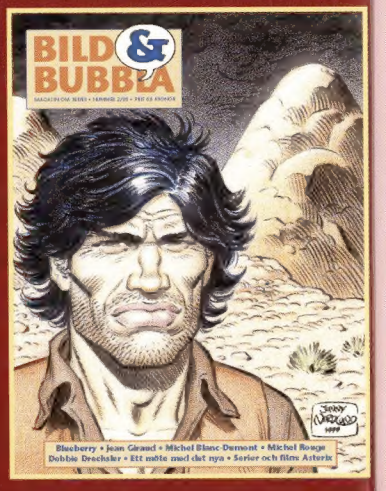

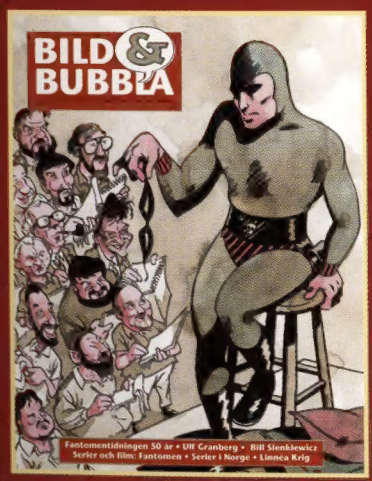

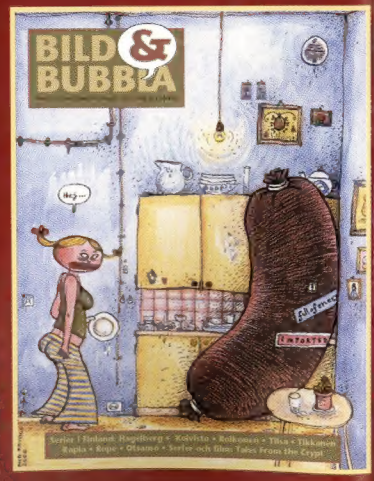

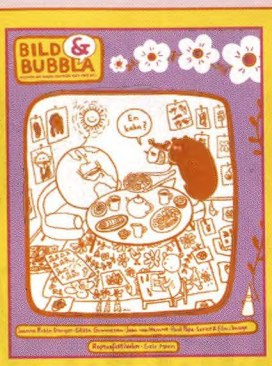

B&B 4/01

OMSLAG
Joanna Rubin Dranger

BILD & BUBBLA
4/01 (nr 155 från starten 1968), december 2001

UTGES AV
Seriefrämjandet (SeF)

B&B UTKOMMER
med fyra nummer per år (i mars, juni, september och december)

ADRESS
Seriefrämjandet
Box 51
232 02 Åkarp

E-POST
bildobubbla@telia.com

TELEFON
040–30 70 05

WEBBPLATS
www.seriefrmjandet.com

MEDLEMSKAP
245:– (för ungdomar upp till 18 år 175:–) ett år inklusive prenumeration på Bild & Bubbla (300:– utanför Sverige) på postgirokonto 17 36 15-6, SeF

REDAKTÖRER
Jakob Hallin, form och tryckerikontakter
jakob.hallin@telia.com
Peter Nilsson, textredigering och faktagranskning
petni@spray.se
Fredrik Strömberg, annonsförsäljning och marknadsföring *fstromberg@telia.com*

RECENSIONSANSVARIG
Mats Nordström
glasbok@spray.se

KORREKTUR
Göran Ribe

ANSVARIG UTGIVARE
Fredrik Strömberg

TACK TILL
Joakim Gunnarsson, Henrik Hallberg, Agneta Hallin, Mårten Hallin, Mats Källblad och Claes Reimerthi

DISTRIBUTION
Grand Ocean AB, Slipgatan 5, 117 39 Stockholm, tel. 08-84 08 26
Nätverkstan Ekonomitjänst, Box 311 20, 400 32 Göteborg, tel. 031-743 99 05

TRYCK
JA Grafiska AB, 2001

PUBLICERING AV MATERIAL
från tidningen får endast ske med redaktionens skriftliga tillstånd. Citera oss gärna med angivande av källa.

BREV
Vi förutsätter att brev till redaktionen är avsedda för publicering om inget annat anges.

BILDER
copyright respektive upphovsman och/eller förlag.

ISSN
0347-7096

TEGN 48

UTGITT AV
TEGN A/L
Nico Hambros vei 4
0969 Oslo

NORSK REDAKSJON
Redaktør: Njål Gulbrandsen, **Økonomi:** Per J Olsen, **Medarbeidere:** Erik Falk, Øyvind Holen, Morten Harper, Tor Arne Hegna og Matti Riesto

WEB
www.tegn.no

MAIL
redaksjon@tegn.no

POSTGIRO
0814 43 72108

ABONNEMENT
Kr 260 for fire nummer

UTGITT MED STØTTE AV
Norsk Kulturråd

ISSN
0801-6879

LEDARE *Kräv din plats!*

Ordförande – Fredrik Strömberg • fstromberg@telia.com

Det är dags att serierna kräver sin plats!

Alltför länge har vi som bryr oss om den tecknade serien funnit oss i att den betraktas som ett andra klassens medium. Det här är en boja som serieformen burit på länge, eftersom den historiskt sett nästan uteslutande använts för att kommunicera på ett enkelt och lättfattligt sätt.

Visst, serier *är* ofta ganska lättviktig underhållning, inte sällan riktad till yngre läsare. Därav kan man dock inte dra slutsatsen att det *måste* vara så. Det finns inget i seriens form som säger att man inte kan göra vuxna, intelligenta, krävande, utmanande serier.

Min definition av serieformen är »bilder i sekvens«. Varken mer eller mindre. Som synes finns det ingenting i den definitionen som säger att serier måste innehålla talande ankor utan underbyxor eller mer eller mindre fascistoida »hjältar« i tighta trikåer. Trots det avfärdar många serier som något katten släpat in.

Jag förnekar inte att en mycket stor del av serieutbudet *är* kommersiellt skräp. Tvärtom är just detta min poäng. Jag anser att vi i Sverige har den seriekultur vi förtjänar. Eftersom vi knappt i någon instans – från förlag till myndigheter – verkligen satsar på konstformen, dominerar de lättsmälta, kommersiella serierna. Inte konstigt att gemene man inte ens vet att det finns mer avancerade, krävande serier.

Attityden är tydlig i det faktum att andra, mer »accepterade« former (film, litteratur, teater, musik och så vidare) har stående bidrag från stat och kommun. Serierna saknar detta, så när som på en styvmoderligt behandlad underavdelning till barnlitteraturstödet. Förlagen är lika goda kålsupare, och tar, baserat på ovanstående fördomar, oftast inte upp serier som utgivningsobjekt alls utöver massmarknadsförlagens underhållningstidningar.

Det är dags att man från seriebranschens sida slutar acceptera denna behandling. Serierna måste kräva sin plats i det kulturella livet i Sverige, och kräva att bli behandlade på samma villkor som konst, film, teater, litteratur och andra uttrycksformer.

Puss på er!

Fredrik Strömberg

INNEHÅLL

JOANNA RUBIN DRANGER • »Kärleken och karriären – en pratstund med Joanna Rubin Dranger« *av Fredrik Strömberg* 4

SERIE AV DRANGER • »Fittflickan« *av Joanna Rubin Dranger* 14

PAUL POPE • »Paul Pope – mannen från tre världar« *av Fredrik Strömberg* 16

5 SERIER • Serier som har vært inspirerende og viktige for den »kunstneriske utvikling«, valgt *av Rune Borvik* 21

PÅ ANDRA SIDAN • Godbitar från utgivningen i USA enligt *Henrik Hallberg* 22

VAN HAMME • »Mannen med guldfingrarna – van Hamme blåser nytt liv i äventyrsserien« *av Claes Reimerthi* 24

TITTA HAN FLYGER! • Superhjältegenren bevakad *av David Haglund* 36

GEIR MOEN • »Maskiner, våpen og vold – Geir Moen i gladvoldens tjeneste« *av Øyvind Holen* .. 38

GÄSTPENNA • Andra ämnen, andra synviklar. Om pokémontränare och demonbekämpare. *av Jenny Linderström* 43

GÖSTA GUMMESSON • »Småläningar emellan – Gösta Gummesson och Åsa-Nisse« *av Peter Nilsson* 44

AVIGSERIER • Amatörserier granskas och bedöms *av Ulf Österström* 60

TORBJØRN LIEN • »Motsetningernes Kollektiv – Albumdebut for Torbjørn Lien« *av Morten Harper* 62

RAPTUS-SERIE • »Jakten på de gode tegneseriene« *av Morten Harper og Håvard Styve Johansen* 64

FREDRIK I GAMLA VÄRLDEN • Nordisk serieutgivning bevakad *av Fredrik Strömberg* 66

IMAGES PÅ FILM • »Serier och film del 15 – Spawn & C:o – om Imageserier på film« *David Haglund* 68

TIDSKRIFTER • Aktuellt i andra serietidskrifter *av Peter Nilsson* 75

I STÄLLET • Svensk serietidningsutgivning bevakad *av Jens Lindell* 76

RECENSIONER • Svenska och utländska album recenseras *Recensionsansvarig Mats Nordström* ... 78

PORTRÄTT • Marsupilami-tecknaren Batem presenteras *av Susanne Nielsen och Thomas Berger* 88

FÖRENINGSLIV • På gång i Sveriges serieföreningar *Redaktör Fredrik Strömberg* 90

ANMELDELSER • Norskspråklige utgivelser dissekeres 92

NYHETER • Nyheter från världens alla hörn *Redaktörer Peter Nilsson & Fredrik Strömberg* 95

Kärleken oc

– en pratstund med Jo

av **FREDRIK STRÖMBERG**

Till synes från ingenstans kom hon, Joanna Rubin Dranger, och skapade en av 90-talets största svenska seriesuccéer: »Fröken Livrädd och Kärleken«. Hon kom också från ett annat håll än de flesta serieskapare, och valde därför en ny form och ett nytt berättande. Resultatet uteblev inte. Boken låg länge på bokhandlarnas bästsäljarlistor och nådde många som i vanliga fall inte läser serier. Nu har uppföljaren »Fröken Märkvärdig och Karriären« anlänt, och B&B knackade på för en audiens hos den svenska serieromanens okrönta drottning.

TILL HÖGER: *Joanna Rubin Dranger – visst finns det en viss likhet med huvudpersonerna i hennes tecknade romaner.*

NERE TILL HÖGER: *»Domarna« som skall döma Fröken Livrädd. Vid vissa tillfällen är inspiration från Tove Jansson mycket tydlig.*

»Fröken Livrädd och Kärleken« får väl sägas ha varit ditt genombrott som författare. När föddes idén till den här berättelsen?

– Själva berättelsen i »Fröken Livrädd & Kärleken« föddes faktiskt för mer än fem år sen. Jag hade just slutat på Konstfack och kände ett enormt starkt behov av att skriva. Jag köpte en bärbar dator och försökte under ett antal månader hitta något slags språk. Å ena sidan minns jag den perioden som att jag drevs av en extrem lust, en slags elektricitet, å andra sidan hade jag känslan av att hela idén med skrivande var fullkomligt vansinnig. Jag hade ju ingen erfarenhet av att skriva, att arbeta med ord. Det finns så många människor som drömmer om att bli författare, och själv hade jag inte ens skrivit för byrålådan.

Min text blev inte heller särskilt lyckad. Jag tyckte aldrig jag fick ihop den. När jag fick ett sommarvikariat som tecknare på *Expressen*, blev det en slags lättnad, jag slapp liksom. Det där sommarjobbet visade sig dessutom bli en oväntat bra erfarenhet och jag blev kvar på *Expressen* i nästan ett år.

h karriären

anna Rubin Dranger

»Jag hade ju min dröm i bakhuvudet och den drömmen gick ut på att skriva en prosaroman. En morgon när jag var på väg till mitt frilanskontor fick jag plötsligt idén att jag skulle göra en tecknad roman istället. Jag såg framför mig en slags översättning i bilder av den traditionella prosaformen.«

När jag efter *Expressen* började frilansa på allvar, som illustratör för olika tidningar, så fanns drömmen och behovet att skriva kvar. Jag hatar konstnärsklyschor, men jag tror faktiskt att det här med ett eget berättande var en nödvändighet mer än ett val.

TECKNAD ROMAN

OK, men hur kom det sig att du valde serieformen, eller om man så vill bildberättandet, för din historia?

– Jag hade ju min dröm i bakhuvudet och den drömmen gick ut på att skriva en prosaroman. En morgon när jag var på väg till mitt frilanskontor fick jag plötsligt idén att jag skulle göra en tecknad roman istället. Jag såg framför mig en slags översättning i bilder av den traditionella prosaformen. Jag tyckte själv att det var en helt lysande idé, det kändes nyskapande. Så jag gick till kontoret och satte igång direkt, och jag märkte med en gång att det skulle kunna fungera. Det var verkligen väldigt roligt och inspirerande. Ganska långt senare fick jag reda på att begreppet »graphic novel« är en välkänd genre i USA, ett uttryck myntat på sjuttiotalet av Will Eisner. Begreppet i sig var alltså inte nytt, som jag hade trott. Men det viktiga var ju att jag hittade en form som passar mig att arbeta i. Jag tror dessutom att mina böcker trots allt har skapat någonting nytt, även om det nya med dem bara är en mycket liten utveckling av en redan existerande genre.

Jo, jag kände direkt när jag läste din första bok att du lyckades göra något unikt. Och då har jag läst ganska mycket serier genom åren. Men det här med »grafisk roman«. Du var alltså inte medveten om de längre, mer seriösa verk i serieform som skapats framför allt under de senaste två decennierna när du skapade »Fröken Livrädd«?

– Nej. På »Fröken Livrädd & Kärleken« står det »en tecknad roman«, som en slags genrebeskrivning. Jag valde att kalla boken så eftersom min startmotor var just själva idén att göra en »tecknad roman«. Jag tycker dessutom att det är en riktigt bra genrebeskrivning, en beskrivning som inte är belastad av något gammalt, I alla fall inte här i Sverige.

TILL VÄNSTER: *En helt »Fel« Fröken Livrädd.*

NERE TILL VÄNSTER: *Joanna designade frimärken till Alla hjärtans dag 2000.*

NERE TILL HÖGER: *Omslagen och designen på Joannas böcker skiljer sig markant från de flesta andra seriepublikationer.*

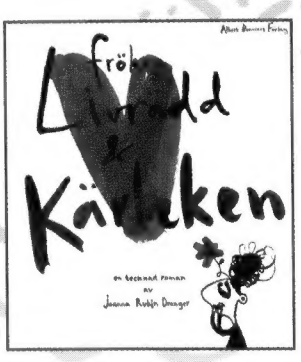

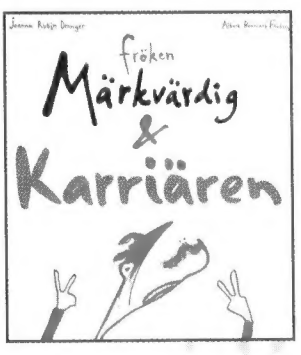

OVAN: *En illustration i collageteknik till en kortnovell skriven av Torbjörn Elensky. Publicerad i Dagens Nyheter Kultur sommaren 2000.*

Nej, det är nog sant. Du har också valt en ganska ovanlig form för din bok: kvadratisk och med en bild per sida. För mig som ser så många arbeta i samma format som alla andra, utan att ens ifrågasätta det, kändes det som en frisk fläkt. Hur kom du fram till det?

– I princip blir alla bilder bättre ju större plats de får. Till exempel en bild som dras upp över en helsida i en tidning, den kan bli extremt effektiv, slagkraftig. Precis samma bild tappar lätt udden då den får ett litet utrymme. Det är därför H&M:s underklädesaffischer är lika horribla som effektiva. I frimärksformat skulle de vara helt harmlösa. Att inte ha serierutor utan en bild per sida ger bilderna en chans, de tillåts ta större plats i berättelsen och ges därmed ett större egenvärde.

Men det här är ju inget jag är ensam om att göra eller först med på något sätt. Både Tove Jansson och Anna Höglund har gjort bilderböcker för vuxna i barnboksinspirerade former, med en bild per ruta. Anna Höglunds bok »Syborgs förbannelse« har varit en jätteviktig bok för mig och Tove Jansson är ju en närmast övertydlig förebild i mina böcker, om än i första hand berättartematiskt. Och psykologiskt. Hennes berättelser kretsar kring stora doser av mörker och »farligheter« men har ändå alltid en mycket tydlig grundtrygghet som ankare i botten. Det är något jag själv eftersträvar. Att förmedla ett hopp.

Men för att återkomma till frågan; Det som jag tror är nytt med mina frökenböcker är framför allt berättelsernas längd – det långa formatet. Det ger ju också ett annorlunda och betydligt långsammare berättartempo, vilket passar mig bra.

BLICKEN HALKAR

Vad har den här formen inneburit för ditt berättande?

– Text och bild i symbios känns som en slags hemmabas för mig nu, som jag är enormt tacksam över att jag funnit. Det fanns en tid när jag inte alls visste vad jag skulle göra av de där disparata viljorna att å ena sidan skriva – å andra sidan ägna mig åt bild och form. Förhoppningsvis kan jag nu utgå från »basen« och gå vidare på nya äventyr. Experimentera med andra former av berättande i ord och bild i framtiden. Det är jag väldigt sugen på.

Du har sagt vid något tillfälle att du inte gillar tecknade seriers vanliga upplägg med flera rutor per sida eftersom du inte kan låta bli att läsa i förväg.

– Ja, men jag vill passa på att poängtera att jag verkligen gillar en hel del »traditionella« serier, men att gilla något betyder ju inte att man själv vill jobba med det. Häromdagen var jag ute på landet och läste mina gamla Tintinalbum, och jo, blicken halkade omkring över sidorna på det där irriterande sättet...

Jag måste erkänna att jag efter att ha läst »Fröken Livrädd« och sett hur framgångsrik den blev, verkligen trodde att fler svenska tecknare skulle ta till sig ditt nya format och ditt nya sätt att angripa berättelser. Att vi skulle få en ny genre av svenska »tecknade romaner«. Men det har inte kommit en enda. Vad tror du det beror på?

– Ingen aning. Det är ju i och för sig en tidskrävande form, kanske har bara ingen hunnit komma ut än? Jag såg för övrigt just en annons för en barnbokstävling

TILL HÖGER: *»Peter Englund och Kärleken« från DN Kultur sommaren 1999.*

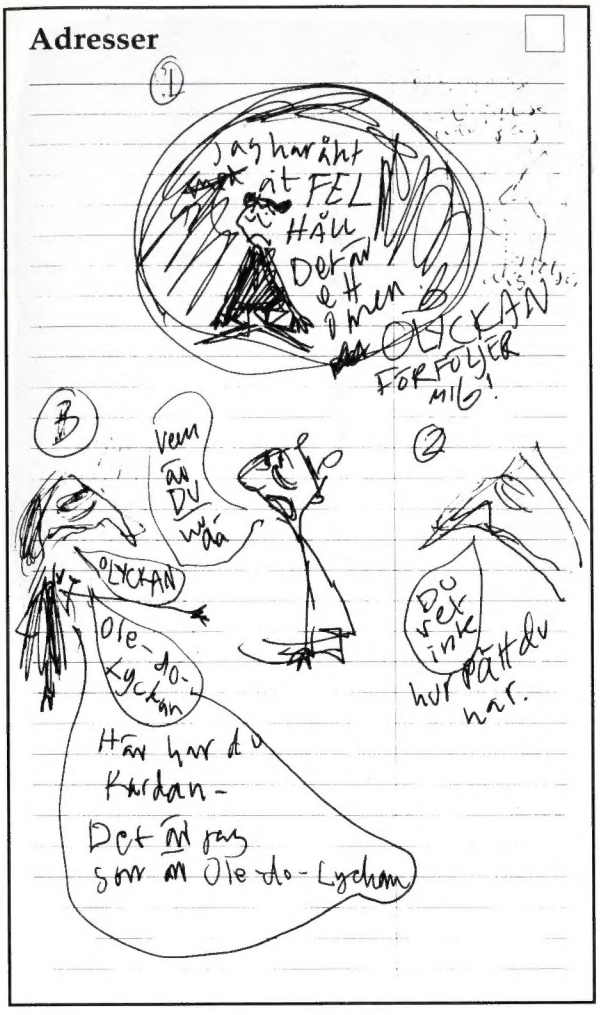

där man efterlyste ett manus, och i annonsen poängterades att manuset lika gärna kunde vara i serieform. Det är kul. Det har jag aldrig sett förut.

»Med ›Fröken Märkvärdig & Karriären‹ var arbetet närmast absurt komplext. Med den hade jag ingen berättelse alls att utgå ifrån, jag hade inte ens någon röd tråd att följa. Jag satte bara igång, skissade en massa och skrev upp ord, tankar och funderingar på lappar.«

Nej, det är nog sant. Men finns det någon annan som du verkligen skulle vilja se göra en »tecknad roman«?

– Eh... Näe... så har jag aldrig ens tänkt. Däremot finns det ju människor som jag beundrar för deras sätt att berätta. En sån person är Pytte Ravn som gör barnprogrammet »Anki« på SvT. Hon är en fantastisk berättarbegåvning.

ÅTTA HUNDRA SIDOR

På tal om att berätta, hur går du till väga när du skall skapa en sådan här längre historia? Skriver du manus i förväg, planerar berättelsens längd, gör småskisser och så vidare, eller arbetar du från sidan ett tills du är färdig?

– När jag började rita på »Fröken Livrädd & Kärleken« hade jag ju den prosaberättelse som jag skrivit, den där som aldrig blev någon roman, att utgå ifrån. Så jag hade någorlunda klara idéer kring hur händelserna skulle utveckla sig, även om det så här i efterhand låter betydligt mer strukturerat och enkelt än det i själva verket var. Med »Fröken Märkvärdig & Karriären« var arbetet närmast absurt komplext. Med den hade jag ingen berättelse alls att utgå ifrån, jag hade inte ens någon röd tråd att följa. Jag satte bara igång, skissade en massa och skrev upp ord, tankar och funderingar på lappar.

Jag samlade på allt jag kunde komma på som hade med ämnet arbete-prestationer-människovärde att göra, tidningsklipp, citat från böcker, radio och TV. Jag skrev upp saker

TILL VÄNSTER: *En av många tidiga funderingar som Joanna samlar på sig inför arbetet på en av sina tecknade romaner.*

FÖRSTA TILL VÄNSTER: *Skiss till en av sidorna i »Fröken Märkvärdig & Karriären«.*

ANDRA TILL VÄNSTER: *Motsvarande sida i färdigt skick.*

TILL HÖGER: *Fröken Livrädd gör slut med sin pojkvän.*

NEDAN: *En illustration till en artikel om tonsättaren Verdi från Månadsjournalens februarinummer 2001.*

»Jag har förstått av reaktionerna på ›Fröken Livrädd & Kärleken‹ att en del kvinnliga läsare tror att män inte har den här typen av känslor. Som om personer av kvinnligt kön skulle ha något slags patent på att känna osäkerhet, förälskelse, kärlek, rädsla, ensamhet, ja, alla känslor egentligen.«

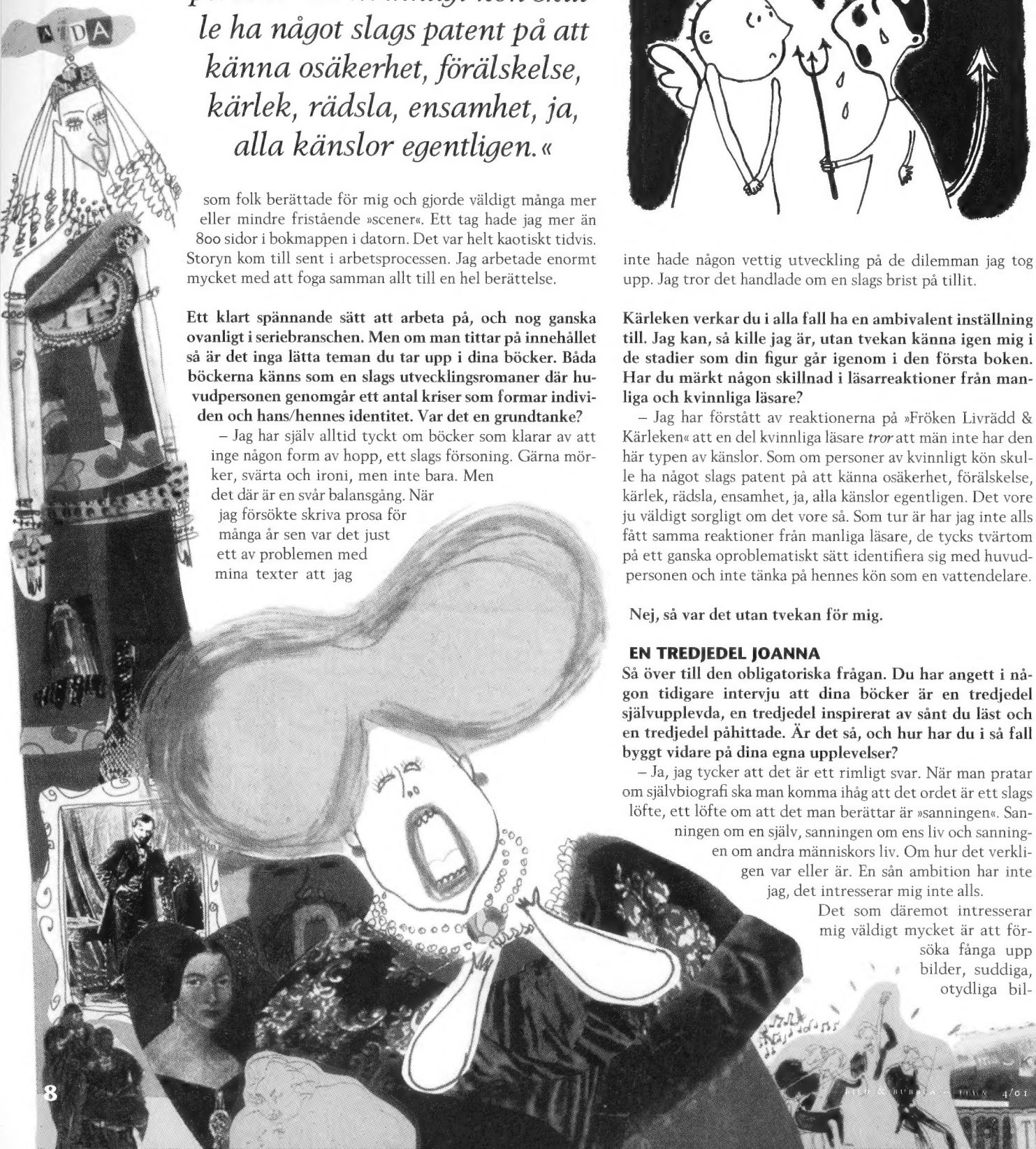

som folk berättade för mig och gjorde väldigt många mer eller mindre fristående »scener«. Ett tag hade jag mer än 800 sidor i bokmappen i datorn. Det var helt kaotiskt tidvis. Storyn kom till sent i arbetsprocessen. Jag arbetade enormt mycket med att foga samman allt till en hel berättelse.

Ett klart spännande sätt att arbeta på, och nog ganska ovanligt i seriebranschen. Men om man tittar på innehållet så är det inga lätta teman du tar upp i dina böcker. Båda böckerna känns som en slags utvecklingsromaner där huvudpersonen genomgår ett antal kriser som formar individen och hans/hennes identitet. Var det en grundtanke?

– Jag har själv alltid tyckt om böcker som klarar av att inge någon form av hopp, ett slags försoning. Gärna mörker, svärta och ironi, men inte bara. Men det där är en svår balansgång. När jag försökte skriva prosa för många år sen var det just ett av problemen med mina texter att jag inte hade någon vettig utveckling på de dilemman jag tog upp. Jag tror det handlade om en slags brist på tillit.

Kärleken verkar du i alla fall ha en ambivalent inställning till. Jag kan, så kille jag är, utan tvekan känna igen mig i de stadier som din figur går igenom i den första boken. Har du märkt någon skillnad i läsarreaktioner från manliga och kvinnliga läsare?

– Jag har förstått av reaktionerna på »Fröken Livrädd & Kärleken« att en del kvinnliga läsare *tror* att män inte har den här typen av känslor. Som om personer av kvinnligt kön skulle ha något slags patent på att känna osäkerhet, förälskelse, kärlek, rädsla, ensamhet, ja, alla känslor egentligen. Det vore ju väldigt sorgligt om det vore så. Som tur är har jag inte alls fått samma reaktioner från manliga läsare, de tycks tvärtom på ett ganska oproblematiskt sätt identifiera sig med huvudpersonen och inte tänka på hennes kön som en vattendelare.

Nej, så var det utan tvekan för mig.

EN TREDJEDEL JOANNA

Så över till den obligatoriska frågan. Du har angett i någon tidigare intervju att dina böcker är en tredjedel självupplevda, en tredjedel inspirerat av sånt du läst och en tredjedel påhittade. Är det så, och hur har du i så fall byggt vidare på dina egna upplevelser?

– Ja, jag tycker att det är ett rimligt svar. När man pratar om självbiografi ska man komma ihåg att det ordet är ett slags löfte, ett löfte om att det man berättar är »sanningen«. Sanningen om en själv, sanningen om ens liv och sanningen om andra människors liv. Om hur det verkligen var eller är. En sån ambition har inte jag, det intresserar mig inte alls.

Det som däremot intresserar mig väldigt mycket är att försöka fånga upp bilder, suddiga, otydliga bil-

der som jag ser omkring mig och inuti mig själv och andra, och skapa nya bilder. Sätta fingret på saker. Dra somligt till sin spets. Jag hoppas verkligen att det är det jag gör, jag menar att jag lyckas med det. Jag använder ju den här extrema, närmast surrealistiska subjektiviteten i böckerna för att karikatyren och övertydligheten gör vissa saker tydligare. Huvudpersonen är den enda person i böckerna som är möjlig att identifiera sig med, den enda som är tredimensionell, alla andra är liksom pappfigurer. Klichéer. Och det kan kännas så att leva och finnas. Jag säger inte att det är sant att det är så, bara att det *kan* kännas så.

Nej, det men det är väldigt suggestivt, att du på ett berättarplan ser till att man som läsare verkligen dras in i huvudpersonens upplevelser. OK, men en tredjedel är fortfarande du. Hur står det då till med Joanna Rubin Dranger? Karriären verkar ju gå på i hög hastighet, men kärleken då?

– Oivvio och jag bor ihop sen, ja, det har hunnit gå fem år sen vi träffades nu, och vi är väldigt kära i varann. Han är en mycket ovanlig person.

Låter bra. Om man läser in alltför mycket av dig i dina huvudpersoner så kan man bli lite rädd för hur det står till med dig egentligen... *[skratt]* OK, ditt förlag har genomgående valt att inte nämna ordet serie i marknadsföringen, men du verkar inte vara ute efter att dölja att du är en del av seriemediet. Hur ser du på det du gör, är det serier eller inte?

– Oj. Det handlar inte alls om vad förlaget eller jag själv valt att nämna eller inte. Vad gäller det här med serie eller inte serie så tycker jag att jag håller på med någon slags blandning mellan serie, barnbok för vuxna och roman. Därför tycker jag också att genrebeskrivningen »tecknad roman« som jag skrev på den första boken var en bra beskrivning, även om jag vet att det stack i ögonen på vissa inom serievärlden. Som jag ser det är det inte i första hand ett avståndstagande från serier, utan ett förtydligande av något annat.

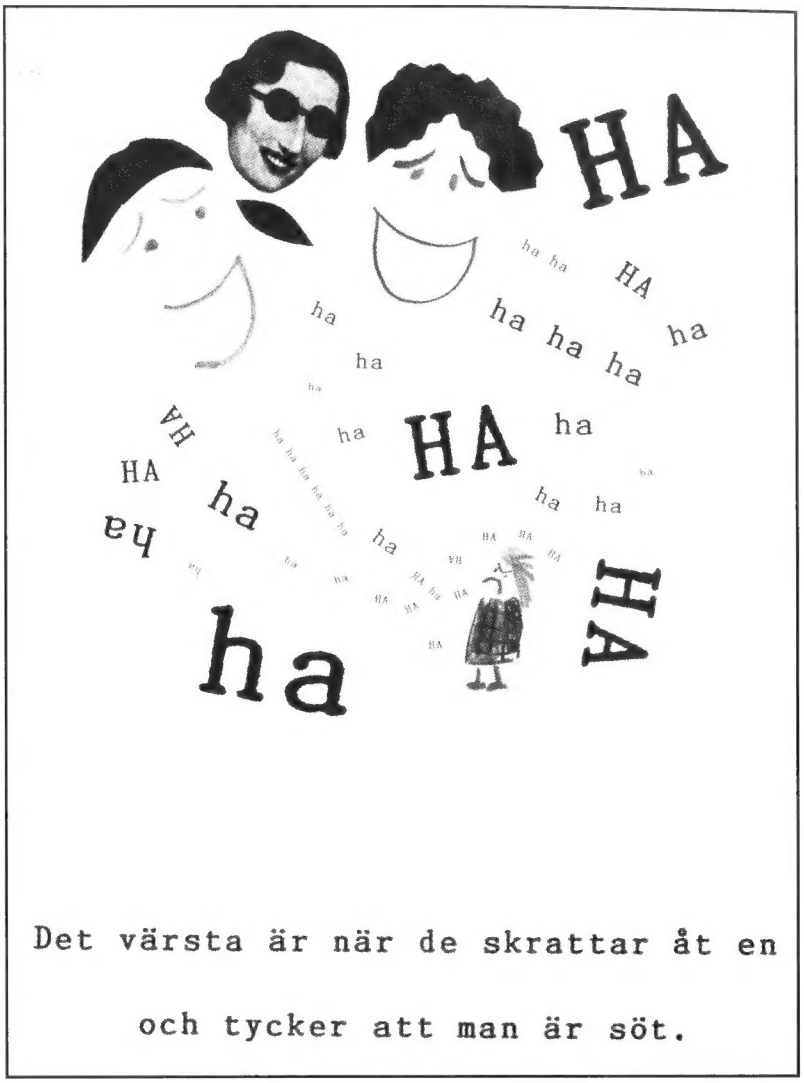

Jag får väl erkänna att jag tillhörde dem som retade mig lite på det epitetet. »Serienovell« hade kanske varit mer passande. Men eftersom jag verkligen gillade boken så var det ju ett mindre aber. Läser du för övrigt serier själv?

– Jag gillar att nöjes-lat-läsa vissa välgjorda mainstreamserier, som till exempel »Tintin«. Av min kompis Alexander Skantze som är en riktig seriefantast fick jag albumet »Ghost World«, som jag tyckte mycket om. Jag har också läst Debbie Drechsler som ju gjort mycket starka böcker. Men »Maus« är överväldigande, på ett helt annat sätt. Särskilt den dubbla berättartekniken i »Maus«, där författarens problem med att skapa serien berättas parallellt med berättelsen om pappans nuvarande hjärtproblem och hans dåvarande tid i koncentrationslägren.

Jo, det låter som om du kommit kontakt med flera av de riktigt stora inom seriemediet.

VISUALISERA KÄNSLOR

Om vi går tillbaka till dina egna serier, så har du en underbart spretig och expressiv stil. Hade du några förebilder rent teckningsmässigt, som inspirerade dig när du började arbeta med »Fröken Livrädd«?

– Just expressiviteten i mina bilder, att försöka skildra starka känslor och deras olika nyanser är nog det – rent bild-

OVAN: *En sida från barnboken »Arg! – Nittiotalets argaste bok« från 1989. Denna och ytterligare en barnbok skrev Joanna tillsammans med Anna Karin Cullberg.*

TILL HÖGER: *Idén i »Fröken Livrädd & Kärleken« att visualisera problem i förhållandet som »trassel« uppmärksammades av många recensenter.*

TILL HÖGER: *En engelsk översättning existerar av »Fröken Märkvärdig & Karriären«, men den finns ännu inte utgiven.*

»Den har hittills sålt ungefär 33 000 exemplar i Sverige. Den har översatts till norska, tyska och finska, men jag vet inte exakt hur många exemplar det rör sig om.«

mässigt alltså – som jag själv funderat över minst. Jag känner mig rätt ofta som ett frågetecken inför både mina egna och andras känslor, så jag antar att det är därför ämnet känslor intresserar mig så enormt. Det är en utmaning att försöka förstå dem och att skildra dem, tränga in i det där ganska obegripliga från alla håll. Det är kul att se de bilder jag gjorde i Anna Karin Cullbergs och mina tio år gamla barnböcker, »Arg! Nittiotalets argaste bok« och »Ledsen. En helt vanlig historia«, eftersom just expressiviteten i bilderna är precis densamma.

Ditt sätt att visualisera det inre livet tycker jag är det allra mest fascinerande med dina berättelser. Hur har det vuxit fram?

– Detta är, alltså just själva visualiseringen av känslolivet, helt klart det mest självklara för mig, något som kommer av sig själv, utan varken ansträngning eller självreflektion. Därför har jag tyvärr inte heller mycket att säga om det. Jag har helt enkelt inte funderat över hur eller varför eller på vilket sätt jag jobbar med det.

OK, ibland skall man inte analysera sönder saker som fungerar helt naturligt. Men »Fröken Livrädd« blev i alla fall en ordentlig succé. Hur mycket har den sålt?

– Den har hittills sålt ungefär 33 000 exemplar i Sverige. Den har översatts till norska, tyska och finska, men jag vet inte exakt hur många exemplar det rör sig om. Jag skulle gissa att det handlar om ytterligare femton-, tjugotusen böcker. Förlaget och

TILL HÖGER: *En illustration ur tidningen Nya Livet – en tidning om jämställdhet för dig som just fått barn, från 2001.*

TILL VÄNSTER:
Två sidor som inte kom med i den slutgiltiga versionen.

jag har tillsammans tagit fram en engelskspråkig version och fastän jag vet att chansen är liten så hoppas jag självklart på att något engelskspråkigt land ska nappa. Jag vet att minst ett amerikansk förlag tittar på båda böckerna just nu.

Den borde ligga väldigt rätt för en lansering i USA. Ditt berättande ligger helt i linje med trenden inom de alternativa serierna där just nu.

PRESTATIONSÅNGEST?

Vad har du fått för reaktioner på boken? Är det *någon* som varit negativ?

– Jag fick väldigt många fina recensioner på »Fröken Livrädd & Kärleken«, och *en* rejäl sågning. Den gjorde ont, men var en bra och nyttig erfarenhet. »Fröken Märkvärdig & Karriären« har till min glädje fått en hel del överväldigande omdömen, jag tror faktiskt ingen varit negativ. Jag är glad över att det känns som om många har förstått vad jag har velat med boken.

Hade du prestationsångest efter de stora framgångarna med den första boken?

– Prestationsångest fungerar inte så för mig. Jag skulle ha en sjuhelvetes prestationsångest om ingen trodde mig om något, men jag får det inte av att folk förväntar sig saker av mig. Det tycker jag om.

Då får jag väl erkänna att jag helt klart förväntar mig stordåd av dig i framtiden... *[skratt]* Jag tycker för övrigt bättre om den andra boken. Den känns mer genomtänkt rent grafiskt. Du verkar mer tillfreds med formatet och hur det fungerar.

– Ja, men hallå... den första boken var ju min första, så allt var ju så nytt för mig. Formatet, att berätta, hela sättet att jobba. Men okej, jag blir glad att du tycker om den nya, eftersom jag har arbetat så oerhört mycket med den.

Jo, det var just det jag menade, att det märktes att du lärde dig en hel del när du gjorde den första boken.

Huvudfiguren i den nya boken liknar till viss del tjejen i den första men det är – om jag inte misstar mig – inte samma person. Varför valde du att byta figur?

– Jag funderade en hel del på olika alternativ. Ett tag experimenterade jag med idén att byta kön på huvudpersonen, men jag övergav det eftersom jag hade vissa feministiska poänger som jag tyckte var viktiga att göra. Men som det är nu framgår det egentligen aldrig huruvida de är samma person eller inte. Kanske är det inte viktigt.

TILL VÄNSTER:
Omslaget till Mish Mash – judisk krönika nummer sex 1999.

INGET FACIT TILL LIVET

Varför kom det i den andra boken att handla om karriären?

– Arbete, prestationer och människovärde är frågor som jag intresserat mig för i många, många år. Redan när jag gjorde »Fröken Livrädd & Kärleken« visste jag att jag ville göra en bok om det här. Kravet på att lyckas, att Bli Någon. Föraktet för svaghet. Om alla klyschor kring de här ämnena. I »Fröken Livrädd & Kärleken« finns ju inga yrken alls, vilket var ett medvetet val. Människors yrken är för viktigt i vårt samhälle för att det ska funka att bara nämna dem i förbifarten. En persons yrke gör ju att vi genast skapar oss föreställningar om personen i fråga. Det gäller självklart även litterära figurer. Vilka egenskaper skulle man läsa in i

FÖRSTA TILL HÖGER: *När det går bra för Fröken Märkvärdig går det mycket bra.*

ANDRA TILL HÖGER: *Nobelfrimärkena med Joannas version av fredspristagarna finns utgivna både i Sverige och i Belgien.*

»Fröken Livrädd & Kärleken« om man fick veta att huvudpersonen var säljare?

Nej, jag håller med om att vi i vårt samhälle är extremt yrkesfixerade. Det gör det till exempel svårt när någon frågar vad jag gör. »Hur lång tid har du?« brukar jag svara... *[skratt]*

Du ger i boken en ganska negativ bild av dagens ego-samhälle, där framgång är detsamma som lycka. Är det kanske mer på det idémässiga planet som man kan skönja Joanna än i själva figurens faktiska handlande och personlighet?

– Jag vet inte om jag förstår din fråga. Men jag tror att man måste identifiera sig med det ämne man beskriver. Helt oavsett vad det handlar om. Att jag själv är en del av det samhälle och de idéer och föreställningar som jag kritiserar är inte en motsägelse utan en nödvändighet.

Jo alltså, vad jag menade var att huvudpersonerna i dina böcker helt tydligt inte är direkta projektioner av dig själv, och att tolka böckerna på det sättet var för enkelt, men att man genom att försöka utläsa vad du vill säga i böckerna kanske kommer närmare vem du egentligen är.

NEDAN: *Serien »Fittflickan« publicerades i Aftonbladet Kvinna och visades senare på utställningen »Fittstim« på Arbetets museum förra året. Du kan även se ett par avsnitt i anslutning till denna intervju.*

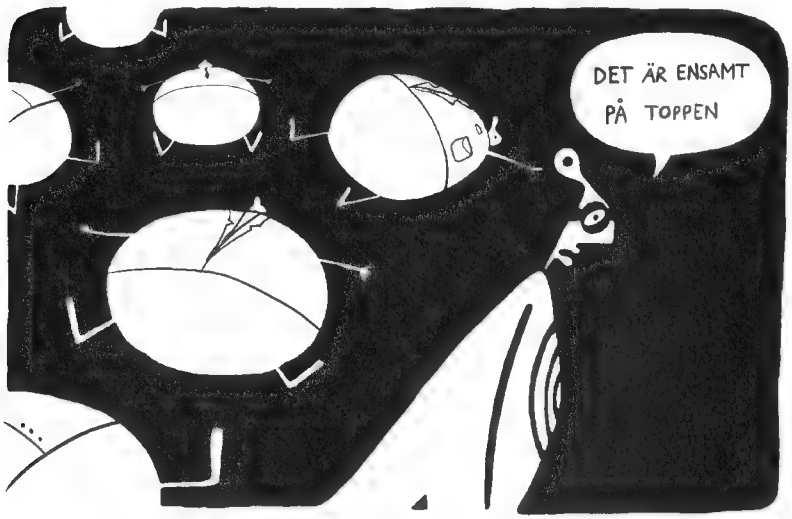

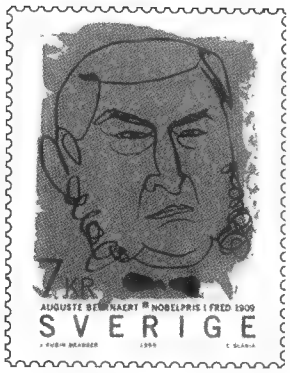

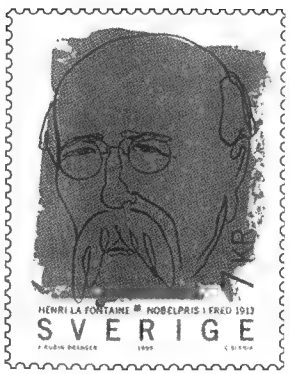

»I samband med utgivningen av Nobelfrimärkena i Belgien var jag i Bryssel tillsammans med den inom frimärksvärlden världskände, snart nittioårige gravören Czeslaw Slania.«

Nåja, jag gillar att du inte ger en enkel lösning på huvudpersonens problem. Ett tag medan jag läste var jag rädd att det hela skulle utmynna i något i stil med New age- eller management-litteraturens irriterande »självklara« lösningar.

– Jag arbetade mycket och länge med slutet. Det var kanske det som var det allra svåraste. Just för att det är så känsligt, en balansakt. Det är ju också det problematiska med själva formen, att mina berättelser har det här draget av utvecklingsromaner. För då finns det också en inbyggd risk för att upplösningen blir som ett kladdigt smörgåsbord av halvfabrikatsartade lösningar på det lilla problemet »livet«. Ett »såhär-ska-man-leva-tänka-känna-så-ordnar-sig-allt-facit«.

Ja, det har man sett alltför många gånger.

I BELGIEN MED »KUNGEN«

Du är i grunden illustratör. Vad har du för utbildning?

– Jag har gått på Nyckelviksskolan och på Konstfack.

Att arbeta som illustratör och att arbeta med bilder som skall berätta en historia måste ställa mycket olika krav på dig.

– Som jag ser det är det två olika saker. När jag gör illustrationer handlar mina bilder om bildidé, form, färg och dekoration. Mina böcker däremot är av nödvändighet svartvita, eftersom något annat skulle vara för dyrt att trycka, och i dem måste bilderna hela tiden föra berättelsen framåt. Där samspelar bilderna hela tiden med handlingen, med orden och pratbubblorna i bilderna, med dialogen, med stämningarna och känslorna.

Med tanke på att du när jag bad dig att göra en omslagsteckning till det här numret, bad om att få göra hela designen av omslaget antar jag att du även designat dina böcker.

– Ja.

Då måste jag ge dig en komplimang för att ha skapat mycket snygga böcker. För mig är det så att designen på

en bok gör en hel del för läsupplevelsen, och i båda dina fröken-böcker var det helt klart ett plus. De kändes helgjutna så fort man fick dem i sin hand.

– Tack. Eftersom jag ibland gör bokomslag till andra författare, kändes det helt självklart att jag skulle göra mina egna böcker.

Nyligen kunde man se dina teckningar på frimärken. Det måste ha varit en intressant upplevelse.

– Jo, det var jättekul. I samband med utgivningen av Nobelfrimärkena i Belgien var jag i Bryssel tillsammans med den inom frimärksvärlden världskände, snart nittioårige gravören Czeslaw Slania. Vi var gäster på en frimärksmässa och det stod en väldig massa människor, gubbar och gummor och riktiga kufar, i långa ringlande köer för att få frimärkena signerade av Slania. Han var som kungen ungefär.

BARNBÖCKER

Men du inledde din karriär med att göra barnböcker tillsammans Anna Karin Cullberg. Hur kom det sig?

– Anna Karin och jag gick i samma klass på gymnasiet och gjorde en del arbeten ihop, bland annat ett om existentialismen. Vi hade väldigt kul och jobbade bra ihop. Direkt efter gymnasiet började jag på en förberedande konstskola som heter Basis och Anna Karin började arbeta som mentalskötare. På Basis hade Libers förlag satt upp en affisch om en barnbokstävling. Man skulle göra en faktabok för barn. Jag ringde Anna Karin och några dagar innan tävlingstiden gick ut sågs vi på en pizzeria. Där skrev vi vår första barnbok på några timmar; »Arg! Nittiotalets argaste bok«. Vi skickade in manuset och vann tävlingen, vilket innebar en prissumma och att vi fick ge ut boken. Det var maxat. Så lätt har det aldrig varit att skriva en bok efter det.

Joanna Rubin Dranger i korthet

BÖCKER
- »Arg! Nittiotalets argaste bok«, barnbok, Liber Förlag 1989. Medförfattare Anna-Karin Cullberg. Vann första pris i Libers barnbokstävling.
- »Ledsen, en helt vanlig historia«, barnbok, Norstedts Förlag 1992. Medförfattare Anna-Karin Cullberg.
- »Mat som barn gillar«, kokbok, skriven av Britt Marie Ahrnell, LRF Förlag 1992.
- »Fröken Livrädd & Kärleken«, tecknad roman, Albert Bonniers Förlag 1999. Översatt till norska, finska och tyska).
- »Fröken Märkvärdig & Karriären«, tecknad roman, Albert Bonniers Förlag, april 2001. Utgiven i Norge i april 2001, Aschehoug Förlag.

BOKOMSLAG
- »Oskyld« av Åsa Ericsdotter, Wahlström & Widstrand, 1999.
- »Kompishjärtat« av Eva Susso, AlfaBeta, 1999.
- »Kärleksexperimentet« och »Klapp kram kyss« av Eva Sussos, Rabén & Sjögren 2000.
- »Kära tjejer« av Jacqueline Wilson, AlfaBeta, 2001.

ILLUSTRATIONER

Joanna är en ofta anlitad illustratör och hennes bilder har beställts av Dagens Nyheter, Expressen, Månadsjournalen, Aftonbladet, Femina, Svenska Dagbladet, BANG!, tidningen Arbetaren, Judisk krönika, Publicistklubben, Röda korset, SAS, Naturskyddsföreningen, Bonnier utbildning, Natur och Kultur med flera.

FRIMÄRKEN
- Nobelfrimärken, Posten Sverige och Postverket Belgien 1999.
- Alla Hjärtans Dag, Posten Sverige 2001.

STIPENDIER OCH UTMÄRKELSER
- Svenska Tecknares stipendium 1997.
- Bildkonstnärsnämndens ettåriga arbetsstipendium 1998.
- Författarfondens ettåriga arbetsstipendium 1999.
- Stora Svenska illustratörspriset 2000.
- Svenska Tecknares resestipendium till Kavalla, Grekland, 2000.
- Författarfondens tvååriga arbetsstipendium 2001–2002.

Blir det fler böcker i »fröken-formen« eller har du andra planer?

– Det blir absolut fler böcker, men i vilken form vet jag inte riktigt. Just nu håller jag på med bilder till en barnbok som en annan författare har skrivit. Det är väldigt – väldigt – roligt eftersom jag tycker så mycket om texten. Och den femtonde september ska jag ha utställning på judiska museet, så för tillfället har jag fullt upp, kan man väl säga. Men jag vill gärna göra fler böcker i framtiden. Jag har lite idéer, men inget jag vill prata om ännu... ◄

► Sedan intervjun utfördes har det hänt en hel del kring Joanna. »Fröken Livrädd och Kärleken« och »Fröken Märkvärdig och Karriären« är hittills sålda till Norge, Finland och Tyskland. Albert Bonniers Förlag och Linda Michaels Agency i New York har dock nyligen lyckats med konststycket att även sälja »Fröken Märkvärdig och Karriären« till Penguin Books i USA för 175 000 svenska kronor. Samma bok ligger även till grund för en pjäs som hade världspremiär i Oslo tisdagen den 27 november. Teatergruppen Pokuspilotene sätter upp pjäsen på Centralteatrets Cafészcenen, och Lisa Marie Nagel regisserar.

OVAN TILL VÄNSTER: *En sida från Rubin Drangers och Cullbergs andra barnbok »Ledsen, en helt vanlig historia« från 1992.*

FITTFLICKAN

FITTFLICKAN

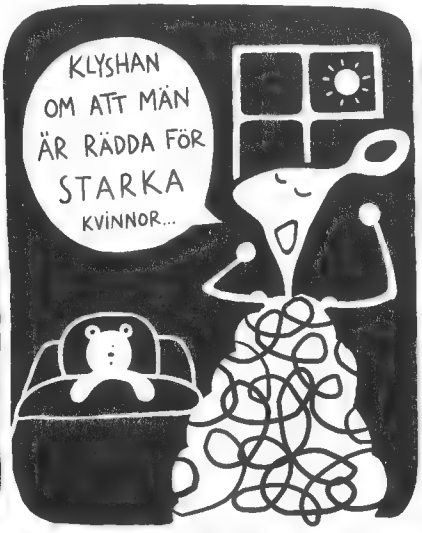

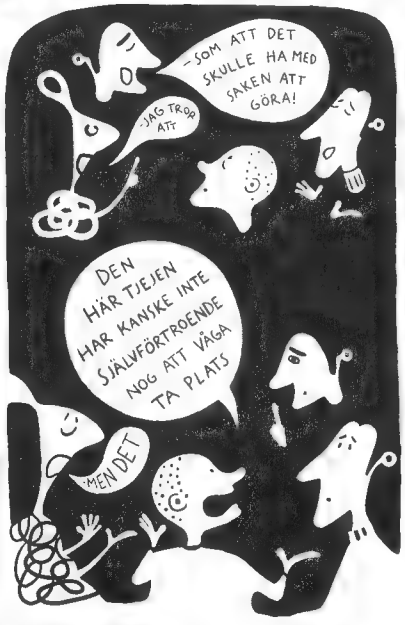

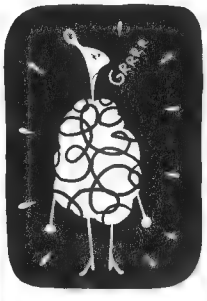

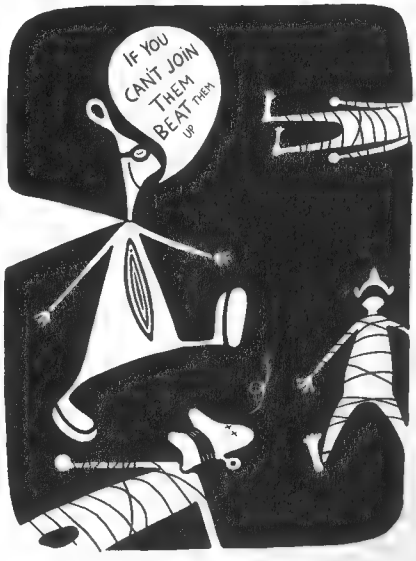

P.A.U.L
— mannen fr

En stämningsfull bild från »The Ballad of Dr Richardson«.

av **FREDRIK STRÖMBERG**

En av de mest egensinniga, och därmed i mitt tycke mest intressanta, rösterna som kommit ur den amerikanska alternativserierörelsen under 90-talet är Paul Pope. Jag kan helt enkelt inte låta bli att fascineras av denne egofixerade och skrytsamme rockstjärnewannabe som mycket väl skulle kunna vara precis så bra som han tror han är.

Låt mig först slå fast att det här inte kommer att bli något glorifierande idolporträtt. Jag är fascinerad av Pope, men tycker inte på långa vägar att allt han håller på med är lysande. Men jag skall börja från början. Jag stötte på Pee Pees (som han kallar sig) alster för första gången i mitten av 90-talet, när hans första album listades i den amerikanska *Previews*-katalogen. Bara på beskrivningen visste jag att det här var något för mig. En amerikan som gjorde seriösa album efter europeisk modell!

UTAN TITEL

Albumet heter »Sin Titulo«, vilket är spanska för »Utan titel«, och är mycket tydligt inspirerat av europeiska storheter som Hugo Pratt, Vittorio Giardino och Attilio Micheluzzi. Handlingen kretsar kring den amerikanske studenten Billy Rael, som hittar en gammal anteckningsbok där det antyds att en av Amerikas största författare på sin ålders höst blev marxist (vilket skulle ge Billy en lysande vinkel till en avhandling). För att söka efter ytterligare bevis ger sig Billy, hans mexikanska flickvän och hennes gigantiske bror av på en bilfärd till Mexiko, där författaren försvann 1913.

I denna »roadmovie« tar Pope upp ett antal svåra teman som alla på olika sätt relaterar till idéer, el-

Huvudpersonerna i Popes ungdomsverk »Sin Titulo«.

P.O.P.E

ån tre världar

ler som han själv uttrycker det: »En tematisk tanke med vilken jag angrep 'Sin Titulo' var ett intresse för att visa resultaten av idéer, hur ens djupaste filosofiska och religiösa trossatser dikterar ens handlingar…«.

Resultatet är intressant och milsvida från de flesta amerikanska seriers platta, endimensionella karaktärer och historier. Pope beskrev själv boken som »…en tecknad roman för tänkande människor« och det är väl ett passande epitet. Snyggt var det, och att Pope förläst sig på ovan nämnda italienska serieskapare var ganska tydligt, men sämre förebilder kan man ha. Att detta är ett verk av en person i tjugoårsåldern är svårt att se.

DR RICHARDSON

Uppföljaren, som kom samma år, har titeln »The Ballad of Dr Richardson« och är även den en historia i europeisk albumtradition. Här är berättelsen lite enklare och spänner »bara« över tolv timmar i huvudpersonens liv. Dr Richardson var en gång i tiden en framgångsrik författare, men har nu inte fått någonting publicerat på nio år och arbetar som lärare för att försörja sig. Han börjar ifrågasätta sitt liv och driver omkring på stan, där han möter en av sina tidigare elever. Hon är musiker och visar sig vara just den musa han behöver för att kunna återuppta sitt författarskap. Vägen dit är dock både lång och full av överraskningar, både för huvudpersonen och för läsaren. Berättandet i denna bok är friare än i den första, och Pope har gett avkall på de gråtoner som han i »Sin Titulo« använde för att »simulera färgläggning«, och i stället släppt loss mer med ritstiftet.

Pope tycker i dag att båda ovanstående böcker är märkta av tidens tand, men är mest förlåtande vad gäller »Dr Richardson«, som han gett ut i nytryck och själv kommenterat med: »…den representerar ett uppriktigt försök av en ung serieteckнare att uttrycka sig ärligt i serieform«.

En av Popes innovativa skapelser är »Steinway«, en mekanisk agent som sänds ut för att kidnappa HR.

HR och THB, de två huvudpersonerna i tidningen THB.

Alternativa visioner

Det som följer här är första inslaget i »Alternativa visioner«, något jag hoppas skall bli en oregelbundet återkommande artikelserie med fokus på alternativserier från USA och Europa. Framöver tänker jag avhandla några av mina favoriter. Om visionerna är så alternativa överlåter jag till er att avgöra. Och nej, jag tänker inte avslöja i förväg vad jag skall ta upp. Det får, just det, framtiden utvisa.

FREDRIK STRÖMBERG

Popes berättelser är fulla av tecken på att han verkligen tänkt igenom »sitt« universum, och att det finns många saker som aldrig kommer att avhandlas utförligt i serien.

SYNTESSTIL

Pope är amerikan, men hans alster har mycket lite med den amerikanska serietraditionen att göra. Han inledde sin karriär med att bli publicerad redan som 17-åring. Han utvecklades extremt snabbt, och han gjorde sedan ovan nämnda album inspirerade av den europeiska serietraditionen i allmänhet och mästaren Hugo Pratt i synnerhet. Som om detta inte var nog upptäckte han därefter japanska serier, manga, och fascinerades av den annorlunda berättarteknik, teckningsstil och så vidare som återfinns där. Med även denna influens i bagaget började han skapa serier som var olika någonting någon annan höll, eller för den delen håller, på med. Det närmaste jag kan komma på är Dave McKean, som i sina tuschade serier i viss mån har en liknande inställning till tecknande och berättande.

Pope har helt enkelt plockat det bästa från alla de tre stora serietraditionerna. Han har tagit en stor del av sin teckningsstil från de europeiska mästarna, berättartempo och inte minst omfång från de japanska serie-eposen och ganska mycket attityd från sina självpublicerande amerikanska kollegor. Syntesen av dessa tre är mycket speciell och hundra procent Paul Pope.

HORSE PRESS

Pope är alltför mycket egocentriker och »konstnär« för att anpassa sig efter förlagens krav och intressen. Han vill ha full kontroll, och det får han också genom att ge ut de flesta av sina serier på det egna förlaget Horse Press, som varit med honom sedan albumdebuten 1993.

I sina utgåvor experimenterar han med formatet nästan lika mycket som Chris Ware, och han har publicerat allt från utgåvor i form av CD-häften till gigantiska magasin med limmade ryggar. Att Pope ser sig själv som serievärldens motsvarighet till en rockstjärna framgår inte minst av att alla hans utgåvor åtföljs av långa prosatexter i vilka han redogör för sin situation när de serier som ingår kom till. Dessa texter är bitvis bombastiska, men ger en intressant inblick i hans skapande. Pope ser helt enkelt varje utgåva som en viktig fas i hans utveckling, på samma sätt som varje skiva kan vara det för en musiker.

En annan egenhet är att han har sitt helt eget sätt att numrera tidningar och innehåll, vilket gör att man som läsare lätt går vilse. Det kommer att framgå av min fortsatta genomgång av hans ganska förvirrande karriär.

THB

Popes stora projekt är »THB« – en historia som sträcker sig över ett antal mycket olika publikationer, alla egenpublicerade. Det hela började med tidningen som hette just *THB*, och som utkom i fem (av planerade sex) nummer under åren 1994–1995. Det var i dessa som Pope för första gången visade på sin nya syntesstil, och han fick genom den en kader av mycket trogna fans. Dessa har dock genom åren ställts på hårda prov, då han inte precis gjort det lätt för sig vad gäller utgivningen av sina serier. Efter att ha producerat fem nummer på vardera 100 sidor under mindre än ett år tappade Pope lusten att göra vad hans publik förväntade sig. Han lade, med bara ett nummer kvar, projektet på hyllan.

»THB« är som det mesta Pope håller på med svår att definiera. Så här beskrev han serien i början av sin karriär: »THB är en samling serier förlagda till ett futuristiskt Mars, berättelserna kretsar kring en tonårig hjältinna som heter HR och hennes två meter långa »gummi-livvakt«, som kallas THB.«

Efter att ha lagt ner tidningen *THB* tog sig Pope en funderare, och kom fram till följande nya definition: »THB är en löpande tecknad serie, men även en löst sammanhållen grupp av projekt som kretsar kring THB-universumets historier, symboler och figurer. Samtidigt är THB en slags designetikett, som Fuct eller Astralwerks, som representerar en produktlinje och ett estetiskt förhållningssätt. THB är min reflektion i seriemediet.«

Pope har, som synes, inga problem att ta stora ord i sin mun. Han har till och med satt ett namn på den stil han utvecklat för sina THB-historier: »The Cutie-Pie Stijl«. Denna går ut på att använda unga tonårstjejer som huvudpersoner, och använda deras naturliga sensualitet utan att för den skull exploatera densamma i sexuell bemärkelse. Pope lyckas faktiskt med detta utan att det någonsin ger en känsla av att han ägnar sig åt någonting som liknar det kommersiella utnyttjande av kvinnokroppen som till exempel superhjälteförlagen håller på med. Skillnaden är milsvid.

TITLAR PÅ PARAD

Efter det att *THB* (trots fanatiska läsares högljudda protester) lagts i malpåse, kom det inga nya num-

Vännerna HR och Lollie från serien »THB vs RHM«.

En bild från den oavslutade serien »Smoke Navigator«.

mer på ganska många år. Pope ägnade sig i stället åt att skapa serier åt det japanska förlaget Kodansha samt åt amerikanska förlag som DC och Dark Horse, vilket jag återkommer till. Pope kunde dock inte helt låta bli sitt THB-universum, och ägnade sig under 1996–1998 åt att ge ut seriemagasin i udda, ofta gigantiska format med diverse serier och annat som var viktigt för honom vid publiceringstillfället. Serierna var ibland avslutade, ibland inte. Ibland utspelade de sig i THB-universumet och ibland inte. De tidningar han gav ut hette *Buzz Buzz Comics Magazine, Giant THB Parade, P City Parade* samt *THB Circus*. Dessa tidningar tillhör mina favoriter i Popes utgivning, eftersom de så tydligt speglar hans personlighet. De är fulla av långa, kommenterande, dagboksaktiga texter, samarbeten med andra serieskapare och lekfulla, experimentella serier. Det är även i dessa publikationer som Popes konstnärliga ambitioner blir som mest tydliga.

Den marsianska polisen, så kallade »bugfaces«, är en samling ganska korkade och mycket byråkratiska figurer som ger ett Kafkaliknande intryck.

ESCAPO

»Escapo«, med underrubriken »A Reverse Tragedy«, är ett av de få THB-projekt som Pope slutfört och faktiskt gett ut i samlad form. En del av denna berättelse gick i *Giant THB Parade*, men har nyligen alltså samlats i slutversion som album. Detta är historien om en utbrytarkung som tar sig genom de mest halsbrytande (i dubbel bemärkelse) fällor, är hoppläst förälskad i cirkusens lindansös och ingår ett avtal med Döden. Denna historia, utan vare sig traditionell början eller slut, är ett exempel på Pope när han är som mest okonventionell och därmed i mitt tycke som bäst. Varför han kallar historien en omvänd tragedi? Ja, det får ni själva ta reda på.

THE ONE TRICK RIP-OFF

Det mesta Pope gör kommer alltså i diverse mer eller mindre annorlunda förpackade tidningar från hans eget förlag. Men allt eftersom Pope har blivit en omtalad och prisbelönad serieskapare har olika förlag också kontaktat sig honom med förslag, varav en del faktiskt resulterat i serier för andra publikationer än hans egna. Redan 1994 ringde Bob Schreck, då redaktör för antologitidningen *Dark Horse Presents*, upp efter att ha läst »Dr Richardson« och gav Pope carte blanche att skapa vad som helst till hans tidning. Resultatet blev bland annat »The One Trick Rip-Off«, som är Popes bidrag till kriminalgenren. Pope anger själv Chandler, Hammett och Hemingway som influenser, och har följande att säga om varför han valde just kriminalgenren:

»Det verkar oundvikligt att en ung serietecknare med ambitioner att skapa sin egen litteratur inom serieformen gör ett besök i kriminalfiktionens gym, om inte annat så för att visa sin respekt för tungviktarna och värma upp musklerna för kommande fighter i ringen.«

Serien utspelar sig i Los Angeles och handlar om Tubby, en kille som är med i ett kriminellt gäng som kallar sig »The One Tricks«. Tubby och hans flickvän planerar att lura gänget och stjäla alla dess ansamlade pengar för att kunna fly från sina kriminella liv. Tyvärr visar det sig att även andra delar av gänget har kommit på samma idé, och förvecklingar och tumult följer. Hela historien finns numera samlad i album, och det är intressant att se hur Pope någonstans i mitten tog en paus för att arbeta med sitt mangaprojekt, för att sedan komma tillbaka med en helt ny känsla för layout. I andra halvan släpper han nämligen loss från det traditionella europeiska rutsystemet och blir mycket friare i sin sidupplägg ning. »The One Trick Rip-Off« fick mycket beröm när den kom och vann en hel del priser, men jag tycker inte den tillhör det allra bästa Pope gjort. Jag tycker att han är bättre när han släpper loss sin fantasi mer och inte låser den inne i en genre så belastad med konventioner.

HEAVY LIQUID

Efter att ha värmt upp i gymet med »The One Trick Rip-Off« visade Pope vad han hade lärt sig i nästa stora projekt, »Heavy Liquid«, som utgavs av förlaget DC under 1999–2000 och kom i samlad form året därpå. Åter igen utspelar sig historien i framtiden, och även denna gång är ämnet brottslighet och förvecklingar. Pope har dock till detta projekt lyckats göra sig fri från genrens klichéer och berättar på sitt eget sätt. Huvudpersonen »S.« handlar med det illegala ämnet »Heavy Liquid«, som är världens dyraste metall, och tillika en mycket speciell, sinnesutvidgande drog. S. experimenterar själv med drogen och utvecklas i en riktning som han inte förväntar sig. Varken handlingen eller figurerna är lika förutsägbara som i Popes föregående verk, och det hela lämnar en mycket bättre eftersmak. Visserligen är det i THB-serierna som Pope känns som mest hemma, men här är han utan tvekan på väg mot något stort i en mer lättillgänglig form.

Utbrytarkungen Escapo från albumet med samma namn.

Colette och Bebe, två riktiga busungar, jagar en marsiansk hund i serien »P City Parade«.

ÅTER TILL MARS

Det senaste året har Pope återvänt till sin skapelse »THB« och släppt såväl den hett efterlängtade *THB 6* (som han inte kunde låta bli att dela upp i fyra separata tidningar kallade 6a–6d för att förvirra ytterligare), som en tidning kallad *THB:M3/ Mars' Mightiest Mek*. I och med detta har han annonserat att han skall fokusera på THB igen, men vi som följt Popes karriär under ett antal år tar numera hans löften med en nypa salt. Ända sedan 1995 har han till exempel med jämna mellanrum utlovat två stora samlingar med allt THB-material, men några sådana har ännu inte kommit. Nåväl, den som väntar på något gott…

KONSTNÄREN

Att Pope ser sig själv som, och naturligtvis är, en konstnär är ganska tydligt i alla de olika texter som

Paul Pope-bibliografi

Paul Pope är som du säkert insett vid det här laget en ganska excentrisk serieskapare, vars ambitiösa utgivningsprojekt inte alltid slutförs. Produktiv är han dock, vilket nedanstående lista (omfattande enbart ett urval av Popes serier) lär påvisa.

Egenpublicerade alster
► **»Sin Titulo«** (Horse Press 1993)
► **»The Ballad of Dr Richardson«** (Horse Press 1993)
► ***THB*** 1–5, 1.v.2 (Horse Press 1994–1995)
► ***Buzz Buzz Comics Magazine*** (Horse Press 1996)
► ***Giant THB Parade*** (Horse Press 1996)
► ***Pulphope*** 96/7 (Horse Press 1996)
► ***P City Parade*** (Horse Press 1997)
► ***THB Circus*** (Horse Press 1998)
► **»Escapo«** (Horse Press 1999)
► ***THB: M3/THB: Mars' Mightiest Mek*** (Horse Press 2000)
► ***THB*** 6a–6d (Horse Press 2000–2001)

Samlingsvolymer från andra förlag
► **»The One Trick Rip-Off«** (Dark Horse 1997)
► **»Heavy Liquid«** (DC Comics 2001)

Serier i andra publikationer
► **«Portrait Of A Girl With An Unpronounceable Name«** i *Negative Burn* 20 (Caliber 1994)
► **»The Visible Man«** i *Negative Burn* 21 (Caliber 1994)
► **»The Armadillo/The Island«** i *Negative Burn* 22 (Caliber 1994)
► **»Gangster Strip Dragway«** i *Negative Burn* 24 (Caliber 1994)
► **»Strip for 6.30.93«** i *Negative Burn* 25 (Caliber 1994)
► **»A Dream From 12.23.94«** i *Rare Bit Fiends* 9 (King Hell Press 1995)
► **»Pistacchio«** i *Dark Horse Presents* 100-0 (Dark Horse 1995)
► **»Yes«** i *Dark Horse Presents* 100-2 (Dark Horse 1995)
► **»Pan-Fried Girl«** (med Jeff Smith) i *Dark Horse Presents* 100-5 (Dark Horse 1995)
► **»Super Trouble«** i *Manga Surprise!* 1 (1995)
► **»Berlin Batman«** i *Batman Chronicles* 11 (DC Comics 1997)
► **»Tell Me«** (skriven av Paul Jenkins) i »Vertigo: Winters Edge« (DC Comics 1997)
► **»Timeslip«** i *Marvel Vision* 13 (Marvel Comics 1997)
► **»Four Cats«** i *DHP Annual* 1997 (Dark Horse 1998)
► **»Car Crash«** i *ONI Double Feature* 2–3 (Oni 1998)
► **»Mind Field«** (skriven av Bruce Jones) i *Weird War Tales Special* (DC Comics 2000)
► **»Glam Rock«** i »Big Book of the '70s« (Paradox Press 2000)
► **»Broken Nose«** i *Batman: Gotham Knights* 3 (DC Comics 2000)

En del av ovanstående finns fortfarande i tryck och går att få tag på direkt genom Pope på hans hemsida, adress *www.horsepress.com*

HR och THB, från den vimsiga serien »Happy Birthday«.

han lägger med i sina publikationer. Hans syn på sina serier är att han alltid skall ge hundra procent, eller helt enkelt låta bli. I förordet till ett av sina album uttryckte han det så här: »Jag tänkte för mig själv att detta kan var det enda som du någonsin får publicerat, och om du inte ser till att göra det rätt nu, kommer du aldrig att få till det alls.« Ett intressant sätt att se livet på, och ett som Pope behållit som rättesnöre för allt han gör.

Pope funderar även en hel del kring seriemediet, och det är intressant att följa hans tankegångar i de dagboksliknande texter som nu snart sträcker sig över ett decennium. Någonting han ofta återkommer till är funderingar kring hur man bäst uttrycker en känsla på papper, och ser till att denna når fram till mottagaren. Popes åsikt i frågan har skiftat, men han verkar alltid komma tillbaka till en sanning: »Grafisk enkelhet är ett av vårt mediums starkaste särdrag. Ju enklare desto bättre.«

Något som verkligen glädjer mig när jag läser Popes texter är hans obändliga tilltro till seriemediets potential. Vid ett tillfälle uttryckte han sig så här: »Om det någonsin kommer fram en poet som Rimbaud med en tecknartalang som Jack Kirby eller Roy Crane kommer vi att få se några otroliga serier.« Jag hade kanske valt andra exempel, men instämmer till fullo med grundtanken.

Pope framställer sig själv som det logiska nästa steget i seriemediets utveckling. Det är stora ord, men, precis som jag skrev i ingressen, även om han är en skrävlare av stora mått går det inte att komma ifrån att han faktiskt kan ha rätt. Leta upp hans serier och döm själva! ◄

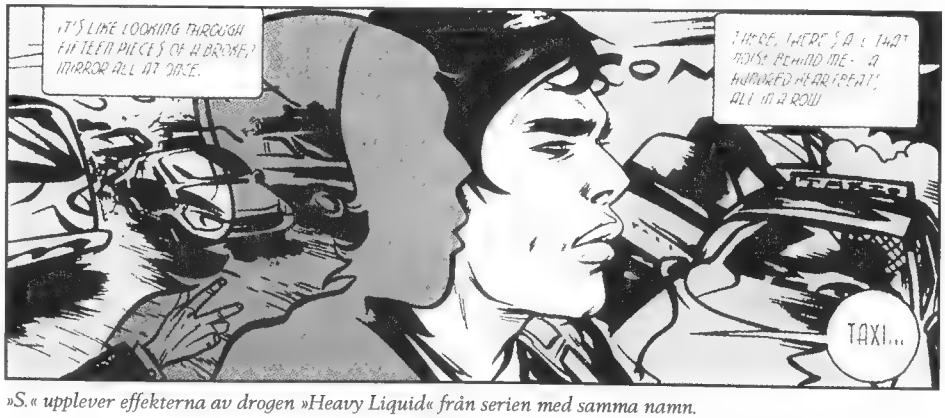

»S.« upplever effekterna av drogen »Heavy Liquid« från serien med samma namn.

5 SERIER

Serier som har vært inspirerende og viktige for den »kunstneriske utvikling« • Valgt av Rune Borvik

Det har vært en morsom oppgave å gå tilbake i tiden, og finne hvilke serier som har hatt betydning for at jeg ble interessert i tegneserier og som har inspirert meg til å begynne å lage tegneserier selv. Selvfølgelig er det mange flere enn disse fem, men jeg har prøvd å plukke ut de som har hatt betydning på avgjørende tidspunkt. Jeg vil tilføye at disse fem ikke nødvendigvis er mine favoritt-tegneserier.

Den stumme fra Comès serie med samme navn.

DONALD DUCK & CO

Tegneserieinteressen begynte for meg som sikkert mange andre med møte med *Donald Duck & co*. Allerede før jeg hadde begynt på skolen leste jeg i *Donald* hjemme hos en kamerat som hadde eldre søsken, og selv uten å kunne lese replikkene syntes jeg historiene var fascinerende og morsomme. Jeg husker enda gleden da jeg selv fikk mitt første blad, den kan bare måle seg med (i hvert fall i tegneseriesammenheng) med gleden da mitt første blad kom fra trykkeriet ca 25 år seinere. Etter at jeg begynte på skolen og lærte å lese selv, ble det mer tegneserielesning. På barne- og ungdomsskolen slukte jeg alle slags serier, det var tegneserier om indianere, cowboyer, superhelter og morsomme dyr og mennesker.

DEN STUMME

På gymnaset skrev jeg en stil som omhandlet litteratur der jeg rangerte tegneserier som mindreverdig enn skjønnlitteratur. At jeg ikke satt tegneseriene jeg leste så veldig høyt, hadde kanskje sammenheng med at det jeg lest på den tiden for det meste var masseproduserte underholdningsserier. Kort tid etter oppdaget jeg de såkalte voksenseriene som det ble utgitt mange av på 80 tallet. Jeg leste mye av alt jeg kunne komme over av slike tegneserier på den tida. I ettertid husker jeg best »Den stumme« av Comès. Her var det gode persontegninger og en troverdig historie slik som jeg ellers bare hadde forbundet med god skjønnlitteratur fram til da. Dessuten var tegningene fantastiske.

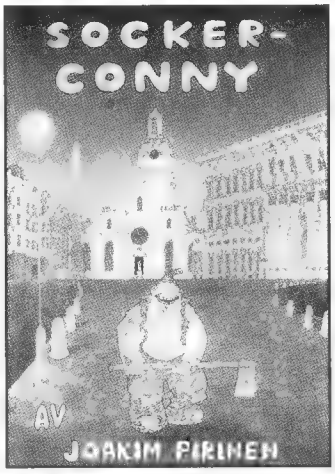

Socker-conny oppnådde å bli kultfigur både blant kulturskribenter og grafittimalere på 80-tallet.

SOCKER-CONNY

Noen år senere, etter at jeg hadde gått på kunstskole, leste jeg »Socker-Conny« av Joakim Pirinen for første gang. Jeg kjente til Pirinen fra før av gjennom noen en-sidere som ble trykt i magasinet *Folk & Røvere*. I »Socker-Conny« ble det formidlet en tegne- og fortellerglede som for første gang fikk meg til å tenke på at jeg selv kunne lage tegnerier. Kort tid etter gjorde jeg de første forsøkene. Disse første seriene har stort sett blitt liggende i skrivebordskuffen, men arbeidet med tegneseriene ga mersmak.

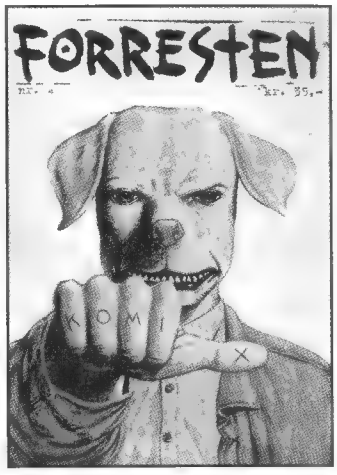

Jippi forlags flaggskip Forresten har bidratt til å få frem flere gode norske serieskapere.

FORRESTEN

Jeg fortsatt og etter hvert fikk jeg en og annen serie på trykk i *Tegn* og en eller to i Fidus, men det tok ikke av for alvor før jeg traff det som skulle bli til miljøet rundt *Forresten*. Uten *Forresten* hadde tegneserier fortsatt vært en hobby for meg. Bare kort tid etter at det første nummeret av *Forresten* kom ut, sa jeg opp leien av atelieret, sluttet og male og begynte å tegne serier for alvor. To år senere ga jeg ut mitt første solohefte *Fia Mia*.

HELLBOY

På sommeren 2000 var jeg i full gang med det fjerde nummeret av *Fia Mia*, men jeg begynte etter hvert å bli grundig lei av mine egne tegninger. Så ille var det at jeg mistet all lyst til å fortsette, og jeg besluttet at jeg skulle legge serien på hylla for en periode i håp om at lysten til å tegne skulle komme tilbake. Heldigvis fant jeg igjen en tegneserie som skulle gi meg ny inspirasjon. På et besøk på tegnestua til Jason og Tore Strand Olsen fant jeg et nummer av Mignolas *Hellboy*. Her var det en friskhet i tegningene og en spennende bruk av lys og skygg virkninger som slo meg og som har inspirerte meg. »Hellboy« er egentlig ikke en tegneserie som vanligvis skulle fenge meg, med all sin mystikk, overnaturlige figurer og fenomener. Allikevel var det denne serien som fikk meg til å hente ned arkene med Fia Mia fra hylla og begynne og tegne igjen.

Etter denne forsinkelsen håper jeg at neste *Fia Mia* skal være ferdig til utgivelse på nyåret 2002. ◄

► *Rune Borvik (35) er serieskaper og student. Han har utgitt tre hefter med serien »Fia Mia« på Jippi forlag og har i tillegg hatt serier på trykk både i Forresten, Fidus og TEGN.*

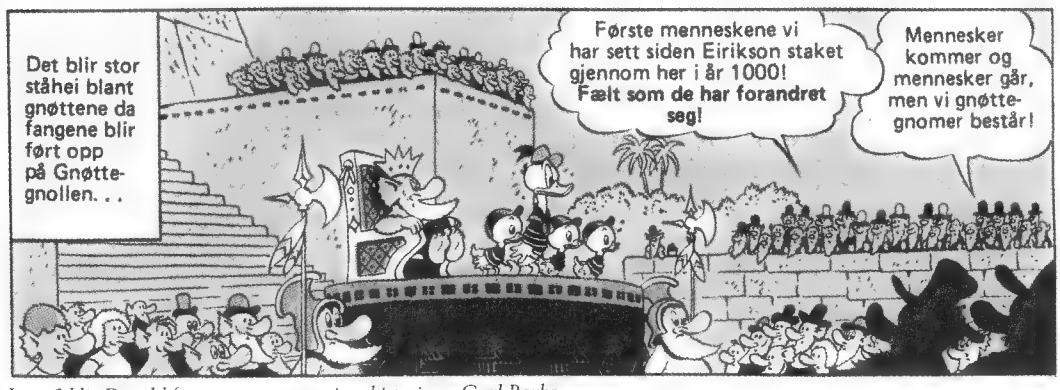

I 1976 blir Donald fanget av gnøttene i en historie av Carl Barks.

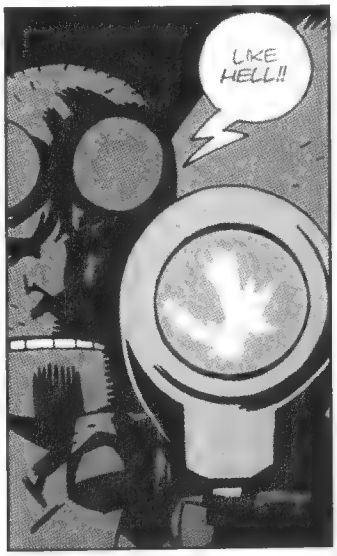

Friske tegninger i Mignolas »Hellboy«

PÅ ANDRA SIDAN

Godbitar från utgivningen i USA enligt Henrik Hallberg • opus_croakus@hotmail.com

Sandman« var en av 90-talets stora succéer, och förlaget DC har sedan den lades ner gjort mer än ett försök att hitta en uppföljare. En av de mer lyckade är en ganska regelrätt spinoff under titeln »Lucifer«, där Djävulen sådan denne skildrades i »Sandman« fått huvudrollen.

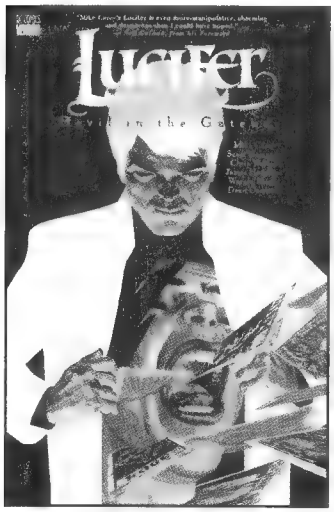

Trots att Lucifer har lämnat sitt ämbete i helvetet är han ingen man bråkar med. Bild av Scott Hampton.

De första berättelsesviterna i den här serien har nu samlats i album under titeln »Lucifer: Devil in the Gateway«. Albumet samlar den inledande miniserien på tre delar, samt de första fyra numren av den löpande serietidningen. Hela albumet är skrivet av Mike Carey, miniserien målad av Scott Hampton och de resterande episoderna tecknade av ett par olika artister.

Den riktiga behållningen i denna samling är den första delen, som utgörs av den avslutade miniserien *Sandman Presents: Lucifer*. Även om de fyra numren från den löpande tidningen kanske inte är så dåliga, så behöver Carey där tid på sig att komma igång. I miniserien arbetar han däremot med en avslutad historia och alla bitar finns på plats med detsamma.

När berättelsen börjar möter vi Lucifer, som i »Sandman« ju avsade sig helvetet och öppnade nattklubb här på jorden. Här blir han uppsökt av företrädare för himlen, som erbjuder honom ett uppdrag som är »för smutsigt« för änglarna, och där han själv kan välja vilken betalning som helst. Bakgrunden är att folks småönskningar uppfylls av en eller annan gudom, som drar kraft från fenomenet. Detta är något som himlen inte gillar, men samtidigt vill man inte lägga sig i, så därför går man till Lucifer, det tredje alternativet, och ber honom att stoppa utvecklingen.

En andra Lucifer-samling kommer för övrigt nu i vinter.

En serie som ligger mig varmt om hjärtat är Matt Wagners »Grendel«, som startades på independentförlaget Comico för länge sedan, och numera förs vidare på Dark Horse.

De tidiga avsnitten i serien (som Wagner både skrev och tecknade – senare avsnitt har han mestadels bara skrivit) var av olika skäl länge omöjliga att återutge i album. Rättigheterna lär ha »fastnat« i Comicos konkursbo, men numera har det här tydligen löst sig, och i albumet »Devil Tales« kan vi läsa fyra nummer, sammanlagt 96 sidor i färg, ur den serie som gick på 1980-talet, tecknad och skriven av Wagner själv

Vi får här träffa Wiggins, pensionerad före detta polis, som berättar två historier om Hunter Rose, den förste att kalla sig Grendel. Rose är ett geni som vid 18 års ålder gett ut tre lovprisade romaner och blivit världsmästare i fäktning. Dessutom är han otroligt uttråkad, så han börjar bygga upp ett brottsimperium. I den första historien får vi följa polisen Lewis Polk som av misstag får bevittna när hans chef tar emot mutor. Polk börjar skugga chefen, och en våldsam historia med kopplingar till Grendel tar sin början.

I den andra berättelsen får vi följa Tommy Nuncio på hans väg ned i paranoian. Även han får höra saker, i hans fall information om ett planerat mord. Nuncio är tjallare och kan få betalt för bra information hos polisen, men samtidigt skulle det kunna kosta honom livet. Grendel är inte en person man blåser ostraffat.

Det riktigt intressanta med detta album är strukturen som serierna har. Den första historien är nästan filmiskt upplagd med 25 fyrkantiga rutor per sida och med replikerna under, den andra har 5–6 smala, höga rutor per sida, också den med replikerna under rutorna. Dessutom finns det dialog ovanför rutorna i den senare. Serien med Polk är väldigt rent tecknad, medan serien med Nuncio är mer spretig för att illustrera hans paranoia och galenskap.

Det här handlar alltså om avsnitt från den här seriens barndom, men »Grendel« har senare byggts ut till en lång och mångskiftande historia som kretsar kring det våldsamma arvet

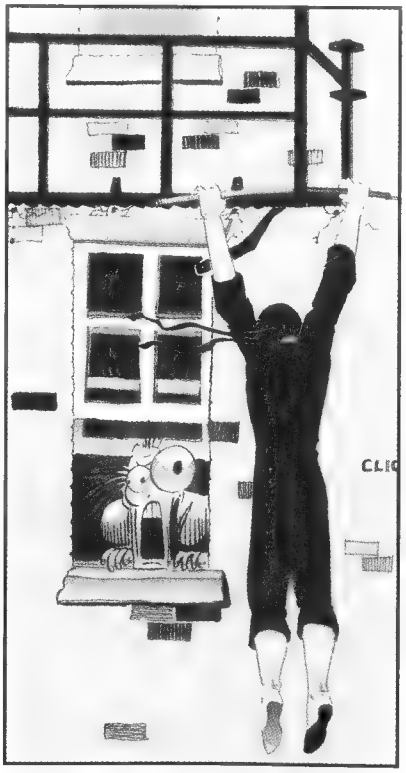

Under senare hälften av 80-talet experimenterade Matt Wagner en del med bildspråket i sin serie Grendel. Dessa nummer är samlade i albumet Grendel: Devil tales.

från den ursprunglige Grendel, ett arv som med tiden utvecklas till ett helt samhällssystem. Och med en övergripande berättelse som löper från 1960 till omkring år 2700 är möjligheterna nästa outtömliga. Ytterligare ett antal album gjorda i samarbete med olika tecknare och andra författare finns ute, men till dem kan vi kanske återkomma en annan gång.

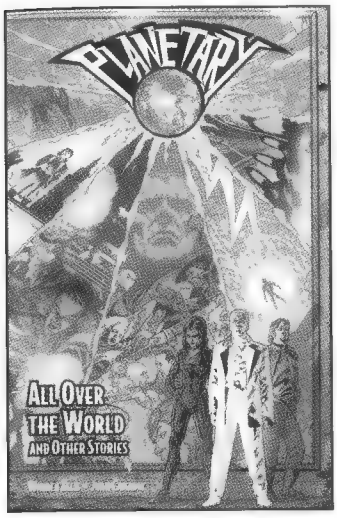

Skjutglada spöken är bara ett av de många annorlunda inslagen i Warren Ellis Planetary.

Författaren Warren Ellis har ju dykt upp här i spalten ganska ofta. Den här gången är det hans serie »Planetary«, tecknad av John Cassaday, som jag tänkte ta upp.

Det här är något av en syskonserie till »The Authority« (*B&B* 1/01), och den utspelas egentligen i samma superhjälteuniversum som denna, men »Planetary« betonar mer inslagen av science fiction än de vanliga trikåfigurerna. Bäst kan man väl beskriva den som en blandning av »Arkiv X« och superhjälteserie, där huvudpersonerna är ett team som undersöker oförklarliga fenomen världen över. Bakom dem står en organisation som man inte känner till så mycket om när serien börjar.

Det här teamet stöter på väldigt udda fenomen. I Hongkong handlar det om det skjutglada spöket av en mördad polis som är ute efter hämnd. På en ö utanför Japan hittar man varelser som mest kan beskrivas som en korsning mellan dinosaurier och stora filmmonster. Vi får träffa på en man som har vaktat öppningen till alternativa universum i en grotta sedan 1945, utan mat eller sömn. Vi får veta att de första rymdresorna gjordes redan i slutet på 1950-talet.

Och genom allt detta löper bakgrundshistorien om tre astronauter från en tidig rymdresa som har fått enorma krafter och som manipulerar världen, samt huvudrollsinnehavaren Eliah Snows sökande efter ett antal pusselbitar som saknas i hans minne

Just nu finns det två samlingar ute, »All Over the World« och »The Fourth Man«, men man kan också läsa tidningen *Planetary* löpande (även om den utkommit oregelbundet på sistone). Det positiva med den här serien är att varje nummer är avslutat i sig, samtidigt som allting byggs upp till en större helhet. Detta medförde förvisso att tidningen behövde tid på sig att komma i form, men efter 14 nummer kan man inte säga annat än att om det var lite otydligt i början, så har det helt klart blivit bättre och bättre efter hand. Annorlunda och väldigt trevlig läsning.

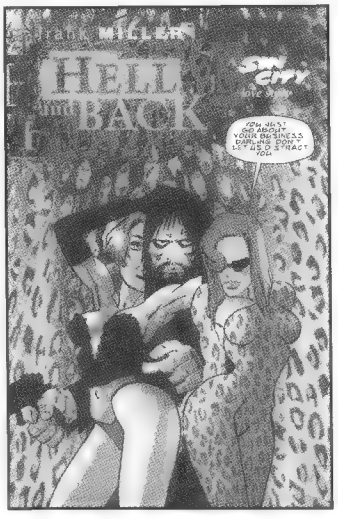

Sist ut denna gång är Frank Millers »Sin City«, en serie som utgår från den fiktiva staden med samma namn och dess invånare.

Varje album har sin huvudperson, även om bekanta från ett album kan dyka upp i bakgrunden i ett annat. Det finns i skrivande stund sex samlingar med material tidigare utgivet i serietidning (två finns förresten också översatta till svenska på Epix Förlag), plus ett originalalbum som heter »Family Values« – alla med samma hårdkokta deckarstuk.

Det som framför allt gör »Sin City« intressant, förutom att serien oftast bjuder på bra läsning, är teckningsstilen, där Miller använder sig av extrema kontraster i svart och vitt, vilket gör albumen till en fröjd för ögat.

För några månader sedan kom det senaste albumet i serien, »Hell and Back«. Här får vi följa Wallace, en före detta soldat som råkar få se när en kvinna hoppar från hög höjd ner i havet. Som alla hjältarna i Sin City är han en gentleman som inte kan stå bredvid och titta på när en kvinna skadas, så naturligtvis räddar han henne. Wallace faller direkt för sin nya bekantskap, så när hon blir kidnappad försöker han hitta gärningsmännen. Tuffa tag följer.

Kvaliteten på albumen har väl varit ganska varierande. Personligen tycker jag att det första albumet, »Sin City«, samt »That Yellow Bastard« är de bästa, men även det nya albumet tillhör de bättre. »Sin City: Hell and Back« är på 312 sidor i svartvitt med inslag av färg och kostar 25 dollar. ◄

Hårdkokt action är vad vi finner även i det senaste Sin City-albumet av Frank Miller.

Recenserade album:

► *Mike Carey, Scott Hampton, Chris Weston, James Hodgkins, Warren Pleece, Dean Ormston: »Lucifer: Devil in the Gateway«. 160 sidor i färg, $ 14.95, DC Vertigo.*

► *Matt Wagner: »Grendel: Devil Tales«. 96 sidor i färg, $ 9.95, Dark Horse.*

► *Warren Ellis, John Cassaday: »Planetary: All Over the World« och »Planetary: The Fourth Man«. Båda 144 sidor i färg, $ 14.95, DC/Wildstorm.*

► *Frank Miller: »Sin City«, »A Dame to Kill for«, »The Big Fat Kill«, »That Yellow Bastard«, »Hell and Back«, »Booze, Broads & Bullets«, samt »Family Values«. Varierande sidantal, mestadels i svartvitt, varierande pris, Dark Horse.*

Mannen med

–van Hamme bläser r

av **CLAES REIMERTHI**

Ett »stjärnornas barn« som lever i en vikingavärld befolkad av allskons oknytt och övernaturliga väsen, en före detta hemlig agent som drabbats av minnesförlust och förföljs av otaliga fiender, och den unge arvtagaren till ett multinationellt företag i miljardklassen – vad kan väl tre så pass disparata litterära skapelser ha gemensamt? Svaret är att samtliga tillhör bästsäljarna på dagens europeiska seriemarknad. Som av en händelse har de dessutom samma upphovsman, den belgiske serieförfattaren Jean van Hamme – en man som uppenbarligen besitter den sällsynta förmågan att smida drömmar till guld.

Trots fabulösa framgångar både på den franskspråkiga hemmamarknaden och internationellt är den belgiske manusförfattaren Jean van Hamme fortfarande relativt okänd i Sverige. Ändå har flera av hans serier under 90-talet fått en stor och uppskattande svensk publik: »Thorgal« i *Fantomen*, »Kodnamn XIII« och »Largo Winch« i *Agent X9*. Kanske kan hans relativa anonymitet förklaras med i det faktum att van Hammes serier publiceras i serietidningar och inte i album; en publiceringsform där upphovsmännen av tradition får mindre uppmärksamhet än de annars hade rönt.

NEDAN: *Serien »Domino«, tecknad av André Chéret, övertog van Hamme efter idolen Greg.*

BÄSTSÄLJARE

Men nere i Europa är van Hamme alltså ett namn av rang; en megastjärna vars signatur garanterar jätteupplagor för förlagen och gedigen underhållning för hans ständigt växande publik. Och framgångarna är välförtjänta. Det han producerar kan visserligen knappast kallas nyskapande eller göra anspråk på att vara stor seriekonst, men han är en god berättare som behärskar hantverket till fulländning. Under de två senaste decennierna har han nästan helt på egen hand lyckats gjuta nytt liv i den börttynande traditionella äventyrsberättelsens europeiska gren, och visat att genren fortfarande förmår fånga en masspublik. Van Hamme har inga andra ambitioner än att roa för stunden, men den underhållning han bjuder på är av världsklass; medryckande, spännande, fartfylld och komplex. Sådant inger respekt.

Respektingivande är också hans kommersiella framgångar. År 1997 blev del tolv av »Kodnamn XIII« den mest sålda boken i Frankrike med en upplaga på 490 000 exemplar. Samtidigt sålde det åttonde albumet av »Largo Winch« 270 000 exemplar och Thorgal-episoden »Buren« 204 000 exemplar – siffror som ter sig närmast ofattbara. Van Hamme stod därmed bakom hela tre av titlarna på tio i topp-listan på världens största seriealbummarknad. Och på den vägen har det fortsatt. Medan »Kodnamn XIII« ligger kvar på en upplaga kring 500 000 exemplar, hade »Largo Winchs« upplaga hösten 2000 stigit till 470 000 exemplar. Van Hamme är därför definitivt ett namn förlagen vill ha på sina utgivningslistor. Det är en händelse som ser ut som en tanke att hans bästsäljare är utspridda på olika förlag. Van Hamme är inte den som lägger alla ägg i samma korg.

NATIONALEKONOMI

Berättelsen om Jean van Hammes liv är en klassisk fram-

guldfingrarna
ytt liv i äventyrsserien

gångshistoria. Han föddes i Bryssel i Belgien den 16 januari 1939. Redan som barn roade han sig med att hitta på och skriva ner egna små historier.

Efter studier i journalistik och nationalekonomi inledde han en framgångsrik karriär som marknadsförare i en rad multinationella företag. När han år 1976 hoppade av för att satsa fullt ut på skrivandet hade han en topposition på elektronikgiganten Philips. Samtidigt hade han på fritiden arbetat med serier i dryga decenniet.

Sin seriekarriär inledde van Hamme nämligen redan 1965 med att översätta amerikanska serier för den belgiska veckotidningen *Le Moustique*. Ett kortlivat äktenskap åren 1967–70 förde honom i kontakt med serietecknarmiljöerna. Den blivande hustrun stod nämligen modell för serietecknaren Paul Cuvelier, och det var genom hennes försorg van Hamme och Cuvelier träffades 1966.

Cuvelier befann sig mitt uppe i en konstnärlig kris. Han ville ha omväxling till den historiska barn- och ungdomsserien »Corentin« som han tecknade för serietidningen *Tintin*. Förläggaren Eric Losfeld hade just givit ut »Barbarella« (album 1964) och »Jodelle« (1966), erotiskt frispråkiga och delvis experimentella vuxenserier med förment starka och självständiga kvinnor i huvudrollen, och Cuvelier var nu frestad att göra något liknande.

TILL VÄNSTER: *»I dödens skugga« gjorde van Hamme till stjärna över en natt.*

NEDAN TILL VÄNSTER: *I »Thorgal«-episoden »Stjärnornas barn« avslöjas Thorgals utomjordiska ursprung.*

NEDAN TILL HÖGER. *Watching the Detectives. Den cigarrrökande deckaren Magellan skulle avgjort kunna agera stand-in för Elvis Costello.*

Van Hamme blev intresserad och erbjöd sig att skriva manus åt honom. Resultatet blev »Epoxy« (1968), en serie där erotik och mytologi vävs samman i ljuv förening. Parallellt levererade van Hamme gags till »Gaston«, och till »Modeste et Pompon« (»Mickes äventyr«), som vid den här tiden tecknades av Dino Attanasio och Mittéi. Han fortsatte också samarbetet med Cuvelier, och levererade 1968 det första av två manus till Cuveliers magnum opus »Corentin« (i albumform på danska 1988–89 som »Corentin Felts eventyrlige liv« del 3 och 4).

Samtidigt bombarderade van Hamme tidningarna *Spirous* och *Tintins* redaktioner både med idéer till historier med redan etablerade figurer och med förslag till helt nya serier. 1969–70 levererade han några manus till serien »Mr. Magellan«, tecknad av Geris (Henry Ghion). Minnesgoda läsare kanske minns serien från svenska *Champion*.

Från och med 1970 medverkade van Hamme regelbundet i tidningen *Tintin*. 1974 efterträdde han den kände manusförfattaren Greg (»Bernard Prince«, »Comanche« med flera) på äventyrsserien »Domino«, som tecknades av André Chéret. Samma år tillfrågades han av tecknaren André Beau-

FÖRSTA TILL HÖGER: *Med »Epoxy« anslöt sig van Hamme och Cuvelier till den populära trend som inletts med »Barbarella« några år tidigare.*

ANDRA TILL HÖGER: *Porträtt av manusförfattaren som ung.*

temps om han ville skriva manus till äventyrsserien »Michel Logan«. Van Hamme accepterade, och paret samarbetade på serien fram till Beautemps död 1978.

SERIE UTAN HJÄLTAR

Så här långt hade van Hamme knappast visat lejonklon som författare; kanske hämmades han av sina dubbla karriärer. Men nu stod han inför sitt genombrott.

Det hela började med att van Hamme skrev en serie om några överlevandes strapatser efter en flygkrasch någonstans i Sydamerikas djungler. Manuset hamnade på redaktören (och serieförfattaren) Gregs skrivbord, och denne såg sådana kvaliteter i historien att han kopplade ihop van Hamme med tecknaren Dany. Van Hamme har för övrigt gjort gällande att han påverkats i sitt sätt att skriva av Greg, så det var kanske inte så konstigt.

Med denna berättelse, som fick namnet »Histoire sans héros« (publicerad 1974, och i svensk albumutgåva under titeln »I dödens skugga« 1977), försökte van Hamme göra en modern spänningshistoria och ett förtätat psykologiskt drama med överraskande vändningar. Uppenbarligen ansåg många att han lyckats, för serien rosades och blev en stor försäljningsframgång. Den fick till och med St. Michel-priset för bästa äventyrsseriemanus 1978. I mina ögon ter den sig dock tämligen medioker såväl intrig- som teckningsmässigt.

Men att »Histoire sans héros« innebar van Hammes genombrott i seriebranschen är odiskutabelt. Uppmuntrad av framgången beslöt han 1976 att satsa fullt ut på författandet. Efter tolv år i branschen hade han uppenbarligen trötttnat på marknadsföring.

Inom parentes sagt gjorde van Hamme och Dany år 1994

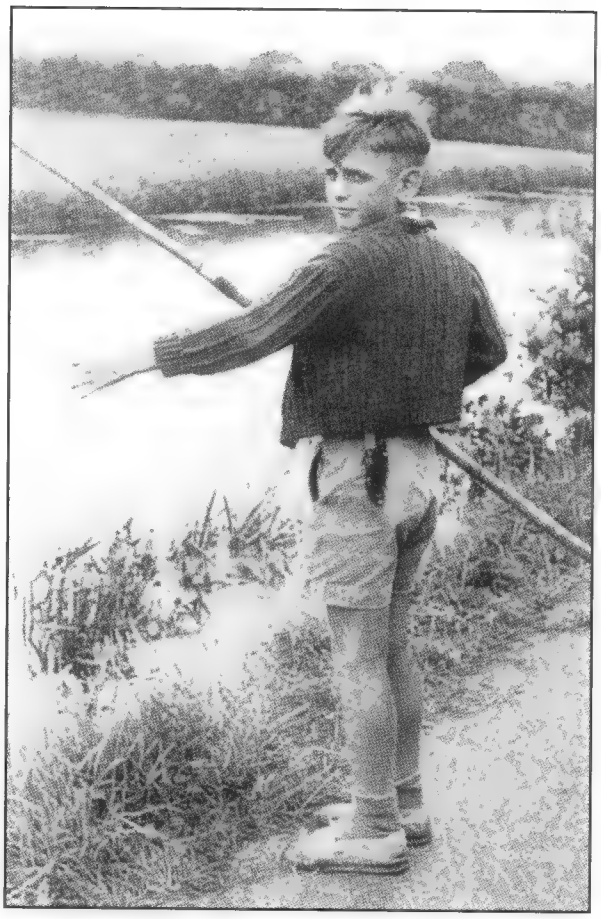

en uppföljare till serien, »Vingt ans après«, där en del av personerna möts på nytt tjugo år efter flygolyckan. Tillsammans gjorde de med start 1978 även serien »Arlequin«, som publicerats i svenska *Fantomen* under namnet »Jokern«.

FANTASY

Att van Hamme gjorde rätt när han satsade på författandet stod snabbt klart. Redan 1976 fick han nämligen sin första verkliga fullträff med fantasyserien »Thorgal« (ibland även kallad »Cormak«), tecknad av polacken Grzegorz Rosinski och utgiven av förlaget Lombard.

FÖRSTA TILL HÖGER: *Albumsviten om den unge Corentins äventyr i det exotiska Indien får betraktas som tecknaren Paul Cuveliers huvudverk.*

ANDRA TILL HÖGER: *Tillsammans med vännen och andrepiloten Donald Ineway upplever piloten Michael Logan diverse spännande äventyr i Stilla Havet.*

Grzegorz Rosinski

Grzegorz Rosinski föddes den 3 augusti 1941 i Stalowa Wola i sydöstra Polen. Han kom redan som barn i kontakt med västeuropeiska serier via den franska, kommunistiska barntidningen *Vaillant*, som även distribuerades i Polen. Sina första egna serier gjorde han för en gymnasietidning.

I Polen gjorde han sig annars främst känd som illustratör. Serier var i Polen vid den här tiden framför allt något som polska tryckerier tryckte på uppdrag av utländska (inte minst skandinaviska) förlag för deras respektive hemmamarknader. Den inhemska serieproduktionen var däremot sparsam.

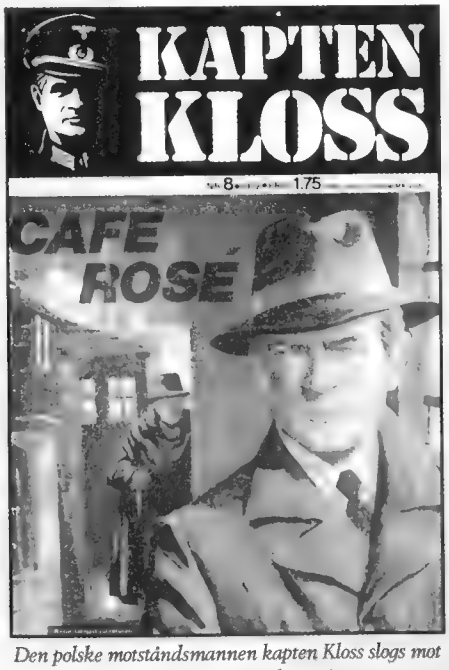

Den polske motståndsmannen kapten Kloss slogs mot nazister i en egen svensk serietidning åren 1971–73.

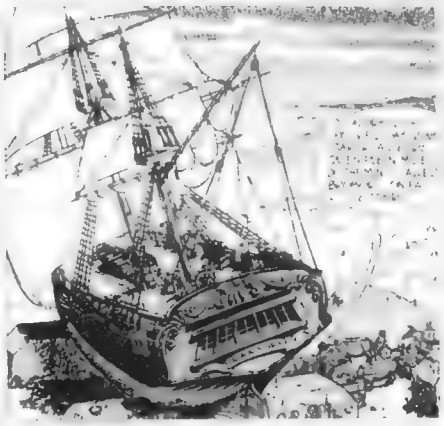

En bild från Rosinskis belgiska seriedebut »Le croisière fantastique«.

1968 startade emellertid en tunn polsk serietidning med namnet *Alfa*. För att stryka den serietidningsfientliga regimen medhårs glorifierades den illa ansedda polska polisen hejdlöst i en av serierna, »Kpt. Zbik« (Zbik betyder ungefär vildkatt). Det var med denna serie Rosinski gjorde sin professionella debut som serietecknare.Han tecknade under åren som följde även en serie med en polsk helikopterpilot i huvudrollen, liksom »Kpt. Zloss«, en serie om en polsk motståndsman under andra världskriget. Den senare exporterades för övrigt också till Skandinavien i början på 70-talet, på svenska under namnet *Kapten Kloss* och på norska som *Kaptein Koss*.

1976 var Rosinski med om att starta den polska serietidningen *Relax*, där han själv medverkade som tecknare. Målet var att skapa en serietidning för hela den östeuropeiska marknaden, och man sökte aktivt efter serieskapare i andra oststater. *Relax* blev en sådan framgång att myndigheterna började se den som ett propagandainstrument, vilket fick Rosinski att lämna tidningen. Han menar själv att detta var en avgörande orsak till att den kort därpå gick omkull. I den här vevan hade Rosinski skapat några serier baserade på gamla slaviska legender. Dessa serier kom nu att fungera som hans biljett till den belgiska serieindustrin. Förläggaren Carlos Blanchart satte Rosinski i kontakt med förlagen Dupuis och Lombard, och Rosinski, som ännu var bosatt i Polen, började samarbeta med belgiska serieförfattare. För *Spirou* tecknade han »La Croisière fantastique« (1976) i förenklad stil och under pseudonymen Rosek. Manusförfattare var Smit le Benedicte. Han gjorde även några korta serier för *Tintin* innan han tillsammans med van Hamme (fortfarande 1976) skapade fantasyserien »Thorgal« – den serie som kom att bli hans stora genombrott i väst. 1980 skapade han science fiction-serien »Hans« tillsammans med manusförfattaren André-Paul Duchâteau. Efter fem album fick emellertid Rosinskis landsman Kas ta över tecknarrollen. 1982 bosatte sig Rosinski i Belgien, och 1987 tecknade han den Tolkien-influerade fantasyserien »Le Grand pouvoir du Chninkel« efter manus av van Hamme. 1990 bosatte sig Rosinski i Schweiz. Kort därpå inledde han arbetet med den keltiskt färgade fantasyserien »Complainte des landes perdues« (för skandinavisk publik tillgänglig på danska som »Den forsvundne hedes sang«), skriven av Jean Dufaux.

Utöver sitt eget tecknande undervisar han också i serieskapande på privatskolan E.P.A.C. i Sion.

Den som vill veta mer om den polska serietidningshistorien (i vilken Rosinski spelar en framträdande roll) hänvisas till en kort översikt i *B&B* 5/91.

CLAES REIMERTHI

Huvudpersonen Hans från science fiction-serien med samma namn.

Den fyra band långa fantasyserien »Complainte des landes perdues« bjuder på stämningsfulla bilder, svärdklang och svart magi.

OVAN TILL VÄNSTER: *Arlequin – på svenska Jokern – på farligt uppdrag.*

OVAN TILL HÖGER: *Van Hamme, porträtterad av tecknaren och samarbetspartnern Griffo.*

Enligt Rosinski, som år 1976 besökte Belgien, förmedlades kontakten mellan honom och van Hamme av en bekants bekant som arbetat med van Hamme på Philips. Van Hamme var ännu inte särskilt känd, men Rosinski var djupt imponerad av »Epoxy«, och de båda herrarna fann genast varann. När Rosinski återvände till Polen hade det samarbete som skulle resultera i »Thorgal« redan inletts.

Ämnesvalet var ett önskemål från Rosinskis sida. Han ville undvika ämnen som erotik och politik för att inte få problem med de polska myndigheterna och tullverket. Och eftersom han bara hade begränsade erfarenheter av Västeuropa bad han att få slippa teckna nutidsmiljöer.

»Thorgal« blev snabbt en kommersiell framgång, och efter serietidningen *Tintins* nedläggning görs serien numera direkt för albumpublicering. I dag utkommer den i mer än tjugo olika länder. I Sverige publiceras »Thorgal« i *Fantomen*, där den blivit oerhört populär bland läsarna, men Epix hann också utge fyra avsnitt i albumform åren 1992–93.

»Thorgal« är en fantasyserie om en utomjordisk pojke som adopteras av vikingar och växer upp i vikingamiljö. Som vux-

NEDAN OCH TILL HÖGER: *Några av Rosinskis layoutskisser till »Thorgal«-albumet »Ogotais krona«.*

en blir han naturligtvis en väldig kämpe med den klassiske hjältens alla egenskaper – det är faktiskt påfallande hur traditionell både Thorgal och serien är!

Annars är det just blandningen av fornnordisk kultur, fantasy och science fiction som givit serien dess särart. Många av fantasyelementen har sina rötter i fornnordisk mytologi och nordisk folklore, men van Hamme är knappast konsekvent på den punkten. Han är inte främmande för att blanda in begrepp från helt andra kulturer. »Thorgal« blandar således svärdsvingande vikingar, vättar och sydamerikanska indianstammar med rymdraketer, besök i andra dimensioner, tidsparadoxer och parapsykologi. Blandningen kan synas hissnande, men när man väl vant sig vid den är det svårt att inte finna anrättningen både charmerande och tilltalande.

Det har sagts att Rosinski bildmässigt skulle vara inspirerad av Hal Foster, men det har jag svårt att se. Korrektare är nog att beskriva hans stil som 65 procent Auclair och 35 procent Hermann.

ETT GRYMT SKÄMT

Förutom »Thorgal« har van Hamme även gjort en fantasyserie i klassisk Tolkien-stil tillsammans med Rosinski. Den 134 sidor långa »Le grand Pouvoir du Chninkel« utkom 1986 i hemlandet. Här hemma publicerades den som följetong i *Tung Metall* under titeln »Shninkelns stora makt« 1989–90, och en samlad dansk albumutgåva utkom faktiskt så sent som i år och rekommenderas varmt.

Serien gjordes på Rosinskis uttryckliga önskan i svartvitt, och gavs därför ut av Casterman, som vid den tidpunkten var det enda belgiska förlag som gav ut svartvita serier. »Shninkelns stora makt« är utan tvivel van Hammes intressantaste verk. Serien är en parabel med anknytning till såväl Kristusmyten som populärkulturella verk som filmerna »Apornas planet« och »2001 – ett rymdäventyr«. Shninkeln Jon lever på planeten Daar, en värld som ständigt sönderslits av förödande krig, och där shninklerna i princip är maktlösa slavar under krigiska härskarfolk. Men en dag uppenbarar sig världens skapare för Jon i form av en Arthur C. Clarke-inspirerad svart megalit och ger honom i uppdrag att frälsa världen och sätta stopp för krigen. Men en ynkligare, maktlösare och motvilligare frälsare än Jon har sällan skådats, och det hela verkar mest vara ett grymt skämt från skapa-

OVAN TILL VÄNSTER: *I »Thorgals« vikingavärld är fantasyinslagen aldrig långt borta. Men att den udda blandningen fungerar kan miljontals läsare intyga.*

OVAN TILL HÖGER: *Rosinski avbildar här sig själv och sin idévärld.*

I MITTEN: *Shninkeln Jon och hans kvinnliga följeslagare G'wel. Deras kärleksliv blir aldrig riktigt vad den frustrerade Jon har tänkt sig.*

TILL VÄNSTER: *»Thorgal« är en förvånansvärt traditionell serie, och Thorgal själv är en okomplicerad, gammaldags helyllehjälte.*

William Vance

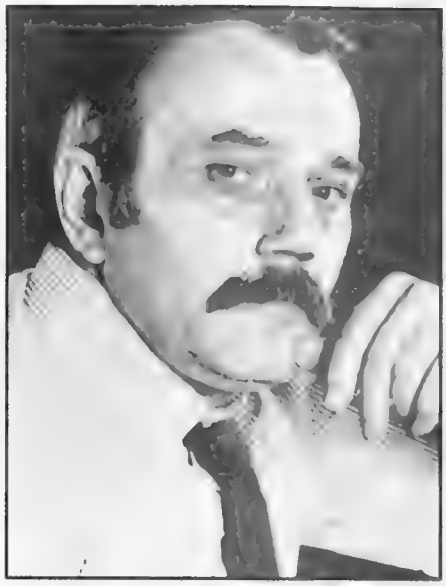

William Vance (pseudonym för William van Cutsen) föddes den 8 september 1935 i Anderlecht i Belgien.

Han avslutade sina studier vid Konstakademin i Bryssel 1956, och inledde därefter sin professionella karriär på en reklambyrå. Efter att ha tecknat reklam i sex år började han 1962 illustrera historiska berättelser (inte serier!) för tidningen *Tintin*. 1964 levererade han sin första serie, den Hornblower-inspirerade marinserien »Howard Flynn«, skriven av Yves Duval. Den följdes av västernserien »Ringo« 1965, skriven av bland andra Jacques Acar. Ingendera serien blev någon större succé, men Vance hade etablerat sig som en lovande äventyrstecknare, och hans nästa två serier skulle bli desto mer framgångsrika.

1967 fick han nämligen efterträda tecknaren Gérald Forton på veteranserien »Bob Morane«, skriven av Henri Vernes. »Bob Morane« bygger på en populär svit äventyrsromaner författade av Vernes, och serien publicerades först i damtidningen *Femmes d'Aujourd'hui* innan den hamnade i serietidningen *Pilote* (senare flyttade den vidare till *Tintin*). Det hann bli totalt 18 albumepisoder (de flesta publicerade på svenska, antingen i album eller i tidningar som *Seriemagasinet*) innan Vance 1979 lämnade över ritstiftet till svågern och assistenten Francisco Coria (vars version på senare år också gått i *Seriemagasinet*). »Bob Morane« var emellertid ett vänsterhandsarbete för Vance, och kom aldrig i nivå med hans andra stora 70-talsserie, »Bruno Brazil«.

Äventyrsserien »Bob Morane« blev Vances första stora framgång.

Agentserien »Bruno Brazil« (totalt 10 album 1967–1977) producerades parallellt med »Bob Morane«, och skrevs (under pseudonymen Louis Albert) av Michel »Greg« Regnier, en av den här periodens ledande franskspråkiga serieförfattare. Serien var från början traditionellt tecknad, men efter hand frigjorde Vance sin linje och lät bilderna svämma över sina ramar. Hans ytliga men dekorativa stil passar också ganska bra till den mestadels svartvita svenska publiceringen (i *Seriemagasinet* och *Magnum*). Gregs manus genomgick en liknande utveckling från de inledningsvis strikt traditionella bovjakterna till de sista albumen, där huvudpersonen Bruno och de övriga polisagenterna i det så kallade Kajmankommandot blev besegrade i strid, och de överlevande tilläts må psykiskt dåligt av sina upplevelser.

Vance är en produktiv yrkesman, och har också tecknat ett stort antal andra serier, varav flera till den ovan nämnda damtidningen *Femmes d'Aujourd'hui*. På meritlistan finns bland annat riddarserierna »Roderic« (med manus av Lucien Meys) och »Ramiro« (manus av Jacques Stoquart), båda från tidigt 70-tal, samt naturligtvis den från *Fantomen* välkända marinserien »Bruce J. Hawker« (startad 1976 för *Femmes d'Aujourd'hui*, och från tredje episoden med André-Paul Duchâteau som författare). Vid flera tillfällen har Vance också återupptagit egna gamla serier som »Ringo« och »Ramiro«, inte sällan då till eget manus.

Samarbetet med Jean van Hamme kring spionthrillern »Kodnamn XIII« tog sin början i en projekterad men aldrig genomförd actionserie i mitten på 70-talet, men blommade först tiotalet år senare ut i en färdig berättelse. Seriens första hem var tidningen *Spirou*, där den debuterade 1984 (album följde sent samma år på Dargaud), men längre fram har avsnitt även förpublicerats i flera andra serietidningar.

1991 började Vance teckna »Marshal Blueberry«, en spinoffserie till västernklassikern »Blueberry«, efter manus av Jean Giraud. Tre episoder var planerade, men Vance hoppade av efter den andra, och efterträddes långt om länge av Michel Rouge (mera om detta i *B&B* 2/00).

Sedan ett antal år tillbaka är Vance bosatt i Santander i Spanien, och numera tar arbetet på »Kodnamn XIII« det mesta av hans tid.

CLAES REIMERTHI

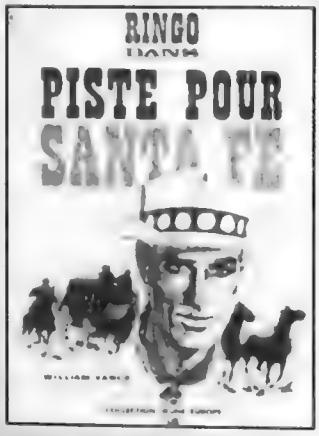

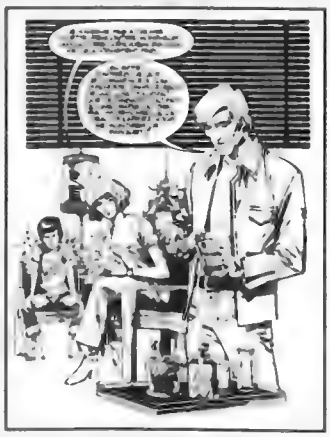

Ett urval av William Vance tidiga serier visar hans bredd. Från vänster till höger västernserien »Gringo«, riddarserien »Ramiro«, agentserien »Bruno Brazil«, samt marinserien »Bruce Hawker«.

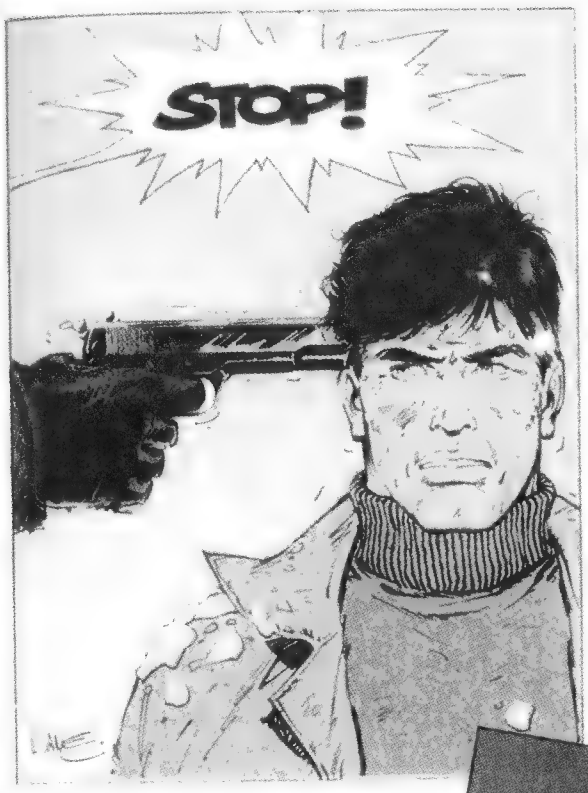

FÖRSTA TILL HÖGER: *XIII undgår – som vanligt – döden med en hårsmån. Van Hamme förmår skickligt gjuta nytt liv i gamla äventyrsschabloner.*

ANDRA TILL HÖGER: *William Vance, som han ser sig själv.*

rens sida. Van Hamme betonar också hela tiden Jons otillräcklighet, men också hans mod och lojalitet i farans stund.

Nyheten om frälsaren sprider sig emellertid snabbt på Daar, och den motvillige Jon sugs hjälplöst in i ett skeende över vilket han fullständigt saknar kontroll. Under berättelsens gång blir parallellerna med Jesu liv allt tydligare, och serien är trots ett överflöd av fantasy-klichéer definitivt läsvärd.

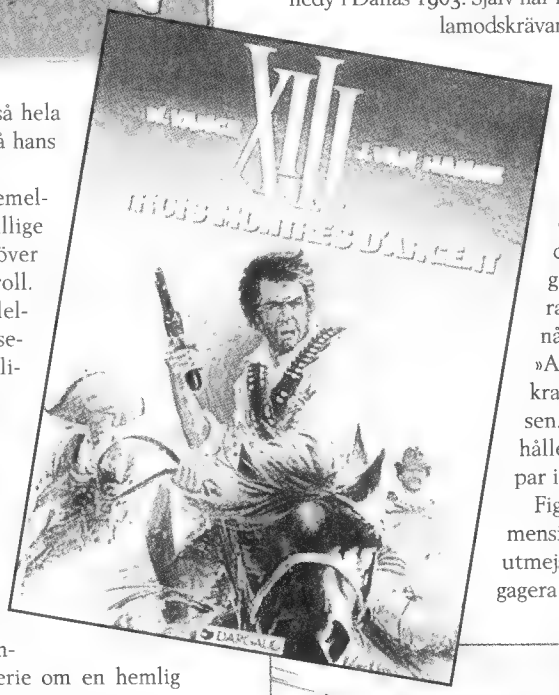

AGENT UTAN MINNE

I början av år 1976 ville Greg överlämna manusarbetet på sin agentserie »Bruno Brazil« till Jean van Hamme. Så blev det nu inte, men van Hamme lärde i alla fall känna seriens tecknare William Vance, varvid ett framtida samarbete fördes på tal. Van Hamme började så smått skissa på en serie om en hemlig agent. Direktören för Lombard hade planer på att starta en äventyrsserietidning med titeln *Cobra*, och tidningen betraktades som ett passande forum för den nya serien. Tidningsplanerna gick emellertid i stöpet, och van Hamme och Vance vände sig istället till förlaget Dargaud med sitt tilltänkta projekt – embryot till det som skulle bli serien »Kodnamn XIII«.

Liksom van Hammes övriga succéer bygger »Kodnamn XIII« på diverse slitna klichéer ur spänningsberättelsens standardrepertoar, vilka putsats upp till ny glans och livskraft. Serien är tydligt inspirerad av Robert Ludlums roman »The Bourne Identity«, som inleds med att en hemlig agent vaknar upp hos en psykiater med minnesförlust. Liksom Ludlums hjälte Jason Bourne har van Hammes hjälte Jason Fly, alias kodnamn XIII, ett förflutet som hemlig agent och lider av minnesförlust, och liksom Jason Bourne omges Jason Fly av otaliga fiender och mystiska organisationer som är fast beslutna att döda honom innan minnet kommer tillbaka. I de första sju albumen kretsar mycket av intrigen kring mordet på en amerikansk president, och här har van Hamme låtit sig inspireras av mordet på president Kennedy i Dallas 1963. Själv har han beskrivit serien som »en tålamodskrävande och rigoröst konstruerad machiavellisk komplott«.

Det hela är alltså knappast särskilt originellt, men oerhört skickligt turnerat. Huvudpersonens minnesförlust skapar en framåtrörelse och ovisshet i berättelsen som driver läsaren vidare, och intrigen garneras med otaliga överraskande vändningar. Detta är något van Hamme själv noterat: »Amnesin ger en extraordinär kraft åt framåtrörelsen i berättelsen. Det är den röda tråden som håller samman serien och som skapar inlevelse hos läsaren.«

Figurerna förblir tämligen tvådimensionella, men ändå tillräckligt utmejslade för att man ska kunna engagera sig i berättelsen, och Vances

NEDAN: *»XIII« är en serie fylld av överraskande avslöjanden och oväntade vändningar. Van Hamme är expert på att hålla spänningen vid liv.*

Philippe Francq

Den drivne Largo Winch-tecknaren Philippe Francq är i jämförelse med veteranerna Vance och Rosinski förhållandevis ung, och har därför – förutom »Largo Winch« – inte många verk på sin meritlista som är kända för skandinaviska läsare.

Han är född den 13 december 1961 på klassisk belgisk seriemark – nämligen stadsdelen Etterbeek i Bryssel, som också sett storheter som Hergé och Franquin komma till världen. Om detta påverkade hans val av yrke är inte bekant, men Francq hamnade så småningom på Institut Saint-Luc, samma katolska konstskola där de nyss nämnda legenderna gått (om än i Hergés fall mycket kortvarigt).

Francq tog sin examen 1984, och ett av hans första jobb var faktiskt en kort sejour som medarbetare hos Bob de Moor på Studio Hergé, varefter han började etablera sig som tecknare i eget namn. Hans första fullbordade album kom 1987 och utgjorde första delen av serien »Des villes et des femmes«. Manus skrevs av veteranen Bob de Groot, och totalt blev det två volymer i den serien. Under det återstående sena 80-talet hann Francq också teckna några avsnitt av serien »Léo Tomasini« till manus av Francis Delvaux, innan Jean van Hamme 1990 hörde av sig i jakten på en tecknare till serieversionen av sin romanserie »Largo Winch«. Första Winch-albumet kom i november samma år, och den här framgångsrika albumserien har därefter varit Francqs huvuduppgift.

PETER NILSSON

FÖRSTA BILDEN: *I äventyrsserien »Leo Tomasini«, skriven av Francis Delvaux, kunde Francq finslipa sin stil inför samarbetet med van Hamme.* ANDRA BILDEN: *Manus till »Des villes et des femmes« skrevs av veteranen Bob de Groot, som annars är mest känd för sina insatser på »Clifton« och »Leonardo«, sistnämnda med teckningar av signaturen »Turk«.*

teckningar, som jag annars upplever som stela och tvådimensionella, fungerar i det här sammanhanget alldeles utmärkt.

ÄVENTYR I STORFINANSEN

1984, samma år som van Hamme lanserade »Kodnamn XIII«, kom också den inte lika framgångsrika, George Orwell-inspirerade framtidsskildringen »S.O.S. Bonheur«, tecknad av Griffo.

Men år 1990 var det dags för en ny fullträff. Efter att ha utforskat agentskildringens premisser i »Kodnamn XIII« gav sig van Hamme nu in i den multinationella storfinansens värld – ett område han torde ha stora personliga erfarenheter av – med albumserien »Largo Winch«, tecknad av Philippe Francq.

I själva verket bygger serien (vilken liksom »Kodnamn XIII« publiceras i svenska *Agent X9*) på en romansvit som van Hamme påbörjade redan 1977. Huvudpersonen Largo Winch ärver överraskande ett gigantiskt multinationellt affärsimperium av sin despotiske adoptivfar, som blivit mördad. På köpet får han emellertid ett stort antal rivaler och fiender, samt fler bekymmer än en finansminister under en konjunktursvacka. Tillsammans med vännen Simon lyckas Largo Winch dock hela tiden rida ut de diverse anslagen mot hans person. Och tro för all del inte att serien enbart handlar om manschettbrottslighet. Som varje äkta äventyrsserie bjuder »Largo Winch« på rejäla doser biljakter, skottväxlingar och explosioner.

NATIONALKLENOD

Framgångarna har inte fått van Hamme att dra ner på takten, snarare tvärtom. 1992 kom »Le Maitres de l'Orge«, tecknad av Francis Vallès, en serie som publicerats på svenska i tidningen *Flamingo* under titeln »Maltens mästare«. Serien, som är utgiven på förlaget Glénat, är ett släktdrama om en bryggarfamiljs öden och äventyr från mitten av 1800-talet och fram till vår egen tid. Serien är tecknad i en stil som är tydligt inspirerad av Alex Raymonds »Rip Kirby«, och innehållet påminner en hel del om TV-såpor i stil med

UPPE TILL HÖGER: *Finansvalpen Largo Winchs äventyr tillhör bästsäljarna på den europeiska seriemarknaden idag.*

TILL HÖGER: *Framtidsserien »S.O.S. Bonheur« blev en måttlig succé. Åtminstone ur van Hamme-perspektiv.*

TILL VÄNSTER: *I Largo Winchs finansvärld är det inte svajande börskurser som utgör de främsta hoten.*

»Dynastin« eller »Falcon Crest«. Mycket riktigt har serien också blivit en tredelad TV-serie som visades i belgisk och fransk television 1996.

I *Flamingo* har vi dessutom kunnat läsa van Hammes färska samarbete med Hermann, albumserien »War Moon« – en cynisk och minst sagt våldsam historia om ett bröllop som spårar ur i en orgie av besinningslöst våld.

Några år in på 90-talet fick van Hamme tillsammans med tecknaren Ted Benoit också hedersuppdraget att återuppliva Edgar P. Jacobs klassiska serie »Blake och Mortimer« – en serie som får betraktas som något av en nationalinstitution i Belgien.

Det var ett grannlaga uppdrag som teamet hanterade på ett imponerande sätt. Ted Benoit behärskade mästerligt Jacobs stil. Hans tuschlinje är kanske lite mer slickad än Jacobs, men sidlayouten och porträtten är så nära Jacobs som man över huvud taget kan komma. På författarsidan lyckades van Hamme skickligt härma Jacobs omständiga berättarteknik, präglad av ett överflöd av ordrika textplattor som i minutiös detalj beskriver skeendet i bildrutorna. Han var dessutom väl påläst på serien och behärskar figurerna intill fulländning. »L'Affaire Francis Blake« är ett klassiskt äventyrsseriealbum helt i Jacobs egen anda.

Förlaget önskade dock en högre produktionstakt än den noggranne Benoit kunde åstadkomma, och fler serieskapare (hittills teamet Yves Sente och André Juillard, som svarat för ett andra album) har därför kopplats in.

AVIGSMURF

Förutom sina insatser som serieförfattare har Van Hamme också hunnit med att skriva sju romaner, filmmanuskript samt TV-filmer och TV-serier för det belgiska TV-bolaget RTBF. Mest uppmärksammat är nog hans manuskript till regissören Jean-Jacques Beneix film »Diva« – en underhållande historia om en ung operafantast som genom att piratinspela sin favoritsångerska råkar i trubbel med hänsynslösa gangsters. Inte minst är filmen underhållande på grund av de udda rollfigurerna. Min personliga favorit är en stenhård gangster som lånat karaktär och replik(er) av avigsmurfen.

Beneix lär för övrigt också ha köpt filmrättigheterna till »Largo Winch«.

1986 blev van Hamme chef för förlaget Dupuis, men uppenbarligen tröttnade han snabbt. Efter knappt ett år återgick han till författandet på heltid. Efter Bob de Moors död 1992 är han emellertid president för det belgiska seriecentret Centre belge de la bande dessinée.

Van Hamme har belönats för sitt serieskapande i bland

I MITTEN: *I »War Moon« skildrar van Hamme och Hermann ett bröllop som urartar i en blodig och hämningslös vendetta.*

NEDAN: *»Le maitres de l'orge« – van Hammes såpopera om en bryggardynasti har blivit TV-såpa på riktigt.*

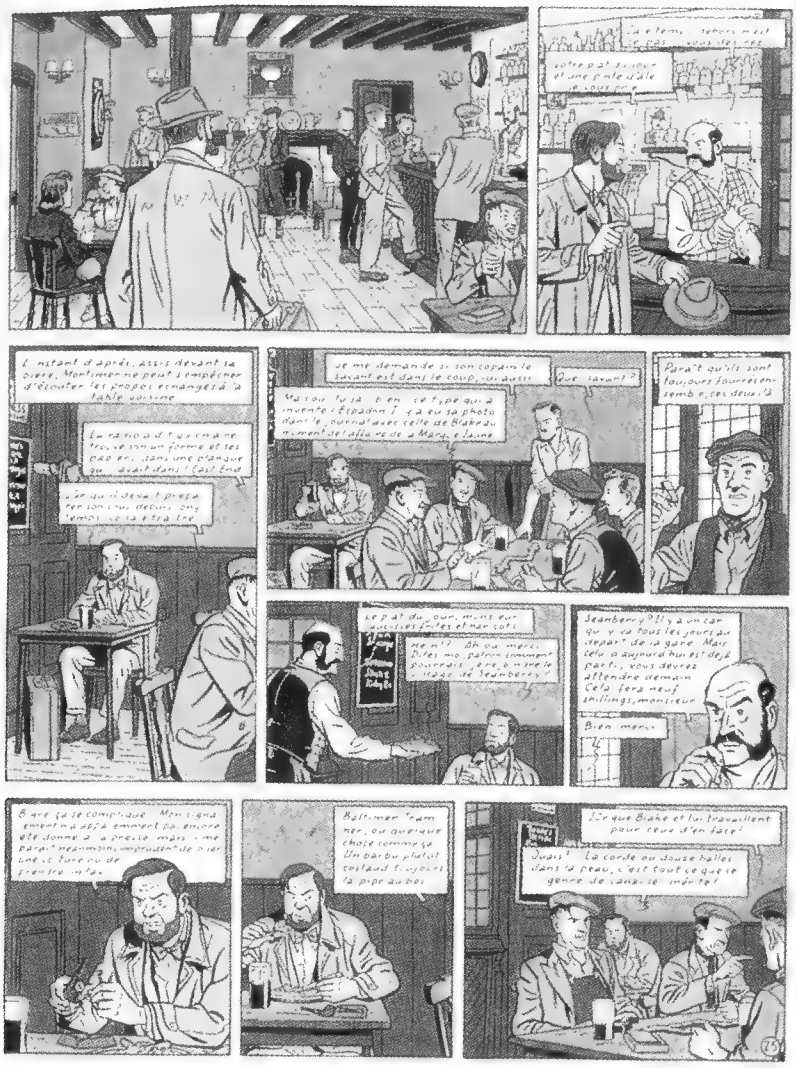

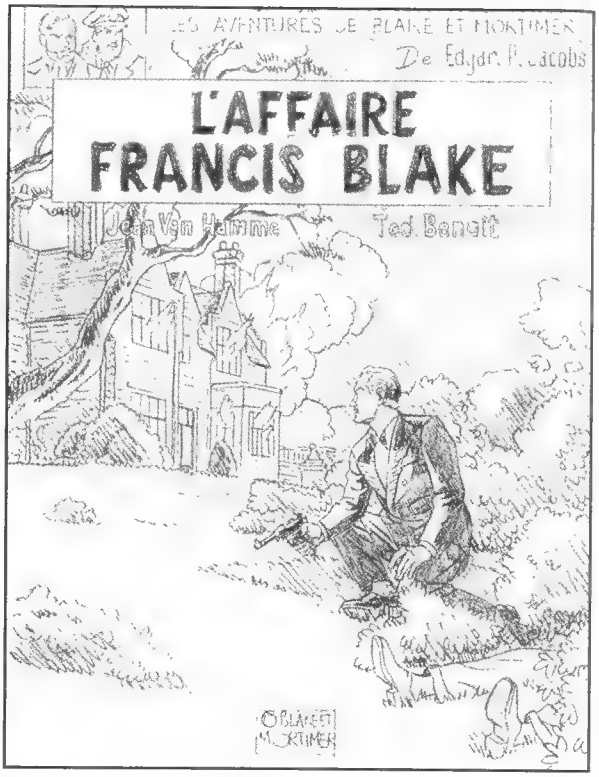

OVAN TILL VÄNSTER: *Van Hamme och Ted Benoit kopierar skickligt Edgar P. Jacobs stil både teckningsmässigt och berättarmässigt i »Affären Francis Blake«.*

OVAN TILL HÖGER: *En av Ted Benoits många kasserade omslagsskisser till albumet.*

annat Belgien, Frankrike, Schweiz, Kanada, Spanien, Tyskland och Nederländerna. Rimligen måste han ha tjänat mer pengar på sitt serieskapande än mången sportstjärna eller rockidol. Man frågar sig givetvis vad som ligger bakom hans enorma framgångar, men något entydigt svar finns förstås inte att få.

Som påpekats under artikelns gång, kan van Hamme knappast beskyllas för någon överdriven originalitet. I stället använder han sig av gamla beprövade klichéer och genrekonventioner som han förvaltar på ett ofta storartat sätt. Han har själv beskrivit det han eftersträvar så här: »Ett manuskript som först och främst överraskar och roar mig. Jag älskar att försätta mina figurer i hopplösa situationer som jag inte har någon aning om hur de ska ta sig ur. Ofta uppstår mina idéer ur klichéer, de knep som redan använts tusentals gånger. Det ingår i manusförfattarens hantverk att bland världens alla tricks och finter finna just det som överraskar mest, det som läsaren minst väntar sig.«

Kanske är det hela hemligheten bakom van Hamme? Att han ger publiken precis vad den förväntar sig, men på ett sätt som känns fräscht och engagerande.

Men att göra detta med sådan makalös framgång är onekligen en bedrift i sig! ◄

TILL HÖGER: *Några av Ted Benoits personskisser till albumet.*

STRIP!

STRIP! er Danmarks største tidsskrift om serier. Hver tredje måned bydes på artikler, interviews, anmeldelser og nyheder fra hele tegneserie-verdenen!

STRIP! nr. 16 – på gaden nu!
François Walthéry
Kid Paddle
Christopher Nielsen
Victor & Bagel
Viivi & Wagner
Jacques Tardi & Léo Malet

nr. 1, marts 1998: Claus Deleuran, Alien, Akira, Stålanden, Rodolphe Töppfer, Heavy Metal...
nr. 2, juni 1998: Jim Davis, Alejandro Jodorowsky, Jakob Martin Strid, Neil Gaiman...
nr. 3, september 1998: Jean Giraud/Moebius, Superman, Vittorio Giardino, Bone, Charles Burns...
nr. 4, december 1998: Peter Madsen, Jacques Tardi, Garth Ennis, Carl Barks, Flip & Flop...
nr. 5, marts 1999: Splint & Co., Teddy Kristiansen, japanske serier, Michel Blanc-Dumont...

nr. 6, juni 1999: Lewis Trondheim, Jean van Hamme, Agent X9, Moebius og Jimi Hendrix...
nr. 7, september 1999: François Boucq, Frode Øverli, Grzegorz Rosinski, Rasmus Klump...
nr. 8, december 1999: Gilbert Shelton, Niels Roland, Enki Bilal, Tarzan, euro-undergrund...
nr. 9, marts 2000: Charles Schulz, F. Ibáñez, Claus Deleuran, Comix 2000, Fritz Jürgensen...
nr. 10, juni 2000: Ghost in the Shell, Hermann, Spirit, Charlie Christensen, Robert Crumb...

nr. 11, september 2000: Todd McFarlane, Tintin, Rocky, Chris Ware, Scott McCloud...
nr. 12, december 2000: Freddy Milton, Mort Walker, Carl Barks, Prins Valiant, Tordenskiold...
nr. 13, marts 2001: T. Thorhauge, Blåfrakkerne, Jason, Colin Wilson, Thomas Nøhr, Rune Kidde...
nr. 14, juni 2001: Jakob Martin Strid, Jean Tabary, Art Spiegelman, Spirillen, Nofret...
nr. 15, september 2001: Nikoline Werdelin, Alan Moore, J.R.R. Tolkien, Ole Comoll Christensen...

Abonnement på STRIP! (4 numre): Skr. 200:-
Gamle numre af STRIP!: Skr. 50:-/stk.
på Seriefrämjandets postgirokonto 17 36 15-6

RACKHAM

Rackham nr. 4 Kæmpenummer på 160 sider med temaet "Danske tegneserier". Grundige interviews med Ole Comoll Christensen (Dimensionsdetektiven, Udsondringer), Peter Kielland (Fisk, Jernpotte), Peter Madsen (Valhalla, Menneskesønnen), Søren Mosdal (Drone, Feuerwerk), Olfax (Egoland), Mårdøn Smet (Mumitroldene, Stig & Martha, Hieronymus Borsch), Jan Solheim (Lava, Navelfluff), Jakob Martin Strid (Strid) - omfattende skitsebogssektioner med de ovennævnte - 10-siders tegneserieessay om Claus Deleuran af T. Thorhauge - nu.dk, en kritisk analyse af den danske tegneseries tilstand pt.

Rackham nr. 3 Temanummer om Carl Barks. En række kendte og velanskrevne skribenter samles om at nå til en større forståelse af andemesterens værk i anledning af 100-året for hans fødsel. Derudover et essay om Prins Valiant af billedkunstneren Per Kirkeby og en sektion om Joe Sacco med en anmeldelse af hans kritikerroste mesterværk Safe Area Gorazde, såvel som et grundigt interview.

Rackham nr. 2 Temanummer om tidens serier. En række af de stærkeste og mest originale serier, der laves i dag, præsenteres i en indledende artikel og en række af Danmarks og Sveriges fremmeste tegneseriepersonligheder giver deres bud på 90ernes største serier. Derudover et langt interview med Jason Lutes (Jar of Fools, Berlin) og et 15-siders tegneserieessay af T. Thorhauge om Scott McClouds Reinventing Comics og den danske tegneseriekultur.

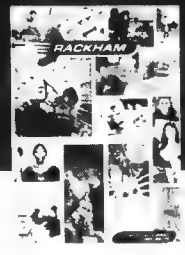

Rackham nr. 1 Temanummer om Alan Moore, Neil Gaiman & Dave McKean. Interview med Gaiman & McKean, analyser af Moores From Hell og McKeans Cages, samt en kritisk anmeldelse af Scott McClouds standardværk Understanding Comics.

RACKHAM.dk

Abonnement på Rackham (3 numre): Skr. 160:-
Gamle numre af Rackham: Skr. 60:-/stk.
på Seriefrämjandets postgirokonto 17 36 15-6

TITTA HAN FLYGER!

Superhjältegenren bevakad av David Haglund • jd@haglund.com

Hela sortimentet från America's Best Comics. Fast mer är utlovat längre fram.

Ur Top 10. Inte ens skadedjursbekämpning är enkelt i en värld där alla har superkrafter.

I detta nummers superhjältespalt behandlas Alan Moores nya serietidningar på egna etiketten America's Best Comics (vanligen förkortat ABC), vilken ingår i DC/Wildstorm. Titlarna är hittills *Tom Strong*, *Promethea*, *Tomorrow Stories*, *Top 10* och *The League of Extraordinary Gentlemen*. Som förlagsnamnet antyder är de här tidningarna något av det bästa den amerikanska seriemarknaden har att erbjuda i dag.

Den gode Göran Semb har i den här spalten tidigare uttryckt åsikten att Alan Moore är som bäst när han leker med andras leksaker, och jag är benägen att hålla med. ABC-titlarna fullkomligen kryllar av parodier och pastischer på välkända figurer, arketyper och klichéer. Dessutom är tidningarna sinsemellan så olika att det finns något för alla smakriktningar, allt från hederlig action till religiösa grubblerier.

För att legitimera sin egen inblandning kallar Moore sina superhjältar *science heroes* (vetenskapshjältar) och inte *superheroes*; kanske som en påminnelse om att superhjältegenren egentligen inte är annat än science fiction. Efter »Watchmen« betackade sig ju annars Alan Moore för fler superhjältar och beskrev dem som »dumma«. Lyckligtvis insåg han med tiden att det fanns alldeles för mycket pengar i branschen för att han skulle ha råd att låta bli. Dock hade han sedan länge ett horn i sidan till både Marvel och DC Comics, varför vi under 1990-talet såg honom vinna över en helt ny publik via serier som »Spawn«, »Supreme«, »WildC.A.T.S« och liknande – alla från Image.

Hans nuvarande förlag Wildstorm var ursprungligen Jim Lees eget delförlag inom Image, men 1998, just när ABC-serierna började ta form, beslutade Lee att sälja sitt företag till DC Comics. Den temperamentsfulle Moore gnisslade tänder, men fann sig i situationen eftersom Wildstorm garanterats ett stort mått av självstyre inom jätteförlaget.

ABC-titlarna har blivit prisbelönta publik- och kritikerframgångar, och fler avläggare är att vänta. Frågan är bara hur mycket mer Moore orkar med.

»Tom Strong« är min och säkert många andras favorit bland ABC-titlarna. Den håller en jämn och hög kvalitet, och passar alla åldrar. Rekommenderas å det varmaste!

Tom själv är en blandning av pulphjältar som Tarzan och Doc Savage och seriehjältar som Stålmannen, Kapten Marvel och Supreme. Han är urtypen för den store, starke och rättrådige hjälten – komplett med tekniska mackapärer, en talande robot, superintelligenta djur samt en ärkefiende. Som man så ofta gjorde i gårdagens superhjälteserier tittar Tom då och då också över till andra dimensioner och parallella jordklot.

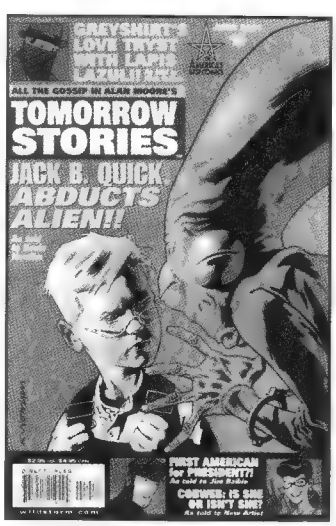

Pojkgeniet Jack B. Quick har kidnappat en utomjording.

Det här är »good, clean, family fun« som amerikanerna brukar säga. Men självklart är Moores hjälte rakryggad också på andra plan än brottskämpning – hur vanligt är det till exempel i förment moderna amerikanska serier att vita superhjältar – som Tom gjort – gifter sig med en svart kvinna?

Huvudtecknare är Chris Sprouse, men för speciella sekvenser (exempelvis återblickar) har Moore lånat in storheter som Russ Heath, Kyle Baker, Arthur Adams och Dave Gibbons.

»Top 10« är Moores version av den saligt insomnade TV-serien »Spanarna på Hill Street«, komplett med »roll call« på polishuset varje morgon och polismännens relationer i fokus. Men där slutar likheterna. »Top 10« utspelas i en värld som kan sägas vara en vidareutveckling av den värld som i »Watchmen« formats av superhjältars existens – alla i den här världen, från minsta barn till pensionärer, har superkrafter och trikåer!

Tänk er ett samhälle där inte ens skadedjurbekämpning leder till mindre än en »secret crisis-war crossover thing«... Polisstyrkans vardag blir därefter: utomjordiska porrstjärnor/mördare, mordet på asaguden Balder, en osynlig tafsare, interdimensionella gladiatorspel, talande hundar och robotar med mänskliga känslor.

Teckningarna av Gene Ha och Zander Cannon lämnar mycket i övrigt att önska, men distraherar i alla fall inte från manuset, som i gengäld

Tom Strong besöker ibland parallella jordar, precis som superhjältar gjorde förr.

är fruktansvärt roligt och fyndigt. En uppfriskande drift med flera olika genrer.

Den bisarra och ganska brutala »The League of Extraordinary Gentlemen« utspelas i en skruvad version av det viktorianska England (suveränt avbildat av Kevin O'Neill), där Moores erfarenheter från »From Hell« säkert har varit användbara. Moore lånar här en rad litterära (och ganska osympatiska) figurer från andra författare: Jules Vernes kapten Nemo, Haggards Allan Quatermain, Stevensons dr Jekyll/mr Hyde, Bram Stokers Mina Harker (ur »Dracula«) och H.G. Wells Den osynlige mannen.

Precis som i »Watchmen« kompletterar Moore serien med en textavdelning, här i form av en prosanovell, och dessutom har man för atmosfärens skull klippt in ett antal udda annonser från sekelskiftet.

Den första miniserien blev en oväntad succé, och snart kommer en uppföljare.

»Greyshirt«, ett formexperiment med fyra parallellhandlingar från Tomorrow Stories nr 2.

En massa små underfundiga serier hittar man i antologititeln *Tomorrow Stories*.

»The Cobweb« är ett flummigt formexperiment som ofta tecknas av Alan Moores flickvän Melinda Gebbie. Stämningen har ofta lätt anstrykning av sadomasochistsex och homoerotik. Hjältinnan påminner här mer än lovligt om den klassiska pinuppan Betty Page.

En av mina favoriter är »Jack B. Quick«, historien om ett pojkgeni och hans hårt prövade föräldrar, suveränt tecknad av Kevin Nowlan. I en av de absolut roligaste episoderna (nr 10), vänder Moore på begreppet »alien abduction«, det vill säga att någon blir bortförd av utomjordingar. Här är det Jack som kidnappar en utomjording, experimenterar på honom och till sist utväxlar honom mot Glenn Miller.

»The First American & US Angel« är en parodi på superhjältar i allmänhet och Captain America i synnerhet, tecknad av Jim Baikie. Det är här som Moore delar ut de tyngsta rallarsvingarna mot USA. Aktuella teman som presidentval (nr 10) och dokusåpor (nr 8) har avhandlats.

»Splash Brannigan« är en lekfull serie om en »levande seriefigur« som har lånat en hel del från Jack Coles »Plastic Man«. Lite satir över seriebranschen har också smugit sig in vid sidan av de Tom & Jerry-liknande upptågen. Tecknaren Hilary Barta är ännu ett exempel på hur Alan Moore valt tecknare med olika egenskaper för att skänka rätt stämning åt de olika serierna.

Den kanske bästa serien i *Tomorrow Stories* är Spirit-pastischen »Greyshirt«, som inte bara lånat den hårdkokta stilen med fala damer och ruttna bovar, utan även efterapat Eisners formexperiment. Särskilt djärv är en historia i nr 2, med fyra parallella handlingar från fyra olika tidsepoker, där de olika handlingarna kompletterar varandra och tillsammans ger slutpoängen. I nr 9 blir avsnittet istället en musikal där figurerna formligen dansar fram och sjunger replikerna. Serien tecknas av Rick Veitch och kommer snart att få en egen miniserie.

Den svagaste tidningen är i mitt tycke *Promethea*, en klar pastisch på *Wonder Woman*, fast med egyptiska influenser istället för grekiska. Det är här som Moores passion för magi, religion och allmänt flum får sitt utlopp.

I de första numren får vi följa en ung flicka som blir besatt av Promethea, en litterär figur som med jämna mellanrum tar fast form i verkligheten. Världen som hon lever i är en detaljrik och absurd parallell till vår, och är den största behållningen med serien. Men på sistone har serien spårat ur totalt när Promethea ger sig in i tarotkorten, utforskar fantasins rike och hänger sig åt tantriskt sex med gamla gubbar.

Det här känns oerhört pretentiöst, men ändå oplanerat och utan röd tråd. Moore verkar vilja glänsa med hela sin bildning, och på brevsidorna slåss litteratur- och kulturantropologistudenter om att visa mästaren att de minsann har förstått alla kluriga referenser. »Arty-farty«, i brist på bättre uttryck. ◄

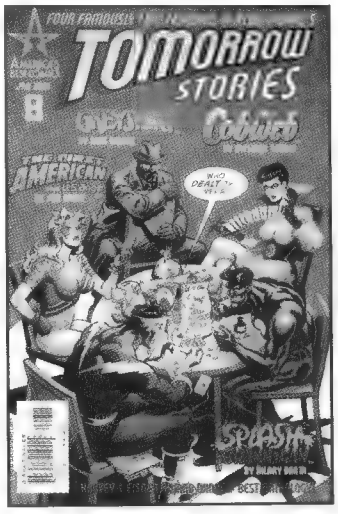

Ett urval av figurerna i Moores antologi Tomorrow Stories.

Recenserade tidningar:

- *Tom Strong nr 1–14*
- *Promethea nr 1–15*
- *Tomorrow Stories nr 1–10*
- *The League of Extraordinary Gentlemen nr 1–6*
- *Top 10 nr 1–11*

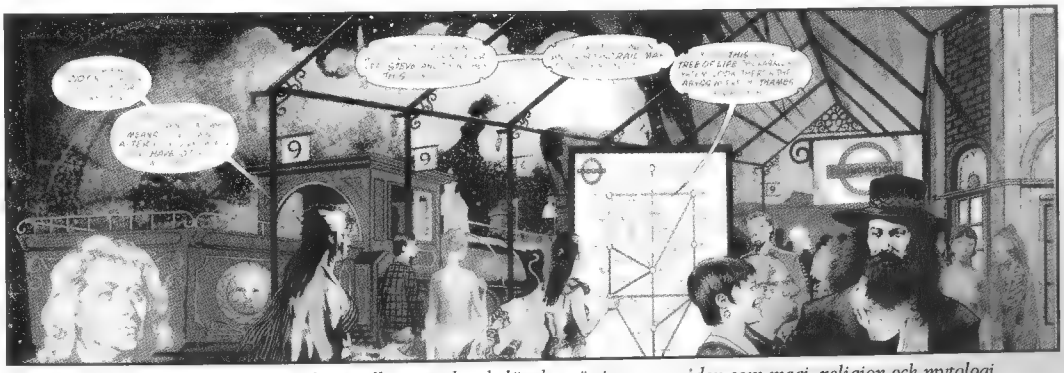

Ur Promethea, där Moore på gott och ont tillåts visa hur belåst han är inom områden som magi, religion och mytologi.

Maskiner, vå

– Geir Moen i

av **ØYVIND HOLEN**

Geir Moen (25) elsker å tegne enorme maskiner, groteske våpen og knallharde voldsscener. I 2001 er Moen aktiv som aldri før med vikingserien »Blodøks«, det 100 sider lange science fiction-eventyret »7 dager«, to stripeserier og et håp om intet mindre enn fem planlagte Conan-album. Men drømmen er å tegne for 2000 AD.

OPPE: *Geir Moens store drøm er å få tegne en Pat Mills-serie i det britiske science fiction-bladet »2000 AD«. (Foto: Øyvind Holen)*

NEDE: *Ikke vanskelig å se at Simon Bisley er Geir Moens største forbilde. Her ser vi roboten Hammerstein fra 2000 AD-serien »A.B.C. Warriors«.*

Livet til Geir Moen tok en annen retning da han leste DC-serien »Lobo: The Last Czarnian« på videregående skole. Serien var ikke bare preget av glad ultravold og røff humor, den var ført i pennen av briten Simon Bisley – som med sin interesse for bodybuilding, hard teknologi og heavy metal nærmest gjør ham til cyberpunkens Frank Frazetta. I Bisleys energiske tegninger fant Moen et viktig forbilde.

– Jeg sporte etter hvert opp Bisleys tidlige serier for 2000 *AD*: det vil si »A.B.C. Warriors«, »Sláine« og de korte Judge Dredd-historiene han gjorde. 2000 *AD* var en øyeåpner med historier preget av høy action, mye humor, realistiske tegninger og grusomt bra ironi. Drømmen er jo å tegne for 2000 *AD*, men jeg tenkte jeg skulle bli flink nok før jeg tør å ta kontakt.

RARE INNFALL

På manussiden er drømmen Pat Mills, som skapte »Judge Dredd«, og senere skrev »Nemesis The Warlock«, »Sláine«, »A.B.C. Warriors«, »Marshal Law« og en rekke andre serier.

Og nettopp Mills/Bisley-samarbeidet i »A.B.C. Warriors« er på en måte den ultimate Geir Moen-serie – der en gjeng sprut gærne roboter går berserk med enorme våpen i en dystopisk og fjern framtid.

– Tenk å tegne et Pat Mills-manus! Han er nok litt for psykedelisk til å bli stor, egentlig er seriene hans supersære. Styrken er at han klarer å flette inn historiske og mytologis-

pen og vold

gladvoldens tjeneste

»Drømmen er jo å tegne for 2000 AD, men jeg tenkte jeg skulle bli flink nok før jeg tør å ta kontakt.«

ke elementer i manusene, samtidig som han holder en svært moderne dialog. En annen styrke er at seriene hele tiden bobler over av rare innfall, samtidig som han klarer å holde fokus på historien.

Geir Moens publiserte serier så langt har det til felles med Pat Mills at de bobler over av rare innfall, men han har nok ikke klart å holde like sterk fokus på historiene. Hittil har han gitt ut to westernvignetter med tittelen »Lost« i *Cat Claw* og *Magnum*, en kort historie i Gateavisas *Psykose*, samt to hefter om romvesenet Ghasp – utgitt på Moens eget Kick Ass Comics.

»Historien om den mektige stjerneboeren Ghasp er syltynt nonsens, og kun et påskudd for å gi rom til ubegrensede voldsscener. Det hele er hjelpeløst skrevet, spekket med trykkfeil og tipper til tider over i det smakløse« skrev undertegnede i en anmeldelse av *Ghasp*. Dette ble belønnet med at anmelderen behørig ble tatt livet av i neste nummer av *Ghasp* (se illustrasjon).

– Jeg synes det er så trivelig å få kritikk at jeg kritiserer tilbake igjen. Det er ikke det at jeg ikke takler kritikk, men jeg vil gjerne gi litt kritikk tilbake også. Får man en presang, gir man en presang tilbake. Tove Bakke og flere andre i Norsk kulturråd fikk også gjennomgå, siden »Ghasp« ble funnet for dårlig til støtte.

MONSTRE OG MASKINER

Moens tegneseriekarriere startet allerede i første klasse da han tok opp blyanten etter å ha sett science fiction-filmer som »Star Wars« og »Ghostbusters« – noe som førte til seriestriper om romskip og grønne monstre. Allerede her ser vi fascinasjonen for science fiction, maskiner og vold som preger hele Moens forfatterskap, noe som igjen kom til uttrykk med »Ghasp«.

TIL VENSTRE: *Geir Moen liker å boltre seg med Norges rike eventyr- og sagntradisjon – i sin egen spesielle form. Her en scene fra »Huldra« fra »Psykose«. Moen har også tegnet den upubliserte »Nøkken«, og drømmer om å lage et album av eventyret »Peik«.*

– Jeg begynte å lage »Ghasp« i 1995, og det var første gang jeg i det hele tatt laget en serie med tusj – tidligere hadde jeg bare brukt blyant. På den tida bodde jeg i et stort kollektiv sammen med en hel rekke andre slappe mennesker, og jeg begynte vel egentlig å lage en tegneserie fordi jeg var så lat at jeg ikke orket å jobbe. I utgangspunktet var det tenkt som to forskjellige historier; og det var et ganske ambisiøst plot, men jeg fikk det ikke helt til å stemme.

OPPE: *Ultravolden i »Ghasp« var sterkt inspirert av Simon Bisley, for mye fotballprat og Geir Moens tid som landmåler på Svartisen.*

FØRSTE TIL HØYRE: *Intervjueren ble brutalt avlivet etter sin lite rosende omtale av det første nummeret av »Ghasp«. Fra »Ghasp« nr 2.*

ANDRE TIL HØYRE: *Med »Blodøks« støtte Geir Moen for første gang på et ferdigskrevet manus – ført i pennen av Morten Harper.*

– Selve inspirasjonen til serien stammer fra tida jeg jobba som landmåler på Svartisen, der det var mange sinnssykt svære maskiner: Dynamittkastemaskiner, boremaskiner og bulldosere. Samtidig snakket folk rundt meg mye om fotball, så dermed kom jeg opp med ideen om en maskinperson som tok livet av et helt fotballag.

Moen jobbet mer eller mindre spontant med »Ghasp«, uten å ha utarbeidet noe manus å snakke om i forkant.

NEDE: *Fra Geir Moen og Morten Harpers planlagte Conan-serie. Går lisensieringen i orden, har duoen planer om hele fem 47-siders album.*

– Det første bladet ble tegna etter et veldig løst manus, og jeg putta bare inn ting jeg syntes var morsomt underveis, det var ikke noe struktur på arbeidet i det hele tatt. Jeg brukte også veldig lang tid på det første nummeret, og lagde mange andre tegneserier underveis. Du kan se det store spriket i stil, og jeg gikk også tilbake og tegnet mye om da jeg skulle gi det ut i 1999.

Han er også den første til å innrømme at hans evner som tegner nok er sterkere enn hans evner som forfatter.

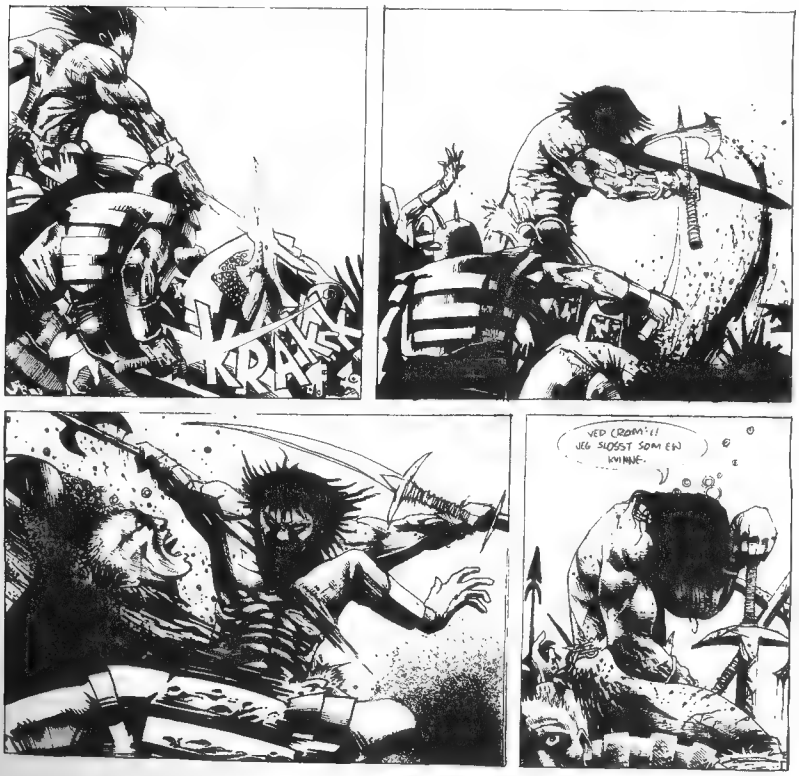

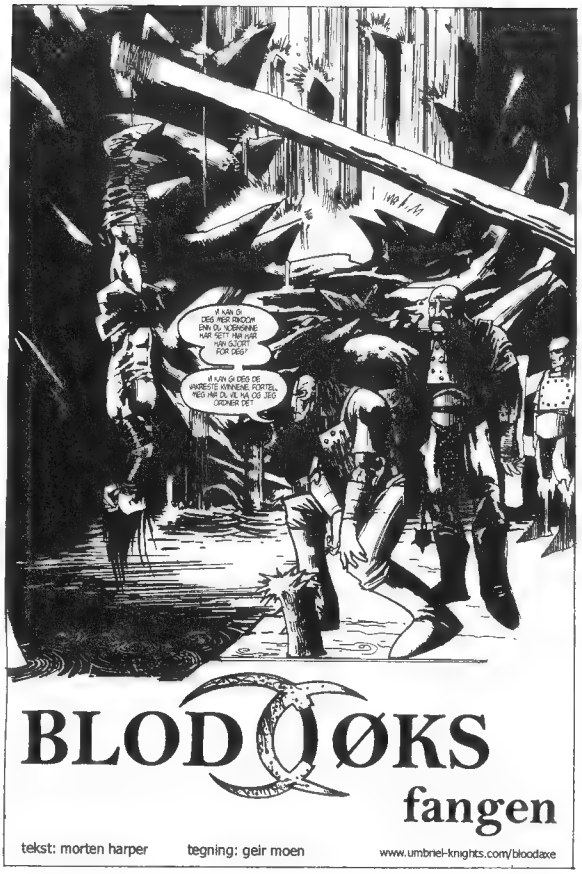

– Jeg er flinkere til å tegne enn å skrive, så jeg burde kanskje konsentrere meg om tegninga. Men jeg synes det er morsomt å skrive, så jeg kommer sikkert til å fortsette med å skrive og tegne småserier i tillegg til de større prosjektene. Men selv om leserne stort sett sier at tegningene er fine, mens historien er dårlig, er jeg fornøyd med »Ghasp«. Det er en tegneserie jeg lærte veldig mye av å lage, selv om grunnhistorien er ganske syltynn.

VIKINGBLOD

Geir ante faktisk ikke hvordan et tegneseriemanus så ut før han begynte samarbeidet med Morten Harper – trønderen som har skrevet den teoretiske trilogien »Tegneserien i og utenfor rutene«, og som er en viktig del av *TEGNs* redaksjon. Serien »Blodøks« går som føljetong i den norske utgaven av *Conan*, og her fikk Geir utdelt detaljerte manus for første gang.

– Det er enkelt å se på »Blodøks« som en slags Conan på norsk, men det er vel nærmere å kalle det »Sláine« på norsk.

Med »Sláine« skapte Pat Mills en nærmest feministisk utgave av Conan, en svært smart serie som bygger på keltisk historie og myte, samtidig som den tilfredsstiller actionnerven med store doser sverd, muskler, blod, lettkledde damer, dverger, guder og trollmenn.

– Kort fortalt handler »Blodøks« om vikinger som skal avkristne Europa. Det er ingen strengt tidsbestemt periode – og er på ingen måte noen historisk serie. Morten har sin idé om serien, jeg har min – og så møtes vi et sted på midten. Min idé var nettopp å avkristne Europa, og med det henge oss på bølgen av norsk black metal i Europa. Nettopp derfor har jeg tegnet Blodøks som en blanding av Marilyn Manson, Sláine og en norsk black metal-sanger.

Med et opplag på 36 000 og 13 utgaver i året, når Moen

TIL VENSTRE: *»Blodøks« er en intens vikingserie, der Blodøks og hans gjeng tar fatt på det store oppdraget det er å avkristne hele Europa. Og de er ikke pasifister ...*

nå sitt største publikum noensinne. Opprinnelig var han og Harpers plan å lage norske Conan-serier – de hadde planlagt fem album på 47 sider. Men for å få lisensavtale for å produsere seriene, må forlaget Bladkompaniet og serieskaperne gjennom en lang klareringsprosess.

– Jeg har fortsatt håp om at vi kan få lage Conan-seriene, men selv synes jeg Conan er helt grusomt. Jeg klarer rett og slett ikke lese det, og fatter ikke hvorfor det er så populært i Norge.

HUMORSERIER

Møtet med Bladkompaniet og Conan førte Moen ut i stripenes verden. I jubileumsnummeret av *Larsons gale verden* i vår, debuterte Moens stripeserie »Asfalt« – og han jobber også med nok en stripeserie, denne gang i samarbeid med Espen Jørgensen i seriebutikken Outland i Oslo.

– Jeg hadde tenkt på å lage en stripeserie en stund, men da jeg troppet opp hos Bladkompaniet med »Blodøks« sa jeg at hadde laget en alt, noe jeg ikke hadde gjort. Så da forlaget viste interesse, måtte jeg rett hjem og lage noen striper. Det er jo en grei måte å begynne på.

»Asfalt« er fortsatt rykende fersk, og har ikke rukket å gi inntrykk av hvor den går, utenom at det er en byserie og at maskiner igjen spiller en viktig rolle.

– Jeg vet ikke helt hvor det bærer hen, men jeg har bygd figurene på folk jeg kjenner. Men det kommer til å bli sterkt fokus på kjøretøy, for den kinesiske jenta som er hovedperson er nemlig racerbilkjører og veldig opptatt av å kjøre bil og alle andre slags doninger.

– Stripeserie nummer to er i skrivende stund fortsatt tittelløs, men handler om en fyr som jobber i barnehage – en kar som er på samme nivå som barna og fort lever seg inn i deres verden.

EGET FORLAG

Med stripeseriene og »Blodøks« har Geir Moen kommet seg inn i det gode selskap i serie-Norge, for tidligere har han definitivt stikket seg ut i landskapet med sine energiske og ac-

NEDE: *Blodøks legger strategien for å jage pavemakten ut av Europa.*

OPPE: *Roboten Nr 2 i »7 dager« er junkie og sliter med depresjoner.*

tionfylte serier. Selv ser han bare på Tore Knutsens og hans »Pia Zawa« som åndsfelle i serie-Norge.

Men når man ikke passer inn, kiler man ut sin egen nisje – noe Moen gjorde med forlaget Kick Ass Comics, som han driver sammen med Øystein Thorsen.

– Jeg prøvde å få »Ghasp« inn i *Forresten*, men fikk beskjed om at det ikke passa – noe som er ganske forståelig. Men forlagssjef Erik Falk sa at det bare var å gi det ut selv – og det gjorde vi. Forlaget er ikke så veldig strukturert, men vi selger bra. De to numrene av *Ghasp* har solgt 6000 til sammen gjennom Narvesen og gatesalg. Dessverre bruker vi opp pengene, vi klarer ikke å spare.

»Ghasp« er fullført etter to numre, men Kick Ass Comics har flere ting på beddingen. Til høsten kommer antologien »En eim av fisk« med en skokk nye serietalenter, ifølge Moen. Og selv jobber han med den 100 sider lange »7 dager« – som han håper å gi ut som et hefte i 2002. 50 sider er allerede ferdigtegna.

»7 dager« er skrevet sammen med Geir Vedeld, og for å få litt rock'n'roll-energi inn i serien blir den utarbeidet nærmest som en jamsession.

– Vi møtes for å drikke øl og lage serien. Jeg tegner, mens han snakker. Det går veldig fort, og etter den første prosessen fyller jeg inn med detaljer. Det blir ganske spontant og tilfeldig, men alt henger sammen.

»7 dager« foregår på den William Burroughs-inspirerte planeten Umbriel, og vi følger nedtellinga til seriens hovedperson blir henta av en kjempestor flodhest.

– Serien har nok et veldig snevert publikum, fordi det er ganske kaotisk. Men det er veldig inspirerende – mens jeg vanligvis bruker en til to dager på én side, har jeg her tegna ni sider på en dag. Samtidig er jeg meget fornøyd over å ha funnet en stil som ikke er så lik Simon Bisley. Vi har det bare morsomt mens vi lager den. Liker folk serien, er det bare et pluss.

En skulle jo tro alt dette var nok til å holde Moen beskjeftiget, men han fabler også om flere prosjekter: En drøm er å lage en serie som foregår før plotet i filmen »Blade Runner«. En annen er et seriealbum basert på eventyret »Peik« – om en fyr som svindler en konge for kongeriket hans. Men hva synes han om ståan for tegneserier generelt i dag?

– Som leser er jeg veldig glad i mange av titlene på Vertigo; »Hellblazer« er helt fabelaktig; den har sin egen stemning og er ikke så fluffy og new age som mange av de andre Vertigo-titlene. Dave McKean og Eduardo Risso (»100 Bullets«) er flotte tegnere, mens av europeiske serier liker jeg egentlig bare Enki Bilal og Moebius. Hjemme i Norge har jeg sans for Jason, Christopher Nielsen, Steffen Kverneland og Arild Midthun, samt stripeseriene »Hinsidige Bar & Grill« og »Sløvingene«.

– Men jeg synes markedet i Norge er vel prega av striper og undergrunnsserier; jeg synes ikke forlagene er så flinke til å prøve nye ting. Bladkompaniet forsøkte med InkaLills »Ridderne av Dor«, men jeg tror det er feil å satse mot barn og ungdom – det er ikke de som leser mest tegneserier i dag. Folk leser serier fordi de vil underholdes, derfor slår stripeseriene så bra an. Serier bør være virkelighetsflukt, jeg gidder ikke å kalle det kunst – kall det underholdning. ◄

TILL HØYRE: *Mord og andre uhumskheter i »7 dager«, skrevet av Geir Vedeld.*

Fakta – Geir Moen

Født i Songe mellom Risør og Tvedestrand i 1976, bor i Oslo. Begynte å lage tegneserier i 1995. Først publisert med westernpastisjene »Lost« i *Magnum* i 1996 og *Cat Claw* i 1997 (begge Bladkompaniet). Startet i 1999 Kick Ass Comics sammen med Øystein Thorsen, og ga ut to nummer av *Ghasp*. For tiden aktuell med »Blodøks« i *Conan* og »Asfalt« i *Larsons gale verden* (begge Bladkompaniet), samt antologien »En eim av fisk« (Kick Ass Comics). Kick Ass Comics på nett: *http://www.umbriel-knights.com* ◄

GÄSTPENNAN

Andra ämnen, andra synviklar. • Jenny Linderström skriver om pokémontränare och demonbekämpare.

Som förälder och feminist funderar jag ibland över vilka budskap som trummas i mina barn av framför allt Disneykoncernen. De kvinnliga figurerna har med tiden blivit tuffare, men förr eller senare måste de alltid räddas av den manlige hjälten (Jessie i »Toy story 2«). Fortfarande är de goda kvinnliga figurerna alltid vackra medan de goda manliga kan se ut hur som helst (»Skönheten och Odjuret«). Och fortfarande står kvinnorna och vinkar av sina män när de ger sig ut på viktiga uppdrag (»Ett småkryps liv«, »Toy story 2«). De manliga hjältarna måste i sin tur alltid vara redo att beskydda de svaga och göra sin plikt (»Lejonkungen«).

De sista åren har japanska animerade TV-serier och deras motsvarighet i serietidningsform börjat dyka upp. De har kritiserats för att vara kommersiella och dåligt tecknade, men hur ser deras budskap och kvinnoroller ut?

Sailor Moon – ser ut som bimbos, men är det inte.

»Pokémon« utspelar sig i en värld som ser ut som vår, med det undantaget att där inte finns några djur. Istället finns det pokémon, som skiljer sig från de djur vi känner genom att ha flera utvecklingsstadier. Dessa pokémon fångas och tränas av människor, främst barn tycks det, och får sedan strida mot varandra i så kallade pokémonfighter. Hur träningen går till får man aldrig veta, inte heller om det är några pengar inblandade.

De mänskliga huvudpersonerna i TV-serien är tre barn i 12-årsåldern, Ash, Brock och Misty, som går omkring i världen med sina pokémon, samt två tonåringar/unga vuxna, Jessie och James, som arbetar för någon sorts kriminell organisation och försöker stjäla barnens pokémon. De kallas också Team Rocket ihop med »katten« Meowth.

»Sailor Moon« handlar om en fjortonårig flicka, Annie. Hon bor i Japan med sin familj, men är egentligen en månprinsessa som, sig själv och familjen ovetande, återfötts på jorden. Hon får veta sin riktiga identitet av en katt, Luna, som hjälper henne att första gången förvandla sig till kämpen Sailor Moon. I denna roll bekämpar hon demoner tillsammans med sina fyra väninnor, Ami/Sailor Mercury, Makoto/Sailor Jupiter, Arianne/Sailor Venus, Rai/Sailor Mars, och en pojke, Mamoru/Maskerade Rosen/ Månljusets riddare – alla kosmiska varelser som återfötts på jorden.

Det som är påfallande vid en första anblick är flickornas kläder. Misty har korta shorts, Jessie har lårhöga stövlar, kortkort kjol och tröja som visar magen, sailorkämparna har också kortkorta kjolar och högklackade stövlar eller skor. Pojkarna har genomgående byxor och tröja. När det gäller sailorflickorna bör det dock påpekas att de i sina flickroller har skoluniform; kjol som går över knät, långärmad blus och platta skor. Det är vid förvandlingen till kämpar som de också får sexigare klädsel, vilket i och för sig matchar de företrädesvis kvinnliga demonerna som alla är storbystade och utmanande klädda.

Sätter man sig ned och tittar, får man dock se ganska intressanta kvinnoroller. I »Pokémon« är väl Ash den tänkta huvudpersonen, men Jessie framstår som den klart lysande stjärnan. Hon är rolig, påhittig och dominerar klart den lätt korkade James. Att Team Rocket alltid förlorar i slutet av varje TV-avsnitt beror oftast på antingen att barnens pokémon bekämpar dem, eller ren och skär otur. Misty är som enda flicka en i gänget. Jag har inte vid något tillfälle upptäckt något särskilt i hennes beteende, eller de andras behandling av henne som visar på att hon skulle skilja sig från de andra två.

Annie är killtokig och en riktig lipsill. Även som »Sailor Moon« händer det att hon bryter ihop och börjar gråta mitt i en strid, till sina vänners irritation, men hon samlar sig alltid i tid för att göra det hon ska. I »Sailor Moon« betonas flickornas samarbete, de kämpar tillsammans. Erkännas skall att den Maskerade Rosen ofta dyker upp som en slags mentor för flickorna när det verkar som att de inte är tillräckligt starka. Han sporrar dem till att upptäcka nya krafter hos sig själva, men flera gånger räddar de också honom då han håller på att förgöras, och vid minst ett tillfälle är Sailor Moon ensam kvar av alla (manliga och kvinnliga) kämpar, och räddar världen av egen kraft.

Jag menar att även om Annie och Jessie är schabloniserade i sin fåfänga, klädsel och uppträdande, särskilt Annie är mer fjollig än någon amerikansk »hjältinna« jag sett, har de också handlingskraft, självförtroende och en pondus som känns mycket uppfriskande.

Flickorna må se ut som bimbos, men de *är* inga bimbos. Japan kanske inte är jämlikhetens högborg på jorden, men kvinnofigurerna i de japanska serierna tar för sig på ett mycket självklart sätt. De ber inte om ursäkt för att de finns, och verkar inte ens ha funderat över att flickor skulle kunna ha en annan roll än pojkar. Där de amerikanska hjältinnorna förefaller skapade med en ängslig blick över axeln för att inte förarga kvinnorörelsen, men där man ändå inte förmår ta steget fullt ut och släppa på sina fördomar, går de japanska på i ullstrumporna helt obekymrade om sin eventuella särart.

Pojkarna å sin sida är sig själva nog. Det är väl i och för sig inget fel i att ta ansvar för andra och utvecklas till man, men när flickorna reder sig själva behöver inte minsta pojkspoling gå in som ställföreträdande patriark. Även pojkrollerna är därför i mina ögon befriande och fräscha. Budskapet blir att du får vara den du är.

Jag behöver inte fundera särskilt länge på vilken sorts förebilder jag önskar mina barn. ◄

I Pokémon finns flera jämlika kvinnliga hjältar.

Smålänning – Gösta Gummes

av **PETER NILSSON**

Gösta Gummesson hör till den svenska serietidningens klassiska hantverkare. I mer än fyrtiofem år har han varit »Åsa-Nisse« trogen, men vad färre kanske vet är att han inledde sitt yrkesliv med att skära i trä, att han ägnade åtskilliga år åt att spökteckna »Pellefant«, och att han på fritiden är en passionerad (och duktig) amatörtrollkarl. Fast mest känd är han förstås ändå som smålänningen bakom serievärldens smålänning framför alla andra smålänningar – Åsa-Nisse.

Gösta (egentligen Nils-Gösta) Gummesson är en av veteranerna inom svensk serieproduktion, och vad gäller åren som medverkande är han faktiskt ålderman i gänget som i dag gör *91:an*-tidningen (där han publicerades redan i första numret 1956). Trots det tecknar han fortfarande åtskilliga seriesidor per år, framförallt för Åsa-Nisses julalbum, men även en del för *91:an*.

På sistone har han också gått och funderat på om inte hans mer än fyrtiofem år långa karriär på »Åsa-Nisse« innebär något slags svenskt rekord i uthållighet på en och samma serie. Det låter inte alls osannolikt, även om det naturligtvis finns en handfull serieskapare på den internationella scenen (möjligen med »Tjalle Tvärviggs« nyligen bortgångne tecknare Fred Lasswell i spetsen) som varit ännu envisare.

Ändå fanns det väl egentligen inget i Göstas uppväxt som antydde att det var just serier han skulle syssla med. Han är född den 23 april 1928, och växte upp i småländska Växjö, där hans far arbetade som järnvägstjänsteman och hans mor som telefonist.

Som barn ritade han förvisso mycket, kanske framförallt skämtteckningar. Vid unga år vann han också en teckningstävling utlyst av Mjölkcentralen (priset var en extra årsranson mjölk, vilket väl om inte annat säger en del om hur världen förändrats!), och i skolan var betyget lilla a i teckning.

Trots det hade han absolut inte siktet inställt på att bli professionell serietecknare. När det blev dags att välja yrke 1943 hamnade han istället som bildhuggarlärling i byn Rottne två mil norr om födelsestaden, och här arbetade han inledningsvis med att skära pendyler.

FINGRARNA I FAROZONEN

Pendyler, det vill säga klockor med ett förgyllt träskal som skars för hand i lindträ, var mycket vanliga som födelsedagspresent till folk som fyllde femtio på den här tiden, och ett tag var framställningen av sådana klockfordral en blomstrande industri. Men tiderna förändras, efterfrågan minskade och Göstas bildhuggarmästare bestämde sig för att ändra inriktning.

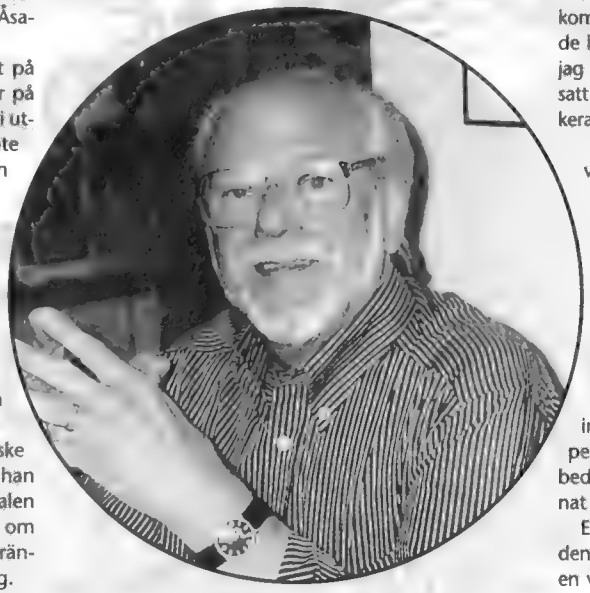

Gösta Gummesson, en av våra mesta svenska serietecknare. Foto: Peter Nilsson.

Verkstaden började parallellt med pendylerna producera små snidade trägubbar av souvenirtyp för Hemslöjden, och Gösta beskriver som exempel en liten gul fiskargubbe, placerad på en bottenplatta där man kunde skriva namnet på någon lämplig kuststad (där gubben sedan skulle säljas som minne till hugade turister). Skalan på figuren var liten och arbetet egentligen rätt farligt för fingrarna.

– Det är inte klokt när man tänker på det. Bredvid fiskargubben skulle det finnas en liten fiskmås, stor som fingertoppen, och måsarna sågade vi ut med bandsåg i staplar om sex måsar ur en tjock planka. Sedan skulle trästycket klyvas i sex små måsar, och man var hela tiden fruktansvärt nära eggen. Jag kommer ihåg att mina föräldrar var förskräckta när de hörde talas om hur jag satt. De visste ju om att jag tecknade, att det var mitt stora intresse, och nu satt jag och sågade ut de här små figurerna, och riskerade fingrarna varenda dag, berättar Gösta.

Det slår en annars att arbete med trä faktiskt verkar vara en vanlig bakgrund för svenska serietecknare. Ur senare generationer har såväl Krister Petersson som Mats Källblad tillbringat perioder på snickeri av olika slag innan de började teckna yrkesmässigt, och tur är det väl för seriekonsten i det här landet att de alla varit rädda om fingrarna.

TECKNINGAR ÖVERALLT

Någon formell konstnärlig utbildning har han inte, säger Gösta, men på fritiden, medan han pendlade mellan Växjö och Rottne för att arbeta, bedrev han ändå vissa teckningsstudier, bland annat för Växjö-konstnären Kurt Palmqvist.

Ett annat intresse skaffade han sig också under den här perioden, nämligen trolleriet, vilket i dag är en viktig del av personen Gösta Gummesson (som både ofta och gärna uppträder som amatörillusionist i olika sammanhang). Den karriären inledde han med att som ung helt enkelt skaffade sig en handledning och började träna, och vi som sett hans trick vet att han med åren blivit mycket duktig.

Fast huvudsakligen jobbade han alltså med trä under sina första tio år i yrkeslivet, mestadels som anställd hos konsthantverkaren Herbert Thorsjö i Torpsbruk, vars son Alf sedermera skulle bli en av våra viktigaste serietidningsredaktörer (mannen bakom *Knasen*-tidningen, inte minst).

gar emellan
son och Åsa-Nisse

»Enok« var Göstas första »riktiga« serie, och kom att bli hans biljett in i branschen 1953. Denna bild är dock troligen tecknad något senare.

Alf var vid den här tiden fortfarande rätt ung, men det hindrar inte att det hade stor betydelse för hans yrkesval att han i mitten på femtiotalet kunde följa Göstas väg in i seriebranschen. Så här berättade Alf själv i förra *B&B*:

– En av de anställda på verkstaden var Gösta. Han kom från trakten och hade ett mycket fint handlag med stämjärnet när han skulpterade fram motiven på pendylerna. Han var bra på att teckna också, helst på de fina, planhyvlade furuplankorna. Och på sin arbetsbänk. Hans teckningar fanns överallt i verkstaden. Lille Alf gick ofta in i verkstaden och hälsade på, och stod med näsan i alla teckningar. Andra hade Robin Hood eller Slaghöken som hjältar, men min var Gösta. Så bra ville jag också kunna teckna!

Nils Egerbrandts »Olli«, serien som fick Gösta att börja rita serier.

INSPIRATION FRÅN GRÖNLAND

Förutom hobbyteckandet gjorde Gösta också enstaka professionella jobb lite bredvid under åren på bildhuggarverkstad. Bland annat illustrerade han när han

En rar liten pärla ur seriehistorien. Den här sidan (egentligen mjukt färglagd med penna) var Göstas allra första försök med serieformen. Den blev aldrig publicerad, men ändå blev den nog inkörsporten till hans fortsatta tecknargärning.

under en kort tid bodde i Norrköping (det var precis i slutet på den här perioden, efter att han slutat hos Thorsjö, men innan han fick chansen att börja som serietecknare) broschyrer för däcktillverkaren Goodyear.

Första impulsen att närma sig serieformen fick han från Nils Egerbrandts fina barnserie »Olli«, som 1952 börjat gå i veckotidningen *Året Runt*. Gösta råkade på serien där och blev genast förtjust. När sedan hans bror Lars-Axel (som är två år äldre och vid den här tiden läste till ämneslärare på lärarseminariet i Växjö) skrev en charmig saga om en mus och en katt kunde Gösta inte låta bli att göra en seriebearbetning av den, inspirerad av just »Olli«.

Resultatet blev »Råttan Abbe«, en serie som aldrig blev publicerad (inte förrän Gösta nu låtit oss använda den som illustration här i *B&B*), men ändå kom att bli något av en inkörsport till den nya uttrycksformen. Nu dröjde det inte länge innan han också gjorde försök med en egen skämtserie, en pantomimserie av klassiskt slag som fick namnet »Enok«.

Det här skedde delvis för nöjes skull, men efter hand också med tanken att söka jobb som tecknare. Bildhuggeriet var inget framtidsyrke för honom, det insåg Gösta, så en dag 1953 tog han

Gösta på ett självporträtt från tidigt 60-tal.

Gud i hågen och en bunte teckningar under armen, reste upp till huvudstaden och presenterade sig för chefen på det som då hette Serieförlaget (nämnas bör kanske att det här var en föregångare till Semic, och *inte* det Egmontägda förlag som i dag bär samma namn).

BRÖT OM DAGSSTRIPPAR

Serieförlaget hade på den här tiden sina lokaler på Warfvinges väg på Kungsholmen, och chefen hette Rolf Janson. Det är samme man som senare skulle komma att grunda såväl Williams förlag som det framgångsrika Bokförlaget Bra Böcker i Viken, men vid den här tiden var han alltså ansvarig för att bygga upp Bonniers del av den svenska serietidningsindustrin.

Jansson tog en titt på materialet, framförallt några provsidor av »Enok«, och Gösta erbjöds jobb på förlagets ateljé. På kuppen höjde han sin tidigare månadsinkomst på 2–300 kronor till dryga 800 kronor i månaden.

Alltså packade den tjugofemårige Gösta kapp-

En av Gustaf Strömbergs illustrationer till originalversionen av »Åsa-Nisse«, det vill säga novellerna i veckotidningen Tidsfördrif.

säcken och hyrde en lya på Nybrogatan. Året var 1953, och hans arbetsplats den första tiden blev ateljén på Warfvinges väg. Jobbet gick huvudsakligen ut på att teckna illustrationer och att bryta om amerikanska dagsstrippserier – däribland »Fantomen« – så att de passade in på svenska serietidningssidor.

– Vi var en tre-fyra personer som under ateljéchefen Sune Käll klippte och klistrade ihop materialet i stripparna till färdiga serietidningssidor, ritade till bilderna för att de skulle passa på sidorna, textade dialogen och så vidare, berättar han.

BLOMSTRANDE

Serieutgivning var en blomstrande verksamhet under de här åren, trots att tidsandan fördömde serier som undermålig läsning, och trots att förlaget för att slippa den dåliga klangen i själva ordet *serie* sedermera bytte namn från *Serieförlaget* till *Åhlén & Åkerlunds ungdomstidningar*.

Högste chef var Rolf Jansson, och under honom fanns numera smått legendariska serietidningsmakare som Ebbe Zetterstad, Rolf Lindberg och något senare Börje Nilsson med flera.

Upplageutvecklingen gick lite grann i vågor under femtiotalet, men utgivningen expanderade ändå såpass mycket att man ständigt behövde mer plats, och Gösta drar sig till minnes att man under hans tid flyttade ateljén först till Åhlén & Åkerlunds lokaler på Sveavägen, för att sedan dra vidare till en lokal på Karlbergsvägen vid Sankt Eriksplan (där möjligen bara ateljén, inte redaktionen, var inrymd).

På ateljén blev dock Gösta bara kvar en begränsad tid. Han hade både ambitionen och kapaciteten att göra egna serier, och skulle snart få tillfället. 1955 köpte förlaget nämligen serierättigheterna till »Åsa-Nisse« från figurens upphovsman, författaren Stig Cederholm (3 000 eller 5 000 kronor har nämnts som köpesumma), och nu behövdes en tecknare.

FILMSUCCÉ

Nisse på Åsen var ursprungligen en litterär figur etablerad genom en lång rad populära noveller i veckotidningen *Tidsfördrif* (den första publicerades i nr 51/1944), och efter den första filmatiseringen 1949 utvecklades den klurige smålänningen till en av tidens riktigt stora mediefenomen.

När det gällde illustrationer hade »Åsa-Nisse« dittills framför allt förknippats med Gustaf Strömberg, en av *Tidsfördrifs* hustecknare, som under många år illustrerade Cederholms originalberättelser. Göteborgaren Strömberg tecknade också flera serier (»Plutte«, »Rubb och Stubb«), men när det var dags att göra seriefigur av Nisse var han tydligen inte aktuell, möjligen för att han redan hade fullt upp med att illustrera *Tidsfördrif*, möjligen för att *Tidsfördrif* utgavs av göteborgsförlaget Elanders, medan serieversionen av »Åsa-Nisse« ju hamnade hos Bonnierägda Åhlén & Åkerlund.

Därför fick man leta upp en annan tecknare till serieversionen, och Gösta var en av flera (såvitt han minns fyra) som fick i uppgift att provteckna och visa hur de tänkte sig en serieversion. Förlaget valde Göstas förslag, och därmed blev det också han som kom att skapa det utseende vi i dag förknippar med Nisse & Co.

ETT MASSMEDIUM BLAND FLERA

Gösta drar sig till minnes att det var medan han jobbade i ateljén på Karlbergsvägen som han först ritade »Åsa-Nisse«, men också att han rätt snart därefter flyttade ut från förlagets lokaler för att istället sitta och arbeta hemma i ungkarlslyan på Nybrogatan – nu som frilansare.

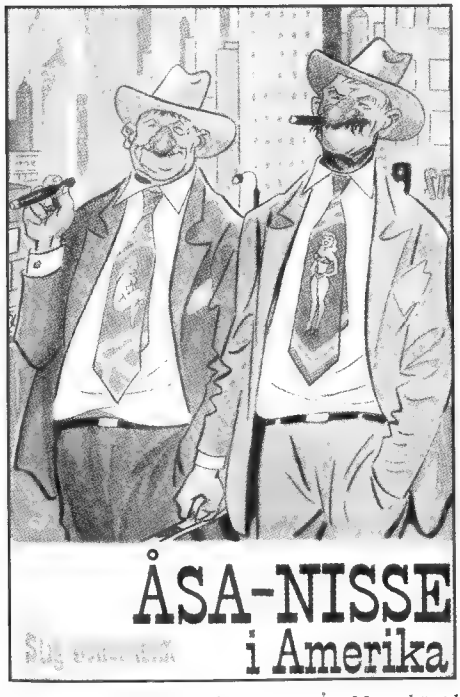

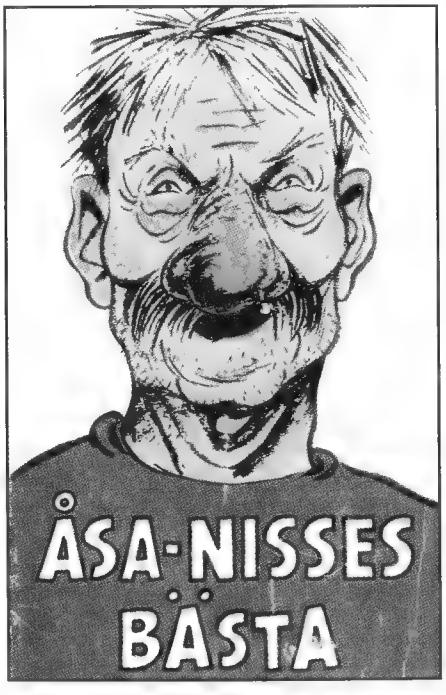

Stig Cederholms originalversion av Åsa-Nisse, här i bokutgåvor från olika tidsperioder.

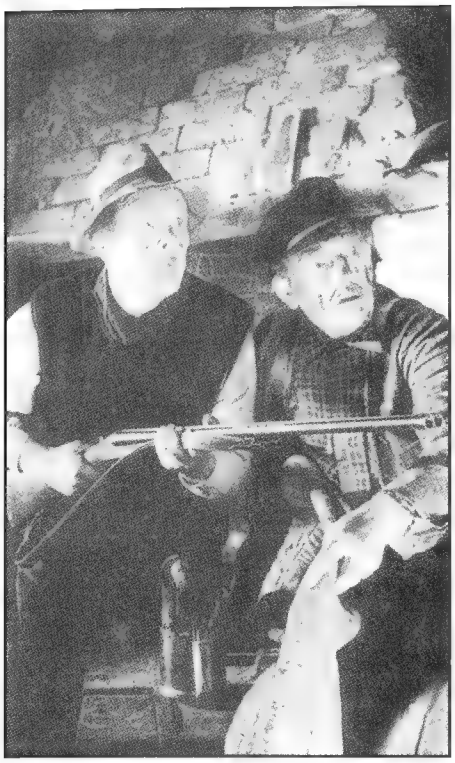

»Åsa-Nisse« i filmupplaga, knappast recensenternas favorit, men populär ute på biograferna, och givetvis en förutsättning för serieversionens existens.

Trots det fanns det förstås även ett socialt liv kring serieproduktionen, och i vilka kretsar Gösta umgicks säger en del om hur serierna vid den här tiden kanske mer än i dag hade en plats jämte övriga medier i underhållningsbranschen. Bland tidiga bekantskaper i Stockholm fanns exempelvis Arne Stivell, som på femtiotalet skrev manus till »Åsa-Nisse« i filmupplaga, och fram på sextiotalet skulle komma att själv producera och regissera några av de senare Åsa-Nisse-filmerna.

Stivell var rent allmänt entreprenör i underhållningsbranschen, och på den här tiden var han i någon kapacitet (bekant är att han hösten 1955 satt med i den grupp som tillsammans med redaktören Rolf Lindberg skulle ta fram det som senare blev *91:an*-tidningen, och Gösta vill minnas att han bakom kulisserna också var inblandad i startandet av Åsa-Nisse-serien) knuten till Serieförlaget. Gösta kom förresten en tid att hyra rum som inneboende hos Stivell och hans familj ute i Hässelby sedan han lämnat sin ursprungliga ungkarlslya inne i centrala Stockholm.

Ett likartat exempel på hur folk som annars är bekanta från helt andra delar av underhållningsbranschen också arbetade med serier utgör en annan av Göstas bekanta från ungkarlstiden, nämligen Torsten Adenby. Adenby satt 1955 med i samma dummy-grupp för *91:an* som Stivell, men var annars även han allmän entreprenör i underhållning, och lär numera mest kommas ihåg som sångaren Snoddas Nordgrens manager under en tid.

KÄRLEKEN

Just Torsten Adenby figurerar också i en historia från den här tiden som Gösta gärna berättar, nämligen den om hur han 1957 mötte hustrun Ingrid.

– Jag och Rolf Lindberg var hos Rudolf Peterson, »91:ans« ursprunglige fader, ute i Ytterenhörna där han bodde. Vi blev bjudna på lunch hos honom och hans norska fru, och så ringde det på telefon. Det var Adenby inne från Stockholm, och han ville att vi skulle komma till restaurang Zum Alten Brunnen *[senare Brunnen eller Norra Brunn]* på Surbrunnsgatan nära Odenplan, för där höll de på att spela in en film som hette »Johan på Snippen« med Ingeborg Nyberg och Adolf Jahr. Han tyckte att jag borde göra en serie baserad på den filmen, så jag lovade att komma, fast först var jag och Rolf Lindberg med och höll svensexa för Lindbergs bror – det var mycket som hände den dagen, skrattar Gösta.

Den unge tecknaren hamnade hursomhelst på Zum Alten Brunnen till slut, och när filminspelningen (som förresten aldrig resulterade i någon serie) var färdig för kvällen stannade han och Adenby kvar en stund.

– Jag var ju ungkarl, och tyckte det var tråkigt att kvällen skulle ta så abrupt slut. Och så satt det några flickor vid ett bord bredvid. Vi tog kontakt med dem, och jag tyckte att vi kunde väl gå hem till mig på Nybrogatan allihop. Adenby var ute i köket och fixade lite coca cola, som han stuvade ner i portföljen, men sedan blev det inget av med det där, och med tiden blev jag och den ena av flickorna – min blivande fru – kvar. Adenby fick vandra hem ensam med portföljen full med läsk, men jag och min blivande fru var kvar, och jag frågade om jag fick följa henne till dörren. Det var en underbar sommarnatt, och vi promenerade hela natten, berättar Gösta.

Paret skildes vid porten tidigt den morgonen, men Gösta och Ingrid fortsatte träffas. De gifte sig 1958 och flyttade sedermera till Gnesta (och därefter vidare till Djurö i Stockholms skärgård), där arbetet på »Åsa-Nisse« fortsatte.

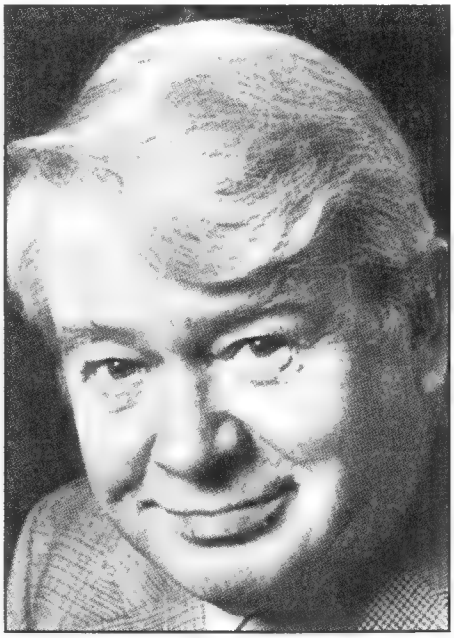

Gits Olsson, »Åsa-Nisses« förste manusförfattare, på ett sentida PR-foto lånat ur en kåserisamling utgiven 1980. Just kåserierna – inte sällan i skärgårdsmiljö – är kanske den sida av hans skrivande som dagens publik känner bäst.

Året var 1958, och på den här tiden kunde det fortfarande hända att en veckotidning skyltade med serierna på omslaget. Tecknade gjorde Gösta, som synes ännu lite ovan vid 91:an-figuren.

PINSAMMA

Och just vad gällde »Åsa-Nisse« blev det snabbt uppenbart att det här skulle bli ett huvudspår i Göstas tecknarkarriär, för figuren var omåttligt populär. Novellerna och filmerna skiljer sig dock ganska rejält åt, och eftersom det var filmerna som var mest framgångsrika baserades serien förstås på dessa.

För miljön valde Gösta att utgå från Rottne, den lilla orten utanför Växjö där han som femtonåring först började gå i lära som bildhuggare. Övrigt måste emellertid hämtas från filmförlaga, och då måste man ju se en film, vilket inte var så självklart som det låter. De här filmerna var nämligen inte bara publiksuccéer, de blev också genomgående sågade av kritikerna och ansågs allmänt rätt pinsamma.

– Jag hade inte sett filmerna innan jag fick det här uppdraget, men nu måste jag ju iallafall gå och se en, och det var liksom lite genant, tyckte jag. För all del, skämten var ju rätt oförargliga, men de var samtidigt ganska billiga och töntiga. Jag minns inte i dag vilken av filmerna det var, men jag satt iallafall kvar tills den var slut, pliktskyldigast, skrattar Gösta.

Premiär för den nya serien blev det i veckotidningen *Levande Livet* nr 49/1955, och Gösta sattes där att samarbeta med journalisten och kåsören Stig »Gits« Olsson, som stod för manus de första åren. De båda herrarna träffades några enstaka gånger, Olsson hälsade på Gösta och hans familj ute på Djurö, men på det stora hela satt de (som så ofta i svensk serieproduktion) på varsitt håll och skötte varsin sin del av produktionen.

FÖRFATTAREN ANONYM

Noteras bör också att Gits Olsson (som var född 1925 och gick bort redan 1985) normalt inte nämndes som seriens författare. Han var känd framförallt som journalist och allmänskribent, normalt i tidningen *Se* (som vid den här tiden var ett seriöst bildmagasin snarare än senare års herrtidning). Förmodligen räknade han serieskrivan-

det som ett brödjobb lite vid sidan om, och något som han kanske inte riktigt ville förknippas med (särskilt som serier vid den här tiden ju fortfarande sågs som en lite suspekt verksamhet). Därför vet jag inte om han skrev andra serier. Däremot skrev han faktiskt en artikel till *Se* där han uppmärksammade Gösta som tecknare.

Hur stor del av manusen från den här tiden som var Gits Olssons verk är därför heller inte känt, inget är ju signerat och för Gösta är det givetvis svårt att såhär många år i efterhand påminna sig. Jan-E Israelsson (som arbetade med serien några år senare) berättar emellertid att Ebbe Zetterstad, då chefredaktör för förlagets serietidningar, tidigt hoppade in och gjorde en del av manusarbetet när Olsson inte hann.

Noteras kan förresten att Zetterstad så långt Gösta kan påminna sig även gjorde andra insatser på »Åsa-Nisse«.

– I början textade jag serien själv, men jag textade inte alls bra, tyckte jag själv. Ebbe Zetterstad hjälpte mig senare, han var bra på att texta och jag var glad att jag slapp.

Som en av få ursvenska serier har »Åsa-Nisse« också gått på export, åtminstone för en tid. I Norge hette serien »Timian Torp«. Exemplet ur tidningen Alle Menn – ukebladet for mannfolk 1962.

TILLFÄLLIGT UNDER TOFFELN

»Åsa-Nisse« tecknades de första åren som sagt för *Levande Livet*, en av de klassiska svenska veckotidningarna. Den hade utkommit sedan 1930, innehöll huvudsakligen noveller och artiklar, och beskrivs i NE som »en av mellankrigstidens ledande berättelsetidningar för unga män«.

Tillfrågad om seriens målgrupp svarar Gösta »ungdomar«. Med tanke på att en filmhistorik om bolaget som gjorde Åsa-Nisse-filmerna menar att bioversionen medvetet riktade sig till en äldre, frikyrklig landsbygdspublik (vilket illustreras av att man varken svor eller nyttjade sprit i de första filmerna) visar det lite grann vilken bredd det här publikfenomenet hade.

Serien blev hursomhelst en framgång (den exporterades rent av till Norge, där den gick under titeln »Timian Torp«), och för Gösta blev den förstås stommen i hans professionella seriekarriär, inte minst sedan förlaget 1956 beslutat dra igång en ny svensk humortidning med 91:an som titelfigur. Här var en serietidningsversion av »Åsa Nisse« ett givet inslag, och den finns mycket riktigt på plats redan från första numret, såvitt jag vet med Gits Olsson som manusförfattare och Gösta som tecknare. I *91:an* har sedan »Åsa-Nisse« kommit att bli ett stående inslag i alla år.

Fortfarande fanns dock visst utrymme för nya uppdrag, och vid precis samma tid blev ytterligare en av femtiotalets stora underhållningssuccéer aktuell för serieversion under Göstas penna, åtminstone för en kortare tid. Det handlade om Rune Mobergs »Lilla Fridolf«, ursprungligen en radioserie som började gå 1955, och senare också föremål för fyra våldsamt framgångsrika biofilmer (den första från 1956) med Douglas Håge i titelrollen. Att den skulle bli serie var självklart, och premiären skedde i veckotidningen *Bildjournalen* 1956, med nästan omedelbar fortsättning i den då alldeles nystartade *91:an*-tidningen, som körde serien 1957–60.

PARALLELLA VERSIONER

Den förste tecknare som arbetade på serieversionen av »Lilla Fridolf«, både den i *Bildjournalen* och den i *91:an*, var inte Gösta. Istället var det den man vi normalt förknippar serien med, nämligen Torsten Bjarre, som medvetet undvek att teckna Fridolf och resten av figurerna alltför porträttlika de skådespelare som hade motsvarande roller på film. Detta eftersom alltför stor porträttlikhet skulle göra serien omöjlig att fortsätta om någon av skådespelarna gick bort.

Den version av historien om hur Gösta kom in i bilden vi tidigare sett i historieskrivningen, säger att förlaget när det bestämdes att »Fridolf« också skulle börja gå i *91:an* ville ha mer porträttlika figurer för serietidningens yngre läsare. Det har sagts vara därför Gummesson (som är erkänt duktig på porträttlika karikatyrer – han gjorde massor av sådana till olika korsord och andra redaktionella sidor i förlagets tidningar) efter några nummer fick ersätta Bjarre som Fridolf-tecknare i serietidningen, medan veckotidningsversionen fortsatte tecknas av Bjarre.

Gösta instämmer dock inte helt i den historieskrivningen, som har sitt ursprung hos Bjarre.

– Som jag minns det var det nog snarare så att Moberg var lite missnöjd med Bjarres version, och oavsett porträttlikheten ville ha en annan tecknare på serien. I övrigt stämmer det, även om jag nog har för mig att jag ritade några avsnitt till *Bildjournalen* också. Fast egentligen blev det för mycket att rita både »Åsa-Nisse« och »Fridolf« på samma gång. Jag tyckte inte om det, säger han i dag.

Vad som hände med Mobergs maskinskrivna manus sedan de förvandlats till tecknade Fridolf-sidor har Gösta också en anekdot om.

– De blev braständare i spisen i mina svärföräldrars stuga på Djurö. När seriesidor var klara brukade man normalt skicka den tecknade sidan *plus* manuset vidare till textaren, men eftersom jag själv textade »Fridolf« fanns liksom ingen användning för manusbladen när sidorna väl var färdiga. Jag minns att vi tände i spisen med dem, det gick utmärkt, för visst kunde Mobergs humor vara knastertorr, skrattar Gösta.

Hursomhelst fortsatte serien i två parallella versioner tills skådespelaren Douglas Håge (Fridolf på film) verkligen gick bort hösten 1959, och Bjarre 1960 återfick även serietidningsversionen, vilken i samma veva flyttade ut från *91:an* och fick egen tidning.

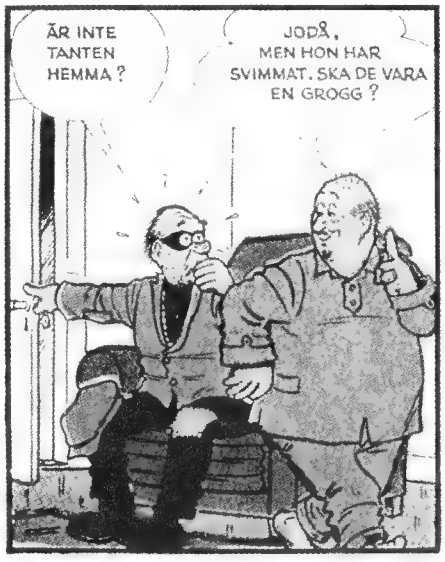

Göstas version av Lilla Fridolf, mer likt Fridolf-filmernas Douglas Håge än Bjarres version.

NESTOR

»Åsa-Nisse« (och därmed även Gösta) stannade däremot kvar i *91:an*, där den småländske tecknaren spelade en viktig roll i arbetet att göra tidningen till den helsvenska prestigeprodukt den snart blev. Sedan är det en annan sak att han liksom många andra tecknare har svårt att se med förlåtande ögon på sina tidiga alster.

– Ja herregud, det är ju sånt här man skäms för i dag. Jag brukar fundera över varför de överhuvudtaget tog det här, säger han själv.

Vi som ser lite mer objektivt på saken kanske inte alltid håller med. Göstas allra tidigaste sidor må vara en oerfaren serieberättares verk, men han utvecklades snabbt, och det material man hittar i tidiga *91:an* är absolut charmigt om man frågar mig.

Noteras bör förstås också det faktum att Gösta var med från början, vilket gör honom till den absolute nestorn i gänget som gör *91:an* av i dag. Inte ens Nils Egerbrandt (som till åren

»Storknas och Lillknas« byggde huvudsakligen på figurernas olika längd.

Populärmusikhistoria i serieform. Det tidiga sextiotalet sett genom Göstas »Rock-Jocke«.

är äldre) gjorde sin debut i tidningen förrän 1958.

Men tidiga Gösta Gummesson är inte bara »Åsa-Nisse« och »Lilla Fridolf«, om nu någon skulle tro det. Debutverket »Enok« hamnade så småningom i tryck, och ytterligare två mindre kända serier av alldeles egen tillverkning har Gösta också fött fram, nämligen »Storknas och Lillknas« (observera stavningen!) och »Rock-Jocke«.

Den förra var en relativt traditionell humorserie där skämten huvudsakligen byggde på de två huvudpersonernas olika längd, medan den senare byggde på tidens framväxande svenska rockscen, och i huvudrollen hade en ung kille med gitarr. De här serierna (liksom »Enok«) finns publicerade framförallt i *91:an* åren 1956–64, men har också förekommit i *Blondie* och andra tidningar.

NYPRODUCERAT TILL JUL

Men det var förstås »Åsa-Nisse« som var Göstas huvudverk, och snart tillkom även ett julalbum byggt på serien. Det första är daterat 1960, vilket innebär att det utkom till julen 1959.

Noteras bör att just Åsa-Nisses julalbum (liksom Lilla Fridolfs) normalt innehåller nyproducerat material, vilket skiljer det från kollegorna »91:an Karlsson«, »Kronblom« med flera, vilka sätts samman av repriser ur veckopressen. Varför det är så här finns det flera olika förklaringar till, men faktiskt är det svårt att få ett definitivt besked.

En förklaring som framförts (bland annat av Jan-E Israelsson, som var redaktör på förlaget och skrev Åsa-Nisse-manus för serietidningen under 60-talet) är att det helt enkelt fanns för lite äldre material av veckoversionen i fallet »Åsa-Nisse«, samtidigt som det ansågs vara lämpligt med längre episoder än veckotidningens ensidor i julalbumet.

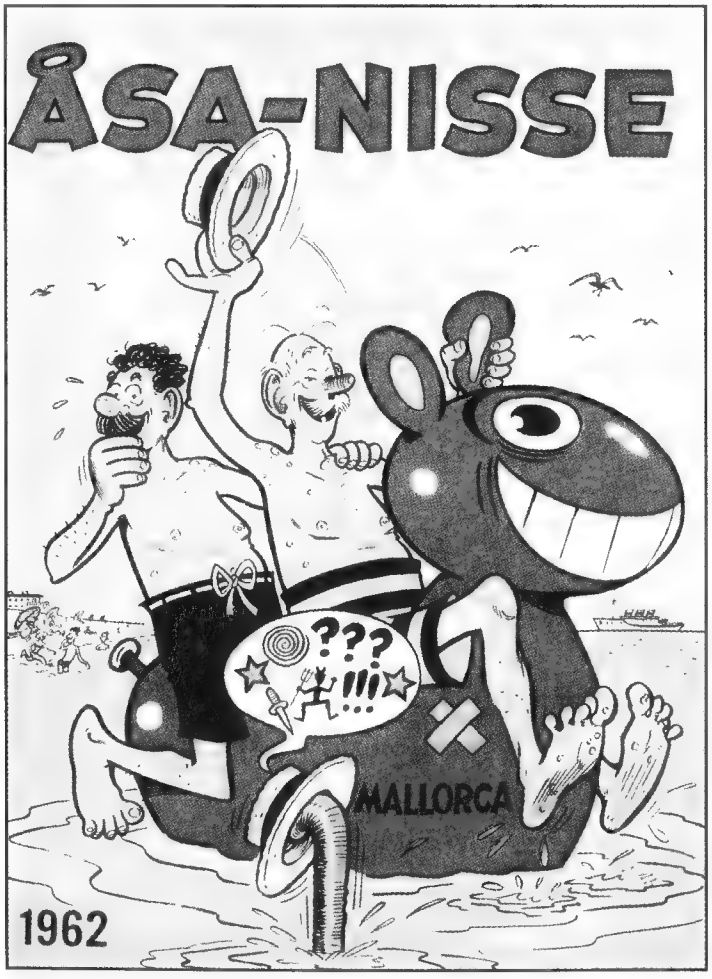

Julalbum från tidigt 60-tal.

Gösta själv menar att hans tidiga sidor för *Levande Livet* helt enkelt inte var bra nog för att hålla måttet i ett julalbum.

Hur det egentligen hänger ihop skall jag därför inte göra anspråk på att veta, men det ligger faktiskt något i det Gösta säger. Han genomgick under de första åren en markant utveckling som tecknare, och faktum är att han när det var dags för julalbumen blivit en åtskilligt skickligare serieskapare. Det gamla materialet från *Levande Livet* hade utan tvekan framstått som lite oslipat i jämförelse.

Sedan är det förstås också sant att album ger utrymme för långa sammanhängande berättelser, och faktum är att de tidiga julalbum jag läst bitvis är små pärlor i det avseendet – försedda såväl med den oundvikliga poängen längst ner på varje sida, som med en sammanhängande albumhandling som löper från första till sista sidan. Så långt jag vet har det här materialet aldrig återtryckts, vilket faktiskt är synd.

NY FÖRFATTARE

Sannolikt är de här tidiga julalbumen liksom veckoversionen från samma tid skrivna av Gits Olsson, även om det inte sägs någonstans. Efter hand som 60-talet gick började Olsson emellertid få ont om tid för serierna, och prioriterade andra uppdrag. Det innebar att nya skribenter behövdes, även om Gösta själv skrev en del av sitt material. Bland de som ryckte in fanns som redan nämnts chefredaktören Ebbe Zetterstad, men efter hand kopplades även den något yngre Jan- E Israelsson in. Israelsson hade blivit anställd som redaktör på dåvarande Åhlén & Åkerlunds ungdoms-

Ur ett tidigt julalbum daterat 1962. Personligen är artikelförfattaren mycket förtjust i Göstas teckningar här.

tidningar 1958, och arbetade mest med titlar som *91:an* och *Blondie*, senare följda av *Lilla Fridolf*. Efter hand som det började behövas allt mer material fick han också pröva att skriva manus.

– Eftersom Gits Olsson inte hann med och Ebbe Zetterstad inte heller hann med att skriva, så hoppade jag in. Jag hade viss »talang« för den typen av humor. Dessutom är jag smålänning och hade lite »hemkunskaper« i ämnet. Jag gjorde några provmanus som godkändes av Ebbe Zetterstad, och så fortsatte det. Figuren hade jag lärt känna eftersom jag ju under flera år arbetade med redigering av serierna och tidningarnas innehåll.

Israelsson kom därefter att under några år få en stor del av ansvaret för manusarbetet på serietidningsversionen av »Åsa-Nisse» (samtidigt som han under en period på 60-talet också skrev manus till veckoversionen av »Pelle Svanslös«), men beskriver samtidigt arbetet kring serietidningarna som rätt mycket av grupparbete.

– Vi var en liten redaktionsgrupp på den tiden som jobbade väldigt bra tillsammans. Gösta gjorde ibland egna Åsa-Nisse-serier, men då hände det att man fick bearbeta texterna. Han var ju tecknare och inte skribent.

PRODUKTIV TILL TUSEN

Tecknare var han å andra sidan i kubik, och helt klart är att man kan hitta signaturen Gummesson lite varstans – Gösta har alltid varit osannolikt produktiv, och den som vill ha det samlade intrycket får leta på många ställen.

Visserligen lades veckoversionen av »Åsa-Nisse« såvitt de inblandade kan minnas ner med *Levande Livet* (som 1962–63 förvandlades först till *Aktuellt för män* och sedan till *FIB-aktuellt*). Riktigt varför serien inte flyttade in i efterföljaren eller fortsattes någon annanstans vet jag heller inte – stallkamraten »91:an« flyttade ju till *Året Runt* när *Levande Livet försvann* – men såvitt Gösta minns var »Åsa-Nisse« efter *Levande Livets* nedläggning en serietidningsserie förbehållen *91:an*-tidningen enbart.

Däremot fortsatte naturligtvis dess tecknare att arbeta med mycket annat. Han konstruerade och illustrerade regelbundet tävlingar och korsord på olika håll (serietidningar, veckotidningar och julTidningar). Porträttlika karikatyrer hörde till paradnumren, och användes ofta i hans nyskapande bildkorsord (på den avdelningen var Gösta något av en pionjär, såtillvida att bildkorsord tidigare inte förekommit i svensk press). Han ritade också skämtteckningar, vilka publicerades såväl i diverse tidningar från Åhlén & Åkerlund som i dagspressen, framför allt i *DN*.

Till dessa signerade verk kommer inhopp som anonym vikarie på veckoversionen av »91:an« vid en del tillfällen. Så här berättar Gösta i *91:an*-tidningen 1989. »Jag hoppade in för Rudolf Petersson i slutet av 50-talet och gjorde ett fåtal sidor för tidningen *Levande Livet [där »Åsa-Nisse« och »91:an« vid den här tiden publicerades parallellt]*. Jag vill minnas att Rudolf vid det tillfället var sjuk och tidningen därför behövde en ersättare. Några planer på att teckna ›91:an‹ *[regelbundet]* har jag aldrig haft.«

Han har också periodvis jobbat extra som textare, såväl på »Kronblom« som på enstaka amerikanska importserier i andra serietidningar, samt illustrerat noveller och gjort omslag både till julalbum (»Lisa & Sluggo«, »Pigge & Gnidde«) och serietidningar (*Bob och Frank, Dick vid Radiopolisen* – båda i det anspråkslösa lilla »checkboksformatet«).

Riktigt hur omfattande den osignerade delen av karriären är minns inte ens Gösta själv i dag, men lägger man den ovanpå hans »officella« produktion inser man snabbt att han definitivt hör till den generation tecknare som hade så tunga bördor från sina serier att få eller inga tecknare i dag över huvud taget skulle acceptera det.

EGEN TIDNING

Även mer specifikt på »Åsa-Nisse« växte arbetsbördan efter hand, inte minst när förlaget 1967 fann tiden mogen att ge serien egen tidning under titeln *Kul med … Åsa Nisse*.

Den lite krångliga titeln kom sig framför allt av att det fanns ett motstånd från filmernas ansvarige Arne Stivell mot att döpa tidningen till *Åsa-Nisse* kort och gott, berättar Jan-E Israelsson, men fick också en rent praktisk innebörd genom att man en period i början alternerade »Åsa-Nisse« och »Karl-Alfred« i samma titel, så att tidningen i vartannat nummer hette *Kul med… Åsa-Nisse* och innehöll mest Åsa-Nisse-serier, och i vartannat nummer hette *Kul med… Karl-Alfred*, och innehöll mest Karl-Alfred-serier).

Utförandet var 36-sidig tidning med biserier, och det hela var som brukligt på den här tiden färglagt i den teknik som med viss hatkärlek ibland kallas *lingonsylt*, det vill säga svartvitt med olika nyanser av rött inlagda som effektfärg.

Av någon anledning beslutades att »Åsa-Nis-

En av otaliga tävlingar illustrerad med Göstas karikatyrer, den här från tidningen Levande Livet.

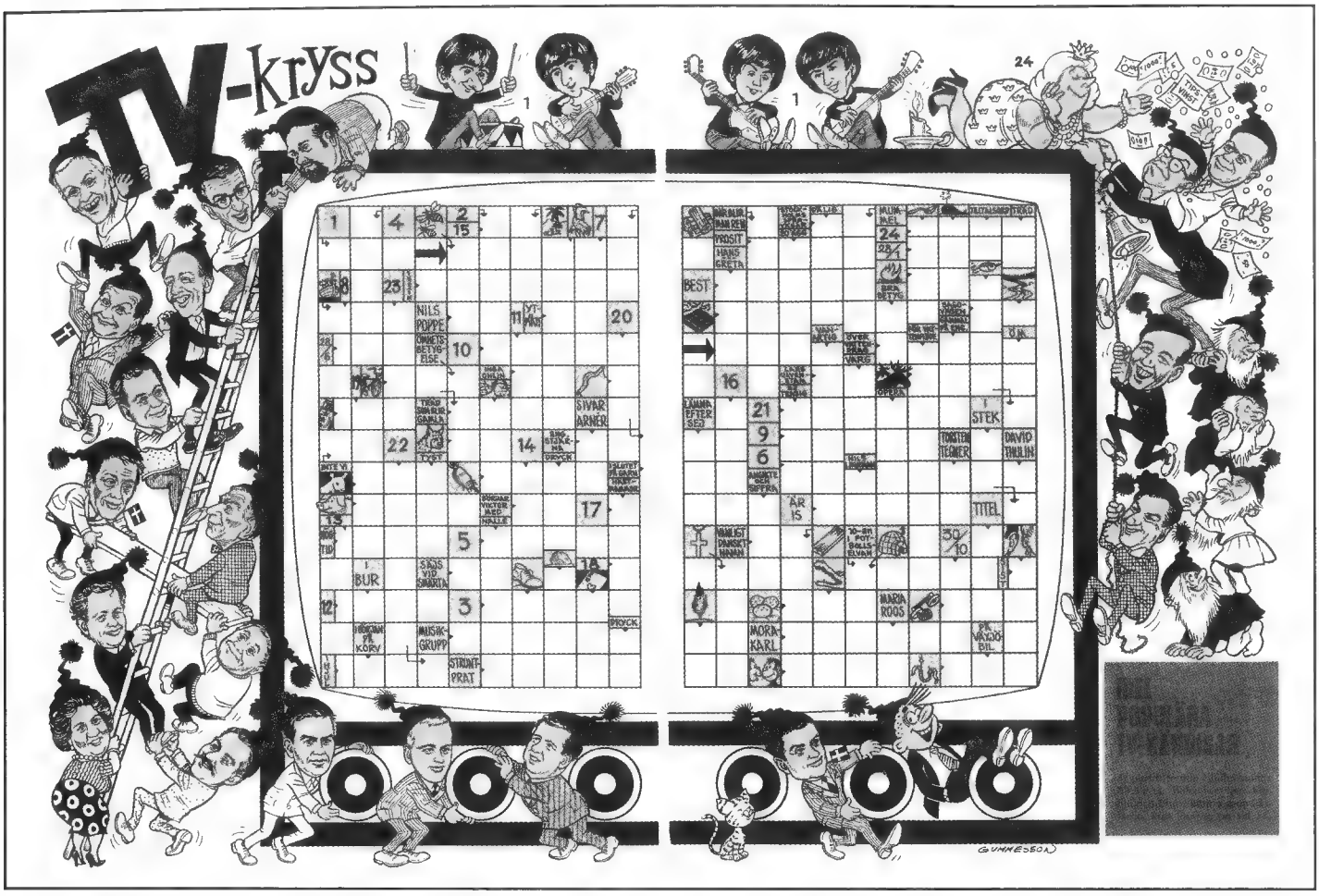

Ett av de tusentals korsord som Gösta genom åren gjort för olika tidningar. Det här exemplet är från 1967, vilket väl kanske framgår av vilka kändisar han karikerat.

Skämttecknaren Gummesson. Notera hur Gösta här avlägsnar sig från den stil han använder i serierna.

se« trots den egna tidningen skulle finnas kvar även i *91:an*, vilket innebar att behovet av nytt material flerdubblades. Talande för Göstas kapacitet är att han fortsatte teckna allt, men på manussidan krävdes nu förstärkning. Israelsson (som här var redaktör) berättar att han därför tog kontakt med Bengt Linder, välkänd humorskribent som dittills arbetat både för radio (serien »Räkna med bråk«) och TV (ett antal sketcher, däribland klassiker som den där Margaretha Krook, Åke Grönberg och Lars Ekborg spelar fia med knuff, eller den där Jan Malmsjö befinner sig i tvättstugan.

Linder hade redan skrivit en del kåserier för förlagets humorserietidningar, och när han nu ombads jobba direkt med seriemanus (idékläckning skedde inledningsvis i samarbete med Israelsson) tog han sig an uppgiften med stor entusiasm.

HE HE, NESSE!

Leif Bergendorff, som är dagens manusförfattare på »Åsa-Nisse«, beskriver Linder som en mycket flink skribent med mer än 800 episoder av »Åsa-Nisse« på sin meritlista, men också en skribent som med åren kom att jobba ganska mycket på rutin. Vid ett tillfälle lär han ha åstadkommit hela 128 sidor manus på en vecka, vilket är en högst imponerande (eller skrämmande) arbetstakt.

– Han hade en större utgift på gång, en massa pengar som skulle betalas in i ATP, och fortsatte helt enkelt skriva tills han hade fått ihop tillräckligt många sidor för att täcka utgifterna, skrattar Bergendorff.

Från Leif Bergendorff kommer också anekdoten om Linders stående avslutningsreplik som en tid blev allmän hälsningsfras på Semic. De allra flesta av Linders historier slutar nämligen med att Nisses ständige kumpan Klabbarparn som något slags signal för att man nått slutpoängen utbrister »He he, Nesse!«, och eftersom hans avsnitt var så många var det här något som fastnade. Någon (förmodligen Alf Thorsjö, tror Bergendorff) tog upp det här uttrycket och började använda det, och snart blev ett glatt »He he, Nesse!« ett stående inslag i samtal mellan anställda på den tidens Semic.

Bilden kommer från tidigt 70-tal, samtidigt som Åsa-Nisse-filmerna rullade på TV.

»91:an« i Göstas streck, tecknad som ett osignerat »sjukvikariat« för seriens skapare Rudolf Petersson i slutet på 50-talet, då de båda publicerades samtidigt i tidningen Levande Livet.

Linder, som främst är känd för sina rappa ungdomsböcker av B Wahlströms-typ (mest bekanta är Dante-böckerna), skrev ofta Åsa-Nisse-manus som kretsade kring olika uppfinningar och bovjakter. Inget av det här materialet var signerat, men Linder (som var född 1929 och gick bort 1985) hade genom tidningen *Dante* (tecknad av en ung Georges Bess) också en kort »officiell« seriekarriär under åren 1975–76.

EN BJÖRN TILL GRANNE

Men allt var inte kluriga smålänningar för Gösta Gummesson under sextiotalet. Genom en oväntad slump kom han framåt mitten av årtiondet också i kontakt med en helt annan sorts serie.

– Sedan vi gift oss 1958 bodde vi först några år i Gnesta, och därefter flyttade vi vidare till ett hus på Djurö ute i Stockholms skärgård. När vi hade bott där någon tid, hörde vi att en serietecknare hade flyttat in i huset bredvid. Det visade sig att det var Rune Andréasson, Bamses andlige fader. Vid den här tiden arbetade han fortfarande med »Pellefant«, men han berättade att han hade kommit på en bättre serie, och den skulle han kalla »Bamse, världens starkaste björn«, berättar Gösta.

»Bamses« förhistoria lär ha börjat 1962, då den första skissen på huvudfiguren är daterad, men innan Andréasson lanserade serien 1966 gjorde han ett grundligt förarbete. Den tyngsta delen torde ha varit de sex svartvita filmer som han, väl medveten om den rörliga bildens kraft, producerade för svensk TV, men även att teckna den veckoserie för tidningen *Allers* som blev »Bamses« första inkarnation på papper tog tid.

Att producera allt detta på egen hand (Rune och Maivor Andréasson lär mer eller mindre ha gjort hela animationsarbetet själva) kräver naturligtvis en enorm arbetsinsats, och Andréasson var i stort behov av assistans, särskilt som han efter den inledande succén beslöt fortsätta producera animerade kortfilmer med Bamse – nu i färg – för att förbereda lanseringen av figurens egen serietidning 1973.

– Och då undrade han om jag skulle kunna hjälpa honom med det här. Jaaa, sade jag, jag får ju göra våld på min egen stil, och sedan har har jag ju »Åsa-Nisse« och tävlingar och korsord – det var otroligt så mycket jag hade då – men okej, jag kan väl hjälpa dig. Jag tror det blev tolv år jag höll på och ritade, berättar Gösta.

Trollkonstnären Gösta har genom sin figur ett antal gånger lärt ut trick även i serietidningen. Den här sidan kommer troligen från 60-talet.

PSYKEDELISKA BYLINGAR

Produktionen omfattade normalt sett ett avsnitt på omkring 6–8 sidor till varje månads nummer av *Pellefant*-tidningen, skrivet av Andréasson och tecknat av Gösta. Tillvägagångssättet känns igen från beskrivningar av hur Andréassons på senare år gjorde »Bamse« med andra tecknare vid ritbordet.

– Han gjorde enkla skisser på sidorna, där han markerat med ringar vilken figur som skulle vara Pellefant (stor cirkel), vilken som skulle vara Pip, den här lilla råttan (liten cirkel), och så vidare. Det var i stort sett det jag hade att gå efter, och så texten naturligtvis. I övrigt ritade jag det hela självständigt, säger Gösta.

Just detta med »Pellefant« var för undertecknad artikelskribent som ung läsare någon gång på sextiotalet lite av en psykedelisk upplevelse, åtminstone när jag blivit stor nog att börja se skillnad på olika tecknarstilar, och dessutom hunnit stöta på både »Pellefant« och »Åsa-Nisse«.

Den skicklige Gösta lyckades nämligen rätt exakt imitera Andréassons stil på seriens etablerade figurer, samtidigt som många bifigurer och miljöer med tiden fick en omisskännlig prägel av Gösta Gummesson och »Åsa-Nisse«.

Det var – för att låna uttryck av Joakim Lindengren – smått bizarrt när man som barn insåg att såväl bovar som bylingarna såg likadana ut i »Pellefant« och i »Åsa-Nisse«.

SLUTADE I OSÄMJA

Det här samarbetet varade ett tiotal år, parallellt med arbetet på »Åsa-Nisse«, och även sedan Gösta och hans familj i november 1967 flyttat till Kvicksund mellan Eskilstuna och Västerås (där de fortfarande bor i dag). Manusen brukade komma per

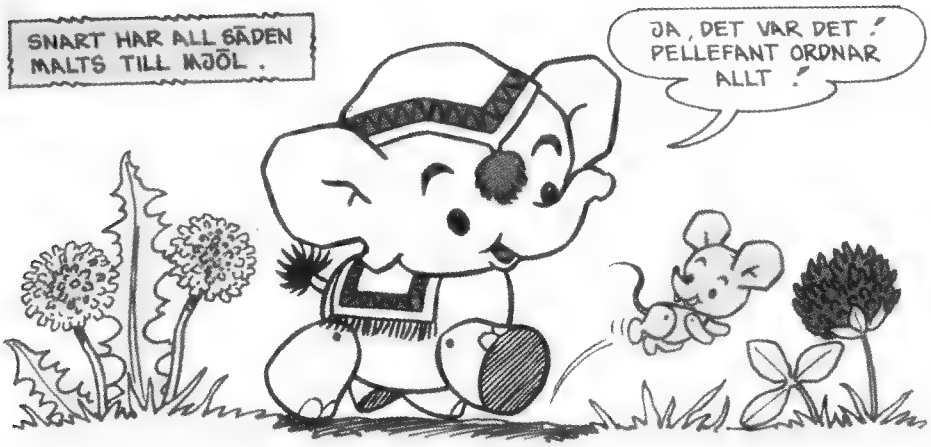

Ur ett Pellefantavsnitt med teckningar av Gösta, publicerat 1966.

post, inte sällan i kuvert från främmande land (dit Andréasson brukade resa för att jobba på berättelserna), och Gösta påminner sig att kuverten ibland hade små hälsningar på utsidan.

– På den här tiden var Rune alltid mycket vänlig. Han adresserade till »världens bäste Pellefanttecknare« och skickade vykort från sina resor. Jag har fortfarande kvar kuverten, fast frimärkena har jag klippt ut till en frimärkssamlande släkting, säger han.

Tyvärr fick den här perioden ett olustigt slut när det blev dags att börja reprispublicera de avsnitt Gösta tecknat för serietidningen i Pellefants julalbum, och de båda serieskaparna kom i konflikt om huruvida Gösta skulle ha reprisarvode när hans teckningar nu trycktes om (vilket är normal praxis på den svenska seriemarknaden), eller om man skulle betrakta materialet som helt friköpt av Andréasson.

– Jag fick se att det jag ritat kom ut som julalbum, och då tyckte jag att jag också skulle ha en del av den kakan. Men det tyckte inte Rune, och på den tiden fanns det ju inga regler. Och ingen av oss ville ge sig, berättar Gösta.

Tvisten löstes sedermera med advokathjälp till Göstas fördel, och han mottog en summa som engångsersättning för reprisrättigheterna, fast om det var från Andréasson själv eller från den dåvarande utgivaren Williams förlag minns han inte i dag.

– Jag tror det var 25 000, men jag hade på vägen haft hjälp av två advokater, och jag skulle ju betala skatt på pengarna, så någon stor seger kändes det inte som, säger han.

EFTERTRÄDAREN DANSK

Arbetet på *Pellefant* kom för hans del heller aldrig att återupptas, och Andréasson drev tidningen vidare med andra tecknares hjälp. Den danske barntecknaren Eigil Johansen, mer känd under signaturen Gil, hade sedan länge förekommit i *Pellefant*-tidningen med diverse biserier, och såvitt jag kunnat förstå fick han efter hand (den danska litteraturen är lite svårtolkad i den här frågan, men stilen känns igen) även börja arbeta med huvudserien. Där åstadkom han förresten samma lustiga stilbrytning som Gösta gjort – vissa element kändes uttalat Andréassonska, och andra kändes lika typiska för Gil. Eftersom Gil även gjorde biserier och illustrerade sagor kom tidningen dock allt mer att få hans prägel under åren som följde.

I dag är Rune Andréasson borta, och någon kommentar från hans håll till det här händelseförloppet kan vi naturligtvis inte få, men å andra sidan är det nog osäkert om han varit intresserad av att uttala sig. På många sätt är det förmodligen talande för hans inställning att han mig veterligen över huvud taget aldrig nämnde Gösta när han på senare år faktiskt lyfte fram Bo Michanek och Fransisco Tora, sina två första assistenter i Bamseproduktionen, ur anonymiteten (till och med Gil nämndes förresten, om än mellan raderna och i lätt nedsättande ordalag). En biografi över Andréasson finns dock under förberedelse, och kanske kan vi där få veta mer.

PÅ TV

Under sent 60-tal blev TV ett allt viktigare inslag i svenskarnas liv, och Åhlén & Åkerlunds förlag gjorde sent 1969 ett försök med en veckotidning som i princip enbart skulle skriva om det nya mediet. Titeln blev *TV-tidningen* kort och gott, och naturligtvis kunde inte en sådan publikation stå utan ett serieinslag, så man kallade in de två erfarna proffsen Rune Moberg och Gösta Gummesson, vilka gavs i uppdrag att skapa en serie med TV-anknytning.

Resultatet blev »Vicke Nys«, som handlade om en hantverkare med tendens till kraftiga nysningar. Denne hamnade i underhållningsbranschen sedan han av misstag råkat halka in mitt i ett av de nya underhållningsprogrammen på TV, och diverse förvecklingar i TV-huset följde. Serien framstår

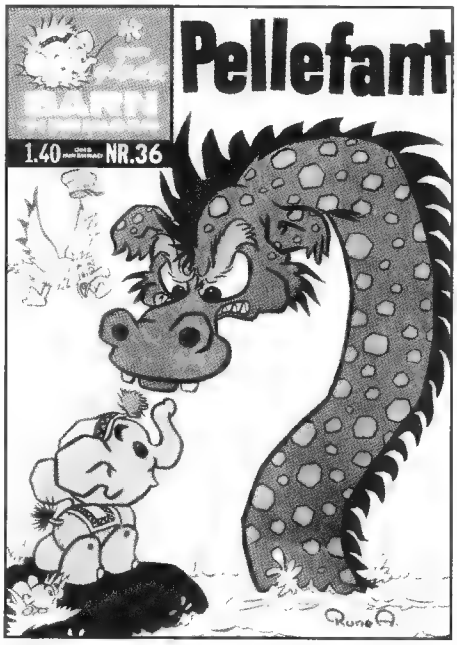

Pellefant hade under många år omslag av Rune Andréasson, även långt efter det att Gösta tagit över som tecknare av serien inne i tidningen.

FÖRSTA BILDEN: *Visst är stilbrytningen fascinerande. Pellefant och Pip rörde sig efter några år under Göstas penna i en värld som bitvis andades mer Knohult än Gottlandet.* ANDRA BILDEN: *Pellefant tecknad i Gil Johansens stil, en stil som på senare år helt kom att prägla den blåa elefantens tidning.*

Vicke Nys

Den kortlivade »Vicke Nys« från 1969 var i hög grad ett tidsdokument från den period när TV blev en del av svenskarnas liv. Namnet lånade manusförfattaren Rune Moberg från en av sina revyer.

såhär i backspegeln som ganska måttligt inspirerad, och överlevde inte det kortlivade försöket med *TV-tidningen*.

DRAGHJÄLP

En annan sida av fenomenet TV som kom att beröra Gösta var givetvis den tid då man började köra gamla svenska filmer som TV-underhållning. Det här var under tidigt 70-tal, och intresset var stort. Enligt tittarsiffror från oktober 1971, då den första filmen i Åsa-Nisse-sviten visade på TV 2, bänkade sig nästan halva svenska folket i TV-sofforna.

Kritiken var givetvis lika svidande som vanligt, men inte desto mindre resulterade visningen i ett ökade intresse för den klurige smålänningen de här åren, vilket naturligtvis också smittade av sig på serieversionen (som under den här perioden huvudsakligen skrevs av Gösta själv – Leif Bergendorff har i en artikel beräknat att tecknaren gjorde omkring 275 episoder på egen hand under tidigt 70-tal).

Kul med... hade redan under 1969 blivit en mer renodlad Åsa-Nisse-tidning, och 1973 startades en spinoff-titel med repriser (enligt Bergendorff framförallt material skrivet av Bengt Linder) under titeln *Åsa-Nisses Bästa*.

1975 fick också *Kul med...* helt byta namn till *Åsa-Nisse*, vilket innebar en massiv närvaro i tidningskioskerna under mitten av 70-talet, och Gösta jobbade givetvis för högtryck för att motsvara efterfrågan på nya avsnitt. Manushjälp hade han sedan Bengt Linder i mitten av 70-talet lämnat sysslan främst av Leif Bergendorff, som sedan 1977 skrivit den absoluta majoriteten av alla avsnitt.

FLITIGAST PÅ MANUS

Bergendorff var under åren 1975–85 redaktör på tidningen *Åsa-Nisse*, och inledde sin skrivargärning i sammanhanget med att jämte bröderna Torgny och Torulf Rogert (vid det tillfället hans svågrar) göra en textavdelning i tidningen under titeln »Klackamoposten«, tänkt lite som en variant på välkända *Grönköpings Dagblad*. Året var 1975.

Trion tog sig efter hand också för att skriva manus, fortfarande som ett team, och fick en 5–6 avsnitt publicerade under 1975, varefter Bergendorff under 1976 började skriva under eget namn.

– Jag tror Linder fick problem i den här vevan, och det slutade helt enkelt komma manus, så *[chefredaktören]* Börje Nilsson bad mig ta över. Mitt första publicerade avsnitt i eget namn gick i nummer 4/76, och från 1977 har jag skrivit den absoluta huvuddelen av alla manus. Mitt första julalbum var 1978 års utgåva, berättar han.

Under stora delar av 70-talet fanns det regelbundet två Åsa-Nisse-titlar i handeln, en med nyproducerat material och en repristitel, men båda givetvis tecknade av Gösta.

I dag uppgår Bergendorffs produktion till ungefär 2 000 episoder, vilket förmodligen gör honom till den flitigaste författaren i seriens historia. Han är också en kunnig man vad gäller denna historia, och exempelvis är han den ende av seriens manusförfattare jag sett referera till Cederholms originalberättelser i sitt arbete på serien.

Jag passar därför på att fråga honom om det är något jag missat i ovanstående genomgång, och han kompletterar – dock utan att kunna placera dem kronologiskt – listan över manusmedverkande med två namn, dels en Knut Johansson som ingen av oss känner till mer om, dels redaktören Rolf Lindberg, vilka båda vid något tillfälle försett Gösta med manus.

Noteras bör kanske också att Bergendorff i sin egenskap av redaktör letade reda på den vid det laget åldrade Stig Cederholm och bad denne skriva ett antal Åsa-Nisse-noveller direkt för serietidningen under sent 70-tal. Dessa blev bland de sista berättelser figurens ursprungliga upphovsman skrev innan han gick bort 1980. Ytterligare ett antal noveller skrevs därefter av Bergendorff själv.

EN ADAMSON TILL TROLLKARLEN

Men låt oss återvända till Gösta Gummesson, som fick sig en del externt erkännande till godo under »Åsa-Nisses« nya storhetsperiod på 70-talet. 1976 tilldelades han Adamson-statyetten av Svenska Serieakademin, och två år senare, 1978, erhöll han också 91:an-stipendiet från Semic Press. Det senare delades förresten ut vid en festlighet i Halmstad, där *91:an*-folket besökte regementet som en gång stod som förebild för 91:ans Klackamo.

Noteras kan att man på bilder från den här tiden tydligt ser att Gösta också till utseendet levde upp till sitt rykte som trollkarl. Ständigt välklädd och med långa, tvinnade mustascher, ser han ut lite som en varietétrollkarl där han skakar hand med olika prisutdelare, och effekten är rätt rolig, eftersom det nog inte är så man normalt tänker sig serieskaparen bakom de kluriga gubbarna ute i den småländska glesbygden.

Men ändå, varje mediefenomen är förstås knutet till sin tid, och »Åsa-Nisses« kommersiella guldålder ebbade nu sakta ut. 1979 lades repristidningen *Åsa-Nisses Bästa ner*, och när man hunnit fram till mitten av 80-talet började förlaget åter trixa med tidningstitlarna för att under två år (1986–88) göra ett försök med att förvandla *Åsa-Nisse* till en ny version av gamla *Kul med...*, denna gång delad mellan serierna »Åsa-Nisse« och »Blondie«.

1988 blev dock Nisse ensam titelfigur igen, och därvid har det sedan förblivit, även om snålblåsten under 90-talet förvandlat titeln till en renodlad repristidning med serien om älgen Hälge som extra dragplåster – åtminstone tills »Hälge« för ett knappt år sedan lämnade *Åsa-Nisse* för att bli huvudfi-

Göstas teckningar i början på 90-talet, med mer än fyrtio år i branschen. Manus av Leif Bergendorff.

gur i en egen titel (något som säkerligen märkts i upplagesiffrorna).

Däremot nytecknas »Åsa-Nisse« fortfarande för julalbumet (som än i dag säljer bra) och för tidningen *91:an*, där den under alla år haft en fast plats, så för Göstas del har 80- och 90-talen inneburit fortsatt mycket arbete, även om det av åldersskäl också börjat bli dags att dra ner en del på takten.

1978 fick Gösta ta emot 91:an-stipendiet. Här ser vi honom och familjen syna prisstatyetten på en bild lånad ur Åsa-Nisse-tidningen.

SLITSAMT STILLASITTANDE

En första signal om att sådant var högt på tiden kom i början av 90-talet, då Gösta drabbades av en liten hjärtinfarkt, säkert huvudsakligen som ett resultat av det stillasittande men ändå stressiga liv en serietecknare mer eller mindre av nödvändighet lever.

– De första fyrtio åren satt jag ständigt vid detta förbaskade ritbord, och var aldrig ute och rörde mig. Och semester har det inte varit tal om. Som ett exempel kan jag nämna att jag en gång vann en fototävling i en veckotidning, och priset var en resa till Italien. Men jag måste ju hålla leveranser, så vi kom aldrig iväg. Det är för jäkligt, men då unnade jag mig inte semester, så resan brann inne, suckar Gösta.

Det här verkar vara ett allmänt problem i den generation Gösta (jämte generationskamrater som Nils Egerbrandt, Gunnar Persson med flera) representerar. En kombination av pliktkänsla (»man måste ju försörja familjen«) och tryck från förlaget gjorde att de här tecknarna satt med produktioner som inte gav utrymme för mycket annat i livet än rent råslit vid ritbordet, och egentligen är det ett under att de fortfarande sitter här med både humor och vänlighet i behåll.

– Det här yrket är egentligen inget jag önskar min värste ovän – om jag har någon – för det är kämpigt det här, att självständigt rita en serie och kunna leva på det, säger han själv.

KRONPRINSAR

Och till slut sade kroppen alltså till. Gösta var så illa tvungen att ändra livsföring, särskilt som han också började komma upp i pensionsåldern, och av den anledningen kände ett behov att dra ner och äntligen njuta av den vidunderliga utsikt paret Gummessons hus Villa Sjötuna vid Mälaren brukar uppmärksammas för.

För förlaget och *91:an*-redaktören Siv Jensing gällde det nu givetvis att först och främst lätta bördan för Gösta (den processen hade börjat redan innan hjärtinfarkten), och på sikt även att leta upp en kronprins till den flitige tecknaren. Ett flertal serieskapare, såväl manusförfattare som tecknare, har därefter provat, några har rent av stannat längre perioder, men vad gäller den långsiktiga lösningen har det visat sig värre att hitta en arvtagare till »Åsa-Nisse«.

På manussidan gjorde under 90-talets första år såväl Pidde Andersson (vilken ibland publicerades under smeknamnet Pidde enbart, ibland under dopnamnet Petter Andersson) som Thomas Andersson försök att etablera sig på »Åsa-Nisse«. Båda gjorde förvisso sina insatser för att tillföra serien nya motiv och infallsvinklar (en *slags* klassiker blev nog Piddes *Robofjärsman*, inspirerad av filmen »Robocop«), men när upplagorna började vika hade de båda svårt att hålla sig kvar i produktionen, och efter något år stod Leif Bergendorff åter som ensam ansvarig för seriens manus.

På tecknarsidan provade ett antal artister, både kända och okända. Ett viktigt namn är Mats Olsson, som under flera år på 80-talet fungerade som Göstas faste tuschare (och som en kortare period också provade på att teckna »91:an«). Olsson verkar huvudsakligen ha arbetat som tuschare (och utan att signera), men gjorde också ett enstaka försök som självständig Åsa-Nisse-tecknare med en strippversion av serien. Den skrevs av Leif Bergendorff, och löpte under titeln »Knohulsposten rapporterar« i *Åsa-Nisse*-tidningen under 1988 och en bit in på 1989.

Olsson lämnade dock med tiden serietecknandet, och Gösta vill minnas att det berodde på en kombination av problem med hälsan och ett växande missnöje med innehållet.

– Jo, han hjälpte mig faktiskt, men han fick problem med hälsan, och så stod han inte för »Åsa-Nisses« åsikter, sa han. Han hade blivit vegetarian och kände olust inför all jakt och allt köttätande i serien, så han ville sluta. Han har sedan dess lämnat seriebranschen, och jag vet inte var han finns i dag.

VETERANER OCH NYKOMLINGAR

Kring 1990 blev det istället några tecknare vi i högsta grad känner från andra serier som provade på, nämligen veteranerna Bertil Wilhelmson och Lasse Mortimer, samt den lite yngre Per Demervall.

Personligen tycker jag att Wilhelmsons försök var det som fungerade bäst. Hans stil lutade åt det realistiska mer än många andra som jobbat med svenska humorserier, och det passade en serie som så länge präglats av Gösta Gummessons precisa linje. Tyvärr hade Wilhelmsson svårt att riktigt hålla kvaliteten, berättar Leif Bergendorff som hade de redaktionella kontakterna, och hans publicerade produktion på serien är liten. Dessutom var det här precis i slutet av Wilhelmsons karriär, han gick bort kort därpå, så något större intryck i »Åsa-Nisses« historia hann han aldrig göra.

– Dessutom vill jag minnas att han inte kände sig hemma med figurerna. Han tyckte till exempel att Nisse hade alldeles för stora öron, skrattar Gösta.

Lasse Mortimer, i dag främst känd som mannen bakom »Hälge« gjorde också ett kort inhopp på »Åsa-Nisse«, men han hade förmodligen redan vid den här tiden fullt upp med sina egna serier, och även han blev en parentes.

Demervall hade för sin del nyligen avslutat sitt långa arbete på albumversionen av Strindbergs »Röda rummet« och letade efter en väg ut i de kommersiella serierna. Han gjorde i början av 90-talet flera försök att etablera sig på serier som »Åsa-Nisse« och »91:an«, men trots en hyfsat stor produktion lyckades han kanske aldrig riktigt finna den rätta tonen. Hans senare insatser på en serieversion av »Jönssonligan« har då fungerat bättre, åtminstone teckningsmässigt.

En annan ung tecknare som gjorde ett försök (om än lite motvilligt eftersom han redan då hade siktet inställt på egna verk) var Mats Källblad, mannen bakom såväl de vardagsrealistiska albumen »Garagedrömmar« och »Vakna laglös« som den melankoliska landsbygdsserien »Vimmelgrind« (en serie som när detta skrivs faktiskt går med sitt tredje albumavsnitt just i *91:an*).

Men inte heller Källblad fungerade, hans försök blev över huvud taget aldrig publicerade, så sökandet fortsatte, och en period hoppade Göstas yngsta dotter Åsa Gummesson-Blomqvist in som tuschare av pappans blyertsteckningar. Som flerbarnsmor hade hon dock inte i längden möjlighet att jobba vidare med serieteckning, och även hennes gästspel på serien blev kort.

»Knohultsposten rapporterar« var en kortlivad strippversion av »Åsa-Nisse« där Göstas dåvarande tuschare Mats Olsson själv fick sköta hela teckningsjobbet. Observera förresten att Eulalias hatt försvinner mellan bild 1 och bild 2.

GICK ÖVER TILL BJARRE

I stället var det Anders Persson, en ung tecknare från Ljusne i Hälsingland, som ett tag såg ut att bli Göstas definitive kronprins och arvtagare. Han hade egentligen debuterat som 91:an-tecknare (först publicerad tidigt 1992), men fick efter ett tag idén att försöka sig på »Åsa-Nisse« istället. Under överinseende främst av Leif Bergendorff trimmade Persson in sig på serien, och resultatet blev efter hand så pass gott att Gösta på allvar beredde sig att lämna över facklan.

Under perioden från 1993 och några år framåt var det sedan Persson som tillsammans med Bergendorff bar produktionen (vilken precis i den här vevan beskars till enbart nya avsnitt för *91:an*, medan *Åsa-Nisse*-tidningen förvandlades till repristitel), men inte heller han skulle i längden visa sig stanna.

Istället började han fundera på de element hans tuschlinje har gemensamt med Torsten Bjarres, och i ytterligare en förflyttning mellan två svenska klassiker började Persson teckna Bjarres gamla paradnummer »Lilla Fridolf« för Fridolfs julalbum parallellt med »Åsa-Nisse«. En lustig bieffekt var att det i »Åsa-Nisse« nu kunde dyka upp bifigurer tecknade i så pass tydlig Bjarre-stil att de liksom inte riktigt passade in i Knohultsskogarna. Det var lite av samma märkliga känsla som när Göstas Knohult trettiofem år tidigare dök upp i »Pellefant«, om än i mycket mindre utsträckning.

Med tiden har Anders Persson nästan helt kommit att släppa »Åsa-Nisse« (han har ambitionen att teckna »Åsa-Nisse« också, men tiden räcker inte till, och han tycker det är så oerhört mycket roligare att arbeta i Bjarres stil, säger Bergendorff), så i dag står Gösta än en gång utan någon riktig kronprins.

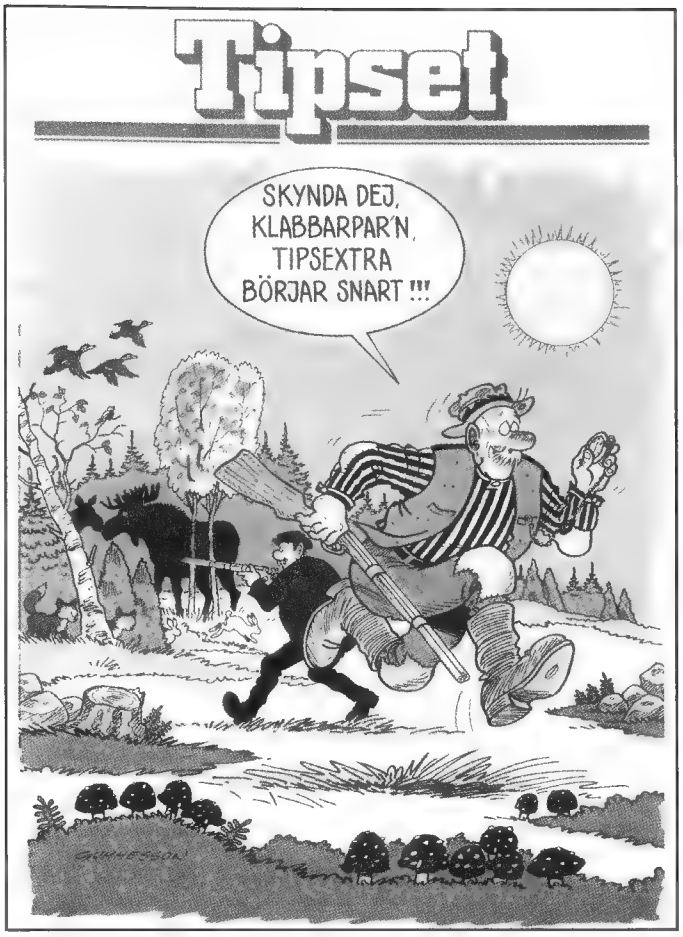

När Svenska Serieakademin höll sin första Comics-kongress 1985 delades bland annat det här bladet ut, en av flera reklamaffischer för Tipstjänst med svenska seriefigurer i huvudrollen.

KLOKARE TAKT

Det är nog delvis därför han trots allt fortsatt jobba på »Åsa-Nisse«, om än numera i lite klokare takt än förr.

– Nu har jag lugnat ner mig en del. Jag tycker det är underbart att ge mig ut med aktersnurran en vacker sommardag, men jag kan ända inte helt släppa det här gamla. Jag sitter hela tiden och tänker att »här skall du inte sitta, ankra och gå upp och rita i stället!«, berättar han.

Men viss begränsning är det trots allt numera. Gösta tecknar i dag ett stort projekt per år, nämligen julalbumet, vars 46 seriesidor i sig tar en hel del tid, och därutöver åtminstone en del nya avsnitt till *91:an*-tidningen (som i övrigt kör repriser), plus omslag till *Åsa-Nisse*.

Just omslagsoriginalen har i dag en speciell funktion för Gösta. Förr i världen var det ofta svårt att över huvud taget få dem tillbaka från förlaget efter publicering, men i dag levererar han sina teckningar i form av kopior till förlaget, handkolorerar sedan originalen i vattenfärg (inte alltid i den färgställning som används i serietidningen, förresten), och ställer ut dem på galleri.

Han har – inte sällan i samband med olika jubiléer – genom åren haft ett antal utställningar med original, och senast kunde hans omslag ses på Smålands Museum i gamla hemstaden Växjö våren 2001. De kunde också köpas, och ett hyfsat intresse för att köpa dessa tavlor finns det hos allmänheten – varför man i dag faktiskt kan återfinna en äkta Gummesson i både ett och annat svenskt hem.

Och visst är det passande, för det är med imponerande envishet och med en smått otrolig insats av rent råslit som denne smålänning har arbetat sig in i den svenska folksjälen genom snart femtio år. Själv funderar han dock lika mycket på hur lätt det kunde ha varit på annat sätt.

– Jag tänker ofta på hur mycket slumpen påverkar ens liv. Om inte Rolf Jansson gillat mina prover hade jag aldrig flyttat till Stockholm, aldrig jobbat dessa femtio år med serier. Och hade inte Torsten

FÖRSTA BILDEN: *Tidig bild av Anders Persson, den som hittills kommit närmast att bli Göstas kronprins på »Åsa-Nisse«. I dag jobbar han dock mera på »Lilla Fridolf«.*
ANDRA BILDEN: *Göstas teckningar i dag, ur ett julalbum från slutet av 90-talet.*

En liten kuriosakammare

Den som lusläst de svenska humortidningarna genom åren har naturligtvis inte kunnat undvika att observera ett och annat internskämt, och några stycken kan väl vara kul att redovisa här.

Längst till vänster: Jonas Darnell och Patrik Norrman hyllade Gösta genom att (nästan) döpa skurken i det allra första James Hund-avsnittet »Fallet med den svarta gummiankan« (Svenska Serier 1/87) efter honom. Intrigen rör sig kring en borttappad gummianka, och att den skumme ägaren till en av historiens konkurrerande gummifabriker heter Gösta Gummisson (!) säger sig väl nästan självt.

I mitten: Pidde Andersson hade uppenbarligen rätt kul när han under några år kring 1990 skrev Åsa-Nisse-manus. Bland annat kunde flera personer kända från B&B-kretsar återfinna sig själva porträtterade i serien av en (säkerligen helt ovetande) Gösta. Avbildad här är Optimal-förläggaren Ingemar Bengtsson (eller snarare hela Ingemar Bengtsson-ligan), som uppenbarligen provat ett nytt sätt att finansiera sin utgivning, nämligen bankrån! Avsnittet publicerades i 91:an 12/93.

Till höger: I ytterligare ett Pidde-manus syns författaren till denna artikel, vilken gjorde ett gästspel som folkdansinstruktör i Åsa-Nisse 6/93 (repris i 91:an 13/01). Noteras kan att undertecknad förvisso i många år fuskat i folkdans (om än av Balkan-typ snarare än den svenska varianten), men vid Gud hoppas att det inte är så här världen ser honom.

Adenby ringt och fått med mig på Zum Alten Brunnen hade jag aldrig ens träffat min fru. Vi hade aldrig fått våra barn – min fru hade en flicka innan och vi har två flickor gemensamt – och aldrig de åtta barnbarn vi har. Det är märkligt, det här med livet, säger Gösta fundersamt.

GAGSERIE

Undertecknad artikelförfattares viktigaste invändning mot »Åsa-Nisse« som serie ligger nog i att den kommit att bli en gagserie med relativt blygsamt utrymme för såväl intriger som för figurernas karaktärsdrag. Allt kretsar kring poängen, vilket ofta resulterar i en viss ytlighet. Nisse och de andra gubbarna förblir åtminstone för mig lätt pappersfigurer vilka man som läsare sällan riktigt känner för.

Kanske är det här något som – åtminstone delvis – kommer sig av de många bytena på författarposten. Det har liksom inte funnits någon på manussidan som hunnit göra gubbarna till sina egna på samma sätt som Gösta på tecknarsidan gjort dem till sina under alla dessa år. (Möjligen skulle det i så fall vara Leif Bergendorff med sina 2 000 avsnitt, men då han tog över hade serien å andra sidan redan hunnit få sin slutliga form.) Säkert inverkar också publiceringsformen, med korta, avslutade avsnitt, och den höga produktionstakten.

Jag frågar därför om inte Gösta någon gång funderat på hur det skulle varit om han lagt alla de här åren på en helt egen serie, istället för på något som ju trots allt är en förlagsägd produkt.

– Jo du, det har jag tänkt, och jag har samlat på mig idéer, men de har inte förverkligats. Det har inte funnits tid. Samtidigt har jag ju haft en försörjning av »Åsa-Nisse» hela livet. Jag får ju också vara tacksam att jag fick den serien, svarar han.

Funderar man på vilken form en eventuell egen serie skulle ha fått ger nog Göstas lista över serier där han ser bra idéer (av en typ han själv skulle kunna tänka sig att använda) en ledtråd.

– Det är mest dagsstripp det handlar om. »Rödöga« är exempelvis en serie jag är mycket förtjust i. Även i »Knasen« kan man hitta pärlor, och i »Ferd'nand«.

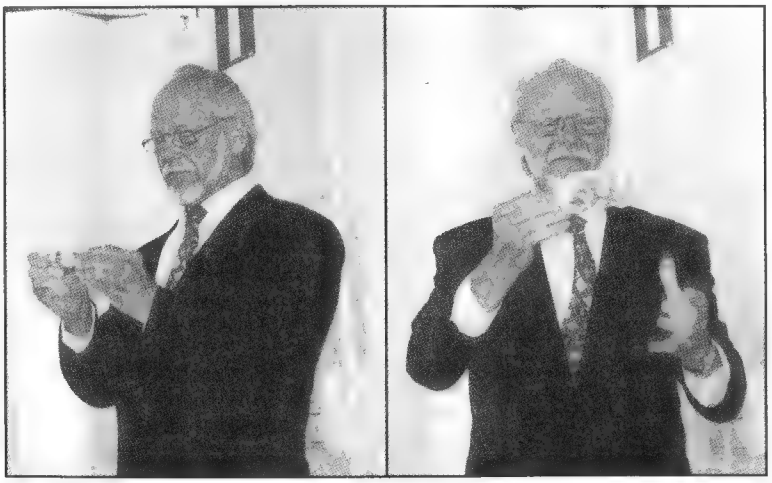

Illusionisten Gösta Gummesson förstör pengar – och lagar dem igen. Bilden tagen på en skärgårdsbåt, där den trollande tecknaren framträdde inför kollegorna bland 91:ans frilansare för några år sedan. Foto: Peter Nilsson.

TROLLERI

Själv har jag under de senaste tio åren åtminstone i någon mån lärt känna Gösta på de möten för *91:an*-tidningens frilansare som nyligen avgångna redaktören Siv Jensing arrangerat två gånger om året. Där har han alltid framstått som en elegant och välartikulerad herre (fast givetvis inte utan den obligatoriska rävfarm bakom örat som man kan vänta sig av någon som gjort kluriga smålänningar till sitt levebröd), och därtill den som gärna gör sig till allas röst, håller tal och liknande.

På dessa träffar har också, i stort sett så länge någon kan minnas, ingått frikostiga inslag av Göstas trolleri. *En* gång, inte mer, har jag tyckt mig se hur han bar sig åt. Annars framstår hans trick ungefär på samma sätt som nära femtio år i seriebranschen framstår för en imponerad läsare – lite grann som trolleri. ◄

► Peter Nilsson är en av B&B:s tre redaktörer, men skriver också en del för 91:an (vilket för ordningens skull bör påpekas i det här sammanhanget, eftersom han därmed också arbetar för samma tidning som Gösta). Han är kanhända ingen övertygad anhängare av serien »Åsa-Nisse« som sådan, men hyser desto större respekt för yrkesmannen Gösta Gummesson.

► Stort tack till Leif Bergendorff, Jan-E Israelsson och Gösta själv, vilka ställt upp på de intervjuer som utgjort faktabakgrund för artikeln, samt till Joakim Gunnarsson och Gert Lozell, vilka i övrigt hjälpt till med bakgrundsmaterial och fakta.

► Stort tack också till Jakob Hallin, som stått ut med avsevärt mycket mer krångel, och gjort insatser långt utöver vad han borde ha behövt, för att det här skulle bli den artikel det blev.

alternative norske serier

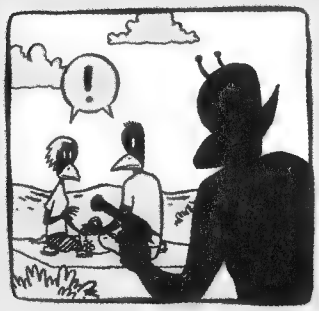

Forresten 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 og 11 kr 35
finnfinnfinn 2 og 3 av Jens K Styve, kr 30
Mjau Mjau 1, 2, 3, 4, 5, 7, 8, 9,10 og 11 av Jason, kr 30
Fia Mia 1, 2 og 3 av Rune Borvik, kr 30
Izipizi 1 av Sven Tveit og Jarle Grinde, kr 30
Tore Hund 1 av Tore S Olsen, kr 30
Torden Gorgon 1 av Ronny Haugeland, kr 30
Evig Ung 1 av Tor Ærlig, kr 20
Evig Ung 2, 3 og 4 av Tor Ærlig, kr 30
Amfibius Rex av Bjørn Ousland, kr 30
Familien Ost 1 og 2, kr 50
Hygiene av Flu, kr 25
Sånn? av Ronny Haugeland, kr 15
Kom! av Bjørn Bjarre, kr 35
Lomma full av regn av Jason, kr 90
schhh! av Jason, kr 190
Mumle Gåsegg av Bjørn Ousland, kr 95
Soria Moria Slott av Bjørn Ousland kr 110
Doggie Pound, CD fra JIPPI Pop, kr 150
Familien Ost - en rockeopera, CD fra LYD, kr 75
Yes, Prima Minister!, av Sven Tveit og Jarle Grinde, kr 20
Et rop om hjelp av Ronny Haugeland og Roy Søbstad, kr 15

Abonnement koster kr 160 for 6 nummer.

Betales til:
JIPPI Forlag
Åsengt 6 C
0480 Oslo
Postgiro: 0806 54 51612

Ved bestilling av serier utenom abonnement kommer porto kr 15 på toppen.

Svensk? Betal via Optimal :
Optimal Press, Box 2408, 403 16 Göteborg, Postgiro 120 15 86-3.

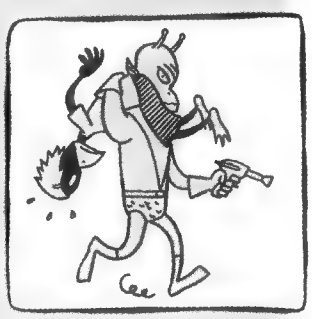

www.jippicomics.com

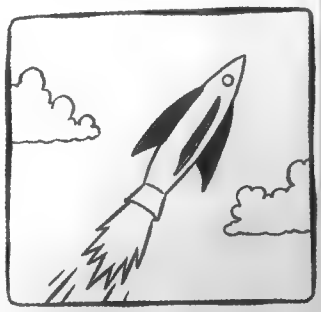

AVIGSERIER

Amatörserier granskas och bedöms • För sista gången: Ulf Österström (ulf_osterstrom@hotmail.com)

Ja aha, kära vänner, då var det dags för inte bara årets, utan även min sista avigseriespalt. Efter drygt fyra års recenserande känner jag att det är dags att lämna över rodret till någon som förhoppningsvis kan ingjuta lite ny entusiasm i spalten. Fandom mår nog bara bra av ett spelarbyte i spalten med några års mellanrum. Man kan ju alltid kritisera det här med att rapporteringen i mångt och mycket blir avhängig *en* persons tycke och smak (vilket i och för sig gäller all recensionsverksamhet), men kanske kan min efterträdare komma med nya fräscha infallsvinklar och reflektioner på stilar eller genrer som jag förbisett eller serieskapare som känt sig orättvist behandlade. Kanske kommer mina gamla vänner i *Nasses Necrozin* äntligen att få upprättelse?

Själv tycker jag faktiskt att det ska bli skönt att återigen på ett mer kravlöst sätt få läsa fanzin som en nyfiken konsument i stället för som sur kritiker. Att slippa ansvaret att komma med konstruktiv kritik och i stället handlöst få kasta mig över alla de fantastiska tidningar som jag är säker på kommer att komma ut i framtiden. För jag älskar fortfarande att läsa fanzin. För tillfället är det framför allt två tidningar som får mig att vilja strö ut distanslösa Andres Lokko-formuleringar som »en av fanzinvärldens mest efterlängtade utgåvor någonsin«, »fullkomligt knäckande« och »en serietecknare värd att följa till världens ände« över hela sidan. Jag tänkte inleda spalten med den ena godbiten, men spara den andra karamellen till sist.

Närgångna scener ur Coco Moodyssons Coco Platina Titan 3000.

Coco Moodysson har jag tidigare bara nämnt i förbifarten när jag försökt lyfta fram de mest framstående bidragen i Malmö serietecknarskolas antologitidning *Kan någon förklara*, men andra numret av hennes egen tidning ***Coco Platina Titan 3000*** är så – håll i hatten, gott folk – fullkomligt knäckande att det förtjänar en egen spalt. Det handlar om utlämnande självbiografiska serier som inte skulle skämmas för sig vare sig i någon nordamerikansk proffsantologi eller mellan hårda Optimalpärmar.

Den ena av tidningens två serier behandlar med skärpa och smått obehaglig öppenhet hur Coco vid 15 års ålder defloreras av en sluskig och nästan dubbelt så gammal dörrvakt, medan den andra på ett lika briljant sätt skildrar hur hon som 21-åring flyttar hemifrån. Inga jätteoriginella ämnesval precis, Ariel Bordeaux har till exempel gjort liknande saker tidigare, men att gnälla över det är ungefär lika meningsfullt som att såga The Strokes briljanta debutskiva bara för att Velvet Underground och Iggy Pop gjort liknande saker tidigare. Dessutom tillför de lätt igenkännbara svenska miljöerna i serierna en extra dimension, vilket förstärks av att Cocos teckningar utvecklats väldigt mycket sedan de första numren av *Kan någon förklara*.

I somras kom för övrigt de två sista numren av denna antologi (***Kan någon förklara*** 7 och 8). Jag har inte så mycket att tillägga utöver det som sagts i tidigare spalter, förutom att det är kul att se vilka framsteg flera har gjort sedan starten, och att flera redan har lyckats bli publicerade professionellt.Till de senare hör Jenny Maria Brändström och Eva Björkstrand. Och nu borde det vara Cocos tur.

Som ett led i undervisningen fick eleverna i våras i uppgift att göra varsin 24 sidor lång serie inom 24 timmar, en serie som sedan trycktes i ett eget fanzin. Jag har ärligt talat lite svårt att förstå poängen med denna idé, i synnerhet då jag bläddrar igenom resultaten, elva ihopslarvade produkter som inte sällan handlar om just hur svårt det är att komma på och genomföra en serie inom denna tidsram. Några som ändå lyckats få till något läsbart är Ingela Lönnberg som medryckande och innelevelsefullt berättar om en traumatisk lastbilslift till Schweiz (synd dock att hon inte hann tuscha serien), Pål Lövendahl som anspråkslöst men trivsamt återger en trivial vardagshändelse och Daniel Novakovic som verkar ha ambitioner att bli någon sorts svensk Jason. Och det har jag inga problem med. Hellre en svensk Jason i handen än tio svenska Simon Bisleyar i vassen (gammalt djungelordspråk).

Däremot borde någon tala om för Björn Ahlén att en Henrik Bromander räcker alldeles utmärkt och att en Simon Gärdenfors är en Simon

FÖRSTA BILDEN: *Heltokig samemassaker i Daniel Tjernbergs »Gunnar & Bert – Samemördarna« (Dynamit Presenterar nr 1).* ANDRA OCH TREDJE BILDEN: *Björn Ahléns »Deliriumkatten« innehåller vardagsrealism ur ett nördperspektiv.*

Gärdenfors för mycket. Björn anrättar sitt fanzin ***Deliriumkatten*** med vardagrealism ur ett nördperspektiv kryddat med lite sex och knark, men utan den känsla för seriemediet som gör Henriks, och någon gång ibland Simons, serier så bra. Men vem vet, om ett par nummer kanske det börjar likna något. Till dess föredrar jag nog förra veckans postrockfanzin.

FÖRSTA BILDEN: *»Hon var 50 år« en ovanligt sammanhängande jamserie av Sigge Andersson och Henrik Bromander.* ANDRA BILDEN: *David Liljemark travesterar Ernie Bushmiller på omslaget till Laban nr 5.*

Så till avdelningen lovande debutanter. ***Hund*** heter Jimmy Jönssons första, men säkerligen inte sista, fanzin, en tunn tidning med ett par korta, smått surrealistiska serier som tål jämförelser med Mikael Oskarssons serier i början av 80-talet. Det som skiljer dessa serier från många andra surrealistiska amatörserier är att Jimmy berättar historier, om än okonventionella sådana, i stället för att enbart flippa ut utan mål eller mening. Jimmy Jönsson är ett namn att lägga på minnet.

Alla som alltid drömt om att få läsa våldsamma crazyserier om två dårar som far omkring i Lappland och utrotar samer på allehanda sätt kommer att älska »Gunnar & Bert: Samemördarna« som är första numret av Daniel Tjernberg nya tidning, ***Dynamit Presenterar.*** Själv tycker jag att det är synd att den talang som Daniel gett prov på i tidigare alster slösas bort på sådant här trams. De enkla teckningarna duger väl i det här sammanhanget, men ligger även de en bra bit under Daniels kapacitet.

David Liljemark har som de flesta *B&B*-läsare väl vet varit i hetluften det senaste året, på grund av hans lustmord på olika konstverk och kulturyttringar. I somras blev senaste numret av remix-samlingen *Laban* hyllad på kultursidorna i *Aftonbladet* för dess vassa satir och brutala massmediekritik. Attackerna på »Laban«, »Blondie« med flera har nu även fått sällskap av retuscherade tidningsklipp om i första hand Estoniakatastrofen.

Personligen börjar jag bli lite trött på upptågen. Det blir liksom för mycket med 64 sidor könsord, naziskämt och likartade varianter på tidningsrubriker av typen »Ska man knulla kropparna från Estonia?« På samma sätt som jag var tvungen att läsa Nikanor Teratologens famösa bok »Äldreomsorgen i Övre Kågedalen« i korta intervaller orkar jag bara med den här tidningen i mycket små doser. Räkna med nekrofilskämt om offren i World Trade Center i *Laban* nr 6.

Hon var 50 är en jamserie av just Henrik Bromander och Sigge Andersson, och innehåller det som Björn Ahléns serier än så länge saknar: en intressant historia, en bra struktur och språkkänsla. Inget omistligt fanzin, men ovanligt lyckat för att vara en snabbt ihopslarvad jamserie.

Henrik Bromander ja. Jag tänkte avsluta min tjänstgöring med honom. Han har ju varit med sedan jag började recensera för fyra år sedan, och har förmodligen varit det mest återkommande namnet sedan dess. Inte allt har varit bra, men det mesta har följt en jämn utvecklingskurva, från lovande 15-åring till 19-årig proffsdebutant i *MegaPyton*, och ett och annat storverk lurar säkert runt hörnet. Senaste numret av ***Bromander*** innehåller bara två serier och utgörs i övrigt av personliga självbiografiska texter om allt från barndomsminnen till Strindberg och döden. Serierna är en Paul Auster-influerad pusselhistoria och en programförklaring till varför Henrik tecknar serier. Rekommenderas varmt.

Det känns trevligt att få med de två av de främsta amatörbegåvningarna de senaste åren i min allra sista avigseriespalt. Nu ska det bli spännande att se vilka framtida stjärnor som min efterträdare kommer att få förmånen att presentera. Tack för mig. ◄

► Ulf Österström är född 1976 och har recenserat seriefanzin i Bild & Bubbla sedan nummer 1/97.

Recenserade tidningar:

*► **24-timmarsfanzin**, 11 stycken, 4-28 sidor A5. Kontakta Serietecknarskolan på adressen nedan.*
*► **Bromander** nr 5, 48 sidor A5, 20 kronor till Henrik Bromander, Fabriksgatan 39 B, 412 51 Göteborg. bromander@yahoo.com*
*► **Coco Platina Titan 3000** nr 2, 48 sidor A5, 20 kronor till PG: 1812418-0 (Moodysson) coco.m@telia.com*
*► **Deliriumkatten** nr 3, 24 sidor A5, 10 kronor + 2 frimärken till Björn Ahlén, Östrahamngatan 10, 732 30 Arboga. kattensmedia@hotmail.com*
*► **Dynamit presenterar** nr 1, 20 sidor A4, 30 kronor till Daniel Tjernberg, Finsta Fröslunda, 740 82 Örsundsbro*
*► **Hon var 50**, 12 sidor A5, 10 kronor till samma adress som Bromander.*
*► **Kan någon förklara** nr 7 och 8, 52 respektive 40 sidor A5, 20 kronor/styck till Kvarnby Folkhögskola, Serietecknarkursen, Industrigatan 4, 212 14 Malmö. www.kvarnbyfhsk.nu*
*► **Hund** nr 1, 12 sidor A5, 10 kronor. Kontakta jonssonjimmy@hotmail.com*
*► **Laban** nr 5, 64 sidor A5, 25 kronor till PG: 927 15 76-2 (Jonsson). davidliljemark@yahoo.com*

Lågmäld dramatik i Bromander nr 5.

Precis som Ulf säger i sin text är det här hans sista spalt, och vi i redaktionen vill gärna passa på tillfället att tacka honom för väl utfört jobb (och detta utfört trots att stressade redaktörer – läs: undetecknad – mer än en gång rört till i förutsättningarna). Stort tack och lycka till med andra verksamheter i fortsättningen!

Ulfs efterträdare heter Ainur Elmgren, och från nästa nummer är det alltså hon som kommer att skriva om fanzinserier här i B&B. Närmare presentation får vänta tills dess, men vi ber alla utgivare notera Ainurs adress nedan. Det är alltså dit ni framöver skall skicka era alster (även om Ulf lovat eftersända eventuella eftersläntrare som råkar hamna hos honom). Skicka fanzin till – Ainur Elmgren, Kämnärsvägen 4:2009, 226 45 Lund.

PETER NILSSON

Motsetninge

– Albumdebut f

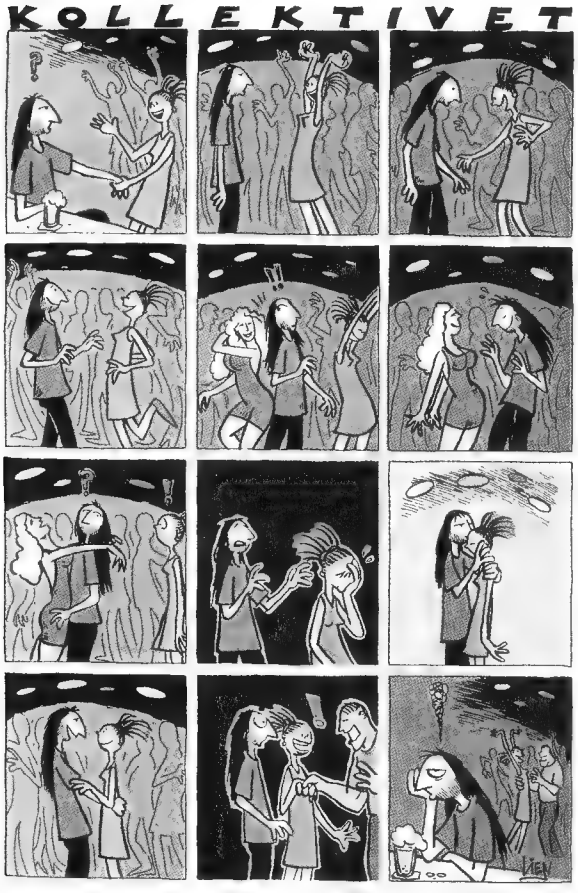

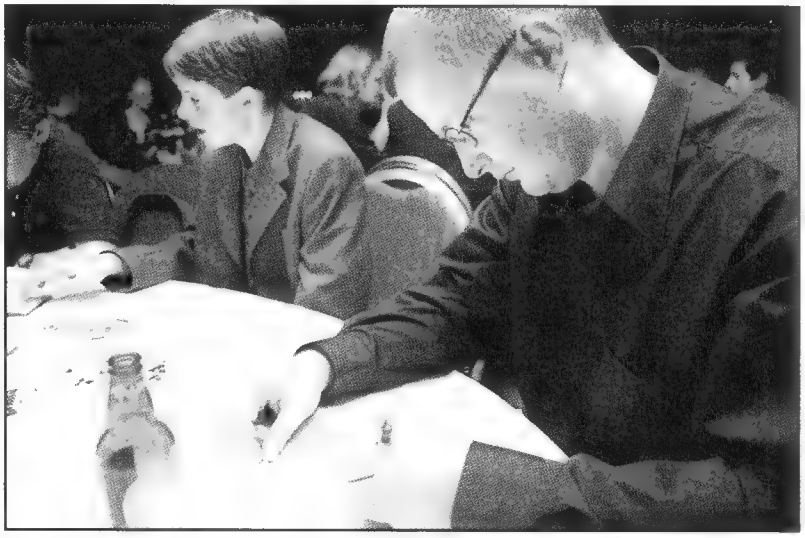

av **MORTEN HARPER**

»Kollektivet« er en røff variant av »Friends«, med gjenkjennelige situasjoner for den som har vært innom et bokollektiv.

OPPE: *»Kollektivet« har gått fast i det norske serieheftet Larsons gale verden siden januar 2000.*

Med en liberal (og housediggende) muslim, ei naiv ung jente, en luekledd Dylan-fanatiker, ei nordnorsk traktorlesbe og en black-metal-vokalist samlet i samme leilighet, har Torbjørn Lien (f. 1968) nok av motsetninger i serien *Kollektivet*. Lien sveiper innom mislykkede matretter, toaletthygiene, oppvask (mer presist: mangel på sådan) og sjalusi. Gjengen har selvsagt også et liv utenfor kollektivet, og som så mange nye norske stripeserier handler det mye om tyveåringenes fritid: fyll og sjekking, men også en og annen tur i marka.

Lien debuterte som serieskaper allerede i 1984 i lokalavisa *Helgeland Arbeiderblad* med serien »Orion«, som ble trykt i et og et halvt år. Omtrent samtidig laget Lien serier og vitser for bladet *Konk*. I *Kraftig Kost* bidro han med bl.a. science fiction-føljetongen »Kald Jord«, og hadde dessuten en serie på trykk i *TEGN*.

På nittitallet la Lien vekk tegneseriene til fordel for studier, familie og animasjonsfilm. Han er utdannet lærer og animatør, og arbeider nå ved Høgskolen i Volda. For over ti år siden bodde han et år i kollektiv.

KONKURRANSE

Det var *Dagbladets* tegneseriekonkurranse i 1998 som fikk Lien til igjen å lage serier.

– Da hadde jeg allerede en masse striper til »Orion« liggende, forteller han.

– Denne serien har jeg flikket på i alle år. Samtidig fikk jeg ideen til en annen serie, kalt »De Kreative«, om et kunstnerkollektiv.

Lien sendte inn begge seriene, men uten å nå opp i konkurransen. Etter det vurderte han å legge vekk tegneseriene for godt, men lysten til å lage serier kom tilbake året etter.

–Antakeligvis var jeg litt inspirert av Karine Haaland, en tidligere animert studievenninne, som leverte serier til *Larsons gale verden* (LGV). Jeg sendte »Orion« og »De Kreative« inn til Bladkompaniet som et siste skudd i mørket. Så hørte jeg ikke noe mer, tenkte seriene hadde havnet i nok en skuff, og glemte hele greia. Men på sensommeren fikk jeg en telefon fra redaktør Sigbjørn Stabursvik. Han snakket om disse seriene jeg hadde sendt inn. Jeg husket faktisk ikke der og da hva jeg hadde gjort, så jeg tror jeg sa noe sånt som: Serier? Hvilke serier?, mimrer Lien.

»Orion« kom på trykk først, men

nes kollektiv

or Torbjørn Lien

både Stabursvik og Lien hadde mest lyst til å bearbeide »De Kreative«. Lien omformet de kreative kunstnerne til et ungdommelig kollektiv med svært så forskjellige beboere.

– Jeg ville lage karakterer jeg ikke hadde sett så mye av i typiske humorserier. Dessuten tenkte jeg at ved å sette sammen så ulike typer, hadde jeg større mulighet til å finne på morsomme situasjoner. Den egentlige grunnen er likevel at jeg satte meg ned for å drodle ut ideer, og etter hvert vokste figurene frem av seg selv. »De Kreative« bestod av en musiker, forløperen til Ronny; en muslim, en atskillig mer troende forløper til Mounir; en tidlig versjon av Tobben – som egentlig ikke har forandret seg så mye; og en gal billedkunstner, som ble splittet til Gry og Kisse.

EGET ALBUM

»Kollektivet« fikk fast plass i *LGV* fra januar 2000. I en periode gikk serien også som daglig stripe på nettstedene *Spray* og *HjemmeNet*, som Lien forteller var et mareritt å få til med full jobb ved siden av. Da passer det ham bedre med den ukentlige stripen på nettsiden *Utrop.no*. Lien lager også ensidere av serien, og i albumet har han begått en lengre historie.

– Den historien var gøy å lage. I ettertid ser jeg selvsagt alle svakhetene, men det ga i alle fall mersmak, og beviste for meg selv at »Kollektivet« også kan eksistere utenfor stripeformatet.

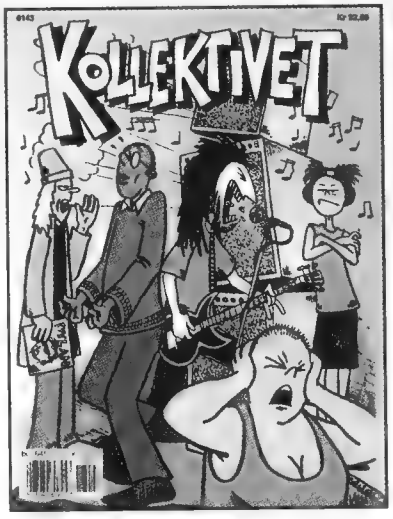

Lien forteller at han har tenkt på et par andre serieprosjekter.

– De kan vel best kan plasseres i grenselandet mellom »Bone«, »Sandman« og »Conan« – uten sammenligning forøvrig. Hovedproblemet er å få tid, og dessuten har jeg mine begrensninger som tegner, så jeg vet ikke hva det blir til.

Som filmskaper har Lien laget fire korte tegnefilmer, som han beskriver som »gladvold med noko attåt«.

– Jeg føler at jeg har vært heldig, og fått vist filmene på flere festivaler. En av filmene ble endog innkjøpt av Canal+. Jeg ønsker å jobbe mer med animasjon. Men det er et medium som krever både mye tid og penger. Sånn sett er tegneserier billigere og enklere å få til. Jeg tipper den neste filmen min blir i forbindelse med hovedfagsarbeidet i filmvitenskap, hvor jeg ønsker å utforske grensene for vold som humoristisk virkemiddel.

– For meg er det fascinerende ved animasjonen det øyeblikket der du faktisk skaper liv. Animasjon i form av tegnefilm er ikke tegninger som beveger seg, men tegnet bevegelse. Ikke så å forstå at en god historie er uvesentlig, men for min egen del føler jeg at jeg kan gjøre mer som serietegner når det gjelder å skape lengre historier. Jeg liker begge formatene like godt, og det er i hovedsak økonomien som avgjør hva jeg holder mest på med for øyeblikket, forteller Lien. ◄

► *»Kollektivet« har egen nettside: www.kollektivet.no*

FORIGE SIDE TIL HØYRE: *Torbjørn Lien fotografert under Raptus-festivalen i 2000. Foto: Njål Gulbrandsen*

TIL VENSTRE: *Fyll og sjekking er gjennomgangstema i »Kollektivet«. Lien har selv bodd et år i kollektiv.*

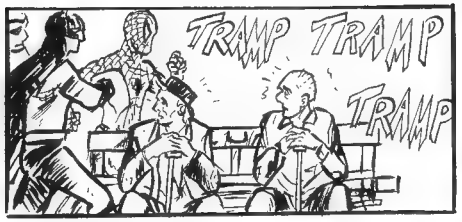

JAKTEN PÅ DE GODE TEGNESERIENE

AV MORTEN HARPER & HÅVARD STYVE JOHANSEN

RAPTUS TEGNESERIEFESTIVAL SAMLET EN HELG I SEPTEMBER 4000 BESØKENDE I BERGEN. DET ELLERS OSLO-SENTRERTE TEGNESERIEMILJØET DRO OVER FJELLENE FOR Å MØTE SEG SELV, PUBLIKUM OG UTENLANDSKE GJESTER. VI BLE MED FOR Å FINNE GODE TEGNESERIER.

HOVEDATTRAKSJONEN VAR AMERIKANSKE JEFF SMITH, SOM LAGER EVENTYRSERIEN BONE.

SMITH SIGNERTE I TRE TIMER. KØEN BUKTET SEG OVER FLERE ETASJER.

DEN ANDRE HALVPARTEN VENTET PÅ FRODE ØVERLI. HAN KOM RETT FRA LANSERING AV PONDUS - BOKEN I OSLO, PÅ ET PAR DAGER SKREV HAN NAVNET SITT OVER TUSEN GANGER.

ET CONANHEFTE SOM BLE DELT UT GRATIS PÅ FESTIVALEN FOR TO ÅR SIDEN, SIGNERT AV TEGNEREN JOHN BUSCEMA, BLE SOLGT FOR 1100 KRONER.

IKKE ALLE AUTOGRAFJEGERNE ER LIKE KRESNE OG INVESTERINGSBEVISSTE. HELDIGVIS!

GAMLE JULEHEFTER SOM NILS OG BLÅMANN, VANGSGUTANE OG HAUKEPATRULJEN ER VERDT FLERE TUSEN KRONER.

MEST VERDIFULLT ER DET FØRSTE DONALD DUCK, SOM ER OMSATT FOR 12000 KR.

KNUT EIDE OG STIG KJELLING LAGER NORSK TEGNESERIE-INDEX. TIL SAMMEN HAR DE 11 TONN TEGNESERIER.

DE GODE TEGNESERIENE ER DE SOM GIR DEG TILBAKE LESEGLEDEN.

GEIR JAHNSRUD DRIVER THULE FORLAG OG GIR UT KLASSIKERE SOM PRINS VALIANT, KAPTEIN MIKI OG BUSTENSKJOLD.

SKRIVEBORDSKUFF REALISME I LARS FISKES MATJE, POLITISK SATIRE I KNUT NÆRUMS BLOID – OG SELVSAGT KVERNELAND OG NIELSEN. VI HAR DE GODE SERIENE.

NO COMPRENDO PRESS SAMLER ILLUSTRATØRER OG FORFATTERE SOM HELST VIL LAGE TEGNE-SERIER. I FØLGE REDAKTØR ESPEN HOLTESTAUL ER STALLEN "LITT BOHEMER."

ALT VI HAR ER KNALLBRA. DET VIKTIGSTE ER GODE FORTELL-INGER. VI LAGER SERIER FOR DEG SOM IKKE TRODDE DU LIKTE TEGNESERIER.

TEGNAR DU?

KEM TEGNAR DU?

JIPPI FORLAG UTGIR SMÅTT HUMORISTISKE TEGNESERIER AV OG FOR VOKSEN UNGDOM. FORLAGSSJEF ERIK FALK FIKK RAPTUSPRISEN FOR SIN INNSATS FOR NORSKE TEGNESERIER.

TUNDRA ER ET SPESIELT MAGA-SIN I NORSK SERIEVERDEN FORDI VI TILBYR SPENNING, SKREKK, FANTASY OG SCIENCE FICTION.

SMÅFORLAGENE POKUS, KAC, OG DRAGEFJELLET SATSER PÅ LENGRE SERIER, BÅDE REALISME OG ACTION. BERGENSKE DRAGE-FJELLET UTGIR ANTOLOGIEN TUNDRA, REDIGERT AV ARE EDVARDSEN.

HEI! ER DET DU SOM LETER ETTER GODE TEGNESERIER? KOM, SÅ SKAL JEG VISE DEG!

PÅ RAPTUS DELES DET UT FLERE PRISER.

15.000

PONDUS AV FRODE ØVERLI FIKK DAGBLADETS PRIS TIL BESTE AVISSERIE. JASONS BEAR-BEIDELSE AV KRIMROMANEN JERNVOGNEN BLE KÅRET TIL NORGES BESTE SERIE. EINAR LUNDEN, SOM LAGER HUMORSERIEN YMSENE, BLE ÅRETS NYKOMMER. JEFF SMITH FIKK DESSUTEN OVERLEVERT SPROING-PRISEN, FOR BIND TO I BONESERIEN.

FOR BESTE SERIE FÅR JASON TO FLEECEJAKKER, SEKS FLASKER VIN OG ET HOTELL-OPPHOLD! HVEM SA AT DET IKKE LØNNER SEG Å LAGE TEGNESERIER?!

DET VAR DA FRYKTELIG FART PÅ UNGDOMMENE. OG IKKE HILSTE DE PÅ OSS.

BYRJAR DET IKKJE Å VERTE SKUMT?

KOM BLÅMANN. NÅ SKAL VI GÅ.

PONDUS ER ARTIG. SKULLE ØNSKE JEG FIKK LIKE KJAPPE REPLIKKER.

EG LIKAR NO BEST HO NEMI.

SLUTT

DU HAR BLITT SLIK EN JENTEFUT, SMØRBUKK.

FREDRIK I GAMLA VÄRLDEN

Nordisk serieutgivning bevakad av Fredrik Strömberg • fstromberg@telia.com

Åter vänder vi ögonen mot Danmark. Sist skrev jag om förlaget Arboris utgivning av snygga men ganska konventionella europeiska seriealbum. Denna gång synar jag det lilla förlaget Fahrenheit, som i det närmaste är att se som Danmarks motsvarighet till svenska Optimal Press eller norska Jippi Forlag.

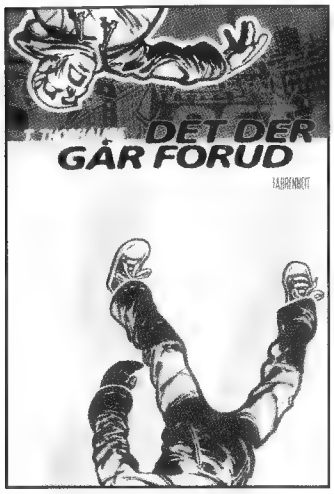

Omslagets utformning, där Thomas Thorhauge anspelar på en filmsekvens som kommit i otakt, stämmer väl överens med innehållet i hans debutalbum »Det der går forud«.

Låt oss börja med albumet »Det der går forud« av debutanten Thomas Thorhauge. Detta kritikerrosade album är tydligt inspirerat av David Mazzucchellis och Paul Karasiks serieversion av Paul Austers roman »Stad av glas«, såväl till innehållet som till berättartekniken. En kvinna, Petra, tänker tillbaka på den tid då hon som barn befann sig på mentalsjukhus och där mötte en man som helt saknade minne. Petra och Mesmer (det namn hon ger honom) blir vänner och hjälper varandra att tillfriskna, men i kulisserna väntar ett hot från den mystiske Arnold Zimmermann, en tidigare patient på samma sjukhus och en man som helt tydligt har ett allt annat än humanitärt intresse för Mesmer. Det här är en intelligent berättad psykologisk thriller som lyckas balansera på den tunna linjen mellan att skriva läsaren på näsan och att förvirra för förvirrandets egen skull (något som annars är irriterande vanligt i denna genre).

Thorhauge är som sagt inspirerad av Mazzucchelli, och sämre förebilder kan man ju ha. Han använder ett avancerat grafiskt berättande som

Mesmers ångest när han för första gången tittar ut på omvärlden från fönstret i sin lägenhet indikeras genom bildens förvrängda perspektiv.

driver historien framåt utan att det för den skull blir ett självändamål. Bland annat delar han upp berättelsen i tre delar som alla har olika grafisk dräkt för att framhäva respektive dels innehåll. Den första delen, i vilken Mesmer helt saknar minne, innehåller i stort sett inga bakgrunder, vilket ger en markerad känsla av tomhet och utsatthet. Bakgrunderna kommer sedan allt mer, efter hand som berättelsen utvecklar sig och Mesmer mer och mer får kontakt med sitt förflutna. Ett annat exempel på Thorhauges genomtänkta berättarteknik återfinns i en scen från en kaotisk technobar. Denna del ges en likaledes kaotisk layout, något som blir än mer effektfullt då den kontrasterar mot Thorhauges annars mycket traditionella rutsystem.

»Det der går forud« är som debutalbum sett minst lika starkt som norske Jasons dito, »Fickan full av regn«, och Thorhauge är utan tvekan ett namn att lägga på minnet. Köp, köp, köp!

Thomas Thorhauge är för övrigt också en av medarbetarna på Rackham, den nya danska tidskriften om tecknade serier, där han bland annat gjort en genomlysning av Scott McClouds senaste bok »Reinventing comics« i serieform. I denna och i andra artiklar om seriemediet visar Thorhauge på en stor förståelse för seriemediet, och man förstår att det inte är en tillfällighet att hans debutalbum är så genomtänkt och väl utfört.

Fahrenheit har bredd i sin utgivning, och nästa utgåva på dagens lista erbjuder en helt annan sorts läsning. »Fido« är en samling serier i

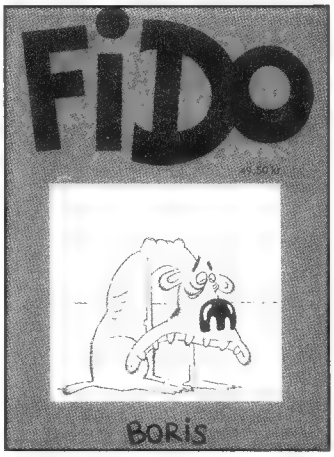

Seriehäftet »Fido«, med diverse ordlösa serier signerade Boris.

opolerad undergroundstil av den danske serieskaparen Boris Grann, oftast presenterade i ett fast rutnät på två gånger tre rutor per sida, samt i enkel svartvit tidningsform.

Skämten är visuella, och såväl humorn som den visuella delen får mig att tänka på Édika. Till skillnad från Édikas pratkvarnar är dock Boris seriefigurer ordlösa (om än inte stumma, då de hela tiden avger olika ljud). Den inledande långa serien »En dag i Fidos liv« handlar om en håglös hund som lyfts ur sin depression av en flicka som dock snabbt tröttnar på den uppspelta hunden. Denna serie är ganska suggestiv i sin ordlöshet, men på det hela taget är »Fido« ingenting som lämnar några bestående intryck hos mig.

Elefantegg 2, nu med färg och styva pärmar.

»Ane Uhraad & Co« av Thomas H. Nøhr har undertiteln »Elefantegg 2«, vilket betyder att Nøhr av någon anledning valt att fortsätta numreringen från det mer modesta svartvita fanzin med just titeln *Elefantegg* som kom för några år sedan (och

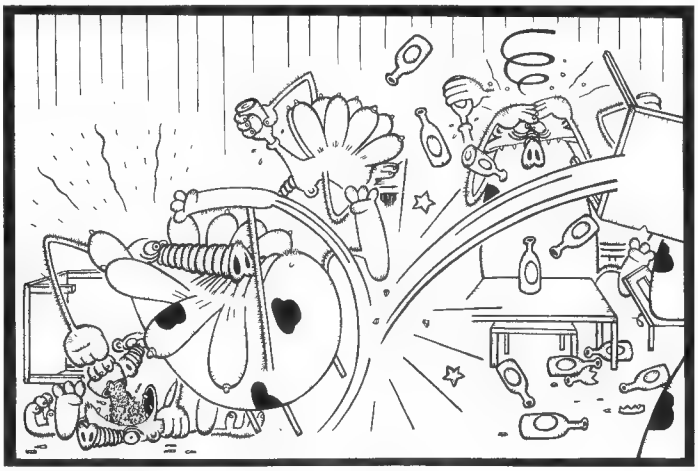

En ruta från serien »Bettinas nye liv« av Boris Grann.

En bild från »Bamsetræff 1996« av Thomas H. Nøhr.

jag använder här uttrycket mer modest eftersom nummer två är ett album med styva pärmar och färg). Nåväl, tittar man på innehållet så förstår man tanken, för serierna är likartade, om än tjusigt färglagda i albumet.

Det hela rör sig om korta, sinsemellan mestadels orelaterade serier, ofta med någon form av »knorr«. Till skillnad från Boris Granns album ovan så är detta dock nästan genomgående träffsäkert och underhållande. Nøhr inleder till exempel med en kort historia om en teddybjörn som är på bikermöte med andra »knutteteddys«, festar loss, dricker sprit och har sex med en »teddyspätta«. I sista rutan ser vi ägaren till teddybjörnen (vilken nu likt Hobbe enbart är ett livlöst tygdjur) utropa: »Jeg forstår det ikke. Lises teddy stinker af røg, sprut och sex.« Och på den vägen är det.

Ganska rolig är också Nøhrs lek med färger, trycktekniker med mera, inte minst när han medvetet låter färgrastret bli så grovt att det blir en del av den grafiska helheten. På det hela taget ganska underhållande och en skön spänst i teckningarna, om än kanske inte stor konst.

Slutligen några ord om den antologi som bär förlagets namn. Tidningen *Fahrenheit* fortsätter nämligen oförtrutet att utkomma, och är nu uppe i nummer 71.6, vilket är det 22:a numret sedan starten 1991 (något som man behöver påminna sig ibland, då tidningens numrering kan vara aningen förvillande).

Här finner man som vanligt gräddan av vad alternativscenen i hela världen kan erbjuda. Faktum är att i *Fahrenheit* är det just alternativserier i deras mest diversa former som dominerar – och detta till skillnad från i de flesta andra dylika antologier, som trots sina uttalade mål att vara fria från skygglappar oftast trycker en viss sorts serier. *Fahrenheit* kan fortfarande överraska.

Det var hur som helst ett tag sedan vi senast skrev om *Fahrenheit*, så jag tänkte här ta upp hela den senaste årgången, det vill säga de två senaste numren. Nummer 69.8 innehåller bland annat en lång, vacker serie om relationen mellan en morfar och hans barnbarn av dansken Jens Thegler, en lång och psykedelisk superhjälteparodi med spännande fri layout av Marko Turenen och Annemari Hietanen från Finland, den finstämda »Den lille rødhætte og ulven« av belgaren Ray Man (Mark Horemans), ett antal existentiella ensidesserier av kinesen Craig Au Yeung Ying Chai, och så vidare, och så vidare. Det här är verkligen en tidning att sätta i händerna på den som inte förstår seriemediets potential att uttrycka de mest olika idéer med en i realiteten obegränsad palett.

Det allra senaste numret har en mix som inte riktigt gör mig lika ex-

Antologitidningen Fahrenheit fortsätter oförtrutet att utkomma två gånger om året.

alterad. Kanske är det för att jag redan läst de flesta internationella serierna av bland annat norske Jason och amerikanen Dan Clowes. Här finns i alla fall alster från ett par intressanta danska serieskapare som Jens Thegler (som börjar bli en favorit) och Lars Horneman. Detta nummer är dock långt ifrån lika intressant som det förra.

Till sist några ord om omslagen till *Fahrenheit*, som på senare tid har changerat en hel del – vilket är synd just eftersom de förr brukade vara mycket snygga. Nu är de oftast i tvåfärgstryck, och ser i ärlighetens namn ganska tråkiga ut. Enligt redaktör Paw Mathiasen är detta en ekonomisk fråga, vilket jag kan förstå, även om jag beklagar det.

Det var det hela från Fahrenheit för den här gången. Om tre månader återkommer jag med nyheter från det lilla belgiska förlaget Bries. ◄

I Fahrenheit 69.8 kan man bland annat läsa serier av belgaren Ray Man.

Recenserade album:

- *»Det der går forud« av Thomas Thorhauge, 99,50 DKR*
- *»Fido« av Boris Grann, 49,50 DKR*
- *»Ane Uhraad & Co« av Thomas H. Nøhr, 49,50 DKR*
- *Fahrenheit 69.8 och 71.6, 49,50 DKR/st*

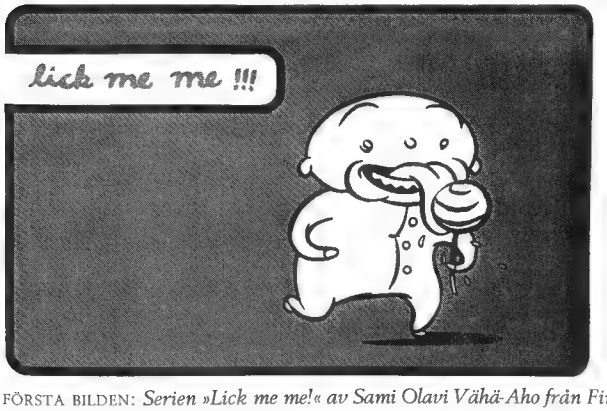

FÖRSTA BILDEN: *Serien »Lick me me!« av Sami Olavi Vähä-Aho från Finland tillhör de mer underliga i Fahrenheits senaste årgång.* ANDRA BILDEN: *Kinesen Craig Au Yeung Ying Chais serier publiceras med originaltextning, men med översättning på motstående sida i tidningen Fahrenheit.*

Spawn – om Images

serier och film del 15

av **DAVID HAGLUND**

I dagarna är det precis tio år sedan det amerikanska förlaget Image föddes. Under den här tiden har åtskilliga av dess serier filmatiserats, och B&B:s filmskribent tar i en tvådelad artikel upp de här försöken. Fokus ligger i denna första del på förlagets superhjälterötter, med en speciell tonvikt på Todd McFarlanes »Spawn«.

TILL HÖGER: *Spawn som filmfigur.*

Tidigt 1992 tröttnade några av Marvels största tecknarstjärnor på att dra in storkovan åt andra, och startade i stället eget förlag under namnet Image. Och det har gått bra för Todd McFarlane, Rob Liefeld, Erik Larsen, Marc Silvestri, Jim Valentino och Jim Lee. Miljonupplagorna för tidningar som *Spawn* och *Youngblood* kom tidigt, och förlaget räknas i dag som det tredje största amerikanska serieförlaget efter Marvel och DC. Men det har också varit stormigt, som då Liefeld röstades ut ur företaget sedan han blivit osams med kollegorna, eller då Jim Lee sålde sin del av Image till DC 1998. Fylligare information om förlagets historia hittar du i *B&B* nr 4/99.

Nåväl, förlagsnamnet Image kom under en period i början av 90-talet nästan att bli synonym med rekorddupplagor, och så gott som omedelbart fick Image-skaparna erbjudanden om att låta filmatisera sina serier. Först ut var de tecknande TV-serierna med Erik Larsens »Savage Dragon«, Jim Lees »WildC.A.T.S.« (båda 1994) och Sam Kieths »The Maxx« (1995). Todd McFarlane slog till med både en animerad TV-serie och en spelfilm om »Spawn« 1997. Förhandlingar

BILDERNA NEDERST PÅ SIDAN: *Alla Imageserier blev inte film, trots långt gångna planer. Bilderna här (från 1993) är hämtade ur en planerad TV-version av Rob Liefelds »Youngblood«. I slutändan blev det dock inget av, och Liefeld fick – trots flitiga försök – aldrig någon av sina serier animerad.*

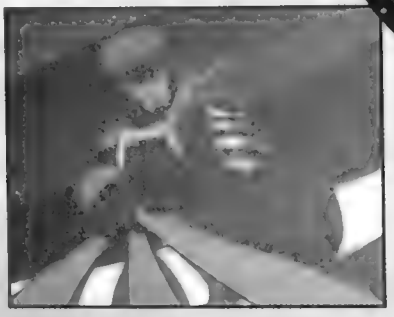

& C:o

erier på film

pågick även om Rob Liefelds »Youngblood« och Marc Silvestris »Cyberforce«, men av detta kom intet.

Silvestri har dock bidat sin tid, och hans delförlag Top Cow har nu haft ett finger med i spelet om det senaste årets stora publiksuccéer på TV och bio: »Witchblade« och »Tomb Raider«.

EN GRÖN POLIS

Men vi börjar från början. Erik Larsens *Savage Dragon* var den tredje tidningen Image drog igång 1992, och hade i huvudrollen en tuff Chicago-snut som kallas »Dragon« för att han är grön, superstark och har en fena på huvudet. Dragon vet inte vem han själv är – han hittades naken och med minnesförlust på en utbränd tomt – men tydligen var detta inget hinder för att bli polis i Larsens serievärld.

Hans Chicago verkade också vara särskilt utsatt för angrepp från så kallade *freaks*, missbildade varelser med superkrafter, och eftersom Dragon själv kan sägas vara en av dessa freaks, var det han som tog hand om såväl detta problem som om storbossen Overlord. Sedermera införde Larsen också en She-Dragon, vilket onekligen för tanken till en annan grön superhjälte och hans kvinnliga motsvarighet.

She-Dragon medverkar i flera avsnitt av den tecknade TV-serien »Savage Dragon«, som 1994 blev den första filmatiseringen byggd på en Imagetitel. TV-serien överlevde i två säsonger, men har nu med gott mått slagits av serietidningen, som visat sig bli en av Images mest seglivade. Den har utkommit utan avbrott sedan starten 1992, hela tiden med Larsen själv som upphovsman, och närmar sig nu i rask takt nummer 100, samtidigt som Larsen häromåret fräschade upp sitt koncept genom att förflytta sin hjälte från Chicago till en ny och mera oförutsägbar fantasyvärld där det mesta kan hända.

Som serieskapare har Larsen samtidigt allt mer kommit att ansluta sig till branschens nytraditionalister, och han gör ingen hemlighet av att hans ideal som superhjältetecknare är sextio- och sjuttiotalens klassiska Marvelserier (vilka han i dag också gör parafraser på som manusförfattare på olika Marveltidningar).

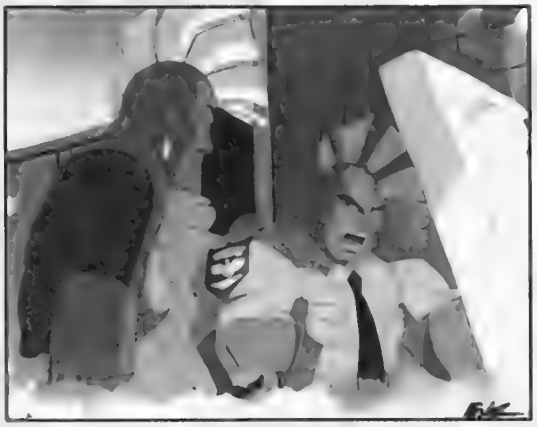

TILL HÖGER: *»Savage Dragon« var den första Image-serien att animeras för TV.*

TILL HÖGER: *Serien »Savage Dragon« i dag, på god väg mot hundranummerstrecket, och fortfarande med glimten i ögat.*

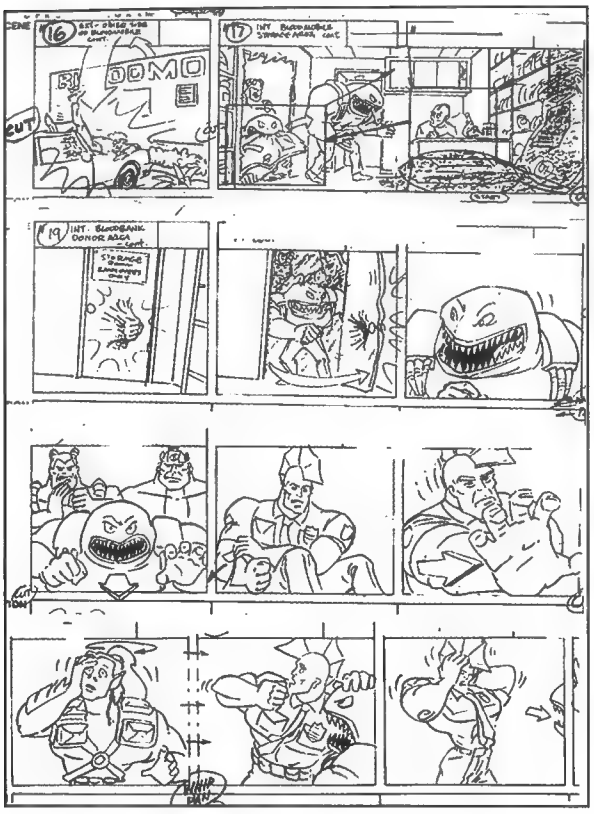

OVAN TILL VÄNSTER: *Ett storyboard för filmatiseringen av »Savage Dragon«.*

OVAN TILL HÖGER: *Den animerade versionen av Jim Lees »WildC.A.T.S.« från 1995 var tydligen ett hastverk som bara överlevde en kort tid.*

FÖRSTA TILL HÖGER: *Den ursprungliga WildC.A.T.S.-tidningen var en typisk Imageprodukt, och förmodligen inte särskilt TV-mässig med sin blandning av utmanande kvinnor och komplicerade superhjälteintriger.*

ANDRA TILL HÖGER: *En bild från den animerade versionen av Jim Lees »WildC.A.T.S.«.*

VILDKATTER

Jim Lees *WildC.A.T.S.* var en annan av Images första tidningar, och har startats och lagts ner flera gånger sedan debuten 1992. Just nu är tidningen – som halvvägs i sin tillvaro bytte namn till det mer pennvänliga *Wildcats* – nedlagd, men ytterligare en nystart är utlovad till 2002.

Tidningen har också bytt upphovsmän ett flertal gånger, och den hittills senaste berättelsesviten var signerad Joe Casey och Sean Phillips. Annars är

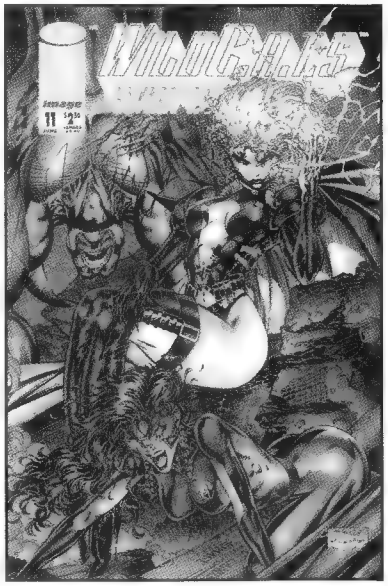

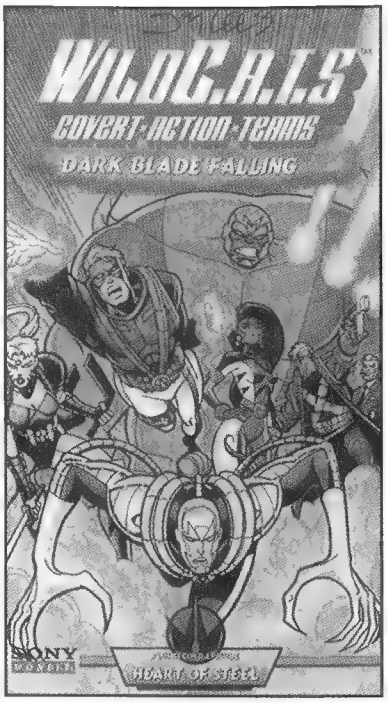

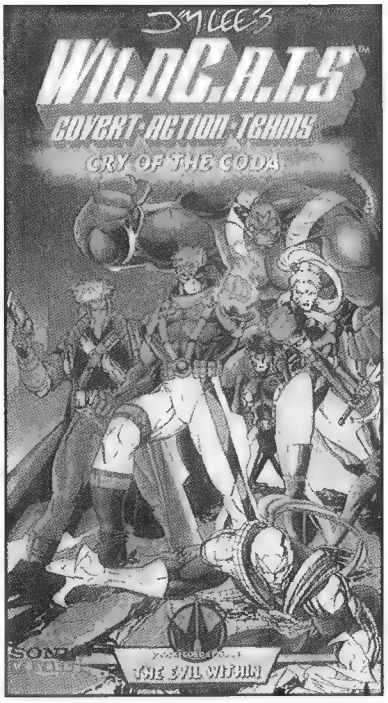

det nog serieskapare som Alan Moore, Scott Lobdell och Travis Charest som stått för de mest uppmärksammade avsnitten med sina inhopp för några år sedan.

Ursprungligen handlade serien om en grupp superhjältar som var till hälften utomjordingar, och om ett urgammalt krig mellan två rymdraser, the Kherubim och the Daemonites. Chef för de ursprungliga WildC.A.T.S. var Emp, en adelsman från Kherubims hemplanet Khera. Till sitt förfogande hade han androiden Spartan, codakrigarkvinnan Zealot, telepaten Voodoo, vapenexperten Grifter, Wolverinekopian Warblade, jätten Maul, och den mystiska teleporterande kvinnan Void. Motståndarna var daemoniternas brottssyndikat The Cabal. Numera är äventyren – som sedan Lee sålde sitt förlag alltså utges av DC Comics – betydligt mera jordnära.

VILL FILMA HOS WARNER

Redan så tidigt som 1994 gjordes en tecknad TV-serie om WildC.A.T.S. i 13 delar (en serietidningsversion av TV-avsnitten utgavs för övrigt parallellt under titeln *WildC.A.T.S Adventures*). Mer än denna början blev det dock inte, men det sägs att Jim Lee såg försäljningen av sitt förlag Wildstorm 1998 som ett sätt att kunna förverkliga fler filmprojekt hos DC Comics ägare Warner Bros.

Ett sådant projekt är den tecknade långfilmen »Gen 13« (1998), som bygger på miniserien med samma namn från 1994. Handlingen i såväl filmen som 94 års serie kretsar kring ett gäng tonåriga superhjältar på flykt undan

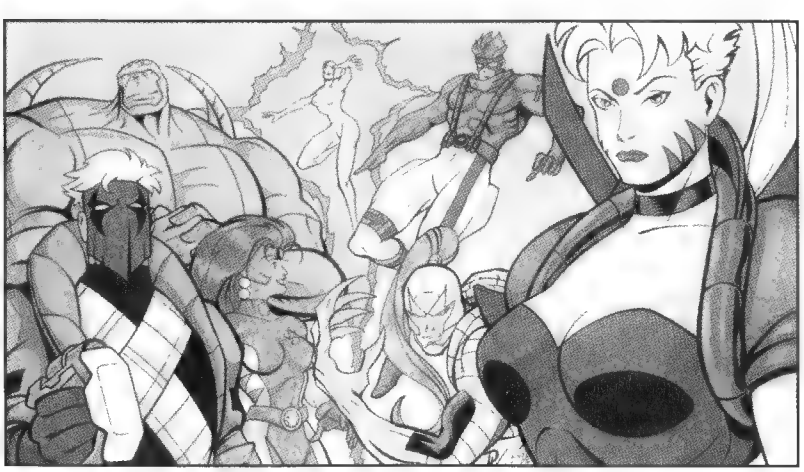

TILL VÄNSTER: *Ur serieversionen av »Gen 13«, den andra Wildstorm-serien att bli filmatiserad.*

I MITTEN: *»The Maxx« förde Sam Kieth från serievärlden till filmen. En animerad variant byggd på serietidningen gick på MTV, och Kieth har därefter fortsatt jobba med film i flera år.*

NERE TILL VÄNSTER: *Ur Sam Kieths egensinniga The Maxx, en av de mer otypiska Imagetidningarna under det tidiga 90-talet.*

NEDAN: *Ur den animerade Gen 13-filmen.*

regeringen, som vill göra dem till supersoldater. Sedan 1995 har serien också haft en löpande månadstidning, där den rent visuellt har undergått en kanhända lite oväntad utveckling från den ursprunglige tecknaren J Scott Campbells fokus på söta tjejer till en mera mangainfluerad linje införd av Adam Warren. I Sverige har vi sett *serien* »Gen 13« i en crossover med Stålmannen i tidningen *Gigant* nr 4/01.

Gen 13-filmen har släppts på video i flera europeiska länder, däribland Sverige, medan den i USA ännu inte fått premiär (fast den inofficiellt visats på seriekongresser, och fast en serieversion annonserats under hösten 2001).

Noteras kan också att en (annan?) animerad filmatisering av just »Gen 13«, avsedd endast för videodistribution, lär ha färdigställts redan på Imagetiden 1995. Om det här rör sig om samma film är dock inte bekant – i filmkällorna nämns 95 års film inte, även om den omtalas i serietidningar från den här tiden.

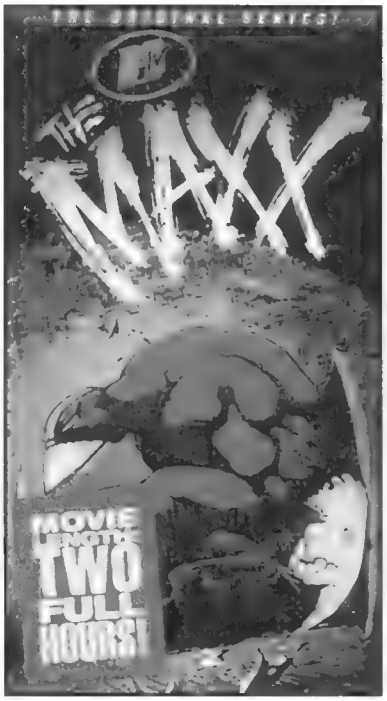

UTFLIPPAT

En mer obskyr Imagetitel är »The Maxx« av Sam Kieth – tecknaren som tillsammans med Neil Gaiman skapade »Sandman«. Historien i »The Maxx« är komplicerad och helt utflippad: den hemlöse rörmokaren Dave blir påkörd av Julie och smälter samman med hennes lampa och börjar i en lila dräkt uppleva äventyr i hennes fantasivärld Outback. Här finns små kaninliknande varelser som kallas Isz, och som blir till monster när de tar sig över till vår värld.

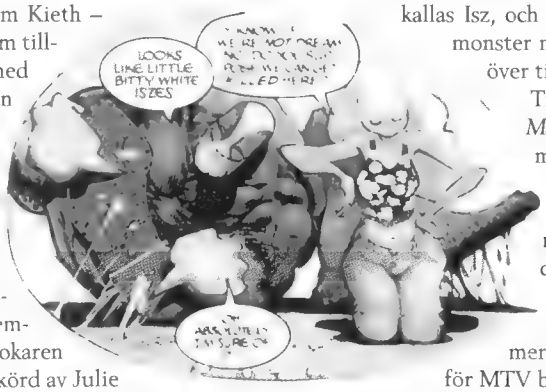

Tidningen *The Maxx* utkom med 35 nummer mellan 1993 och 1998, och redan 1995 gjorde Kieth en animerad TV-serie för MTV baserad på de 11 första numren. Manuset stod gamle serieräven William Messner-Loebs för. Dessa första avsnitt finns samlade på video i USA.

Sam Kieth har sedan tidningen lades ner jobbat med filmmanus i Hollywood. Den första filmen handlar om en pojke med en metallarm, den andra om Megan (en figur i »The Maxx«) och den tredje ska heta »Broadminded« (även

OVAN TILL VÄNSTER: *Mycket mörker, kedjor och mantel – alltihop inslag i Todd McFarlanes »Spawn« som ser bra ut en serie, men kan vara svårt att få lyckat vid animation.*

OVAN TILL HÖGER: *Spawn som figuren ser ut i dag.*

den baserad på en historia från serietidningen). På senare tid har han också återvänt till seriebranschen med miniserier som *Zero Girl* och *Four Women*, båda utgivna på DC/Homage.

SPARADE DET BÄSTA TILL SIG SJÄLV

Så till huvudnumret i Image-sammanhang, nämligen serien »Spawn«. Images grundare (vilka samtliga ju jobbat åt andra förlag innan de startade eget) hävdar ofta att de sparat sina bästa skapelser till tidningar de själva äger. I Todd McFarlanes fall kan det nog vara sant. Hans figur Spawn var redan från början något av Imagestallets kung, och har gått från serie till leksaker, animerad film och spelfilm på mindre än ett årtionde. Hela tiden har McFarlanes ambition varit att göra figuren lika känd som Spindelmannen eller Stålmannen.

Det hela började 1992, då första numret av *Spawn* sålde över en miljon exemplar i USA (en siffra som i hög grad vilade på McFarlanes tidigare framgångar på *Spider-Man*). Tidningen både skrevs och tecknades ursprungligen av McFarlane, men tecknarjobbet togs med tiden över av McFarlane-klonen Greg Capullo (som i sin tur sedermera lämnat stafettpinnen vidare – i dag tecknar Angel Medina och Danny Miki). Tillsammans med Brian Holguin svarar McFarlane dock själv fortfarande för manuset.

Själva historien börjar med att Al Simmons, en lönnmördare som blir förrådd och dödad av sina egna, sluter ett avtal med Djävulen för att få återvända till jorden. Som motprestation måste han bli en *Hellspawn*, en Helvetets officer i det krig mot Himlen som en dag ska komma. Men Al läser inte det finstilta, och finner när han återvänder till jorden hela sitt gamla liv vänt upp och ned.

Spawn, som han nu kallas, slits mellan sin goda och sin onda sida, vilket inte är så lätt om man har kort stubin. Bland de fiender han skaffar sig återfinns ängeln Angela och Als förre chef Jason Wynn. Bland de allierade finner han Cogliostro (en före detta Hellspawn) och de fumliga detektiverna Sam & Twitch.

Mycket har därefter hänt i den numera snart 120 nummer gamla *Spawn*-tidningen, liksom i ett antal spinofftitlar som kommit och gått. Serien har lagt bort stora delar av sina superhjälteröttter och blivit allt mer av något annat, kanske bäst beskrivet som skräckserie med metafysiska inslag, samtidigt som även själva förutsättningarna för huvudfigurens existens ändrades en aning lagom till hundranummersjubileet.

TECKNAT OCH SPELFILM

1997 gjordes en tecknad TV-version av »Spawn«. Eftersom McFarlane ville göra en lite vuxnare TV-serie, framstod betalkanalen HBO (Home Box Office) som ett lämpligt hem. HBO var först med att satsa på mer vågade och makabra saker för TV, som exempelvis »Tales from the Crypt« (se *B&B* 4/00).

Varje avsnitt av TV-Spawn introducerades av Todd McFarlane själv, i bäs-

FÖRSTA TILL HÖGER: *»Spawn« tog steget till animation 1997.*

ANDRA TILL HÖGER: *En figurskiss för den animerade versionen av Todd McFarlanes »Spawn«.*

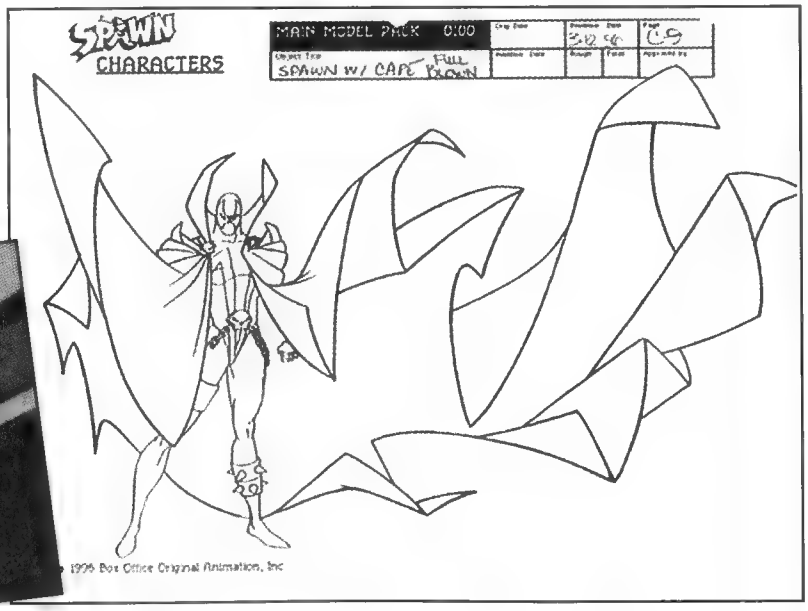

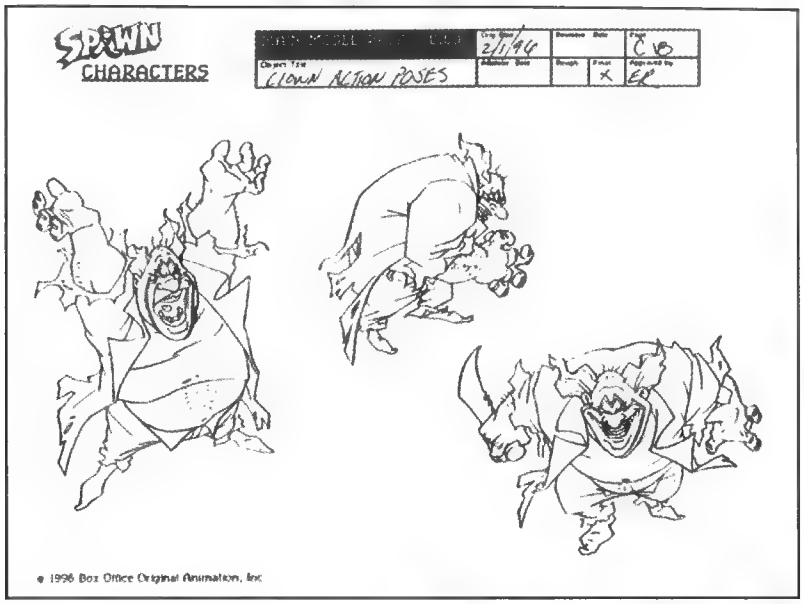

ta Hitchcock- eller Cryptkeeper-anda. Handlingen följer serien i stora drag, men vissa blodigare avsnitt är nedtonade trots den vuxna profilen. Stilen påminner en hel del om animé, japansk tecknad film.

18 avsnitt och två Emmy-priser fördelade på tre säsonger blev resultatet. Den här TV-serien har inte letat sig till Sverige annat än på video via välsorterade importbutiker.

Men bara en TV-serie räckte inte för McFarlane. I sin strävan att göra Spawn till var mans egendom såg han även till att göra en spelfilm med sitt skötebarn. Han ville dock behålla kontrollen över sin figur, och nobbade de stora bolagen till förmån för det då småskaliga bolaget New Line Cinema.

Till regissör utsågs Mark Dippé, som tidigare hade jobbat med specialeffekter för George Lucas legendariska Industrial Light and Magic (ILM), och som hade filmer som »Jurassic Park«, »The Flintstones«, »The Mask« och »Terminator 2« på meritlistan.

Redan tidigt insåg man att seriens överdrivna fysionomier var ett problemområde, och särskilt då figuren Clown/Violator, demonen Malebolgia och Spawns levande slängkappa. McFarlanes distinkta teckningsstil var dock en prägel som man ville behålla. Datoranimation framstod därför som den bästa lösningen, något Dippé inte var helt obekant med.

Tyvärr ser inte filmens alla 375 datoranimerade inslag lika bra ut som i filmerna Dippé jobbat på tidigare. Vid åsynen av ett helt datorgenererat helvete med demoner och allt är det snudd på kalkonvarning. Vid andra tillfällen är animeringen nästan omärklig,

som när Spawn går i närkamp med Violator och båda är helt konstgjorda.

SKURKARNA STJÄL FILMEN

Den relativt okände Jae White – en före detta kampsportare med svart bälte i sex karatestilar – fick varje dag utstå flera timmars sminkning för att bli Spawn. Detsamma gällde för John Leguizamo som spelade demonen Clown. Denne fick varje dag dra på sig en tiokilosdräkt av latex, löständer, kontaktlinser samt gå på huk för att se ut som seriens Clown. Producenterna var först tveksamma till dräkten och John, men efter att ha sett honom i aktion var de mer än nöjda. Och faktiskt så stjäl Leguizamo hela filmen med sin otroliga utstrålning, inte helt olikt hur Jack Nicholson som Jokern överglänste Michael Keaton i »Batman«.

Den här filmen har ännu en utmärkt skådis i en skurkroll; Martin Sheen spelar här med liv och lust Jason Wynn, den onde underrättelseoffice-

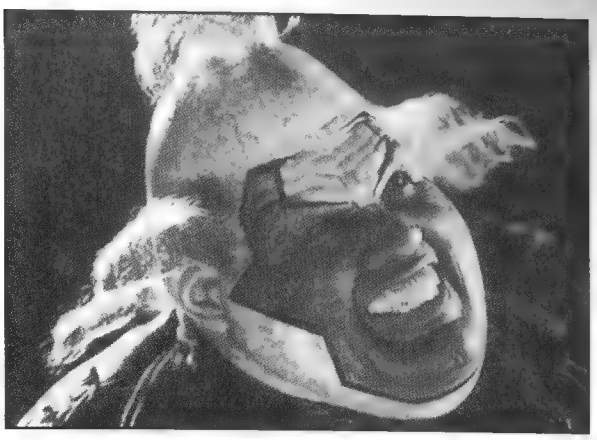

OVAN TILL VÄNSTER: *Fler figurskisser från den animerade versionen av »Spawn«. Här på figuren Clown.*

OVAN TILL HÖGER OCH I MITTEN: *Bilder av samma figur från spelfilmen »Spawn«.*

ren som i filmens början mördar Al Simmons och skickar honom till Helvetet. Sheen har berättat om hur hans sonson övertygade honom om att tacka ja till rollen:

– Jag satt på baksidan av huset en dag när mitt barnbarn frågade vad jag jobbade med nu. Jag svarade: »Tja, jag ska snart göra en film som heter ›Spawn‹«. Grabben svimmade nästan! »Spawn? Spawn? Spawn? Den Spawn?« skrek han och jag svarade: »Vad är det med det då?« och han bara tittade på mig och sa: »Hallå, det är ju bara den viktigaste serietidningen i världen.«

LÖN FÖR MÖDAN

Den gode trollkarlen Cogliostro gestaltas av Nicol Williamson (»Excalibur«), Spawns änka Wanda av Theresa Randle (»Bad Boys«, »Girl 6«) och som statist ser vi Todd McFarlane själv. Mest uppståndelse väckte rollbesättningen av Wandas nye make Terry Fitzgerald. Rollen gick till D.B. Sweeney, som är vit, trots att seriefiguren (liksom Spawn själv, för övrigt) är svart. Skälet var enligt McFarlane själv att det inte var bra med alltför många svarta i en och samma film. Då kan den nämligen uppfattas som en »svart« film, och då sviker den vita biopubliken. Om han har rätt ska vi låta vara osagt, men bra gick filmen ändå.

New Line Cinema gav projektet en budget på 35 miljoner dollar, en insats som man fick tillbaka med råge. Vid

Image-källor

► Haglund, David & Peter Nilsson: »Ungturkarnas årtionde – Image och 90-talets superhjältar«. *Bild & Bubbla* nr 4, 1999.
► IDA: The Official Maxx Webpage
http://members.nbci.com/Maxxlda/ida.html
► Internet Movie Database
http://www.imdb.com

Image filmindex

»Savage Dragon« (1994–96)
Tecknad TV-serie, StudioB/Playmates Entertainment, USA.
Manus: William Messner-Loebs
Regi: ?

Säsong 1 (1994–95):
1. »R.S.V.P.«
2. »Possession«
3. »Undercover«
4. »Dragonsmasher«
5. »Locomotion«
6. »She-Dragon«
7. »Hurt«
8. »Web«
9. »Hit-Man«
10. »Red-Handed«
11. »Loathing«
12. »Rampage«
13. »Armageddon«

Säsong 2 (1995–96):
14. »Bull«
15. »She-Fiend«
16. »Homecoming«
17. »Loose Cannons«
18. »Star«
19. »Barbarism«
20. »Ceasefire«
21. »Endgame«
22. »Negate«
23. »Ball of Fire«
24. »Femme Fatale«
25. »Bride«
26. »Dragonlord«

»WildC.A.T.S.« (1994)
Tecknad TV-serie, USA.
Manus & regi: Rich Fogel, Bob Forward, Mark Seidenberg, Brooks Wachtel, David Wise med flera.

1. »Heart of Steel«
2. »Cry of the Coda«
3. »The Evil Within«
4. »Dark Blade Falling«
5. »The Big Takedown«
6. »Lives in the Balance«
7. »Soul of a Giant«
8. »Betrayed«
9. »Black Razor's Edge«
10. »And Then There Were None«
11. »M.V.P.«
12. »Endgame, Part 1«
13. »Endgame, Part 2«

»The Maxx« (1995)
(även känd som »MTV Oddities Presents The Maxx«, »MTV's The Maxx« och »Sam Kieth's The Maxx«)
Tecknad TV-serie, MTV, USA.
Manus: Bill Messner-Loebs
Regi: Yeol Jung Chang, Eugene Salandra, Ilya Skorupsky & Gregg Vanzo
[Närmare uppgifter om antal episoder och titlar saknas i vårt källmaterial]

»Spawn« (1997–99)
(även känd som »Todd McFarlane's Spawn«)
Tecknad TV-serie, Todd McFarlane Entertainment/Ko-Ko Entertainment/HBO, USA.
Manus: ?
Regi: Thomas A. Nelson, Eric Randomski, Mike Vosburg & Jennifer Yuh

Säsong 1 (1997)
1. »Burning Visions«
2. »Evil Intent«
3. »No Rest, No Peace«
4. »Dominoes«
5. »Souls in the Balance«
6. »End Game«

Säsong 2 (1998)
7. »Home Bitter Home«
8. »Access Denied«
9. »Colors of Blood«
10. »Send in the KKKlowns«
11. »Deathblow«
12. »Hellzapoppin«

Säsong 3 (1998–99)
13. »A Made Guy«
14. »Twitch is Down«
15. »Seed of the Hellspawn«
16. »Hunter's Moon«
17. »Chasing the Serpent«
18. »Prophecy«

»Spawn« (1997)
Film, Todd McFarlane Entertainment/Juno Pix/New Line Cinema, USA.
Manus: Alan McElroy & Mark Dippé
Regi: Mark Dippé

»Gen 13« (1998)
Tecknad film, Wildstorm Productions/Hollywood Pictures, USA.
Manus: ?
Regi: Kevin Altieri

OVAN: *Ytterligare en bild från spelfilmen »Spawn«.*

TILL HÖGER: *Också en Imageserie. Nästa filmartikel behandlar bland annat Witchblade.*

USA-premiären i augusti 1997 gick »Spawn« överraskande direkt in som den andra mest sedda filmen och drog in 21,75 miljoner dollar bara den första helgen. På tre veckor drog den in över 50 miljoner dollar.

Filmen har sedan dess gått upp på biodukar över hela världen – utom i Sverige då, där Sandrews valde att släppa den direkt på video. Det den svenska publiken fick se var för övrigt en så kallad »director's cut«, inte den klippta bioversionen.

FLER FILMER PLANERAS

Följer då filmen seriens handling? Jo, hyfsat. Precis som i serien låter Jason Wynn mörda sin underordnade Al Simmons, men i filmen gör han det mer handgripligt. Al återvänder som den vanställde Spawn och dras snabbt in i kampen mellan ont och gott: å ena sidan finns den vise Cogliostro, å andra sidan finns den snuskige Clown (som kan krypa ur skinnet och bli Violator).

Jason Wynn planerar världsherravälde genom utpressning: han har gömt biologiska vapen i städer över hela jorden. En detonator är kopplad till Wynns hjärta, och om hans puls stannar utlöses bomberna. Clown försöker orsaka världens undergång och hetsar därför Spawn att hämnas på Wynn. Mycket av spänningen bygger på hur länge Spawn kan kontrollera sin vrede.

Bitvis är det här en spännande actionfilm med många starka skådespelarinsatser, men lika ofta känns den pretentiös och lite billig – ett intryck som ofta ges av alla dessa effekter. Det här är ingen film som du vill visa för dina vänner för att få dem att börja läsa serier.

McFarlane blev dock missnöjd med att filmbolaget inte släppte till ännu mer pengar till den planerade uppföljaren, och vill hos ett annat filmbolag göra en andra spelfilm om Spawn till en mörk thriller utan fantasyinslag.

Även en animerad långfilm till HBO är på planeringsstadiet, samtidigt som McFarlane också försöker sälja in detektiverna Sam & Twitch och cyborggorillan Cy-Gor (samtliga bifigurer ur »Spawn«) som egna filmer.

LARA OCH SARA

Men innan det kan bli dags för mera »Spawn« är det andra filmer med band till Image som pockar på publikens uppmärksamhet, och faktum är att två av det senaste årets mer uppmärksammade produktioner för respektive bio och TV – långfilmen »Tomb Raider« och TV-serien »Witchblade« – båda har Imageanknytning. »Witchblade« (känd även från de svenska tidningsställen) hör till de mer framgångsrika serier som skapats för Image, och »Tomb Raider«, förvisso skapad som dataspel, är i dag också välkänd som serietidning från Image.

Om de här serierna/filmerna och deras huvudrollsinnehavare Sara Pezzini och Lara Croft handlar nästa artikel om serier och film i *B&B*. ◄

► *David Haglund bor i Uppsala och arbetar som översättare.*
► *Bearbetning: Peter Nilsson.*

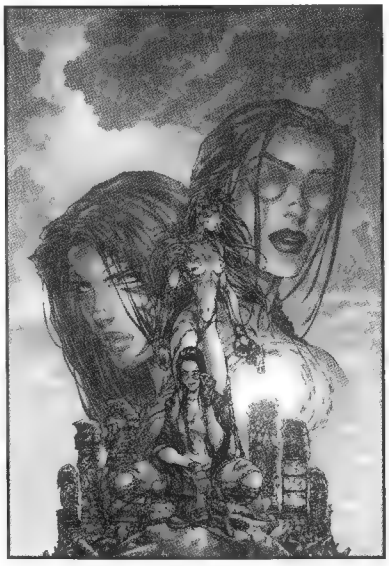

TIDSKRIFTER

Aktuellt i andra serietidskrifter • av Peter Nilsson • petni@spray.se

Låt oss inleda dagens predikan med en liten komplettering till förra numrets krönika om de svenska fanzin-serietidskrifterna.

Jag hade då inte lyckats nå *Blåbärsbladets* utgivare Peter Wahréus i föreningen Blueberry Club i tid för att kolla hur det stod till med hans tidning, men strax efter att spalten gått i tryck fick vi kontakt, och Peter berättade att *Blåbärsbladet* nr 7 fortfarande är på gång, om än försenat beroende på bristande datorresurser.

Han meddelade också att han lättast kan nås via e-post *blueberry_club@hotmail.com*, (en adress som inte fanns med i förra numret), samt att han har två äldre utgåvor kvar till försäljning, nämligen de innehållsrika *Blåbärsbladen* 5 och 6, vilka kostar 25 kronor styck, och rekommenderas den som gillar serien »Blueberry«.

För den som gillar Disney kan jag i samma andetag meddela att en annan av de tidskrifter jag tog upp i förra numret utkommit med ett nytt nummer. Det handlar om ankist-tidningen *NAFS(k)uriren* nr 32, som nyligen landade i min brevlåda. Huvudartiklarna handlar om ett besök hos Carl Barks, filmen »Kejsarens nya stil«, Bo Michanek samt Disney i Italien, och som vanligt är det hela mycket läsvärt – även för den som inte är specialintresserad av ankor. Hör av dig till NAFS(k) och teckna ett medlemskap, tycker jag!

Adresser till båda de här tidningarna/föreningarna finner du under rubriken Föreningsliv på annan plats i denna *B&B/Tegn*.

Den danske kritikern Thomas Thorhauge använder sig av det faktum att han även är serieskapare och väljer att recensera och kritiserar Scott McClouds alster i serieform.

Därefter över till dagens huvudämne i tidskriftsspalten, nämligen den danska tidskriften *Rackham*.

Redan för några nummer sedan presenterade jag ju *Strip*, som är den större danska serietidskriften, och som i dagarna bör ha utkommit med sitt sextonde nummer. Men som sagt, det finns också en mindre dansk tidskrift under titeln *Rackham*.

När jag säger mindre menar jag här saker som formatet (något mindre än en vanlig serietidning – fast omfånget ligger å andra sidan på 64 sidor), antalet utgivna nummer (tre än så länge), och möjligen också ämnesvalet (kanske lite smalare och mer akademiskt än i *Strip* och *B&B/Tegn*). Däremot är ambitionsnivån och kvaliteten på materialet väl i klass med andra serietidskrifter, och den som inte räds danskan (och vem gör väl det?!) rekommenderas absolut att ta en närmare titt.

Liksom de flesta andra danska serietidskrifter genom åren utges *Rackham* inte av någon förening (vilket ju är vanligt i övriga Norden), utan av privatpersoner. Tidningen startades våren 2000 av Matthias Wivel, som i dag delar redaktörsposten med Thomas Thorhauge, en av Danmarks mer hyllade unga serieskapare (läs mer om honom i detta nummers Fredrik i gamla världen), och den kombinationen fungerar utmärkt.

Resultatet är en tidning som mer än de övriga nordiska kollegorna kombinerar presentationer med analys, och speciellt kul och udda var kanske Thorhauges analys (i serieform) av Scott McCloud i *Rackham* nr 2.

Huvuddragen i hittills utgivna nummer är följande:

Nr 1 (april 2000, 64 sid). Nekrologer över Charles Schulz och Gil Kane. Artikel om Scott McClouds »Serier – den osynliga konsten«, ett litet temablock kring den brittiska trion Alan Moore, Neil Gaiman och Dave McKean med mera.

Nr 2 (okt 2000, 64 sid). Nekrologer över Barks, Dick Sprang och dansken Palle Nielsen, debattartikel om hur det står till med serieformen i dagsläget, en analys i serieform av McClouds »Reinventing Comics« (och samtidigt en intressant analys av den danska seriemarknaden), intervju med Jason Lutes, presentation av David B, ambitiösa lästips med mera.

Nr 3 (april 2001, 64 sid). Stort Barksblock i samband med den gamle ankmannens hundraårsdag, rapport från Angoulême, artikel om »Prins Valiant«, intervju med Joe Sacco med mera.

En fjärde utgåva, eller snarare dubbelnumret 4–5 lär vara på väg i tryck när det här skrivs, och till detta ber jag att få återkomma när det landat hos oss.

Fast innan dess tycker jag att alla intresserade redan bör ha tagit kontakt på adress *Rackham*, c/o Matthias Wivel, Amagerbrogade 199, 2 tv, DK-2300 København S, Danmark. E-post: *rackham@comic.com*.

En prenumeration kostar 110 dkr/år (tre nummer), och redan utgivna nummer kan köpas för priset 29,75 dkr (nr 1–2) respektive 39,50 (nr 3).

Att prenumerera på tidningar om tecknade serier som ges ut i andra länder är ofta problematiskt eftersom man får betala en förhållandevis stor summa pengar till banken som utför själva transaktionen. För att avhjälpa detta problem har vi inlett ett samarbete med de andra serietidskrifterna i Norden, vilket går ut på att man kan prenumerera genom att sätta in pengar på det konto som innehas av serietidskriften i det land man bor. Detta innebär till exempel att man kan prenumerera eller beställa äldre nummer av Rackham genom att sätta in pengar på Seriefrämjandets konto 17 36 15-6, och därmed slippa bankens alla avgifter. Mer information om detta återfinns i Rackhams annons på annan plats i detta nummer. ◄

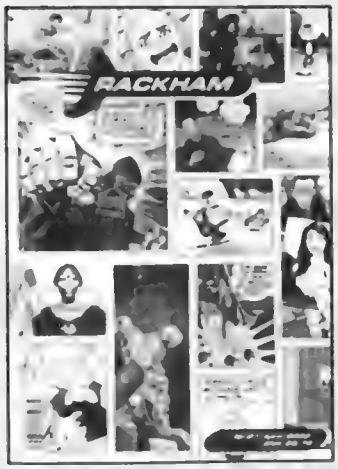

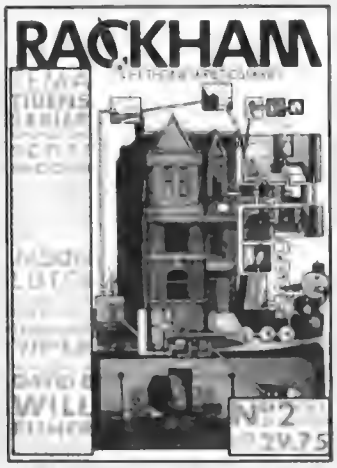

De tre första numren av den danska serietidskriften Rackham. Ett fjärde nummer är när du läser detta ute vilket kan ses i en annons på annan plats i tidningen.

I STÄLLET

Svensk serietidningsutgivning bevakad av Jens Lindell • hobby.importen@swipnet.se

För människor födda mellan 1950 och 1970 finns det saker som är gemensamma och som varit en självklar del av tillvaron. Saker som Konsum, Volvo, 91:an, Puckstång och BP:s bensinmackar har präglat oss utan att vi har reflekterat över dem. De betraktades av flera generationer som bestående, men i dag finns inget kvar i sitt ursprungliga skick – inget utom 91:an.

Dags att kasta sig över hela Sveriges favoritsoldat.

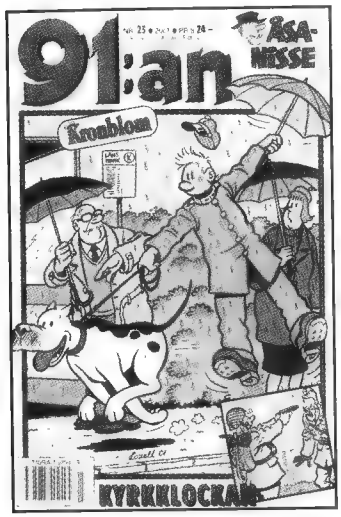

Tre klassiker som i 45 år burit 91:an-tidningen. Här »91:an« i Janne Gissbergs streck, »Kronblom« i Gunnar Perssons och »Åsa-Nisse« i Gösta Gummessons.

»91:an« föddes som veckotidningsserie 1932, och har som sådan förekommit sedan dess, samlad i julalbum sedan 1934. Serietidningen 91:an startade 1956, och figuren var alltså redan från början väl etablerad. Seriens skapare Rudolf Petersson hade också skapat ett figurgalleri som väl klarade förändrade värderingar och modenycker. När jag började fundera över seriens bakgrund insåg jag hur bra han lyckats med dessa figurer.

Min farfar låg vid Skånska Husarerna och hette från början Karleson. Ett befäl pekade på honom och sade att han skulle heta Lindell (för övrigt ett mycket vanligare namn än Karleson). Farfar dog av ålder för över fyrtio år sedan, men de militärer som Petersson skapade, i stort sett av farfars generation, lever än i samma form nu som då.

Jag beslöt närma mig den här serien med viss ödmjukhet.

När *91:an* som serietidning startade var det svensk kvalitet som gällde. Förutom titelserien fanns »113 Bom« och »Oskar«, »Åsa-Nisse«, »Kronblom«, samt – en sann kulturgärning – Al Capps »Knallhatten«. Den var månadstidning fram till 1966, men ökade sedan så sakteliga för att 1970 vara uppe i utgivning varannan vecka. På vägen hade den fått fler sidor, ett antal biserier hade kommit och gått, och vid det här laget var det klart att tidningen vilade på titelserien, »Åsa-Nisse« samt »Kronblom«, tre titlar av olika skapare som oavbrutet funnits i en tidning i över fyrtio år – ett förhållande som måste vara unikt, om inte i världen så definitivt i Sverige!

91:an-serien bytte kring 1960 tecknare till Nils Egerbrandt, vars version var lite snällare än originalet. Den 91:an-serie som folk i gemen känner i dag är faktiskt hans produkt, inte Peterssons!

Egerbrandts skaparanda svävar över serien än i dag, även om han tidigt fick sällskap av tecknare som Gunnar Persson och Olle Nilsson (den senare försvann snart igen), och längre fram följdes av en ny generation med manusförfattaren Jan Roswall och tecknarna Jonas Darnell och Krister Petersson i spetsen. Den senare, som jag även anser vara den bäste 91:an-tecknaren, svarar sedan 1983 också för biserien »Uti vår hage«.

I dag görs »91:an« av en blandad bunt författare och tecknare. En del kombinerar sysslorna och lyckas ganska bra, som Gert Lozell. Andra håller sig till den ena. Manus gjorda av Leif Bergendorff är oftast bra, men inte alltid – rutin underlättar, men kan ibland lysa igenom väl mycket. Av dagens mera framträdande tecknare är Jan Gissberg en som ofta lyckas tolka manusförfattaren på ett välvilligt sätt.

Gunnar Perssons 91:an-variant »Klackamo dagbok« är en strippserie av låg klass, ofta gamla vitsar uttalade av personer vars karaktärer inte alltid stämmer överens med vitsarna. Att teckningarna inte heller är något vidare gör inte saken bättre.

Serier gjorda av Jonny Nordlund är ofta acceptabelt tecknade, men vad manusen beträffar ger de mig anledning till oro.

En uppdatering av figurernas karaktärer har förbättrat serien i allmänhet. Dagens tidsanda med såpor i TV och extremare beteenden i största allmänhet har gjort att de små nyanserna inte längre går fram, åtminstone verkar producenterna tro detta.

I »91:ans« fall betyder det att 87:an har gått från småelak till halvkriminell, Kapten från sparsam till dumsnål, Majoren från en person med överdriven alkoholkonsumtion till nästan öppen alkoholism, samt att furir Revär har blivit en nästan sadistisk soldatplågare (sådant ingick även tidigare i hans roll, men han hade ett visst sinne för rättvisa också!) .

Den figur som tjänat på denna egenskapsinflation är Översten, som varit med i så många serieavsnitt att han fått en komplett uppsättning egenskaper och nu är den mest levande figuren av alla.

Bilder av några av 91:ans nuvarande tecknare: Gert Lozell, Jan Gissberg, Krister Petersson samt Jonny Nordlund.

Men det är när jag återvänder till vissa serieskapares tolkning av figuren 91:an som jag inte alls gillar utvecklingen.

Vid några tillfällen har Elvira och andra kvinnor kommit med inviter av mer eller mindre sexuell karaktär till honom, och han har inte bara nekat, utan nästan moraliskt förkastat deras inviter.

91:an är en småländsk bondpojke, van vid djurs behov och möjligen religiöst uppfostrad. Han är måhända ointresserad av sex, men han dömer inte! Särskilt inte den han kallar sin fästmö, Elvira, han är för snäll för detta! Hans uppfostran är inte den kristna högerns, utan han har en tolerant och möjligen lite oförstående syn på saken.

När han dessutom kan tänka sig att behålla lite stöldgods för att köpa ett torp så känns allt fel. 91:an snattar korv, tar smygpermis och sover på post, men är i grund och botten genomhederlig. Att förändra tidningens titelfigur på detta sätt är som att avluta ett antikt skåp, en modenyck utan hänsyn till historia. Det är ett tilltag som kommer att förbannas av kommande generationer.

De övriga serierna i dag, då? »Åsa-Nisse« av Gummesson och Bergendorff är tyvärr långt från sextiotalets höjder. Omgjorda vitsar och inflation i egenskaperna har drabbat även denna serie. Klabbarparns fru Kristin har gått från en något trög outbildad bondmora till halvimbecill och lyteskomiken är obehaglig. Att Nisse och Klabbis inte är nykterister må vara, men de borde heller inte supa sig gravt berusade som de ibland gör nu. De kunde gott ha fått åldras med mera värdighet.

Kronblom har även han drabbats av samma egenskapssjuka. Han har tidigare varit lite hämndlysten, men detta har oftast krävt en hel del provokation. I dag kan han djävlas i förebyggande syfte, och han fjärmar sig allt längre från den sofflocksfilosofi han är känd för. Gunnar Perssons teckningar passar annars mycket bättre här än på »91:an«.

Krister Peterssons »Vi och pappa« (som han gör parallellt med redan nämnda »Uti vår hage«) är inte märkvärdig men berättas på ett sätt som lyfter serien. Krister är med sin trevliga stil nog en av de bästa »brödtecknarna« vi har.

Om det här verkar som en totalsågning så är det fel, riktigt så illa är det inte. Tidningen är ett proffsjobb och har bättre anpassat sig till tiden än exempelvis *Lilla Fridolf*. Dock är det på sin plats med en varning för *91:ans* framtid, i synnerhet när kommande generationer i allt lägre grad kommer i kontakt med militärlivet.

Krister Peterssons »Uti vår hage«, en frisk fläkt i tidningen sedan 1983.

Att tidningen publicerat en serie som Mats Källblads »Vimmelgrind« ger ett mycket stort plus hos mig. Jag kan förstå att serien inte riktigt gick hem hos alla, men om den återkommer med avslutade avsnitt kanske den finner nåd hos fler.

Nils Egerbrandts version av »91:an« förekommer i form av repriser fortfarande då och då i 91:an.

Ur samlarsynpunkt är min erfarenhet att 91:an-samlare som grupp är annorlunda. Många »genomsnittliga» seriesamlare är kring fyrtio. De har spelat pong på en Luxor som senare byttes till en Commodore, de gillar »Star Wars«, har avskytt ABBA, är klyftiga och det som räddar dem från nördstämpeln är att de oftast är både trevliga och allmänt socialt kompetenta. En 91:an-samlare är däremot ofta en herre runt 60 som många gånger inte är särskilt serieintresserad, bortsett från »91:an« då.

Det är möjligt att det här hjälpt till att tidigt driva upp samlarvärdet, så man kan tänka sig att det redan nu har nått zenit. De tidiga numren kan vara ganska lätta att finna, och förvånansvärt ofta i bra skick.

Problemen infaller åren runt 1963 eller så, då upplagorna var små och papperet av sådan kvalitet att det med åren blivit ganska skört. Detta innebär att fina skick (VF eller bättre) är dyra, vilket har dragit upp priserna även på de sämre exemplaren. Läget blev dock bättre de följande åren och prisskillnaderna beroende på skick ska där vara större.

Åren runt 1970 hade *91:an* samma problem som *Seriemagasinet* och *Fantomen*, omslagen blev lätt skadade. Upplagorna var stora, så tidningen som sådan är oftast inte särskilt svår att finna relativt billigt, men när man närmar sig NM får man räkna med att det kostar.

Åren efter 1980 verkar samlarmarknaden vara mycket begränsad, så hittar man verkligt fina exemplar tycker jag man ska köpa dem. De lär varken bli fler eller billigare än de är nu.

Och hittar man ett sönderläst exemplar från 1965 eller så, så köp det för några kronor – tidningen var som bäst då! ◄

Granskad tidning:

► ***91:an***, *Egmont, normalt 52 sidor färg, pris 24 kr. Utkommer 26 ggr/år, bred distribution via Tidsam – finns normalt i alla kiosker och butiker.*

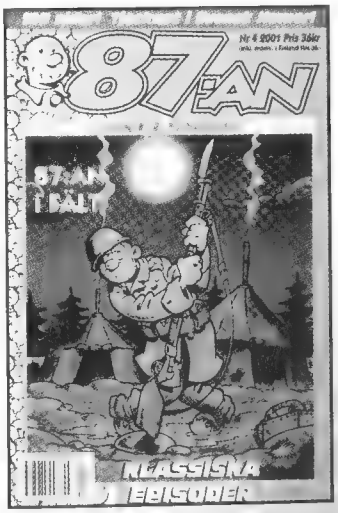

För den som vill ha större doser 91:an rekommenderas repristidningen 87:an, där Nils Egerbrandt dominerar urvalet.

RECENSIONER

Recensionsansvarig – Mats Nordström • Skicka recensionsex till – Seriefrämjandet • Box 51 • 232 02 Akarp

MAGNUM BERGLIN
»Samlade teckningar 1989–1999«.
AV: Jan Berglin.
LAVERING: Maria Berglin.
205 sidor i svartvitt. 21 x 23 cm.
Galago Förlag 2001.

Den nya samlingsboken från Jan Berglin kan fungera som en lika praktisk som underhållande historiebok. Vad gjorde vi svenskar nu egentligen på 90-talet?

Berglins nyfikenhet på svenskheten gör att en tjock samlingsvolym som den här ändå blir rätt så omväxlande. Författaren aktar sig noga för att klistra på läsaren en enda syn på världen, något som gett honom möjlighet att sprida sina tankar på så olika avisor som *Svenska Dagbladet* och *Syndikalisten*.

Formen på berättandet är hela tiden densamma. Fyra rutor lagda i ett block. Fyra varianter på ett tema som tillsammans bildar fyra bildsatta samhällskommentarer. Egentligen inte så mycket till serie, men pratbubblorna och de enkelt tecknade figurerna gör att man som serieläsare ändå känner sig hemma.

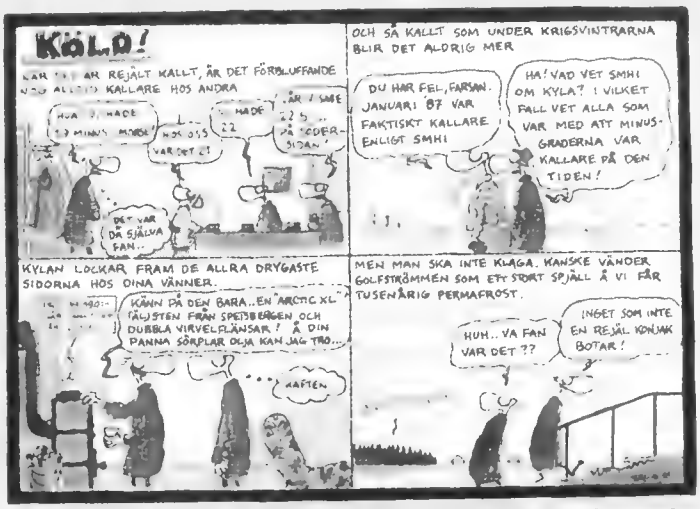

Ett exempel på Jan Berglins träffsäkra kommentarer kring den svenska samtid han skildrat i tidningar som Svenska Dagbladet, Arbetarbladet, Syndikalisten och studenttidningen Ergo under tio års tid.

Har här skett någon utveckling under de tio åren, då? Ja, huvudena har gått från golfputterutseende till något lite mer fyrkantigt (bangolfklubbor?). Humorn har blivit mer självsäker, och speciellt 1996 och 1998 formligen dräller av pricksäkra konstateranden. Oavsett om temat är Alternativ jul, Pojksnusk, Fundamentalism eller Små, små brott famlar jag instinktivt efter kom-ihåg-lapparna.

Någon snabbköpshumor bjuder han emellertid inte på, Berglin. Ofta måste jag läsa både textplatta, pratbubblor, sätta samman det hela med bilden och sedan fundera ett par sekunder innan ljuset går upp. Sofistikerad humor är det i alla högsta grad frågan om, men när väl ljuset går upp ler jag desto bredare.

Jan Berglin har höga tankar om sina läsare. Även om många av 90-talets aktualiteter i dag ligger undanstoppade långt bak i hjärnan, tror jag inte ens att alla 1998 års dagstidningsläsare direkt fattade vad Caroline Krook och en »Ma« har gemensamt (ledtråd: en av dem är biskop).

Den stora bristen med boken är dock att den inte är komplett. Varför gör man samlingsböcker om de inte är kompletta, egentligen? Förlaget – numera Galago Förlag – antyder att flera samlingar kan vara på gång. Frågan är vad de ska innehålla. Och när nästa kommer. 2011?

205 sidor innebär i alla fall den tjockaste Berglinboken hittills. För den som bara vill ha *en* bok med honom är den här ett perfekt val. Eller som presentbok, till den samhällsintresserade medborgaren med minst en gnutta humor eller två. För den som redan har alla hans tidigare samlingar är den inte lika självklar.

Svaren på alla frågor ger han oss dock inte, den gode Berglin. Jag vet fortfarande inte vad pensionärerna lagar till av det de köper i affären...

PER A J ANDERSSON

VIKTORIANSKA MORD: JACK UPPSKÄRAREN
AV: Rick Geary.
ÖVERSÄTTNING: Horst Schröder.
TEXTNING: Hans Presto.
120 sidor i svartvitt, serietidningsformat.
Epix 2001.

Amerikanen Rick Geary blev känd för sina särpräglade serier i tidningar som *Heavy Metal*, *Epic* och *National Lampoon*. Många av dessa absurda och högst personliga studier i den amerikanska livsstilen letade sig in i svenska *Pox* när det begav sig.

Men under 90-talet har Rick Geary inriktat sig på återberättelser i serieform av kända viktorianska mordfall i en svit som nu omfattar fem volymer. »Jack Uppskäraren« är del två, men den svenska utgåvan skiljer sig från den amerikanska genom att man valt att infoga två av de tre novellerna från den första volymen i den. Jag kan inte låta bli att undra över varför man inte tog steget fullt

Jack Uppskäraren slaktade fem kvinnor i Londons East End under den viktorianska tidsepoken. Dessa och en rad andra samtida mord redogör Rick Geary för i serieform.

ut, lade till ytterligare tio sidor, och inkluderade hela volym ett.

Hur som helst ger det tillfälle till intressanta jämförelser. Medan del ett är tecknad i Gearys »tidigare« stil, har han i »Jack Uppskäraren« hittat en stil som förefaller inspirerad av 1800-talets xylografier. Detta, plus de lite grövre linjerna och det större utnyttjandet av svärta, gör stilen perfekt avpassad till såväl epoken som innehållet i de makabra berättelserna.

De ökända Whitechapel-morden i London 1888 behöver väl knappast någon närmare presentation, Geary återberättar händelseförloppet utifrån en samtida, anonym dagbok. Han avstår helt från att gestalta – det finns till exempel inga pratbubblor i serien – och nöjer sig med att nyktert relatera händelseförloppet. Framställningen styrs helt och hållet av texten, medan bilderna enbart ges en kommenterande funktion. Detta ger serien en saklig, nästan dokumentär prägel.

En jämförelse med 90-talets andra serie om Whitechapel-morden, Alan Moores och Eddie Campbells »From Hell«, är naturligtvis ofrånkomlig i sammanhanget, och då kommer inte oväntat Rick Gearys version till korta.

Men avstår man från just den jämförelsen är »Jack Uppskäraren« en volym som såväl Rick Geary som Epix har all heder av.

Anbefalles varmt!

CLAES REIMERTHI

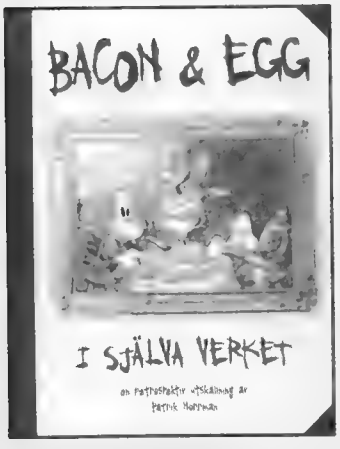

BACON & EGG:
»I själva verket«.
AV: Patrik Norrman.
MANUSMEDVERKAN: Ulf Granberg.
144 sidor, mestadels i färg.
Hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2001.

❗❗❗

Det är alltid spännande att se hur en serie utvecklats. När det nu är som i föreliggande fall, att det är samme tecknare sedan starten 1985, blir det bara än mer intressant.

»Bacon & Ägg« (vilket numera stavas »Bacon & Egg«, det markerades i serietidningspubliceringen, men i den här samlingen blandas varianterna utan riktig konsekvens) tog sig in i serievärlden med förhållandevis enkla streckteckningar i fabeldjursmanér à la Disney. De första helsidorna utgjordes av tama skämt och slapstickhumor.

Serien utvecklades dock snabbt, främst manusmässigt (tack vare Ulf Granberg, som tog över manusförfattandet) till att bli något ganska surrealistiskt men riktigt roligt – ett stående inslag i *Fantomen* som inte alltför sällan överskuggade tidningens riktige hjälte. Sen dog serien för att återuppstå med egen tidning och till Norrmans egna manus i mitten av nittiotalet (se för övrigt artikel i *B&B* 3/98).

Dagens »Bacon & Ägg« flödar av formexperiment och underfundiga hänvisningar till flertalet olika konstformer, om än med ett visst mått av slapstickhumor kvar.

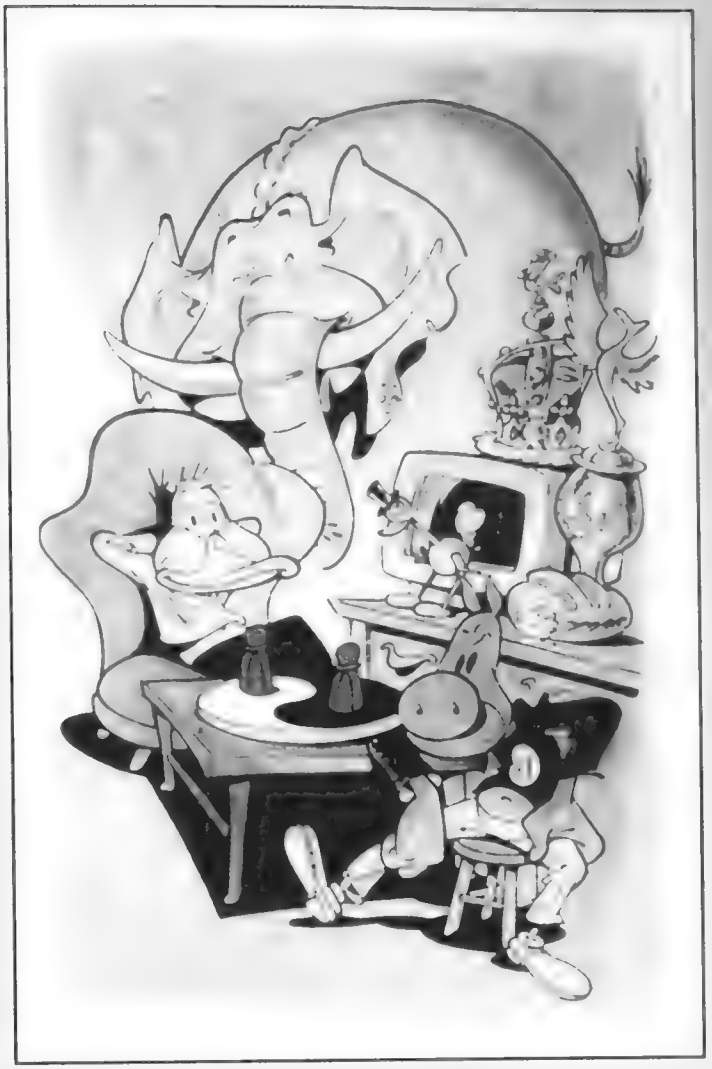

En sammanfattning av Bacon och Eggs lätt surrealistiska liv ifrån starten i Fantomen vårvintern 85 till idag skildras i Patrik Norrmans retrospektiva utskällning: »I själva verket«.

Denna volym innehåller delar av allt ovanstående och dessutom ett nytecknat äventyr. Det är snyggt och läckert för ögat men blir vad gäller större delen av boken enahanda och andefattigt på manussidan.

Det jag själv hade mest behållning av var de putslustiga stripparna »Metavansinne« som ligger sist i boken. De har inget mer med »Bacon & Ägg« att göra än att det är Patrik Norrman som gjort dem. Men roliga är de.

OSKAR ASPMAN

STORA BOKEN OM EVA & ADAM
TEXT: Måns Gahrton.
TECKNINGAR: Johan Unenge.
FÄRGLÄGGNING: Päivi Pekkala.
TEXTNING: Anne Thorsell.
96 sidor i färg. Hårda pärmar
Bonnier Carlsen 2000.

❗❗❗❗

»Eva & Adam« håller på att bli en institution i svensk barnkultur. TV-serie, böcker, biograffilm; ja, det har till och med kommit CD-skivor med lämplig klassfestmusik! Men först och främst, som det påpekas i förordet till denna samlingsvolym, var och är det ju en tecknad serie, skriven av Måns Gahrton och tecknad av Johan Unenge för den klassiska ungdomstidningen *Kamratposten*. Serien debuterade 1991 och första albumet kom 1993. Sedan dess har det kommit ytterligare sju stycken. Serien får alltså sägas ha uppfyllt de krav som kan ställas på ärevördighet för att motivera en sådan här utgåva.

Den här boken innehåller de två första albumen mellan hårda pärmar, och ligger behagligt tungt i knät, men bjuder tyvärr inte på något extragodis förutom det korta förordet. Beträffande

En scen från början av berättelsen om Eva och Adam, som nu finns samlad i en stor inbunden bok.

innehållet är det dock bara att ge sig – »Eva & Adam« är en urcharmig serie.

Det handlar alltså om Adam, som är nyinflyttad i området och sålunda hamnar i ny klass. En av hans klasskamrater heter Eva och romantiken börjar snart spira. Fast kärleken är aldrig enkel, särskilt inte när man bara är elva år. Och när man väl blivit ihop – hur gör man egentligen då?

»Eva & Adam« lever högt på sitt kompetenta berättande, sin pricksäkra mellanstadieskildring och sin varma humor. Unenges teckningar är flyhänta och schwungfulla, även om jag kan tycka att det är lite väl monotona bildlösningar i längden. Avsaknaden av experiment underlättar i och för sig läsbarheten, och man skall kanske inte begära för mycket av en serie som förstagångspublicerats med två sidor åt gången i en mycket bred och spridd tidning.

Visserligen har jag själv blivit tio år mossigare sedan jag läste »Eva & Adam« första gången, men jag vågar ändå påstå att den har åldrats med behag. I all sin anspråkslöshet är detta fortfarande en alldeles utmärkt serie.

PETER WALLSTRÖM

FRÅN KOLLEKTIV TILL HUSBIL
AV: Karna Rusek.
64 sidor i svartvitt.
Optimal press 2001

❗❗

I »Från kollektiv till husbil«, som är Karna Ruseks (se *B&B* 3/01) debutalbum, får vi på ungefärliga sextio sidor följa med in i hennes värld. Den är på ytan grov och skissartad, antagligen för att höja den dokumentära känslan, men brister lite i kommunikationen då jag inte alltid är helt säker på vad det är som skildras. Handlingen, som följer en längre tidslinje och är uppdelad i flera korta historier, bygger i stort på att det mesta som händer i sinom tid går åt skogen. Vare sig det är jobb eller äktenskap.

Nu är det inte så att jag är den som har något emot så kallat deprimerande serier, jag tycker snarare att en dos

I denna självbiografiska serie får vi följa Karna Ruseks triviala livssituation från kollektivet till husbilen.

vardagsmässig ångest närmast piffar upp de mest tråkiga konstnärliga verk. Problemet med »Från kollektiv till husbil« är i stället att Rusek har pressat ihop sina historier till minsta möjliga utrymme. De flesta av de kortare serierna borde fått åtskilligt större sidutrymme och två eller tre kunde med största sannolikhet ha fyllt egna album. Resultatet blir splittrat, och det känns rent ut sagt snöpligt att hela dagar förkortas ner till en sida eller två. Speciellt som jag faktiskt vill läsa mer.

Vardagsrealistiska berättare har alltid en historia. De lever och är verksamma i den, och så länge de avslutar fler dagar har de fler berättelser. Fler serier att berätta, på mer eller mindre tilltalande sätt. »Verkligheten har sällan varit så intressant som när den skildras ur Karna Ruseks ögon« står det på baksidan av denna publikation. Det stämmer om man byter ut ordet intressant mot förkortad.

OSKAR ASPMAN

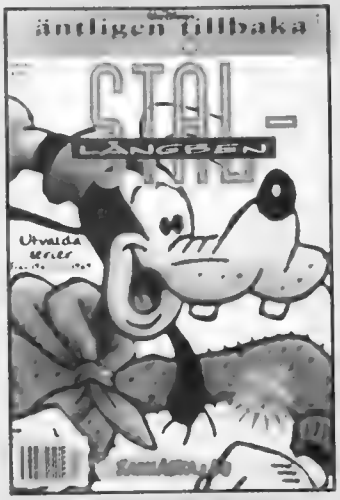

STÅL-LÅNGBEN
»Äntligen tillbaka – utvalda serier från 1967–1969«.
MANUS: Bob Ogle.
TECKNINGAR: Paul Murry och Tony Strobl.
ÖVERSÄTTNING: P.A. Westrin.
96 sidor i färg. Serietidningsformat.
Egmont Serieförlaget 2001.

❗❗❗

I Egmonts albumserie »Äntligen tillbaka« har man efter att ha avverkat kusin Knase, Ludwig von Anka och Moby Duck nu hunnit fram till Stål-Långben (som alltså är den vanlige Långben som tillfälligt får superkrafter när han äter en speciell sorts jordnötter).

Att Egmont lagt ner tid och omsorg på de här utgåvorna är tydligt. Volymen är tryckt på bra papper och försedd med styva pärmar. Den är försedd med ett närmast parodiskt högtravande förord, författat av Nils Lid Hjort, och man redovisar såväl upphovsmän som svensk ursprungspublicering. Man har också bemödat sig om den grafiska utformningen. Att denna sedan inte faller mig på läppen är en annan femma – framför allt stör jag mig på det stela typsnittet i pratbubblorna. Men utförandet motiverar definitivt priset fyrtionio kronor.

Innehållet i den här volymen är hämtat från senare delen av 60-talet, som åtminstone i mina ögon var en nedgångsperiod för Disneyserierna. De flesta av de klassiska Disneytecknarna hade vid den här tiden lämnat branschen, eller åtminstone sett sina bästa år. Det sistnämnda gäller i allra högsta grad herrar Murry och Strobl, som är representerade i den här volymen. Deras teckningar är kompetenta, men knappast inspirerade.

Men varför vara överdrivet kritisk? Det som bjuds är gediget hantverk, och historierna är av och till riktigt underhållande. Och figuren Stål-Långben har trots allt någon slags udda charm. Sammantaget räcker det mer än väl till godkänt betyg.

Så generös hade jag garanterat inte varit mot kusin Knase!

CLAES REIMERTHI

För att överlista de mest hänsynslösa skurkar ger sig Stål-Långben ut i rymden iklädd en något annorlunda rymddräkt, en som anstår en riktig stjärna. Gosh!

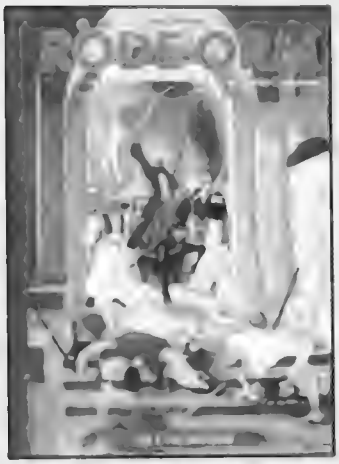

RÖDE ORM 2
»I Allahs namn«.
AV: Charlie Christensen.
EFTER ROMAN AV: Frans G Bengtsson.
MANUSMEDVERKAN: Rolf Classon.
FÄRGLÄGGNING: Diana Marzal.
TEXTNING: Anne Thorsell.
56 sidor i färg, inbunden.
Galago förlag 2001.

!!!!!

»Fast boken var bättre«. Där har vi den vanligaste invändningen efter ett biobesök där en filmatisering av någon bestseller beskådats. Antingen har manusförfattaren och/eller regissören ändrat för mycket i den ursprungliga berättelsen, upprört puritaner och gjort att allt blivit fel. Eller så har han faktiskt följt boken till punkt och pricka, och därmed skapat ett trist, förutsägbart verk som ju faktiskt inte alls var lämpat för det här mediet. Ju.

Samma problematik står Charlie Christensen inför när han nu gör serie av svensk litteraturhistoria: Frans G Bengtssons »Röde Orm«. »I Allahs namn« är det andra albumet i serien, och spänner ungefärligen över den andra femtedelen av romanen »Röde Orm, sjöfarare i västerled. En berättelse från okristen tid«.

Albumet börjar när Orm och hans olycksbröder sliter hund som galärslavar, behandlar hans tid som livvakt hos visiren Almansur och avslutas via ett kort stopp på Irland med ankomsten till kung Haralds Jutland (Jylland). Intressant är Röde Orms och hans vikingakamraters pragmatiska inställning till religionsfrågor. Man tar helt enkelt seden dit man kommer. Eftersom Allah bestämmer är det lika bra att tillbe honom, resonerar Orm. Odin kan säkert vänta till hemkomsten.

Charlie Christensen följer i allt väsentligt den litterära förlagan ganska väl. Enligt min mening lyckas ändå albumet samtidigt, med bibehållen respekt för originalet, att tillföra något nytt, fräscht och unikt. Och det beror inte bara på den moderniserade dialogen. Helheten fungerar.

Om Christensens stil finns väl inte mycket att tillägga – det vore närmast förmätet. Teckningarna är oklanderligt rena och en del karakteristika känns igen: Figurerna går med högt lyftade fötter och med tårna mot himlen, rörelser illustreras utan fartstreck och den som säger något roligt gör det lätt tillbakalutad, med vidöppen mun och slutna ögon.

Ibland ger det historiska motivet – en smula långsökta, men dock – associationer till serieskapare som Hermann. Och minsann, ser det inte ut som om herr Aymar från »Tornen i Bois-Maury« dyker upp under en strid mellan Almansurs trupper och korsriddare...?

Själva albumet, slutligen. Hårda pärmar, blankt papper, överdådigt omslag och en snygg Europakarta daterad 950 på omslagspärmens insida. Sammantaget och -fattat en prima julklapp till alla och envar.

HENRIK ZACKRISSON

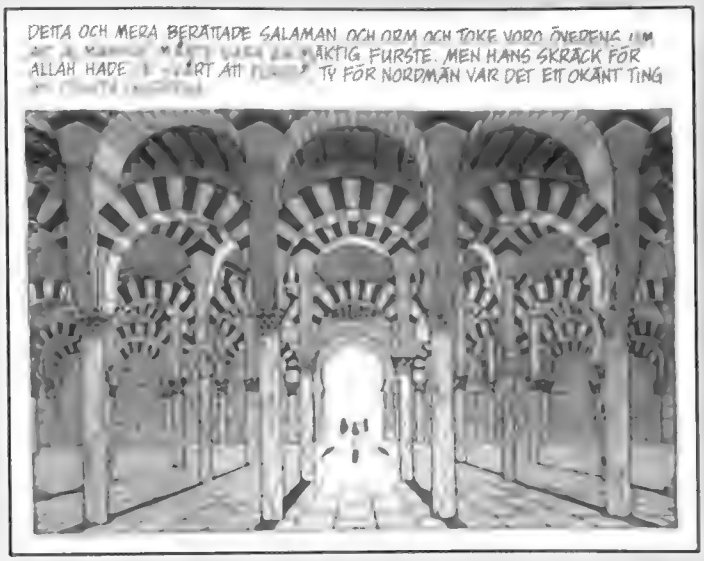

I den andra delen om Frans G Bengtssons skånska vikingahjälte Röde Orm hamnar han och hans följeslagare bland annat i moskén La Mezquita i Cordoba i Andalusien. Idag är det en av världens märkligaste byggnader, då den vid mitten av 1200-talet byggdes om till kristen katedral av Ferdinand III. Väl värd ett besök om du befinner dig i södra Spanien.

I »Känslan man har« vrider Jan Stenmark på ett finurligt, humoristiskt och tänkvärt sätt på vanliga existentiella funderingar. Här om döden.

KÄNSLAN MAN HAR
TEXT OCH BILD: Jan Stenmark.
152 sidor i färg. 21 x 24,5 cm.
Ordfront Galago 2001.

!!!!

En ensam kvinna står och ser ut genom ett trist lägenhetsfönster. Bildtext: »På åtta minuter kokar man ett ägg. Men när man inte kokar ägg?« Den egensinnige Jan Stenmark är tillbaka, nu med sitt sjätte album. Liksom flera gånger tidigare är det inte fråga om serier, utan om enstaka bilder, som på ett – helst – oväntat sätt kombineras med korthuggna texter. Den dominerande tekniken den här gången är bilder ur olika tidskrifter (mestadels från 50-tal till 70-tal, gissar jag), i vilka Stenmark fyller i konturerna med grov penna. Det ser ganska märkligt ut och ger albumet en särprägel. Bildtexternas teman varierar en hel del, liksom bildinnehållet, men det rör sig en hel del om döden, sex och ensamhet.

Det är lite dans på slak lina över Stenmark. Ibland blir det ingen skön förening mellan text och bild, och då faller bilden platt till marken, men allt som oftast är det mycket roligt. Själv rullar jag närmast runt på golvet av lycka över teckningen där den unga vackra kvinnan med lätt uppknäppt blus och skrämd blick (à la kioskroman-omslag) flyr bort från något som ser ut som en idyllisk by, medan texten meddelar: »Det var inte en ensam galning. Det var hela Härnösand.« Ja, ni förstår ju själva att ni som inte tyckte detta var kul kan sluta läsa här...

Det är ganska uppenbart att Stenmark inte bara är ute efter att roa: enligt en relativt färsk intervju vill han också överraska läsaren; »få avgrunder att öppna sig«, och då och då får han till något ganska drabbande. Han har dock svårt att låta bli att vara rolig, så allvarligare än svart humor blir det sällan. Å tredje sidan är det ändå i stor utsträckning upp till läsaren att avgöra hur bilderna skall tolkas, så effekten torde säkert variera. I vilket fall som helst tycker jag detta är ett högst underhållande album, i alla tryckets vidaste bemärkelse.

PETER WALLSTRÖM

EVA & ADAM 8
»Fotboll, bugg och snedsteg«.
MANUS: Måns Gahrton.
TECKNINGAR: Johan Unenge.
FÄRGLÄGGNING: Päivi Pekkala-Unenge.
TEXTNING: Anne Thorsell.
Carlsen Comics 2000.

»Eva och Adam« skulle kunna beskrivas som ett resultat av ett samarbete mellan upphovsmännen och läsarna. Det är i alla fall så serien presenteras. Liksom i tidigare album har stora delar av materialet tidigare varit publicerat i bland annat *Kamratposten*, en tidning som likt »Eva och Adam« har en nära relation till sina läsare.

Finns det då ett barn- eller ska vi säga ungdomsperspektiv i serien? Jag ställer mig tveksam till det. Snarare handlar det om de vuxna serieskaparnas tolkningar av vad de uppfattar som unga människors föreställningsvärld och intressen. Det gör inte »Eva och Adam« till en sämre serie, bara annorlunda.

»Eva och Adam« är ett habilt hantverk. Flera av episoderna är roliga och albumet är väl sammanhållet, trots att materialet alltså publicerats i ett annat sammanhang tidigare. Det är fart i såväl bilder som i dialogen. Den här gången handlar albumet om att bli tillsammans, eller snarare om den sociala problematik som följer med nya relationer. Barnen har en väl utvecklad förmåga att analysera sina egna och andras känslor. Deras tankegångar för tankarna till hur en vuxen terapeut resonerar, snarare än hur vi människor tänker i vardagen.

Det här ska inte ses som någon kritik, det handlar snarare om att på ett tydligt sätt presentera problematiken för läsaren. Kanske är det sådana berättartekniska grepp som gör att »Eva och Adam« trots ambitionerna att ligga nära läsarnas föreställningsvärld, blir de vuxna producenternas bild av hur det är att växa upp i dagens Sverige.

MARIA SUNDKVIST

Kamratpostens serie om plugget, kompisarna och kärleken. I detta det åttonde albumet, »Fotboll, bugg och snedsteg« går inte riktigt allt som en dans för vårt unga förälskade par.

DEN HEMLIGHETSFULLA MUMIEN
AV: Jason.
128 sidor i svartvitt. Hårda pärmar.
Optimal Press 2001.

Det här är en samling av Jasons korta skämtserier, tidigare publicerade i hans egen tidning *Mjau Mjau* hemma i Norge.

Serierna är tecknade i samma omisskännliga stil som med tiden blivit denne mycket uppmärksammade norrmans varumärke. Med stiliserade teckningar och en ganska strikt sidlayout, där sex lika stora rutor står som grundmall, lufsar Jason vidare i uppkört spår. Boken är uppdelad i tre tydliga delar. Del ett, som upptar ungefär två tredjedelar av boken, inleds med en smått surrealistisk förvecklingshistoria. Därefter följer en lång rad små stumma skämtserier.

I de här underfundiga historierna dyker ett flertal klassiska figurer upp, däribland Darth Vader, Dracula, Gud, Satan, Elvis och Indiana Jones. Även mumien som boken fått sitt namn efter figurerar flitigt i rutorna. Att använda så starkt symboliska figurer i seriens ofta mycket vardagliga miljöer resulterar i en väldigt galen, men stillsam, komik. Det är ett kul grepp, och Jason lyckas absolut ro iland konceptet. Hans ikonartade illustrationer bjuder inte på några avancerade bildperspektiv, men han kan mediet och berättar väldigt effektivt med sin rena stil.

Del två består av en lite längre serie som är en något utflippad kriminalhistoria. Mumien dyker upp även här tillsammans med Varulven, Djävulen och Skelettet. De olika figurerna flätas in i sammanhangen medan historien löper på och byter fokus flera gånger innan slutrutan avrundar det hela på samma absurda men ändå rofyllda vis.

Berättelsen innehåller med sina surrealistiska undertoner en del intressanta och roliga bildsekvenser, men jag måste erkänna att jag inte riktigt vet om jag tolkat seriens alla vändningar på rätt sätt. Möjligen är det tecknarens symboliska stil som lurar mig att övertolka i alltför hög grad när denne kanske bara avsett att göra en knasig historia. Nåväl, det här är i alla fall, just av den anledningen, i mitt tycke det svagaste partiet i boken.

Albumet avslutas med ytterligare ett knippe skämtserier. Dock har de i denna del begåvats med pratbubblor. Flera av figurerna från bokens tidigare delar återfinns även här i högst vardagliga situationer. Gamla klichéer stuvas om på ett oväntat och kul sätt, som när exempelvis Varulven träffar sin flickväns föräldrar för första gången. Och personligen föredrar jag nog faktiskt Jasons stillsamt galna värld. När han på detta sparsmakade sätt leker med vårt kollektiva symbol-

Jason använder sig gärna av arketyper som Gud, Döden eller som här Darth Vader, för att kommunicera direkt i sina kortare serier.

© 1994 BONGO ENTERTAINMENT, INC. THE SIMPSONS © & TM TWENTIETH CENTURY FOX FILM CORPORATION. ALL RIGHTS RESERVED.

språk får de till synes enkla serierna ett märkligt djup där liv ställs mot död, ont mot gott och Darth Vader mot Tom Waits.

Som tecknare och bildberättare är Jason imponerande. Han har en högst personlig röst i bruset, och även om man kan tycka att han numera har inmutat sitt egna lilla område, så tror jag nog att han är alltför klok för att bekvämt luta sig tillbaka och falla i upprepandets lömska grepp. Han har en stil som tilltalar en bred läsekrets utan att för den skull ge avkall på den konstnärliga integriteten. Det här är Jasons femte album på svenska, och jag hoppas verkligen att det blir fler.

MATS KÄLLBLAD

SÄG MIG EN SAK
AV: Jason.
52 sidor i svartvitt. Hårda pärmar.
Optimal Press 2001.

❗❗❗❗❗

I en intervju (*B&B* 2/01) säger Jason att han läst flera recensioner av sina verk, där händelseförloppet är beskrivet på ett helt annat sätt än det han själv hade tänkt sig. Men det är inget han har något emot utan är snarare något han strävar efter.

Efter det att Jason för några år sedan började experimentera med att berätta i avskalad fabeldjursform har han fortsatt i samma stil, men efter hand också kapat bort det mesta av dialogen. Stiliserade bilder, avancerade berättelser och ytterst sparsmakad dialog har blivit något av ett varumärke för honom och han utnyttjar sin stil på ett oerhört imponerande sätt. Fast det ska erkännas att jag vissa gånger blivit närmast irriterad då jag läst hans serier och inte vetat hur jag ska tolka det som händer i bilderna. Skönt då att det inte är jag som varit dum, utan Jason som medvetet har öppnat sina serier för flera tolkningar.

Det nya albumet »Säg mig en sak« tycker jag dock är relativt lätt att följa, trots att det på baksidan står att det är Jasons mest avancerade serie hittills. Till en del kan det i och för sig bero på att det på baksidan också ges en viktig ledtråd till hur handlingen är uppbyggd. Annars hade det kanske tagit en stund innan min polett trillat ner. Berättelsen består nämligen av två parallellt berättade kärlekshistorier, en i nutid och en under 20-talet. Båda handlar om kärlek med förhinder och båda har Jasons återkommande fågelman som huvudperson.

Varje boksida (utom den första) är uppdelad på sex lika stora rutor och dessa använder Jason till att skapa stor konst. Med till synes enkla medel för han sina berättelser framåt, och de få gånger dialog används kommer den på stumfilmsmanér i en svart ruta. Det är så snyggt så snyggt. Men inte nog med att det tekniska utförandet är i det närmaste perfekt, dessutom är berättelserna både spännande och gripande. Särskilt rörande är avsnittet där man under flera sidor tror att det gått bra för det ena paret, men där Jason sedan med hjälp av en liten ruta öppnar allt på vid gavel igen.

Det här till synes oansenliga albumet är en av årets största läsupplevelser, och högsta betyg delas härmed ut.

MATS NORDSTRÖM

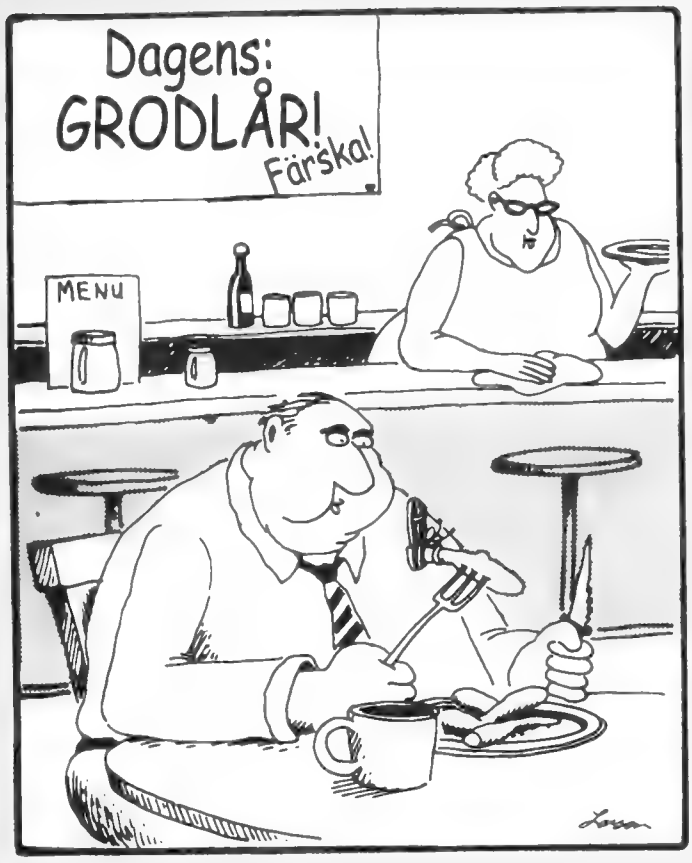

Ett exempel på Gary Larsons underbart sjuka humor när den är som allra sjukast!

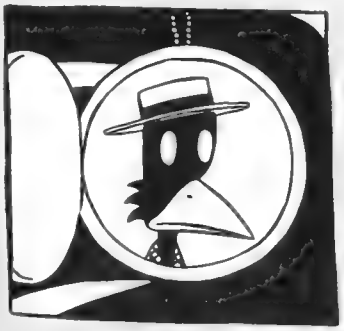

Ett avslöjande foto i en medaljong från Jason berättelse om kärlek med förhinder.

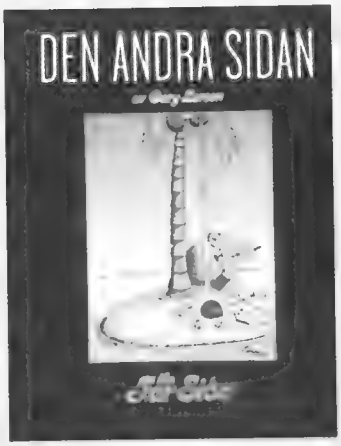

DEN ANDRA SIDAN
AV: Gary Larson.
ORIGINALETS TITEL: »The Far Side«.
ÖVERSÄTTNING: Johanna Olsson.
104 sidor i svartvitt. Hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2001.

❗❗❗

Gary Larson i svensk samlingsvolym – det här är uppenbarligen en bok som varit på gång länge. Skälet till att den kommer först nu är en historia i sig, redovisad i tryck när Rolf Classon för något år sedan skrev en artikel i *Ordfront Magasin* kring de vedermödor han haft för att få rättigheterna till just en volym som denna under den period han jobbade för dåvarande Atlantic.

Classon berättar där om problem med en fullständigt omöjlig amerikansk utgivare (Larsons företag Far Works), som krävde total kontroll över allt, ned till minsta kommateckenen och inklusive äganderätten till översättningen (det senare inte ens förenligt med svensk upphovsrättslag). Slutklämmen den gången blev att det helt enkelt inte var möjligt att få till stånd en utgivning från Atlantic/Tago.

Nu har det gått några år. Det svenska förlagslandskapet har förändrats, och ärligt talat känns det som om praxis i branschen har amerikaniserats i takt med att storförlagen blivit allenarådanade. Så i dag går det uppenbarligen alldeles utmärkt – den här gången för ett Egmont som onekligen är samma andas barn som Far Works – att ge ut en bok där översättningen är det amerikanska förlagets egendom (vilket såvitt jag vet fortfarande bryter mot svensk lag), där försättsbladet innehåller en halvmilslång copyrightramsa på två språk (den upprepas förresten i förkortad form både på omslaget och på skyddsomslaget), och där varje enskild illustration i pressreleasen åtföljs av samma fyra (!) raders copyrightangivelse.

Nåja, detta om detta. Hur är då

boken? Tja, småkul men faktiskt inte lysande, skulle jag vilja säga – *fast* jag en gång för länge sedan låg dubbelvikt över samma material i motsvarande amerikanska samlingar, och *fast* jag genom årens lopp haft nästan lika kul åt den svenska utgåvan i tidningen *Larson*.

Varför då detta ljumma betyg? Tja, för det första har det trots allt gått femton år sedan Gary Larson först dök upp, och man kommer nog inte ifrån att tiden i någon mån sprungit ifrån honom. I dag finns det en hel generation tecknare som påverkats av hans humor, och det han en gång var ensam om har på gott och ont blivit allmängods.

Men det är något mer som är fel. Det är det där med översättningen. Jag skall ärligt säga att jag bara i enstaka fall haft tid att leta upp de tidigare publicerade svenska versionerna av de skämtteckningar som ingår i den här boken, men de exempel jag *har* hittat bekräftar den känsla första genomläsningen gav mig – att det var något som fattades i Johanna Olssons nyöversättning.

Formuleringarna är ofta torftigare än i de versioner som publicerats i *Larson*, och verkar följa det amerikanska originalet ord för ord snarare än att ge materialet den fantasifulla svenska språkdräkt det behöver (och som det normalt fått vid serietidningspubliceringen). Slutresultatet visar med all önskvärd tydlighet hur stor roll den beledsagande texten spelar för den här sortens skämtteckningar, och hur stor roll översättaren spelar i processen.

Nu tror jag dock inte att vi skall döma Olsson för det här. Med all sannolikhet är det så att hon hämmats av den amerikanska klåfingrighet Classon beskriver. Enligt honom ville Far Works styra den svenska texten in i minsta detalj, men om det är så det är, så fungerar den här boken som en utmärkt illustration till just varför det inte bör vara så. En översättare värd sin lön vet bättre att hantera skönlitterärt språk än en bolagsjurist, det är därför man över huvud taget har översättare, och ges hon inte friheten att göra sitt jobb, då har jag också svårt att se meningen med att göra en översättning.

På plussidan, slutligen, kan dock noteras en snyggt formgiven bok som inbjuder till läsning trots alla fula copyrightblaffor och trots den rätt snåla tilldelningen av material (endast två teckningar per sida, att jämföra med dubbla i de amerikanska samlingarna). Det är hårda pärmar, mycket luft och bra tryck, och borde ha goda chanser att sälja som presentbok. Synd bara att innehållet inte riktigt motsvarar utanverket.

PETER NILSSON

Asagudarna Loke och Oden från Peter Madsens Valhall-

VALHALL 12 – »Elddopet«.
AV: Peter Madsen och Henning Kure.
ORIGINALETS TITEL: »Valhalla – Gennem ild og vand«.
ÖVERSÄTTNING: Måns Gahrton och Karin Nilsson.
FÄRGLÄGGNING: Jesper Ejsing.
TEXTNING: Anne Thorsell.
48 sidor i färg.
Bonnier Carlsen 2001.

❗❗❗❗

Trots att det kommit så många som tolv delar av Peter Madsens asa-epos känns ett nytt Valhall-album alltid lika fräscht och tilltalande. Det är svårt att göra annat än sträckläsa hela albumet. Enda nackdelen med sträckläsning och det goda flyt som Madsen har i sitt berättande, är att det går alldeles för fort att läsa ut »Elddopet«. Det verkar kanske underligt att klanka på någons goda berättarförmåga, men med tanke på att det antagligen kommer att dröja något eller några år till nästa del hade albumet för min del gärna fått varit lite tjockare. Men det är ett lyxproblem.

Historien den här gången kretsar kring Bjarmaland, ett rike som övertagits av kung Geirröd, som mördat sin bror och ingått förbund med jättarna. När Oden får höra om detta undersöker han saken tillsammans med Loke, men råkar (efter att ha tittat för djupt i en urringning) bli fånge hos jättarna. Givetvis blir det Tors uppgift att rädda Oden, något som försvåras av att Tor lämnar Mjölner hemma för att bevisa att han kan lösa problem med annat än våld.

Den här gången bygger Madsen och Kure inte berättelsen på någon välkänd nordisk gudasaga, men i stället hänvisar de inte alltför subtilt till en välkänd anglosaxisk legend. Bekanta är däremot figurerna, som vid det här laget har tydliga och igenkännbara personligheter. »Valhall« levandegör asagudarna på ett lättsamt sätt och är förtjänt av en större internationell publik.

DAVID HAGLUND

HÄLGE 9
»Varning för hunden«.
och HÄLGE 10
»Gubbvarning«.
AV: Lars Mortimer.
48 sidor i färg vardera.
Egmont Serieförlaget 2000 respektive 2001.

❗❗❗

HÄLGE PRESENTBOK 5
AV: Lars Mortimer.
48 sidor i färg. Hårda pärmar.
Egmont Serieförlaget 2000.

❗❗❗

Det må vara en smärre överdrift att dödförklara dalahästen riktigt än, men faktum är att den fått mycket tuff konkurrens om platsen som svenskt nationaldjur av älgen, denna ursvenska varelse som enligt en flitigt spridd modern folksaga får tyska turister att vallfärda hit i tusental för att stjäla vägverkets älgvarningsskyltar från skogsvägarna och köpa örhängen gjorda av lackerad älgspillning. Om man därtill lägger den mångfald av älgprylar som finns till salu, råder det ingen tvekan om att skogens konung har blivit big business. Och mitt i smeten befinner sig en av våra veteranserieskapare.

Lasse Mortimer, mannen bakom älgen Hälge, verkar nämligen ha lyckats hitta en ganska hyfsad formel för framgång genom att skapa seriefiguren som fått symbolisera detta byte av nationalsymbol (och därmed även lagt grunden för en merchandisingindustri som omfattar Hälge-kramdjur, Hälge-slipsar

Generationsklyftan à la Lasse Mortimers »Hälge«.

DATORSPEL FIGURSPEL FILMER KORTSPEL ROLLSPEL TVSPEL

© Games Workshop

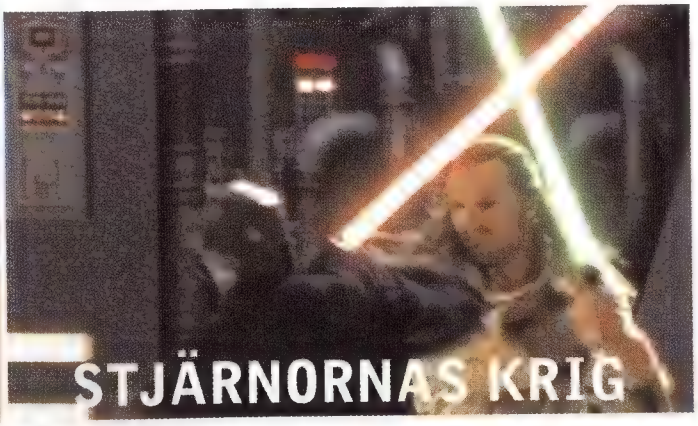

© Wizards of the Coast

SPELARE?

© Wizards of the Coast

© Wizards of the Coast

CODEX

www.rollspel.nu

© FunCom

Prenumerera på **Codex** i ett helt år för endast 129:- spänn!!!

Betala in 129:- på Postgiro 102 18 69-1 och ange namn, telefonnummer samt adress så kommer nästa nummer direkt hem till dig.

TIDNINGEN FÖR DIG!!!

och mycket annat). Om det här var själva baktanken med att välja en älg som huvudfigur i serien, vet jag inte. Däremot vet jag att det här är en succé som vuxit fram långsamt och organiskt, genom många års hårt arbete snarare än genom ett produktbeslut i ett styrelserum på det stora förlaget. Så långt jag vet äger Mortimer också själv sin älg. Och det är något som glädjer mig.

Därmed kan jag på många vis också glädja mig åt hur väl den här serien uppenbarligen säljer (flera album om året, egen serietidning, stripp i åtskilliga dagstidningar). Jag tänker inte påstå att »Hälge« är en av de stora seriena genom tiderna, därtill är den alltför begränsad i repertoar och persongalleri. Precis som är fallet med klassiska julalbum (dit serien för övrigt väl snart får räknas) är det väl egentligen heller inte mycket som skiljer det ena albumet från det andra (bortsett från att »album« innehåller strippar och »presentböcker« innehåller söndagssidor). Däremot, vill jag påstå, är »Hälge« ett ärligt hantverk som förhoppningsvis ger sin upphovsman det ekonomiska utbyte han jobbat för, ger folk på landsbygden av i dag en serie som faktiskt är baserad i deras tillvaro, samt dagligen underhåller en hel del människor som gillar alldeles »vanliga« serier. Och det är faktiskt alldeles utmärkt så.

PETER NILSSON

ROCKY POCKET 2
»My so called friends«.
AV: Martin Kellerman.
110 sidor i svartvitt. Pocketformat.
Ordfront Galago 2000.

!!!!

Egentligen är »Rocky« för mej fransmannen Frank Margerins rocker-serie, men sedan några år finns det ju också en stockholmsk namne som blivit mycket populär. Serien gick som dagsstripp i *Metro*, och samlades sedan i två snygga böcker. Båda har recenserats och hyllats i *B&B*, så jag tycker inte jag behöver gå in närmare på själva serien.

Nu kan man också köpa »Rocky« i pocket för 65 kronor. Då ska man inte tro att man får hela serien för de pengarna. En Rocky-pocket innehåller cirka hundra strippar, och i pocket nummer två får man alltså den mittersta tredjedelen av den första Rocky-boken. Stripparnas fyra rutor är ordnade i fyrkant i stället för på rad, och det går ju bra det med. Pocketen är snyggt formgiven och lagom liten. För ungefär samma pris som två serietidningar får man en seriepocket som man får ner i fickan och kan läsa på bussen, men vill man ha alla Rocky-stripparna blir det inte mycket billigare att köpa tre pocketar à 65 kronor i stället för en bok à 200. Och boken är snyggare.

RASMUS GRAN

LUCKY-SERIEN 79
»Lucky Luke – målaren«.
AV: Bob de Groot och Morris.
ORIGINALETS TITEL: »Le Artiste Paintre«
ÖVERSÄTTNING: Per A J Andersson.
TEXTNING: Getrud Tufvesson.
48 sidor i färg.
Egmont Serieförlaget 2001.

!!

Jag har inte läst »Lucky Luke« på många, många år. Allt är sig dock precis likt, kan härmed meddelas. Från de enkla (men mycket effektiva) teckningarna till de lika enkla (men numera kanske inte alltid lika effektiva) skämten. En nördig detalj jag alltid uppskattat med serien är den lilla verklighetskoppling som många av albumen har, och dessutom tydligt markerar med faktasida på slutet, inklusive autentisk bild från när det begav sig.

I det här fallet är det den världsberömde västernmålaren Frederic Remington som står för verklighetsanknytningen. Han framställs här som en tjock man med fullkomligt osannolik aptit på mat, dryck och slagsmål. Påminner en hel del om Obelix, men mildare till sinnet och inte lika korkad.

Däremot finns tyvärr inte mycket till intrig, utan äventyret består mest av en räcka lösa händelser som följer efter varandra. Sedan tar det slut. Spänningsmomentet är sålunda nära noll. Några hyfsade komiska poänger prickas förstås in längs vägen, men inte speciellt många. Det mesta skämtandet känns tvärtom ganska mekaniskt och förutsägbart. Allra jobbigast blir det när Lucky Luke och Jolly Jumper irriterande många gånger själva skrattar åt lustigheterna så läsaren ska förstå att nu är det minsann kul.

Det gjorde de väl ändå aldrig i de tidiga historierna?

NICOLAS KRIZAN

Lucky Luke i Morris och Bob De Groots tappning.

Självcensur (?) från Martin Kellermans »Rocky«.

Medverkande

► ***Per A J Andersson**, född 1963, Göteborg. Har precis gått och upptäckt japanska »Maison Ikkoku« – i sin egen bokhylla.*
► ***Oskar Aspman**, född 76. Gör fina saker att läsa. Äter minst tio kilo film om dagen. Varför skriver alla vilket år de är födda?*
► ***Rasmus Gran**, född 1974. Förälder, serieteckenare, och Posten-arbetare, Malmö. Titta på www.torget.se/users/a/Asfalt.*
► ***David Haglund**, född 1974, Uppsala. Jobbar som översättare med Prince, Lenny Kravitz eller Depeche Mode i hörluranna.*
► ***Nicolas Krizan**, född på 88. Formsäker omusikalisk glassgourmand (gillar parenteser). Aktieägare mot sin vilja.*
► ***Mats Källblad**. Tiden har gått mellan tidningar å böcker, TV, radio å korsordsnötter. Men mitt i allt har jag glömt nånting. Jag har glömt att kolla om jag egentligen finns.*
► ***Peter Nilsson**, född 1961, Åkarp. Serieskribent och en av B&B:s tre redaktörer. Skulle gärna gå och lägga sig när det här är färdigt.*
► ***Mats Nordström**, född 1974. Seriebibliotekarie på Malmö Stadsbibliotek.*
► ***Maria Sundkvist** är 36 år gammal och har läst och kommenterat serier sedan slutet av 1980-talet i olika sammanhang (B&B, Östgöta Correspondenten, DN med mera). Till vardags arbetar hon vid Linköpings universitet som lärare och forskare.*
► ***Claes Reimerthi** är frilansförfattare. Han återfinns oftast med fingrarna på tangentbordet eller med näsan i en bok. Han är lite konstig på det viset, men betraktas som harmlös för sin omgivning.*
► ***Peter Wallström** är född 1967 och sysslar till vardags med nutritionsepidemiologi. Försök gärna säga det ordet tre gånger i snabb följd!*
► ***Henrik Zackrisson**, född 1966, Malmö. Är nöjd med en mittenplacering den här säsongen, och har samtidigt höga förhoppningar inför nästa år.*

Nyutkommet

ALVGLANS
► **Jan Romare:** Slim Smart 2

BONNIER CARLSEN
► **Måns Gahrton** och **Johan Unenge:** Eva och Adam 9, Tjejsnack och killkris

EGMONT SERIEFÖRLAGET
► **Rune Andreasson:** Bamse-biblioteket volym 2
► **Sy Barry:** Fantomen, söndagsäventyr 1962–1964
► **Disney:** Nalle Puh, Den blå boken, den gröna boken, Den röda boken
► **Disney:** Kalle Ankas årgångsbok 1952, del 1
► Fantomenkrönika volym 3
► **René Goscinny & Albert Uderzo:** Asterix den kompletta samlingen 2–3
► **Bud Grace:** Ernie 7, Sluten anstalt
► **Morris:** Lucky Luke 80, Avtryckar-Joe
► **Lars Mortimer:** Vattenhålet 2
► **Lars Mortimer:** Hälge, presentbok 6

ORDFRONT/GALAGO
► **Anna Höglund:** Syborgs förbannelse (ny utökad upplaga)

KARTAGO
► **Lena Ackebo:** Stor stark
► **Knut Larsson:** Canimus

EGEN UTGIVNING
► **Christer Lindström:** Cheba

PORTRÄTT

Marsupilami-tecknaren Batem presenteras av Susanne Nielsen och Thomas Berger

Den 16 februari i våras hade animationslinjen i danska Odense besök av den belgiske tecknaren Batem, som sedan 1987 har stått bakom albumen om Marsupilami – Franquins populära bifigur från »Spirou«. Vi presenterar här ett porträtt som skrevs vid det tillfället.

Tidig Batem-teckning ur första »nya« Marsupilami-albumet, »La queue du Marsupilami« från 1987.

En liten pojke på 7–8 år hade stått i kö på en bokmässa och väntat på att få en teckning av Batem. När han kom fram till tecknaren, som satt under en enorm plyschvariant av just Marsupilami, med den långa svansen hängande ner i ansiktet, bad pojken Batem rita »den där gula hunden« åt honom.

Batem har sedan 1987 tecknat 14 album med »den gula hunden« Marsupilami, varav de första tio under åren 1988–96 hann utkomma även på svenska. Varför Franquins gula fantasidjur från »Spirou« har blivit så populärt i sin egen serie, vet Batem inte. Han kallar själv Marsupilamin för the magic beast.

– Kanske beror det på att det här är ett djur där barn kan se återspeglingar av så många andra djur; en apa, en hund och så vidare, förklarar Batem.

Batem, eller Luc Collin som han egentligen heter, är född den 6 april 1960 i Kamina i dåvarande Belgiska Kongo. Redan mycket tidigt drömde han om att bli tecknare, och som 18-åring blev han antagen till konstskolan Institut Saint-Luc i Belgien. Då han fyra år senare som färdigutbildad illustratör försökte få in en fot i seriebranschen hamnade han i stället som assistent på en studio som bland annat utvecklade Marsupilami-prylar. Här blev han satt på att sammanställa och teckna så kallade turnarounds på figurer, bakgrunder och så vidare, avsedda att användas till en tänkt animerad Marsupilami-film (som dock aldrig genomfördes).

Som många andra hoppfulla unga tecknartalanger var Batem en stor beundrare av Marsupilamins skapare Franquin, och självfallet hoppades han att hans arbete en dag skulle ge honom tillfälle att träffa mästaren. Så blev det också, men första gången faktiskt inte genom arbetet med Marsupilami. Efter att en dag ha gjort ett mindre jobb med Gaston som skulle användas i en reklamfolder, blev Batem nämligen uppringd av Franquin själv. Denne berättade att han lagt märke till Batems talang – framför allt för att teckna Gaston – men att hans Marsupilami-teckningar hade vissa brister. Franquin erbjöd sig därför att hjälpa till att rätta till felen, och stötta Batem i hans vidare karriär.

Batem från ett besök på seriefestivalen i danska Odense i somras. Foto Jakob Hallin.

När förlaget Marsu Productions i slutet av 80-talet beslöt att Marsupilamin skulle ha sin egen albumserie föreslog Franquin att man skulle ta kontakt med Batem. Franquin var vid det laget sjuk, och hade inga möjligheter att på egen hand orka med ett 44 sidors album.

– Jag var självaglad, men höll sedan på att bryta ihop av nervositet. Fast om det så hade varit ett erbjudande om att sudda rent Franquins tuschoriginal jag fått, så hade jag accepterat, säger Batem i dag.

De första albumen producerades med Franquin som rådgivare och Greg som författare. Därefter tillkom Yann som författare, och Franquin drog sig bit för bit ur produktionen. I dag är det Batem som på egen hand bestämmer över figurens utveckling, fast fortfarande i samarbete med olika manusförfattare. För tillfället jobbar han på ett nytt album – denna gång uteslutande avslutade gags – med Marsupilamin i cirkusmiljö.

Batem efter tio år som Marsupilamitecknare. Bilden är hämtad ur det elfte albumet, utgivet 1997.

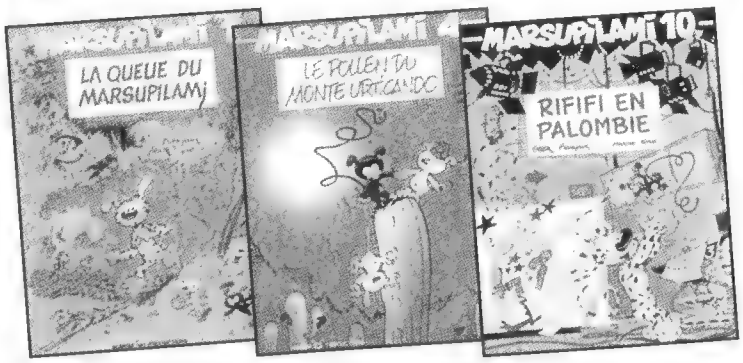

Några av de Marsupilamialbum som Batem tecknat.

»Kusinen från Palombia«...

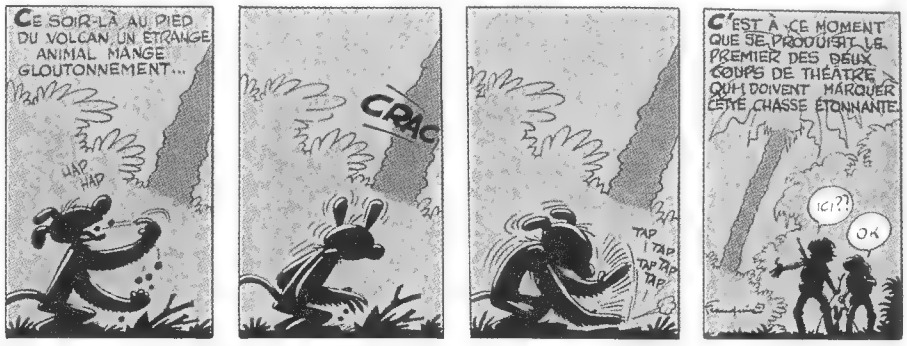

Första skymten av Marsupilami, ur Spirou från 1952.

Marsupilamin gjorde sin debut i äventyret »Spirou och arvingarna«, i en episod som först publicerades i den belgiska serietidningen *Spirou* nr 720, januari 1952 (i album 1953). Som figur är den så lyckad att det är svårt att tänka sig att den kom till mer eller mindre av en slump, men så lär det faktiskt ha varit.

Bakgrunden är att Franquin när han jobbade med »Spirou och arvingarna« led av viss idétorka, och att han först inte hade riktigt klart för sig hur berättelsen skulle sluta. Marsupilamin värkte han fram för att få till denna avslutning, delvis inspirerad av ett helt annat gammalt seriedjur, nämligen »jeepen« ur Segars klassiska »Karl-Alfred« från mitten av 30-talet. Om man tittar närmare på de två kreaturen ser man lätt släktskapen, och även namnet avslöjar Franquins tankebanor – ordet marsupilami är en sammanblandning av de franska orden marsipaux (pungdjur), pilou-pilou (som jeepens översatta namn löd när Franquin som barn läste »Karl-Alfred«) och ami (vän).

Den långa svansen är däremot ett belgiskt original, och lär ha inspirerats av en spårvagnskonduktör som Franquin och några kollegor träffade på när de i slutet av 40-talet åkte till arbetet. Mannen skulle sköta allt, öppna och stänga dörrar, klippa biljetter och så vidare, och tecknarna skämtade om att han skulle behöva en lång svans som extra hjälpmedel. Det var den svansen som sedermera hamnade på Marsupilamin istället.

Som sagt blev det här en osedvanligt lyckad skapelse, och Franquin använde den både som bifigur i sina Spirouserier och som huvudfigur i enstaka gagserier. Noteras bör att han själv ägde figuren, vilket innebär att den inte följde med när han 1968 lämnade vidare »Spirou« till efterträdaren Fournier. I stället behöll han rättigheterna till djuret, även om han bara använde det i några enstaka nya serier under 70-talet.

1987 sålde han dessa rättigheter till det nybildade, Monacobaserade företaget Marsu Productions, vilket samma år inledde produktionen av nya album med Batem som tecknare. Samtidigt började man också leta finansiärer till en animerad version.

Det sökandet ledde med tiden till att Disney köpte rättigheterna, och drog igång vad som var tänkt att bli en större satsning på figuren. Dels producerades ett antal animerade kortfilmer för TV, dels gjordes en del seriesidor (bland tecknarna fanns den förträfflige amerikanen Mike Royer, en gång Jack Kirbys faste tuschare och på senare år ankare hos Disney, där han bland annat jobbat med »Nalle Puh«). Man tillverkade också mängder av kramdjur.

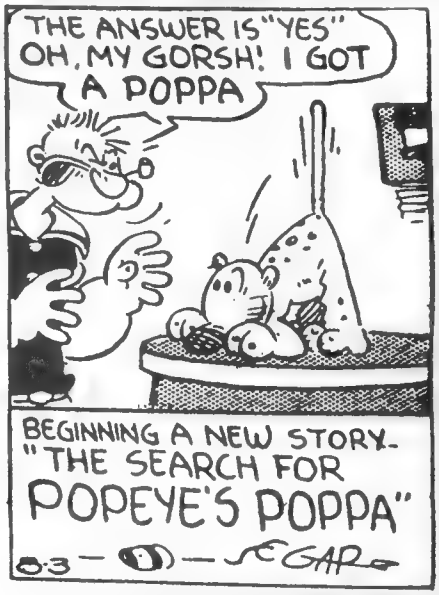

Eugene the Jeep ur Segars »Karl-Alfred«. Bortsett från svansen är släktskapet tydligt.

Fast av någon anledning fullföljdes aldrig satsningen. Film- och serieproduktionen rann ut i sanden, kramdjuren dumpades på lågprismarknaden (den som besökte ett svenskt nöjesfält härom året lär minnas Marsupilamikramdjur i tusental bland priserna på lyckohjulen), och Marsu Productions stämde Disney för att amerikanerna misskött »varumärket«.

Och faktiskt fick den lilla firman rätt mot mediejätten. Rättigheterna gick bara härom året tillbaka till Monaco (jämte ett skadestånd på dryga nio miljoner dollar), och i dag är det alltså åter Marsu Productions som styr »den lilla apekattens« vidare äventyr.

PETER NILSSON

Under en lång period hade Disney i USA rättigheterna att göra animerad film med figuren, men 1994 löpte amerikanernas kontrakt ut. Då hade man under flera år producerat ett antal mindre lyckade filmer där Marsupilami satts att spela mot en gorilla – en djurart som överhuvudtaget inte finns i den palombiska djungel där Marsupilamin ursprungligen hör hemma. Över huvud taget sysslade Marsupilamin i Disneys filmer med en hel del som inte var särskilt Marsupilami-aktigt, menar Batem.

Filmrättigheterna ligger i dag hos bolaget Maraton, och i arbetet med en ny animerad filmversion har Batem återerövrat kontrollen över vad djuret tar sig för på vita duken – han har faktiskt sista ordet vad gäller alla aspekter av filmen.

Utöver arbetet på albumserien, den nya filmen och hemsidan *www.marsupilami.com* tecknar och godkänner Batem också alla auktoriserade Marsupilami-prylar. Det är ett omfattande arbete som han uppenbarligen finner visst nöje i, och hans uppfinningsrikedom är också imponerande när seriens figurer skall omskapas till tekannor, bokstöd och mängder av barn-, dam- och herrkläder.

Men mitt i all denna fläckiga härlighet finns det fortfarande en fråga som tränger sig på: Varför säger Marsupilamin »Hubba«?

– Det kommer från jazzmusikens scatsång: Huba dubi dabb dabb sca duja duja bab bauuu och så vidare. Franquin älskade scatsång, lyder Batems förklaring. ◄

► *Artikeln har tidigare tryckts i den danska serietidskriften Strip! Översättning och viss bearbetning av Peter Nilsson.*

FÖRENINGSLIV

På gång i Sveriges serieföreningar • Redaktör – Fredrik Strömberg • fstromberg@swipnet.se

SERIEFRÄMJANDET

Box 51
232 02 Åkarp
040-30 70 05
fstromberg@telia.com
www.seriefranjandet.com

När detta skrivs har Seriefrämjandet nyligen genomfört ett av sina största evenemang på länge, barnseriefestivalen »I seriernas värld«, som du kan läsa mer om i nyhetsspalten. Jag kan inte heller låta bli att nämna Fanzineverkstaden som vi arrangerade under Bokmässan, och som var en hejdlös succé. Även om Bokmässan kan du läsa mer i nyheterna.

Nu blickar vi dock framåt mot år 2002, och närmast på tur står ett arrangemang på Loftet, Hedmanska gården vid Lilla Torg i Malmö. Den **22 mars** kommer vi där att arrangera en utställning på temat »Tidskrifter om tecknade serier«. Vernissagen för denna utställning är tänkt att kompletteras med en debatt om huruvida, och i så fall inom vilket ämne, tecknade serier hör hemma i den akademiska världen.

Annars kan jag rapportera att Seriefrämjandet växer så sakteliga. Vi är just nu kring 850 medlemmar, och *Bild & Bubbla/Tegn* går – tack vare samarbetet med Norge – ut i ungefär 2 000 exemplar. Lägg därtill att många av dessa exemplar hamnar på bibliotek, och man förstår att ganska många läser vår »lilla« tidning.

Men vi är naturligtvis inte nöjda med det, utan arbetar idogt vidare på att göra fler medvetna om att vi finns. Förvånansvärt många serieintresserade känner nämligen inte ens till *B&B*:s existens. Där har du, kära läsare/medlem, en viktig uppgift: Berätta för alla likasinnade du träffar om oss och om vad vi sysslar med. Det är faktiskt insatser på det planet som utgör vår bästa möjlighet att växa, och därmed ger oss möjlighet att genomföra ännu fler av våra högtflygande planer.

FREDRIK STRÖMBERG, ORDFÖRANDE

GÖTEBORGS SEF

c/o Ingemar Bengtsson
Box 2408
403 16 Göteborg
031-47 38 57
031-473857@telia.com
www.seriefranjandet.com/goteborg

Den som vill ha löpande information om kommande föreningsevenemang (som kan anordnas med kort varsel) får det enklast genom att skicka in sin e-postadress till *031-473857@telia.com* (Ingemar Bengtsson) och/eller *pajo@telia.com* (Per A J Andersson).

PER A J ANDERSSON

De danska serieproffsen Teddy Christiansen och Peter Snejbjerg förklarade för en svensk publik varför de hade lyckats slå sig in på den svåra amerikanska seriemarknaden. Debatten hölls på Loftet i Malmö den 26:e september och arrangerades av Seriefrämjandet i samarbete med ABF Malmö. Foto. Fredrik Strömberg.

SEF SKÅNE

c/o Claes Reimerthi
Assarhusavägen 256
247 36 S Sandby
046-574 11
reimert@algonet.se
www.seriefranjandet.com/skane

Sveriges sydligaste lokalförening bjuder som vanligt på ett späckat program under våren. Den som beger sig till Vuxenskolans lokaler i Lund (just denna lokal är när detta skrivs ännu preliminär – ring för säkert besked) den **14 januari** får höra Nils Kroon berätta om tyska västernserier under rubriken »Hände hoch!«.

Den **11 februari** berättar japanresenären Fredrik Strömberg om sina häpnadsväckande serieupplevelser i Nippons land. »Big in Japan« på Kvarnby Folkhögskola i Malmö.

I samarbete med Lunds Stadsbibliotek kommer SeF Skåne också att vara involverat i ett seriearrangemang med utställning, föreläsningar och workshops i Lund under februari månad. För närmare information se nyhetssidorna i denna *B&B*.

Åter till ordinarie mötesprogram: Även den **11 mars** befinner vi oss i Lund. Förutom föreningens årsmöte omfattar programmet ett föredrag där Claes Reimerthi under rubriken »Texas Jack« berättar om Jack Jacksons karriär som undergroundtecknare och skildrare av Texas historia.

Den **8 april** kommer Thomas Thorhauge till »loftet« på Hedmanska gården i Malmö för att prata om nyskaparna bland dagens serieskapare. Rubriken lyder »Mot nya djärva mål«.

Den **13 maj**, slutligen, lyder föredragsrubriken »Bakom galler«. Christian Kindblad berättar om Asterix och hans upphovsmän. Platsen är än en gång Studieförbundet Vuxenskolan i Lund. Efter mötet traditionell vårpilsner på närliggande etablissemang.

Alla möten i Lund går av stapeln i Vuxenskolans lokaler på St. Gråbrödersgatan 13. Alla möten i Malmö hålls på Kvarnby Folkhögskola, Industrigatan 4. Tiden är alltid 19.00. Lokalföreningens medlemmar kommer som vanligt att få »den gula lappen« med programmet i brevlådan någon gång kring årsskiftet. Det går också bra att kontakta undertecknad för information när det börjar dra ihop sig.

CLAES REIMERTHI, ORDFÖRANDE

SEF STOCKHOLM

c/o Ola Hammarlund
Gillerbacken 49
124 64 Bandhagen
08-87 71 04
olahammarlund@hotmail.com
www.seriefranjandet.com/stockholm

Under hösten 2001 har Seriefrämjandet Stockholm fortsatt med sina månatliga pubar. Vi har också genomfört ett välbesökt studiebesök på Egmonts Stockholmsredaktion, där vi guidades runt av Mr. Fantomen själv, Ulf Granberg.

Under 2002 tänker vi ställa upp med Stockholmslaget i Comiquiz den **7 februari**. Alla som är intresserade av att deltaga kan höra av sig till Ola Hammarlund, adress ovan.

I övrigt är inga aktiviteter fastställda i skrivande stund, men vi planerar bland annat att gå och se filmversionen av Alan Moores och Eddie Campbells »From Hell«, när den kommer på svenska biografer någon gång nästa år. Det lär också bli andra aktiviteter. Aktuell info läggs ut på vår hemsida och på SeF:s mailinglista. Ni kan också kontakta undertecknad.

OLA HAMMARLUND, ORDFÖRANDE

SEF UPPSALA

c/o Göran Semb
Lings väg 51
754 27 Uppsala
018-50 45 13
sembtex@uppsala.mail.telia.com
www.seriefranjandet.com/uppsala

Ingen information har inkommit från Seriefrämjandet Uppsala, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

SVENSKA SERIEAKADEMIN

Viktor Rydbergsgatan 33
412 57 Göteborg
Kontaktperson: Sture Hegerfors
031-16 21 32
ps@gp.se

Svenska Serieakademin ägnar sig när detta skrivs åt att sammanställa utställning »WHAAM! – Seriens språk« en utställning om humor, äventyr, konst och kommunikation av Sture Hegerfors och Lasse Åberg. Utställningen har vernissage på Göteborgs stadsmuseum den 15 december och håller öppet till slutet av april. Språkdelen av utställningen kommer även att visas på Kungliga Biblioteket i Stockholm under december. En utställningskatalog på drygt 160 sidor med olika debattinslag är också under tillverkning, och kommer att finnas till vernissagen.

STURE HEGERFORS, PRESIDENT

NAFS(K)

Box 5030
125 05 Älvsjö
08-72 29 313
kansli@nafsk.se
www.nafsk.se

2001 blev ett av de bästa åren i NAFS(k):s 25-åriga historia, med två fina nummer av *NAFS(k)uriren*, en rejäl nytändning för medlemsbladet *Kvacket* och ett hellyckat jubileumsmöte. Nu pustar vi ut och samlar oss inför det nya årets aktiviteter. Närmast i kalendern står vårt årsmöte, som hålls i Stockholm någon gång i april. Kontakta vårt kansli (bemannat onsdagskvällar mellan 18 och 20) om du vill veta mer om föreningen eller ankismen!

OLOF SIVERBO, ORDFÖRANDE

MANGAKAI

c/o Zimeon Lundström
Marknadsvägen 123
183 78 Täby
zimeon@mangakai.org
www.mangakai.org/

Mangakai är Sveriges äldsta förening för folk intresserade av japanska serier och/eller tecknad film. Styrelsen huserar i Stockholm, men välkomnar medlemmar från hela landet. På grund av vissa omformningar är aktivitetsnivån för närvarande aningen låg, men föreningen arrangerar varje vecka möten där man kan träffas och titta på japansk tecknad film.

Större animevisningar och framtida konvent i Stockholmsområdet är för närvarande under planering. Medlemskap kostar 80 kronor för ett år, och betalas in på Postgiro 541 405-7, Mangakai. Mer information kan fås från undertecknad. Besök även vår hemsida på adressen ovan.

ZIMEON LUNDSTRÖM, ORDFÖRANDE

SC OF LMBEC

The Scandinavian Chapter of the Lee Falk Memorial Bengali Explorers Club.
c/o Brian Jensen
brian@kps.liv.se
SC: schapter.bizland.com
LMBEC:
www.ozemail.com.au/~fryr/

Vårt syfte är att hålla minnet av Lee Falk vid liv och att skapa en trevlig gemenskap för vuxna Fantomenfantaster. Detta gör vi genom att samlas vid middagar cirka fyra gånger per år. Dessemellan håller vi kontakten vid liv genom vår e-postgrupp och vår hemsida. Vid våra middagar får närvarande medlemmar en »goodiebag« med för varje tillfälle unikt producerat Fantomenmaterial.

Vi är stolta över att ha sådana namn som Ulf Granberg, Björn Ihrstedt, Hans Lindahl och Claes Reimerthi bland våra medlemmar, men mestadels är vi alldeles vanliga Fantomen-älskare. Mer information om vårt syfte, våra aktiviteter och hur du blir medlem får du på vår hemsida. Besök gärna även den australiska huvudföreningens hemsida.

BRIAN JENSEN, ORDFÖRANDE SC

En ny utställning signerad Hegerfors och Åberg finns när du läser detta att beskåda på Göteborgs stadsmuseum.

BLUEBERRY CLUB

c/o Peter Wahréus
Anders Reimers väg 13
117 50 Stockholm
08-658 66 14

Blåbärsbladet nr 7, med fokus på Blueberrys-skaparnas *andra* västernserie »Jim Cutlass«, är under arbete, men försenat på grund av bristande datorresurser.

PETER WAHRÉUS, ORDFÖRANDE

NORSK TEGNESERIEFORUM

c/o Serieteket
Postboks 2017
NO-0505 Oslo
www.tegneserieforum.org
Kontaktperson: Morten Harper,
morten@harper.as

Det ble suksess for det første drop in-tegneserieverkstedet vi hade i oktober, og vi fortsetter derfor med nye verksted første onsdag i hver måned, kl 17–19 på Serieteket. Serieskapere pakker frem redskapene sine og lar deg bli med og lage tegneserier. Det er ikke noen påmelding, så det er bare å komme innom. Du trenger ikke å ha laget tegneserier fra før, bare ha lyst til å prøve. Hvilke serieskapere som kommer innom vil bli kunngjort på Serieteket og på tegn.no før hvert verksted.

I desember vil Norsk Tegneserieforum (NTF) dessuten arrangere medlemsmøte med Dag Kolstad og Arild Midthun, som har laget tegneserie som Olsenbanden som barn.

MORTEN HARPER, PRESIDENT

TEGNESERIEMUSEET

Hadelandsgården
NO-2760 Brandbu
0047- 61 33 99 20
Kontaktperson: Jan P. Krogh

Ingen information har inkommit från Tegneseriemuseet i Norge, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

FREDRIKSTAD TEGNESERIEFORUM

c/o Öyvind Braaten
Stenholtsvej 43
NO-1738 Borgenhaugen
0047-69 97 06 44

Ingen information har inkommit från Fredrikstad Tegeserieforum, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

TEGNESERIEAKADEMIN

c/o Jon Gisle
Hotvetvn 751
NO-3018 Drammen

Ingen information har inkommit från Tegneserieakademin, men ta gärna kontakt ändå och hör efter vilka aktiviteter som finns planerade.

ÖVRIGA

Är du med i en förening med serieanknuten verksamhet? Vill ni bli fler? Hör av dig till *B&B/Tegn* med namn och adress till kontaktperson, uppgifter om vad ni sysslar med, när ni har möten och så vidare. Listning på den här sidan kostar ingenting, men kan i bästa fall locka nya medlemmar ur *B&B/Tegn*:s läsekrets. ◄

ANMELDELSER

Norskspråklige utgivelser dissekeres • Anmeldereksemplar sendes til TEGN A/L, Nico Hambros vei 4, 0969 Oslo

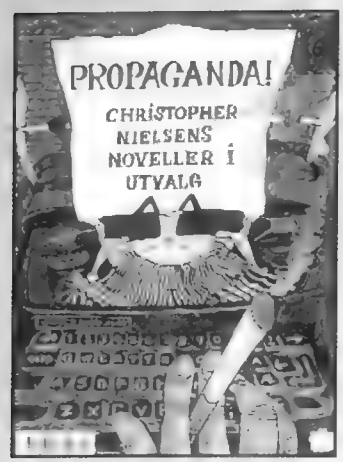

Christopher Nielsens boksamling »Propaganda!« inneholder bl.a. historien »Dårlig innflytelse«, hvor hovedpersonen prater i Bukowski-sitater.

PROPAGANDA!
AV: Christopher Nielsen.
144 sider i sort/hvitt.
No Comprendo Press 2001.

Christopher Nielsen har her samlet noen av sine beste korte serier (»noveller« ifølge forlaget). Fjorårets Nielsen-bok »Homo Norvegicus« ble en formidabel suksess, og i kvalitet er »Propaganda!« fullt på høyde. Innholdet er først og fremst hentet fra *Weltschmerz*-heftene på nittitallet, men det er også serier fra Nielsens egenpubliserte *Rummpfttillfttooo?* og antologien *Fidus*. I alt 140 sider Nielsen-serier i pen innpakning og større format. Det er en riktig lekker bok, hvor det er tatt grep om detaljer som skrifttype, kolofon og tittelside for hver serie.

Selv om ikke alle seriene er like vellykket, viser de at Nielsen er en usedvanlig dyktig personskildrer. Figurene er lattervekkende karikaturer, presist destillert fra ymse sosiale miljø og situasjoner. Humoren i seriene er dessuten effektfull fordi Nielsen er uforutsigbar og ikke er redd for å trampe på »svake« grupper heller. Nielsen har en lett og medrivende fortellerstil, men det hadde vært interessant å se ham eksperimentere mer med fortellerteknikken. Greitt nok at fortellingen skal være fokusert, men det betyr ikke at seriene må være like rett frem som alfabetet.

Det er flere glimrende serier i boken. En av mine favoritter er »Dårlig innflytelse«, hvor den unge hovedpersonen prater i Bukowski-sitater. »Prosessen mot Christopher N.« er også en av Nielsens klassikere, og den nyere »Rulletrappen« er en usedvanlig vellykket satire over strebermentalitet.

MORTEN HARPER

NEMI: FRI OG GRUSOM
AV: Lise.
32 sider i farger.
Bladkompaniet 2001.

»Vær fri og grusom,« sier rockelegenden Alice Cooper til Nemi. I det nye albumet »Fri og grusom« våger også serieskaperen Lise mer enn før, og lykkes langt på vei. Nemi er en markant hovedperson – pen og tøff-i-trynet, men også søt og sjarmerende. Hun har en oppgitthet over andres dumskap som er en gullåre av identifikasjonspotensial. Det gir også serien og figuren sjarm at Lise tegner i en enkel stil med mange overdrivelser. Nemis ansiktsuttrykk karikeres på en måte som enhver standup-komiker bør misunne henne.

Albumet »Fri og grusom« åpner med en 15 sider lang historie. Lises forrige lengre serie – i fjorårets juleal-

Lise lar Nemi møte selveste Alice Cooper i albumet »Fri og grusom«.

bum – hadde noen friske kommentarer, men hang ikke sammen som fortelling. Den nye serien har derimot en elegant sirkelkomposisjon, med flere underhandlinger som knyttes naturlig sammen. Når Nemi møter en 70 årig forfyllet transvestitt på byen, er det nettopp slik galskap serien før har manglet.

Samtidig har serien mer alvorlige elementer. Nemi har i en del striper vært opprørt over bl.a. dyreforsøk, men kommentarene har vært enkle og tilgjorte. Her er skildringen mer personlig og relevant. Nemi møter goth-helten Alice Cooper, som ser ut som en blanding av sirkussjef og trollmann (fremtoningen har mye til felles med Neil Gaiman og Michael Zullis offisielle Cooper-tegneserie »The Last Temptation«). Han forteller henne om betydningen av å tro på seg selv og sine valg. Det er en svakhet ved serien at moralen så entydig er presset inn i Coopers monolog, og virkelighetsbruddet kan være vanskelig å kjøpe. Men aksepterer vi livsholdningen til drømmeren Nemi fungerer dette bra. Sekvensen gir et lag av alvor i en serie som ellers lever på fleip og distanse.

Resten av albumet er opptrykk av striper. Serien er blitt spissere, med hulemenn som klubber damer på byen, og Nemi som kysser drømmeprinsen så han blir en frosk. Den monotone billedbruken holder fokus på poengene, men er kjedelig når man leser stripene samlet. Det er også en del gjentagelser og forutsigbarhet. Det er mye uteliv og fyll for supersingle Nemi, og flere av stripene om fyllenerver er like. I andre striper skjønner man allerede etter den første ruten hva som blir poenget.

MORTEN HARPER

PONDUS – FØRSTE OMGANG
AV: Frode Øverli
176 sider, svart/hvitt og farger, stive permer
Bladkompaniet

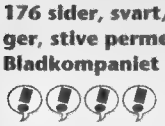

Harde prøvelser for helten i Knut Westads actionserie »Tigalo«.

Først avisserie, så eget blad, og nå kommer altså Norges mest suksessrike tegneserie med sin første bok, med de første stripene, i kronologisk rekkefølge.

Møtet med ur-Pondus gir et interessant innblikk i hvordan Øverlis tegnestil gradvis har endret seg mot den Pondus vi kjenner i dag. En del av premissene for Pondus-humoren har også falt på plass etter hvert. I de første stripene kan Pondus beskues i det han drømmer om skihopping og damehåndball, mens Jokke er forelsket i Turid-Laila som jobber i baren. Dagens lesere vil vite at Pondus etter hvert fant ut at all sport uten offside er feigt, mens Jokke i damejakten har byttet riflen med kikkersikte mot avsagd hagle, mildt sagt.

Uansett justeringer i tidlige faser, er Pondus-suksessfaktorene til stede så og si fra første stripe: kvikk, poengtert og innfallsrik stripehumor med høy gjenkjennelsesfaktor. Øverli var framsynt nok til å satse på et bredt typegalleri fra starten av, og bruker dem godt opp mot hverandre. Det er i det hele tatt mye å le av og lite å trekke for her. Fotball, sjekking, samlivet mellom mann og kvinne, dølle vennepar, guttestreker; Øverli foredler livets små historier til trim for lattermusklene. Enkelte av emnene og poengene her vender han tilbake til med enda mer kirurgisk presisjon og nanosekund-timing senere, men denne samlingen inneholder nok moro til å forsvare livets rett, og vel så det. OK, så tjener de penger på avisseriene fra *Pondus*-bladet for tredje gang. Men det er nå deilig å ha gromserien i stive permer i bokhylla, og Are Kalvø-forord trekker ikke akkurat ned.

MATTI RIESTO

TIGALO 2
AV: Knut Westad.
48 sider i sort/hvitt.
Thule Forlag 2001.

I indiske »Mahabharata« beskrives et masseødeleggelsesvåpen som er kraftigere enn en atombombe. Det har inspirert den tidligere Fantomet-tegneren Knut Westad til å lage spenningsserien »Tigalo«, som nå avsluttes med bind to. Det er mange flotte billedruter i serien, som er tegnet i sort/hvitt. Miljøskildringen er realistisk og rik på atmosfære, og den ekstreme bruken av skygger og kontraster er virkningsfull. Seriens hovedperson er en kvinnelig arkeolog, som på tampen av 1940-tallet drar til Shang-

En av de tidligste Pondus-stripene.

hai for å finne våpenet. Med hjelp av en loslitt pilot kjemper hun om kontrollen over våpenet mot en gruppe hensynsløse menn med suspekte politiske motiver. Det er mye action i serien, men som i forrige bind er det mange umotiverte overganger og sprang i handlingen som demper spenningen. Måten heltene klarer utfordringene på er dessuten i overkant oppkonstruert.

MORTEN HARPER

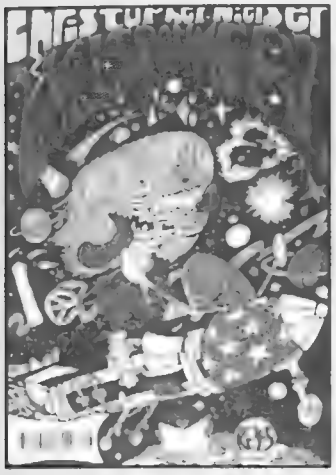

WELTSCHMERZ NR. 8
AV: Christopher Nielsen.
36 sider i sort/hvitt. Hf.
No Comprendo Press 2001.

Etter suksess med TV-serien om To trøtte typer og millionstøtte til en helaftens tegnefilm med de samme typene, har Christopher Nielsen endelig utgitt noen nye tegneserier. Det er over to år siden forrige nummer av heftet *Weltschmerz*. Politisk korrekthet har aldri kjennetegnet Nielsens serier. Denne gangen lykkes han nok i å provosere med serien »Kåte Patti Prostituert«, humoristiske ensidere om den »overlykkelige hora«. Serien er usmaklig. Og den er uhyre morsom. I et mediesamfunn hvor det meste er tillatt, er det en prestasjon av Nielsen å finne fortellinger som kan irritere. Serien er heller ikke bare spekulativt tull, men refererer på sitt forskrudde vis til folks holdninger og fordommer. Dette er den mest grisete karikeringen Nielsen har gjort på en stund, og tegningene er passende gjort røffere enn i resten av heftet.

Nielsen avslutter her Disney-satiren »Tiu diodieca scribajo«. Settingen er at religiøs fundamentalisme har grepet om seg, og kosmologien er hentet fra Disneys tegneserier og filmer. Strid om eiendomsrett til Disneys helligdommer har utviklet seg til åpen krig, og det er lett å lese inn paralleller til både Balkan og Midtøsten. Serien får frem absurditeten i fundamentalisme i og med at krigen står om et så trivielt tema. Det er uklart om serien er ment som en satire over religion og samfunn ved å bruke Disney-universet, eller om den er en kommentar til donaldisme og tegneseriefans ved å referere til religion og samfunn. Nielsen selv insisterer på at serien er tegnet i transe. Slik sett er den hinsides kritikk og forståelse. Selv om det kan tolkes mye ut av serien, er denne siste episoden så sær at den føles uvedkommende. De mange, lange monologene er utmattende. Riktignok er de en treffende karikatur av profetisk språkføring, men gudsjammerlig kjedelig.

Det er intet mindre enn menneskehetens eksistens og utvikling som er tema for heftets åpnings- og avslutningshistorier. Kjenningene Optimisten, Pessimisten og Fatalisten diskuterer evolusjonsteori, og hvem som driver utviklingen fremover: våghalsene eller de varsomme. Diskusjonen er grunn filosofi. Hvis målet har vært å gripe en hverdagslig situasjon, er utsagnene for søkte. Hvis poenget er å belyse tema, mislykkes serien fordi diskusjonen er enkel og momentene gjentas.

Avslutningshistorien »Rulletrappen« er derimot noe av det beste Nielsen har laget i *Weltschmerz*.

»Rulletrappen« er en spenstig historie om utvikling og streberånd, fra Christopher Nielsens Weltschmerz nr 8.

Det er ingen tvil om Underground-røttene i Flus debuthefte Hygiene.

Nakne mennesker løper opp en rulletrapp. Trappen ruller nedover, og er tilsynelatende uendelig i begge retninger. Personene må løpe for ikke å føres nedover. Flere personer og grupper forflytter seg i trappen med ulike ambisjoner og hastighet. De mest målbevisste har en progresjonsteori om hvor raskt man må gå for ikke å bli med trappen nedover. Nielsen har laget en interessant fortelling om strebermentalitet og menneskehetens utvikling av en tilsynelatende banal metafor.

MORTEN HARPER

HYGIENE
AV: Flu.
36 sider i sort/hvitt.
Jippi Forlag 2001.

Ekte undergrunnsserier fra unge Flu Hartberg, som her debuterer med solohefte. Han er en uferdig tegner, og seriene veksler mellom ruter og sekvenser som absolutt ikke fungerer og noen som virkelig treffer. Selv om tegningene virker keitete og lite tiltalende, fungerer de overraskende bra når man først leser seriene. Karikeringene er såpass gjennomførte at Flu har et eget stiluttrykk. Det beste med seriene er likevel at Flu har en entusiasme for det han lager. I alle fall er det en oppriktig fortellerglede i seriene som gjør dem interessante å lese. Så lenge han holder seg til en viss realisme, fungerer figurene som artige raringer. Best er den farseaktige serien »Wild Parents«, om foreldre som vil glede sine speedmetal-diggende sønner og starter rockeband. Den andre halvdelen av heftet er mer surrealistiske, og gir ikke noe verken som historier, symboler eller visuelt uttrykk.

MORTEN HARPER

NYHETER

Nyhetsredaktörer – Peter Nilsson & Fredrik Strömberg • fstromberg@.swipnet.se

▸ **KALLE ANKA & C:O** i inbundna årgångsvolymer fortsätter att sälja bra. Förlaget ökade därför utgivningen till tre volymer i år, och satsar på fyra volymer nästa år. Även de två första årgångsvolymerna av tidningen *Bamse* rapporteras ha sålt bra. Förhoppningsvis leder försäljningsframgångarna till att fler klassiska serietidningar får samma behandling. En kulturgärning!

▸ **91:AN-TIDNINGEN** annonserade tidigare i år en tecknartävling för att lokalisera nya förmågor, och lockade ett 50-tal tecknare med varierande bakgrund att teckna upp det ensidiga 91:an-manus som tryckts både i *91:an* och *B&B*. Många av deltagarna hade problem med att få in de nio rutorna på en sida, och flera bidrag bestod därför av två, tre, eller till och med fyra sidor, vilket bröt mot tävlingsreglerna. Efter diskussion enades dock juryn om att detta tydde på kreativt tänkande, och inga bidrag diskvalificerades. Vinnare blev Tobias Sjölund, 25 år och bosatt i Svalöv utanför Landskrona. Tobias jobbar till vardags på posten i Malmö och tillhör den första årskullen från Serietecknarskolan i Malmö. »Utvecklingsbar och har potential att kunna bli en riktigt bra 91:an-tecknare«, menade jurymedlemmen och etablerade 91:an-tecknaren Jan Gissberg.

Från Tobias Sjölunds vinnande bidrag i 91:an-tävlingen.

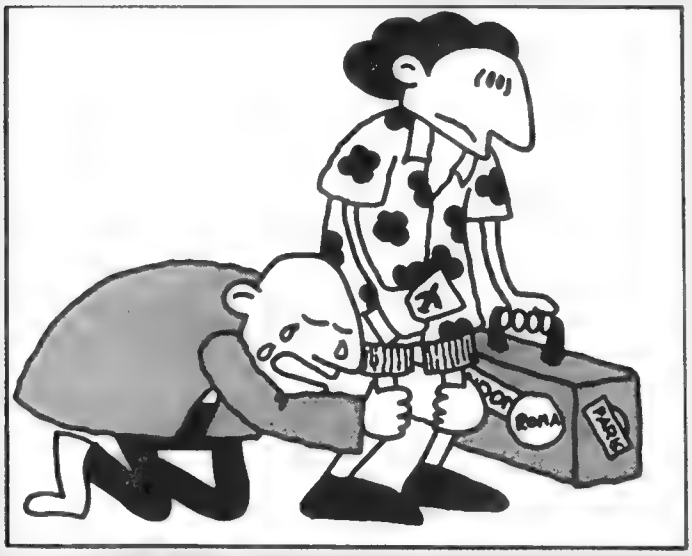

… han anser att du är en illojal svikare när du tar semester för första gången på två år.

Åsa Holmqvists vinnande bidrag i teckningstävlingen för tidningen MAD.

▸ **ÄVEN SVENSKA MAD** hade – nästan samtidigt – en teckningstävling för att leta upp nya förmågor. Den vanns av Åsa Holmqvist, vars bidrag publicerades i *MAD* 7/01. Redaktör Johan Andreasson var mycket nöjd med de insända tävlingsbidragen och rapporterar att flera av dem redan publicerats, eller kommer att publiceras, i tidningen.

»Katten & Tess« av Jenny Holmlund och Camilla Eklund från tidningen Frida.

▸ **SERIEUTSTÄLLNING I LUND.** Under februari 2002 kommer Lunds stadsbibliotek, i samarbete med Seriefrämjandet Skåne, att arrangera en serieutställning i bibliotekets atrium. Utställningen kommer på 16 skärmar att visa hur konst, litteratur och film har influerat och korsbefruktat varandra. Samtidigt hålls även ett antal debatter och föreläsningar om serier, samt workshops i serieteckning med inriktning på barn och ungdom. Utställningsansvarig är Caj Byqvist från SeF Skåne, och bland föredragshållarna finns Fredrik Strömberg, Claes Reimerthi, Caj Byqvist, Stefan Diös, Christian Kindblad och Gunnar Kranz.

▸ **ULF LUNDKVIST** har tilldelats Ture Nerman-priset på 15 000 kronor. Priset är instiftat av IOGT-NTO och går till personer som inför offentligheten agerar i Ture Nermans anda: på en gång uppkäftigt och distanserat, och med ett självklart människoperspektiv. Juryns motivering lyder: »Ulf Lundkvist, egensinnig tecknare och berättare, får Ture Nerman-priset för att han med sådan distans och kärlek gör vårt orimliga nu synligt.«

▸ **STOCKHOLMS STADSTEATERS** uppsättning av Martin Kellermans »Rocky« blev en sådan succé att den under hösten gått ut på riksturné. Premiären skedde i Ludvika den 17 oktober.

▸ **CAMILLA EKLUND** och Jenny Holmlund, före detta elever på Serietecknarskolan i Malmö och medlemmar i Ink Angels, har skapat en serie för Sveriges största tjejtidning, *Frida*. »Katten & Tess« heter den och handlar enligt Jenny om två tjejer, den ena lite mullig och den andra närmast mager. Jenny förklarar att detta är en tyst revolt mot de stereotypa skönhetsideal som nu är förhärskande: »Grundtonen i serien är att med värme och humor skildra att det faktiskt är okej att vara precis som man är.« Jenny har även skapat serien »Zoo« (om en tjej omgiven av olika djur) åt tidningen *Chili*. Jenny kan därmed skryta med tre fasta serier i regelbundet utkommande publikationer. Inte illa!

▸ **SARA THYSELL**, också hon före detta elev på Serietecknarskolan i Malmö samt medlem i Ink Angels, var för tuff för *Byggnadsarbetaren*. Som vi kunde rapportera i förra numret av *B&B*, antog *Byggnadsar-*

Höst på Serieteket

Den 7 augusti arrangerade barn-TV-kanalen Cartoon Network, tillsammans med Serieteket, en visning av en nytecknad film med Tom och Jerry som Cartoon Network producerat. Det var den första kortfilmen med Tom och Jerry sedan slutet av sextiotalet, och därmed en smärre sensation. Amerikanen Karl Toerge, som skrivit och regisserat filmen, berättade om arbetet, och inte minst om hur det var att samarbeta med den närmare 90 år gamle Joe Barbera, ena halvan av det legendariska teamet Hanna-Barbera (William Hanna har gått bort), som skapade Tom och Jerry 1940. (Paret ligger även bakom klassiker som Familjen Flinta och Scooby Doo.) Barbera hade själv inte arbetat med Tom och Jerry sedan 1957. Själva filmen var tecknad i en modern stil, med stiliserade bakgrunder, men fylld med fartfyllda jakter och våldsamma gags i klassisk stil.

Handlingen var från början avsedd att utspela sig i Vita huset, men det ändrades under arbetets gång till ett privathus ägt av Toms husse, vars röst i den nya filmen görs av Joe Barbera själv (något som naturligtvis föll bort i den svenska dubbningen). I en scen kan man för övrigt se gamla foton av Hanna och Barbera på väggen. Filmen premiärvisades för allmänheten under Cartoon Networks Tom och Jerry-vecka i början på september.

Under augusti, i glappet mellan semestrarna och skolstarten, arrangerade Stockholms stad för andra året i rad speciella aktiviteter för ungdomar. I år ingick i programmet en femdagars serieverkstad på Serieteket, med Robert Nyberg som ledare. Under kursen gick man steg för steg gick igenom alla produktionsled från idé till tuschning. En av dagarna fick Nyberg för övrigt assistans av besökande Lise Myhre (se nedan). Nyberg, som tidigare bland annat gett ut serialbumen »Lädervargen« och »Yngvar & Co«, men annars är mest känd för sina bitska teckningar om nedskärningar och annat för Kommunalarbetareförbundet, berättar att han själv också lärde sig mycket på kuppen, bland annat från mangaintresserade elever.

Som en del i den norska satsningen i samband med utställningen om Jason och Pondus, fick Serieteket den 15 augusti besök av Lise Myhre (se *B&B* 2/01). Hon svarade på frågor om sig själv och sin serie »Nemi«. Publiken fick också lyssna på smakprov från en CD med Nemis älsklingsmusik, och se det senaste »Nemi«-albumet på norska (det tredje i ordningen). Som avslutning delades det ut gratisexemplar av *Larson!* som Lise Myhre signerade.

»Vjäsnapolskan« av Mikalea Elf var ett av bidragen i utställningen med alster från eleverna på Serietecknarskolan i Malmö.

Foto: Ola Hammarlund

Krantz vid ingången av Malmöskolans utställning.

Foto: Ola Hammarlund

Mingel från Malmöskolans utställning.

Sara Thysells serie »TorBen«, som vi rapporterade om i förra numret, var för stark för Byggnadsarbetaren.

betaren »TorBen«, en ny serie av Sara. En av tidningens läsare har dock upprepade gånger klagat över att »TorBen« »skapar klyftor mellan män och kvinnor och att serien är en spark rakt i ansiktet på alla Sveriges fina byggnadsarbetare«. Tidningen böjde sig för dessa argument och avbröt publiceringen av serien, trots att redaktionen bett Sara skapa just en provokativ och odräglig figur som var byggnadsarbetare.

► **SY BARRY**, den gamle Fantomentecknaren, var på Sverigebesök i september. Förutom framträdandet på bokmässan i Göteborg hann han också med att besöka Stockholm, där det blev rusning då han signerade en nyutkommen samling med söndagsäventyr från 1960-talet på Åhléns varuhus och på Akademibokhandeln.

► **DAGENS NYHETERS** anrika seriesida har varit föremål för omfattande förändringar. Marten Toonders klassiska »Tom Puss«, som med vissa avbrott publicerats i tidningen sedan 1946, lyftes ut i samband med att översättaren gick i pension. Hellre än att fortsätta publicera reprisomgångar av serien valde man att ersätta den med en annan klassiker, nämligen Tove och Lars Janssons dagspressversion av »Mumin«, som återtrycks kronologiskt från starten 1954. Dessutom har norska Lise Myhres populära goth-tjej Nemi (se även notis på annat håll i denna nyhetsspalt!) tagit steget in på seriesidan i Sveriges största morgontidning. Till en början återfinns den på den plats som annars är vigd åt gästserier och klassiker – en plats som mer än något annat bidragit till att göra *DN*:s seriesida till den intressantaste i den svenska rikspressen – men efter årsskiftet kommer en av tidningens fasta serier att utgå och ersättas av »Nemi«, varpå man kommer att återuppta traditionen med gästserier. Först ut lär den alle-

Lise Myhres »Nemi« går numera att återfinna på DN:s seriesida.

Foto: Ola Hammarlund

Lise Myhre på Serieteket.

Under augusti redovisade Serieteket också resultatet av tävlingen »Din bästa skämtteckning om kärlek«, som arrangerades under våren i samarbete med Arla (information och tävlingsformulär fanns på mjölkpaketen). Jury var Serietekets Kristiina Kolehmainen, Åsa Asp från Arla samt Johan Wanloo. Första pris gick till 21-åriga Malin Svedjeholm. Sin figur Plåstra skapade hon redan i åttan, och hon vill gärna leva på sitt serietecknande i framtiden. I övrigt kan konstateras att teckningarna och skämten inte oväntat var av högst varierande kvalitet. Mycket var riktigt bra.

Serietecknarskolan i Hofors hade inte någon elevutställning på Serieteket i år, men i gengäld ställde årets avgångselever från motsvarande skola i Malmö ut under september. Som vanligt i samband med serieskolornas elevutställningar var det mycket intressant att se kommande storstjärnor. Något som man direkt noterade var att det fanns flera enstaka bilder och färre utdrag ur längre serier än vanligt, vilket gjorde sig bra på en utställning som denna. Mycket riktigt hade man också på kursen gått igenom vad som fungerade på en utställning, och det mesta var gjort direkt för utställningen. Bland de namn som förtjänar att lyftas fram kan nämnas Mikaela Elf, vars alster visade på en imponerande bredd, med allt från en serieversion i skrapkartong av den erotiskt sprudlande folkvisan Vjäsnapolskan, till en strippserie om två väninnor, där den ena är new age-influerad vegan. Sistnämnda serie har redan publicerats i *Sydsvenska Dagbladet*. Maria Larsson (klart glädjande med så många kvinnliga deltagare!) stod för en annan strippserie med klar kommersiell potential. Ett intressant experiment svarade kvartetten Oskar Aspman, Mattias Elftorp, Linda Siewert och Pål Lövendahl för. Dessa hade gjort några serier i ett samarbete, där en står för manus, en för skiss, en för tusch och en för färg, och där arbetsuppgifterna alternerar mellan varje serie, så att läsaren aldrig kunde veta säkert vem som hade gjort vad. Resultatet blev ett antal mycket lyckade poetiska serier. Nämnas bör även Jacob Kindstedts målade serie i akryl, resultatet av en enda natts spontana arbete, samt en riktigt bra självbiografisk (?) berättelse av Coco Moodysson. Över huvud taget var det

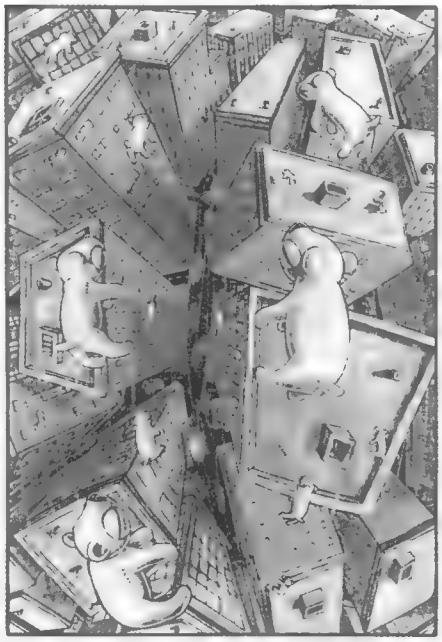

En av Knut Larssons surrealistiska teckningar från albumet »Canimus«.

Foto: Ola Hammarlund

Knut Larsson signerar på Serieteket.

spännande att för första gången få en samlad presentation av vad som åstadkoms på skolan nere i Malmö. I skolans kombinerade årsbok och seriealbum kan man läsa närmare om verksamheten, och låta sig imponeras av såväl den snabba expansionen som av kursplanen, som även omfattar gästföreläsare från när och fjärran (till exempel Mike Diana från USA).

Det kommer fram mängder av nya spännande serieskapare i Sverige just nu, och den framtida utvecklingen, när de börjar märkas inom förlag och marknad, skall bli mycket intressant att följa.

Under oktober visades på Serieteket en utställning av *Galago*-tecknaren Knut Larsson, med teckningarna från hans nyutkomna debutalbum »Canimus«. Teckningarna till »Canimus« är gjorda i Larssons välkända, nyansrikt och välmodellerat grötonade stil i vidvinkelperspektiv, vilket bidrar till den drömlikt absurda stämningen. På utställningen fanns även en del skisser och bilder producerade för Stockholms filmfestivals reklam, och dess numera nedlagda tidning *Cinema*. Besökarna kunde också ta del av en kortfilm gjord av scenografistudenten Niklas Johansson efter en serie av Larsson publicerad i *Galago* nummer 4/98. Filmen lyckades påfallande väl med att fånga den alldeles speciella Larssonska stämningen.

OLA HAMMARLUND

»Nervåsa« av Liv Lingborn var en av serierna som gick i Sydsvenska Dagbladet under december.

städes närvarande Jason bli med en helt ny skapelse för *DN*.

► **SYDSVENSKA DAGBLADET** tryckte under några veckor i december för tredje året i rad seriestrippar producerade av elever på Serietecknarskolan i Malmö. I år föll valet på »Nervåsa« av Liv Lingborn, »Saker« av Linus Eriksson samt »Nina« av Henriette Holm Udsen.

► **METROFAVORITEN »ELVIS«** av Tony Cronstam ingår från och med nummer 4/01 i serietidningen *Pondus*. Med allt fler finska, norska och svenska serier i sitt stall är *Pondus* raskt på väg att bli en serietidning baserad på enbart nordiskt material (bara två av de fasta inslagen är amerikanska). Vem hade kunna ana en sådan utveckling? Heja!

► **NOBELMUSEET** ordnar ett program varje torsdagskväll mellan 18.30 och 19.30 i anslutning till utställningen vid Stortorget i Gamla stan i Stockholm. Torsdagen den 22 november var temat »Att presentera vetenskap i serieform«, och gäst var Jim Ottaviani, amerikan och såväl manusförfattare som ut-

Serien »Elvis« av Tony Cronstam går numera även att läsa i tidningen Pondus. Bilden är från seriens presentation i sagda tidning.

Bok- och bibliot

Vilka vilda dagar! Seriefrämjandet gjorde definitivt succé på årets bokmässa. Vi hade som vanligt erbjudits plats i Svenska Serieakademins monter, och hade – förutom ett nytt *B&B*-nummer – med oss inte mindre än fyra nya böcker i Magister Lämpels bibliotek (som med sina nu totalt åtta titlar verkligen börjar likna ett bibliotek). Katarina Bågenholm, som var monteransvarig, arrangerade fler signeringar än någonsin, och man kunde se köer till storheter som Charlie Christensen, Peter Madsen, Knut Larsson, Claes Reimerthi, Max Andersson, Patrik Norrman, Jonas Darnell, Maja Lindén med flera.

Tillsammans med ABF Malmö, Ungt Forum, Xerox samt Svenska Serieakademin arrangerade Seriefrämjandet också »Fanzineverkstad« i en särskild monter, fullproppad med ritbord, layoututrustning, avancerade kopiatorer samt maskiner som kunde vika och häfta samman de färdiga tidningarna – kort sagt ett litet, portabelt förlag.

Entusiasmen var det inget fel på, och monteransvarige Oskar Aspman hann färdigställa hela sju tidningar innan mässan stängde. Bland medverkande tecknare kan nämnas Jenny Maria Brändström, Mia Fredriksson, Rasmus Gran, Joakim Gunnarsson, Mats Källblad, Patrik Norrman, David Nessle, Karna Rusek, Patrik Stigzelius med flera. Ritborden var i stort sett bokade hela tiden, och såväl media som allmänhet visade stort intresse för montern. När ett nytt nummer var färdigställt stod folk i kö och slet exemplaren ur handen på den som plockade upp dem ur maskinen. Vi var helt enkelt häftigast på mässan!

De sju nummer av »Seriefrämjandets fanzine« som tillverkades under Bok- och biblioteksmässans fyra dagar.

Sture Hegerfors och Svenska Serieakademin delade i vanlig ordning ut sina priser på mässan. I år valde man medvetet att ge de svenska utmärkelserna till proffs inom seriebranschen, och bröt därmed senare års trend att oftast belöna »auteurer«.

Manusförfattaren Claes Reimerthi och tecknaren Hans Lindahl fick vars en svensk Adamsonstatyett för sin Fantomenproduktion. Juryns motivering för priset till Claes Reimerthi löd: »Claes Reimerthi är den flitigaste av alla licensförfattare i serietidningen *Fantomen*; han debuterade 1984 under pseudonymen ›Michael Tierres‹. Reimerthi är en avancerad och insiktsfull serieberättare som specialiserat sig på ›historiska äventyr‹ med Fantomen. Han skriver dessutom högst kompetenta manus till 91:an, Bamse och Lilla Fridolf.«. Motiveringen för priset till Hans Lindahl löd: »Hans Lindahl är en i stort sett självlärd serietecknare. 1978 debuterade han med serien ›Axel B. Storm‹ i tidningen *Svenska Serier*. 1983 tecknade han sitt första Fantomenäventyr och framstår idag – efter närmare sextio äventyr med ›den vandrande vålnaden‹ – som en av världens främsta äventyrsserietecknare; en utomordentlig bildkompositör med en egen, elegant linje.«

Amerikanen Jim Meddick fick den utländska statyetten för sin serie »Robotman« och juryns motivering löd: »›Robotman‹ av Jim Meddick började 1985 som en ganska konventionell daglig humorserie, som enligt dess upphovsman ville ›slå en brygga mellan teknologivänner och teknologifiender‹. Detta koncept är sedan länge övergivet. ›Robotman‹ är en gränslös humorserie – idé- och nyansrik, egendomlig och mycket rolig.«

Utöver detta delades ett diplom ut till redaktionen för tidningen *Kapten Stofil* (Joakim Lindengren, David Nessle och Martin Kristenson) med motiveringen: »*Kapten Stofil* är en av de originellaste svenska serietidningarna någonsin, minst av allt strömlinjeformad. Dess serier är okonventionella, ofta med spretiga manus och en dialog fylld av dåliga vitsar (av göteborgstyp). Men det är fyndigt och begåvat. och oerhört skickligt tecknat. Textdelen ›Telegram från Stupido‹, är en av de mest kufiska och underhållande man kan läsa i svensk press just nu.«

Foto: Fredrik Strömberg

Seriefrämjandets fanzinverkstadsmonter var en av mässans mest aktiva.

givare bakom en rad serieutgåvor om naturvetenskapliga forskare. Han berättade om sitt arbete med seriealbumet »Dignifying Science«, som handlar om kvinnliga naturvetare och är tecknat av kvinnliga serietecknare. Såväl »Dignifying Science« som dess föregångare »Two-fisted Science« är utgivna på amerikanska förlaget G.T. Labs.

► **MEGAPYTON LÄGGS NER** med nummer 6/01. Vikande upplaga (någonstans mellan 4 000 och 7 000 exemplar per nummer) blev tidningens undergång. *MegaPytons* redaktör Simon Gärdenfors kvarstår dock som redaktör för *Ernie*, samt för den nya tidningen *Simpsons*, som hade premiär i november.

► **GRATISSERIETIDNINGEN** Smilfink har kommit ut med sitt första nummer. Meningen är att tidningen skall bekostas med annonser och distribueras via caféer, seriebutiker och så vidare i Stockholmsområdet. Den ideellt arbetande redaktionen, bestående av Simon Camilo Leijnse och Markus Hall, uppmanar läsarna att

eksmässan 2001

TILL VÄNSTER: *Maja Lindéns »Vajlet« var ett av flera debutalbum av kvinnliga serieskapare i höstens utgivning.* I MITTEN: *Max Andersson signerar sin nya skissbok i Svenska Serieakademins monter.* TILL HÖGER: *Joakim Pirinen var en av de lyckliga som fick tag i ett av de svåråtkomliga exemplaren av »Seriefrämjandets fanzine«. Foto Fredrik Strömberg*

Förlagen då? En tydlig trend är fortfarande satsningen på tjocka, påkostade samlingsvolymer som riktas till en äldre, mera köpstark publik. Mest populära är faksimilutgåvorna av *Kalle Anka & C:o*, vars senaste volym omfattar första hälften av årgång 1952, samtidigt som *Bamse* utkom med sin andra samlingsvolym. Även tidningen *Fantomen* har begåvats med inbundna samlingar, men här rör det sig om sammanställningar av alla de berättelser som utspelar sig i historisk miljö, vilka återges kronologiskt. På mässan kom även den första volymen i vad som skall bli en komplett utgivning av Fantomentecknaren Sy Barrys söndagssidor från 1962 och fram till hans pensionering 1994. Andra stora samlingsvolymer var »Ernie« volym sju av Bud Grace och den första samlingen med Patrik Norrmans »Bacon & Egg«. Att detta ofta ganska svåråtkomliga material nu återtrycks är naturligtvis en kulturgärning, men speglar samtidigt det tillstånd av beklämmande stagnation som den svenska seriebranschen för närvarande befinner sig i.

Ett förlag som verkligen står för utveckling och framåtanda är Optimal Press, som firade tioårsjubileum med sin sannolikt starkaste utgivning hitintills. Med inte mindre än tre kvinnliga albumdebutanter – Jenny Maria Brandström, Karna Rusek samt Maja Lindén – två album av mästaren på stumma serier, norrmannen Jason, ett album av den milt sagt underlige finländaren Matti Hagelberg, samt en antologi av förlagets stjärna Daniel Ahlgren, var förlagets närvaro på mässan fullständigt oundgänglig för att markera att det faktiskt händer något i svensk serieindustri. Slutligen kom förlaget även med en över 500 sidor tjock bok om amatörserietidningskulturen i Sverige, »Fanzineindex 2001«, vilken var ett välkommet tillskott till den kraftigt eftersatta sekundärlitteraturen om svenska serier.

Seriefrämjandet gör dock sitt till för att förbättra situationen. Förutom att stå som medutgivare av »Fanzineindex«, gav föreningen lagom till mässan ut ytterligare två nya böcker om serier. Dels en bok om den amerikanske serieskaparen Walt Kelly, som låg bakom klassikern »Pogo«, dels en bok med titeln »Serienegern – en bildberättelse om fördomar«, samt årets volym i skissboksserien – denna gång med fokus på Max Andersson. Samtliga böcker beskrivs närmare i en annons på annan plats i denna tidning.

Ett helt nytt serieförlag, Kartago, debuterade också på mässan. Bakom denna satsning står ingen mindre än Seriesveriges fågel Fenix, Rolf Classon. Classon kvarstår som ansvarig för Galagos serieutgivning under Ordfronts paraply, men har också valt att starta ett eget litet förlag på vilket han ger ut serier som inte får plats i Ordfronts utgivning. Förutom ett par återtryck fanns i förlagets första giv det intressanta debutalbumet »Canimus« av Knut Larsson.

Tidigare stora serieförlag som Carlsen Comics och Alvglans kom dock till mässan med i stort sett tomma portföljer. Carlsen Comics gav ut ett nytt album i Peter Madsens Valhall-svit, medan Alvglans släppte ytterligare en volym med Jan Romares strippserier.

På det hela taget var det ganska tyst på serieavdelningen i år. Förutom i Serieakademins och Seriefrämjandets montrar, alltså!

FREDRIK STRÖMBERG

Foto: Fredrik Hallin

TILL VÄNSTER. *En stolt Claes Reimerthi tar emot Adamsonpriset av Sture Hegerfors och Lasse Åberg.* I MITTEN: *Svenska Serieakademins president Sture Hegerfors presenterar årets svenska Adamsonstaytetter.* TILL HÖGER: *Redaktionen för tidningen Kapten Stofil poserade glatt på scen efter att de fått sina diplom.*

låta tidningen gå vidare till någon annan när de läst den, så att den når en större publik (»återvinningsserier«). Innehållet i debutnumret var av varierande art och kvalitet, men idén är intressant och det skall bli spännande att följa tidningen. Den som inte hittar den kan surfa in på webbplatsen www.beard.se/smilfink.

► **CHARLIE BOOD**, en av de klassiska svenska tecknarna, gick bort i början på december, 79 år gammal. Bood var född 1922 och utbildad vid Berghs reklamskola. Han var mycket mångsidig, men för den breda publiken kanske mest känd för sina realistiska återgivningar av verkligheten i form av nyhetsgrafik i tidningar som Se och Expressen, samt serien/faktasidan »Naturens Under« (som i många år löpte både i veckopressen och som årligen utkommande album). Klassiska var också hans sportserier (härom året samlade i bokform), och för *B&B*:s läsare bör kanske också noteras ett antal inhopp på andra serier, däribland perioden då han spöktecknade vännen Eugen Semitjovs »Allan

I seriernas

Den 5–11 november 2001 var det fokus på tecknade serier – närmare bestämt på serier för barn och ungdom – i Malmö. Då gick nämligen Sveriges första temavecka om barn- och ungdomsserier, »I seriernas värld«, av stapeln. Detta var det största arrangemang som Seriefrämjandet engagerat sig i på mycket länge. Ansvarig för det hela var Ingela Lönnberg, medan ABF Malmö, Malmö Stadsbibliotek, Ungt Forum, Egmont Serieförlaget med flera stod som medarrangörer.

Arrangemangen under temaveckan riktade sig till alla åldrar. Syftet var att genom aktiviteter som workshops och pristävlingar engagera både professionella och amatörer, och att vidga intresset för barn- och ungdomsserier. Programmet lockade med aktiviteter både dagtid och kvällstid, och för att så många som möjligt skulle kunna delta och få veta mer om denna ofta missförstådda barn- och ungdomskulturyttring var alla arrangemang gratis.

Föreläsningar och debatter var också en viktig del av temaveckan, och samlade en bred skara föreläsare som på olika sätt professionellt arbetar med barn- och ungdomsserier. Man kunde under veckan få höra yrkesverksamma serietecknare och serieförfattare (Mats Källblad, Henrik Lange, Claes Reimerthi, Johan Unenge), redaktörer (Joakim Gunnarsson, Anders Hammarkvist, Stefan Printz-Påhlson), förläggare (Martin Harris), pedagoger (Gunnar Krantz), forskare (Helena Magnusson), seriebibliotekarier (Kristiina Kolehmainen, Mats Nordström), seriehistoriker (Göran Ribe, Thomas Storm, Fredrik Strömberg), representanter från Kultur Malmö (Kjell Hansson) och Statens kulturråd (Tua Stenström) med flera berätta om sina erfarenheter. Föreläsningarna hölls i Malmö stadsbiblioteks vackert mörkröda föreläsningssal Röda rummet, och var genomgående välbesökta.

»Familjen Struhl«, det vinnande bidraget från Seriefrämjandets stora serietecknartävling, skapad av Marina Håkonsson. En check värd 10 000 kronor delades ut till Marina, som knappt kunde resa sig efter det att hon hade annonserats som vinnare.

I samband med temaveckan arrangerades »Seriefrämjandets stora serietecknartävling«, en tävling till vilken serieskapare hade inbjudits att presentera förslag till nya serier för barn och ungdom. Juryn, bestående av Johan Andreasson, Karl G. Jönsson och Cecilia Torudd, hade en besvärlig uppgift när det gällde att sålla fram vinnarna bland alla de spännande bidrag som skickats in. Vinnare av det stora priset på 10 000 kronor blev Marina Håkonsson med serien »Familjen Struhl«. Juryns motivering löd: »Burlesk vardagsskildring med skärpa, humor och ett trovärdigt persongalleri som man gärna vill läsa mer om.«

Juryn gjorde även tre hedersomnämnanden och dessa gick till: Annika Bergström för »Frost och

Ingela Lönnberg skär första biten ur den specialdesignade tårta som avåts vid utdelningsceremonierna.

Kämpe«. Mer fakta om Charlie Bood finner man i »Boken om tecknaren Charlie Bood«, sammanställd av Kenneth Ahlbom och Urban Nilmander.

► **»WHAAM!** – Seriens språk« är en ny serieutställning signerad Hegerfors och Åberg, som från 15 december till slutet av april visas på Göteborgs stadsmuseum. Det hela handlar om humor, äventyr, konst och kommunikation, och språkdelen av utställningen kommer även att visas på Kungliga Biblioteket i Stockholm under december. En utställningskatalog på drygt 160 sidor produceras också.

► **LOFTET** på Hedmanska gården, Lilla Torg 9 i Malmö, är sedan en tid platsen för en mängd arrangemang med olika typer av litterär anknytning. Serierna är väl representerade, och under våren märks följande:

Onsdag 20 februari: Nytänkande serier i traditionell utställning. Allt är som sig bör. Verkligheten har bara vridit sig ett extra varv och nafsar sig själv i nacken. Även en nytryckt utställningskatalog i serietidningsform presenteras. Arrangör: C'est Bon.

Fredag 8 mars: Liveserier - dramatisering av serier & serieutställning. Arrangör: Elf, Lönnberg, Moodysson & Thoft.

Fredag 22 mars: Serietidskrifter. En utställning med och om internationella serietidskrifter och vår egen svenska *B&B*. Därtill: Inbjudna gäster diskuterar tillståndet för det eftersatta ämnet »tecknade serier« i den akademiska världen. Arrangör: Seriefrämjandet.

► **DANIEL AHLGREN** byter förlag. Det Lundabaserade förlaget Bakhåll övertar nu utgivningen av Ahlgrens trilogi, som inleddes med

värld 2001

Flinga« med motiveringen: »För att på ett personligt och lekfullt sätt berätta i traditionell sagoform, med originella och levande figurer«, Jacob Pedersen för »Lisa« med motiveringen: »För en serie som på ett samtidigt poetiskt och realistiskt sätt skildrar unga människors känslor och sätt att uttrycka sig«, samt Åsa Clementson för »Cirkus« med motiveringen: »I ›Cirkus‹ krockar den moderna högteknologin med ett stycke kulturhistoria på mer än ett plan. Konceptet, med sitt okonventionella persongalleri, ger löfte om många ohämmade/hejdlösa äventyr«.

En utställning med många av de insända bidragen fanns att beskåda på Stadsbiblioteket i Malmö under hela temaveckan. Bredden på bidragen och den kreativa uppfinningsrikedom de visade prov på tyder helt klart på att det finns hopp för den svenska barnserien.

Månaden före temaveckan besökte serieskaparen Mats Källblad skolklasser i Malmöområdet och undervisade dem i hur man tecknar serier, vilket var mycket uppskattat. Även under själva temaveckan var det dagliga workshops på Barnens scen, där de unga deltagarna fick lära sig skapa sina egna serier. Många av dessa elever deltog också i »Seriefrämjandets lilla serietecknartavling«, som i första hand riktade sig till barnen själva och gick ut på att hitta på en egen seriefigur. Vinnare i denna tävling blev Mateja Ladan, som i förstapris fick ett studiebesök för hela sin klass (6C på Lorensborgsskolan i Malmö) på Serieförlagets redaktion i Malmö. Hedersomnämnande gick till Erik Ek-Moreau (Dammfriskolan i Malmö), Emilia Lundqvist (Kläppenskolan i Boden), samt till två hela klasser som utmärkte sig genom sin kollektiva insats). Dessa fick alla vara med och trycka ett fanzin med serierna från sin klass.

På Barnens scen var det undervisning i serieteckning hela veckan. Här ses Mia Fredriksson med en av de klasser som han undervisade.

»I seriernas värld« var den första, men förhoppningsvis inte den sista, temaveckan med fokus på barn- och ungdomsserier i Sverige. Tanken är att detta skall bli ett årligen återkommande evenemang som syftar till att skapa en bättre barn- och ungdomsseriekultur i Sverige. Temaveckan ingår i Seriefrämjandets långsiktiga strategi för att höja seriernas status. Och för att uppmärksamma vikten av bra barnserier, naturligtvis!

FREDRIK STRÖMBERG

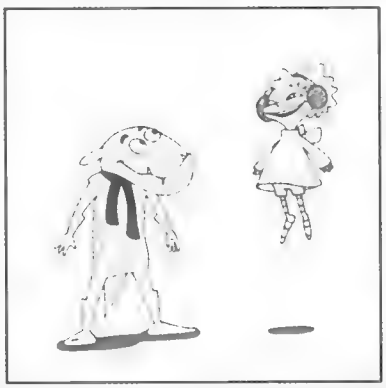

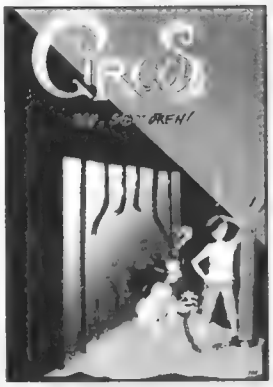

De tre serier som fick juryns hedersomnämnande: »Frost och Flinga« av Annika Bergström, »Cirkus« av Åsa Clementson samt »Lisa« av Jacob Pedersen.

BILDERNA NEDERST I RUTAN: *En kavalkad av föredragshållare passerade revy under temaveckan. Från vänster syns här Helena Magnusson, Jan Hemmel, Johan Unenge, Mats Källblad, Stefan Printz-Påhlson, Anders Hammarqvist, Joakim Gunnarsson samt Martin Harris. Foto: Jakob Hallin.*

den prisbelönta »För fin för denna världen« på BonnierCarlsen år 2000. Bakhåll har tidigare givit ut välgjorda album med klassiska serier av serieskapare som George Herriman, Robert Crumb och Gilbert Shelton, men nu tar man alltså steget fullt ut med ett originalalbum av en svensk serieskapare – förlagets första sedan antologin »Pladask« 1983. Samtidigt har Ahlgrens »ursprungsförlag«, Optimal Press, inte mindre än två nya Ahlgren-volymer på gång: »Böggänget«, en inbunden samling med följetongen från tidningen *MegaPyton*, samt en pocketutgåva som samlar Ahlgrens tidigare album. Och i januarinumret av tidningen *Svenska MAD* finner man ännu fler alster av samme man.

► **OPTIMALS ÖVRIGA** utgivning under första halvan av 2002 omfattar en ny inbunden bok av Åsa Grennvall, »Sjunde våningen«, samt Johan Wanloos »De äventyrslystna karlakarlarna 1: Dansbandsninjorna«. Boken blir på hela 128 sidor i pocketformat, och Johan utlovar vilda äventyr och humor när Karlakarlarna stöter ihop med dansbandskungen Leif-Nero Spider. Dessutom blir det ytterligare en pocketsamling med tidigare utgivet material, »Schhh!« av Jason. Böckerna utkommer i april (pocket) och maj (inbundna).

► **MAJA LINDÉN BYTER** tidning. Det har varit en turbulent tid för Maja Lindén och hennes seriefigur Vajlet. Då *Expressen* bestämde sig för att lägga ner sin Eva & Adam-bilaga åkte »Vajlet« ut ur tidningen utan varsel. Nu är det dock bestämt att serien återfinns i *Dagens arbete* från och med nummer 1/02.

► **SERIEFOKUS.NO** er et nytt norsk nettsted som ble lansert under sist Raptusfestival. Sidene tar mål av seg å gi bakgrunnsstoff om norske tegneserier, gjennom artikler og intervjuer. Det er også laget en kortfattet fremstilling av norske tegneseriers historie. Blant serieskaperne som intervjues i langt format er Christopher Nielsen, Arild Midthun og Frode Øverli.

► **»GHOST WORLD«** kommer på norsk. Det er No Comprendo Press som planlegger å gi ut serien av Daniel Clowes i Norge. De håper å få til utgivelsen samtidig med at filmen kommer til Norge – i februar eller mars.

– Vi vurderte å gi ut serien før filmen kom, men på denne måten blir utgivelsen også en fin markering av vårt tiårsjubileum, sier Espen Holtestaul i No Comprendo. Forlaget startet med å gi ut Charlie Christensens »Arne And« i 1992.

Holtestaul ser på »Ghost World« som en av de ypperste innen nyere realistiske amerikanske tegneserier, og tror serien kan ha stor crossoverappell og interessere mange ulike typer lesere.

– Vi satser på å få utgivelsen inn i bokhandlene, der det er større interesse for tegneserier enn noen gang.

► **BLADCENTRALEN** bytter dag for salg av tegneserier. For alle tegneserielesere har tirsdagen en helt spesiell betydning: da kommer ukens serieutgivelser i salg. Men nå står denne institusjonen for fall!!!! Fra nyttår vil de nye bladene komme på mandager istedenfor tirsdager, melder Fredrikstad Tegneserieforum. Bladcentralen mener man på denne måten vil øke salget av blader.

Daniel Clows' »Ghost world« kommer på Norsk.

► **MAGMA HAR SKIFTET NAVN.** Etter bare to nummer skifter Bladkompaniets *Magma* navn til *Magnum* – og går dermed tilbake til start. Forlagets antologiserier startet nemlig under navnet *Magnum* før virksomheten fortsatte med *Inferno* og *Magma*. Sistnevnte samling av serier som »Preacher«, »Sandman«, »Forbundet av usedvanlige herremenn« og »Whitehout« delte nemlig navn med siviløkonomenes fagblad – som har et opplag på 11.000.

– Vi glemte å sjekke dette og det tok oss litt på senga. Men vi legger oss flate og skifter navn, forteller *Magma*-, unnskyld *Magnum*-redaktør Sigbjørn Staburšvik. Nummer tre av serien heter dermed *Magnum* og vil også inneholde en gjesteopptreden av Brian Azzarello og Eduardo Rissos hardkokte »100 Bullets«.

► **POKUS FORLAG** gir ut et hefte med Håvard Hesjevolls privatdetektiv Claus Butter. Hefte heter »Claus Butter – på oppdrag i Tibet« og inneholder tidligere avsnitt publisert i Pokus, samt den hittil upubliserte slutten på fortellingen.

Håvard Hesjevoll ble født på Jar i Bærum i 1986, og har laget tegneserier siden han var en neve stor. »Claus Butter – på oppdrag i Tibet« er hans heftedebut på et norsk forlag. Han har tidligere hatt serier på trykk i antologien Pokus, i tillegg til en rekke selvpubliserte hefter i lave opplag.

► **OPERA SOFTWARE** har på sin portal MyOpera lagt inn link til en

God respons på Jason i USA

Jason (John Arne Sæterøy) ser ut til å gjøre det bra i USA, i hvert fall hvis vi skal dømme etter omtalene. Både Time og Cinescape har rost boken »Hey wait...« opp i skyene. Time skriver blant annet at boken er »one of the most beautifully sad comix in recent memory«, mens Arnold T. Plumberg i Cinescape skriver: »It would be very surprising if the title and its creator, Norwegian writer/artist Jason, don't garner an award nomination or two for next year's Eisners. I'll be watching for it, and once you read this unforgettable story, you will be too.« Jason kan vel dermed trygt sies å ha blitt en eksportartikkel.

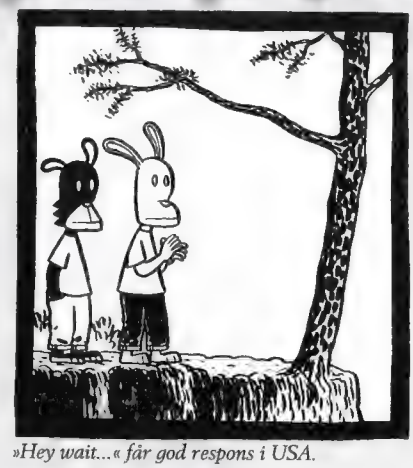

»Hey wait...« får god respons i USA.

I tillegg til dette har Jason for andre gang på rad blitt nominert til den amerikanske tegneserieprisen Ignatz for sine Mjau Mjau-album. Fantagraphics har såpass stor tro på Jason at de allerede har annonsert to nye utgivelser. I 2002 og 2003 skal nemlig Fantagraphics gi ut Jippi-samlingene »Schhh!« og »Den hemmelighetsfulle mumie« med myk perm for det amerikanske markedet. Oversetterjobben blir neppe den tøffeste.

Her hjemme har det kommet ut med en samling noen av Jasons serier under tittelen »Den hemmelighetsfulle mumie«. Mesteparten av dette er ting som har vært på trykk i *Mjau Mjau* eller *Forresten* tidligere. Jason selv er for tiden i Belgia og jobber med andre og siste del av »Jernvognen« som er ventet å komme i februar.

NJÅL GULBRANDSEN

Arne Næss som tegneseriefigur i den nye serien av Tore S. Olsen og Ola A. Hegdal.

Upptäck en ny, sköööön serievärld!

EGMONT SERIEFÖRLAGET AB

Poppar upp ur djupet den 12 februari!

Pondus-originalene selger

Fans av stripeserien »Pondus« ønsker en original de kan henge på veggen.

– Stripene om Liverpool og Jokke på sjekker'n er mest populære, forteller Frode Øverli.

Pondus-boken »Første omgang« har allerede solgt ut to opplag på til sammen 20.000 eksemplarer, og nå øker også etterspørselen etter Frode Øverlis originalstriper.

– Interessen for å kjøpe originalstriper er ganske stor, forteller Øverlis agent Håkon Strand.

Han har mottatt rundt 100 forespørsler på kjøp av originaler, og etter en salgsutstilling på Grünerløkka bibliotek rant det inn rundt 15 nye bestillinger. Prisene ligger på mellom 1500 og 2500 kroner, noe Strand ikke synes er dyrt. Han har hørt snakk om at »Alt for Norge«, det første Pondus-albumet, er blitt omsatt for 4500 kroner i signert utgave. Også spesialnumrene av månedsheftet som ble delt ut under Raptus-festivalen og Norway Cup er ettertraktede; de omsettes for 500–1000 kroner på nettauksjonssteder.

– Sammenlignet med billedkunst er det svært billig, du får knapt et litografi til slike priser.

Og Øverli selv har ingen skrupler med å skille seg fra originalene.

– Jeg tenker som en billedkunstner, og de jobber jo nettopp med tanke på å selge arbeidene sine. Det er bedre at de henger på veggen hos fans enn at jeg har dem liggende i en skuff, synes serieskaperen.

Han har også merket seg hvilke temaer som er mest populære blant de stripene som selges: Liverpool-relaterte striper og serier der Jokke er på sjekker'n.

Men en søndagsserie har vakt spesielt sterke reaksjoner, nemlig den der Pondus stjeler en flaske skotsk kvalitetswhisky fra tøffelhelten Harold – for å redde den fra å bli blandet ut med cola.

– Akkurat den serien traff nok en nerve hos flere whisky-entusiaster, for den er det mange som har spurt etter. Men den er solgt for lengst.

– Frykter du spekulasjon med tiden?

– Det har jeg ikke tenkt på, det virker som de fleste som kjøper originalene er fans.

ØYVIND HOLEN

Absolutt noe å ha på veggen.

daglig tegneseriestripe. Og hva finner vi der, om ikke »Pondus« i engelsk språkdrakt. Opera Software har fått mye fokus i det siste på grunn av at deres webbrowser er stengt ute fra diverse Microsoft-nettsteder. Dette har ført til stor økning i nedlastning av Operas konkurrent til Microsofts Internet Explorer og Netscape Navigator/Mozilla. De som laster ned og installerer Opera vil få portalen MyOpera som startside, så eksponeringen av »Pondus« må sies å være stor.

► **»LINDA OG VALENTIN«** vil i 2002 komme på norsk som biserie i *Fantomet*, nærmere bestemt fra nr. 5, 2002. Samtidig tar »Thorgal« en pause etter nr. 8 neste år, melder Fantomet-web.net. Den klassiske franske science fiction-serien »Linda og Valentin« ble skapt av tegner Jean-Claude Mézières og forfatter Pierre Christin i 1967, og Cappelen ga ut noen album på norsk på 80-tallet. Egmont begynner med album nummer 6, »Skyggenes ambassadør« – »L'ambassadeur des ombres«. Det er til sammen utgitt 20 album i serien.

► **ERIK FALK**, nåværende sjef i Jippi Forlag og tidligere *TEGN*-redaktør, fikk Raptusprisen under tegneseriefestivalen i Bergen, for sin mangeårige innsats for norske tegneserier. Første del av Jasons bearbeidelse av krimromanen »Jernvognen« (trykt i *Mjau Mjau* 11 fra Jippi Forlag) ble kåret til Norges beste serie. Frode Øverlis »Pondus« fikk *Dagbladets* pris for beste stripeserie. Og Einar Lunden, aktuell med »Ymsene« i *Serieparaden*, ble årets nykommer.

► **TORE STRAND OLSEN** og Ola A. Hegdal har laget en biografi om den norske filosofen Arne Næss i form av en tegneserie. Serien har fått tittelen »Jeg, Arne Næss« og er gitt ut på Kagge forlag.

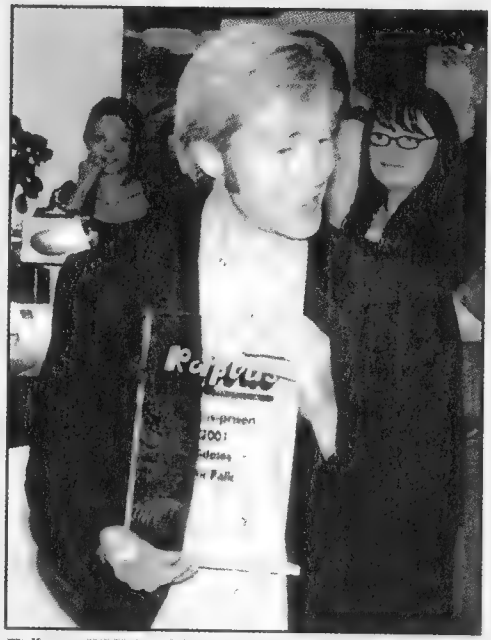

Tidligere TEGN-redaktør Erik Falk fikk årets Raptuspris.

► **BLADKOMPANIET** mister »Ernie« til Egmont Serieforlaget, og svarer med å lansere humorbladet *Smult* 21. januar. Innholdet blir nesten utelukkende norske tegneserier. – Bladet heter *Smult*, fordi det er ekstra fet humor. Bortsett fra en svensk serie vil bladet inneholde kun norske serier. Vi lurte lenge på om vi ville klare å fylle et helt blad med bare norske serier av bra kvalitet, men det viste seg å ikke være et problem, sier Tormod Løkling i Bladkompaniet til Kampanje.

»Wildlife« av Lars Lauvik, »Kafé Kafka« av Tom Ostad og »Gnom« av Mads Eriksen blir blant de mellom 12 og 15 norske bidragsytere i første utgave. Bladet vil komme ut månedlig, og forsiden på premierenummeret er ved Lise »Nemi« Myhre.

– Opplaget er ikke fastsatt ennå, det er alltid vanskelig med førsteutgaven av et blad. Jeg vil ikke spå noe om markedet før vi ser hvordan januarnummeret går, sier Løkling videre.

BELGIEN

▸ **COWBOY HENK** fyller tjugo år. Den 24 september var det på dagen tjugo år sedan den smått anarkistiska, och inte så lite absurdistiska, serien »Cowboy Henk« av signaturen Herr Seele (Peter Van Heirseele) för första gången publicerades i den belgiska dagstidningen *De Morgen*. Där blev den dock inte långvarig. Efter en våg av läsarprotester flyttades serien över till veckotidningen *Humo*, där den alltjämt går. I Sverige har vi bland annat fått se Cowboy Henk i *Galago*, och för dem som förstår nederländska kan nämnas att förlaget De Stripuitgeverij i samband med jubileet ger ut tre samlingsutgåvor: »De bananenkuif«, »Henk's Scheurkalender 2002« samt »De Verzamelde Werken 3«.

Peter Van Heirseeles »Cowboy Henk« som fyller 20 år.

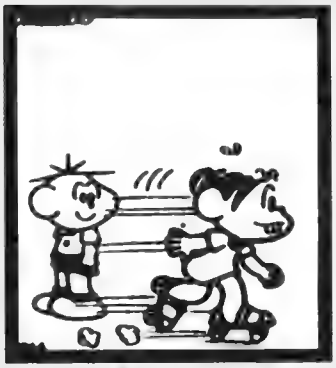

Mauricio de Sousas »Monica«

BRASILIEN

▸ **MAURICIO DE SOUSA** är en mycket välkänd serieskapare i sitt hemland Brasilien. I Sverige är han enbart sporadiskt publicerad med sin serie »Monica«. De Sousa är för närvarande aktuell med en utställning på konstmuseet i Saô Paulo, där han ställer ut 46 målningar baserade på kända konstverk av klassiska målare som Renoir, Van Gogh, Monet, Goya, Michelangelo med flera, fast med de Sousas figurer i huvudrollerna. Tavlorna kompletteras med kopior av originalmålningarna och hela utställningen är tänkt att skapa ett intresse för målad konst hos den yngre generationen. Utställningen skall gå på turné, i första hand i andra städer i Brasilien, men De Sousa har sagt sig villig att skicka den till alla länder där någon visar intresse. Något för Sverige kanske?

DANMARK

▸ **EGMONT GJORDE** tidigare under 2001 en större neddragning i sitt sortiment på den danska marknaden (vilken redan tidigare hade ett smalare utbud än den svenska). Så mycket som åtta titlar (inklusive de danska utgåvorna av *Agent X9*, *MAD*, *Gustaf* och *Witchblade*) fick kniven i vad som i Danmark beskrivs som rena massakern. Personalen tycks ha dragits ner i motsvarande utsträckning.

▸ **TEGNESERIEMUSEET** i Danmark har, som vi tidigare rapporterat, avvecklat sina utställningslokaler i Gørlev på Västjylland, men man arrangerar fortfarande utställningar på olika håll. Samtidigt har museet utgivit sin femte publikation i serien »Fra Tegneseriemuseets arkiver«, betitlad »Illustrerede Klassikeres hvem, hvad, hvornår?«. Utgåvan är en CD-ROM, innehållande en komplett (och ytterst detaljerad) översikt över den danska utgåvan av *Illustrerade Klassiker* med uppgifter om författare och tecknare, utgivningsdatum och upplagestorlek. Den kan beställas via Tegneseriemuseets hemsida: *http://tegneseriemuseet.bizland.com*

▸ **DOKTOR PÅ SERIER**. Hans Christian Christiansen vid Köpenhamns universitet blev i juni förste dansk att uppnå filosofie doktorsgrad i ämnet tecknade serier. Hans avhandling heter »Tegneserien: æstetik og kultur«, och beskrivs som en brett upplagd genomgång av såväl seriehistoria som forskningsteori och annat. En något förkortad version finns utgiven i bokform på Museum Tusculanums forlag med titeln »Tegneseriens æstetik«. Vi återkommer med en recension. En andra dansk doktorsavhandling kring tecknade serier väntas snart från Anne Magnusson på romanska institutionen.

▸ **TEMAAFTON.** I flera år har en grupp litteraturstuderande under namnet »Litterær Café 141« arrangerat temakvällar i Köpenhamn, och den 22 november hade man bjudit in en grupp framträdande serieskapare och personer som intresserar sig för seriemediets estetiska och litterära kvaliteter till debatt. Syftet med diskussionen var att skissera en plan för hur man

▼ ANNONS

SERIE-ORIGINAL

PETER MADSEN
Skiss till seriesida »Valhall – Frejas smycke« 1992. 21 x 30 cm. Olika motiv 500:–/styck

BERTIL ALMQVIST
Seriesida »Barna Hedenhös« 1954. ca 25 x 33 cm. Olika motiv 1200:–/styck

BESTÄLL ILLUSTRERAD KATALOG UTAN KOSTNAD.

Markku Haapala • Klockarvägen 3 • 141 61 Huddinge
Tel: 08-711 77 68 • Mobiltel: 070-745 50 68
E-post: serieoriginal@spray.se

▼ ANNONS

Välkomna till

COMICLAND *med*

SVERIGES STÖRSTA SERIEHUS 350 M²

SERIEKNALLEN: 100 m²
SERIEMUSEET: 250 m²
SERIEPARK/SERIECAMPING

Köinge – Halland

SERIEKNALLEN

- Välsorterad butik
- Postorderservice
- Bra öppettider: 10.00–18.00
- Grossistförsäljning

SERIEMUSEETS utställningar 2001

Seriernas historia • Original-galleri • Walt Disney • Modesty Blaise • Bamse • Faktalitteratur om serier • Pornografiska serier • Signeringsrum • Fantomen • Persongalleri + många, många fler

SERIEPARKEN

• Utomhuspark med serieutställningar. Se dina favoriter i sin naturliga miljö. Serieåkattraktioner för barnen.

SERIECAMPING

• Nu kan du även campa med dina seriefavoriter såsom Knasen, Kalle Anka med flera.

VÄGBESKRIVNING

• COMICLAND ligger i Köinge (Halland), utmed länsväg 154 mellan Falkenberg och Ullared. 11 km från Ullared, 10 mil söder om Göteborg och 18 mil norr om Malmö. Välskyltat och lätt att hitta.

Skriv till:
COMICLAND
pl 5436
31060 Ullared
0346-23170

Tredje delen av Ole Comoll Christensens och Niels Søndergaards albumserie »Dimensionsdetektiven« har äntligen utkommit.

skall få serier att nå en publik som inte normalt intresserar sig för tecknade serier. Rubriken var »Den gode historie i tegneserien«, och det var en kompetent panel som träffades för att diskutera detta ämne: tidningen *Weekendavisens* serierecensent Bo Bjørnvig, forskaren Hans Christian Christiansen, som är knuten till Film- og Medievidenskab vid Köpenhamns Universitet, serieskaparen och debattören Thomas Thorhauge, känd bland annat från tidskrifterna *Rackham* och *Strip!* samt för det kritikerrosade debutalbumet »Det der går forud«, samt Palle Schmidt, känd bland annat för albumet »De lange næsers nat« och rollspelet »Fusion«. Aftonen förflöt under livliga diskussioner, och arrangörerna var så nöjda att de lovade återkomma med fler arrangemang kring seriemediet.

COMIQUIZ 2002

DET NORDISKA MÄSTERSKAPET I SERIEKUNSKAP GÅR AV STAPELN

TORSDAGEN DEN 7 FEBRUARI.

TÄVLINGEN GÅR TILL SÅ ATT NI FÅR ETT FÖRSEGLAT KUVERT I FÖRVÄG SOM NI SKALL ÖPPNA PÅ BESTÄMD TID. NI HAR SEDAN 1,5 TIMME PÅ ER INNAN NI SKALL RINGA IN SVAREN PÅ TELEFON ALTERNATIVT SKICKA IN SVAREN VIA E-POST.

SISTA ANMÄLNINGSDAG 20 JANUARI 2002.

ANMÄLAN TILL:
STAFFAN.DAHLBERG@CHELLO.SE

ANMÄLAN SKALL INNEHÅLLA LAGETS NAMN, SAMT SNIGELPOST-ADRESS. VIDARE INFORMATION KOMMER ATT GÅ UT VIA E-POST.

HAR NI INTE FÅTT KONFIRMATION INOM EN VECKA, FÖRSÖK IGEN.

INGEN ANMÄLNINGSAVGIFT.

► KÖPENHAMN I KLORNA på japaner, tyskar och italienare? I den senaste delen av Ole Comoll Christensens och Niels Søndergaards serie »Dimensionsdetektiven« ställer man sig frågan: »Vad hade hänt om axelmakterna vunnit andra världskriget?« Kanske skulle tyskar, japaner och italienare ha delat på makten över Danmark – och eventuellt delat in Köpenhamn i en tysk, en japansk och en italiensk zon. Detta är i alla fall den värld som möter privatdetektiven Clement Skunk-Petersen i seriens tredje album, »Det tredje øje«. Det här albumet är ett måste för alla dem som träget väntat på en fortsättning på den prisbelönta andra delen av serien (vilken utkom redan 1993).

FRANKRIKE

► ÅRETS ANGOULEME-festival hålls den 24–27 januari, och bland ämnena på denna Europas stora seriemässa märks Martin Veyron (»Jakten på G-punkten«), Jean-Marc Rochette (»Svinet Edmond«), amerikanska serier, sportserier, Régis Loisel (»Peter Pan«) och »Lucky Luke«.

► CLAUDE MARIN, Frankrikes mest kände Musse Pigg-tecknare, har gått bort. Han föddes den 31 mars 1931 och visade redan som liten prov på stor teckningstalang. Vid krigsslutet arbetade han som femtonåring som professionell tecknare. Marin har under sin karriär tecknat en lång rad serier, bland annat »Les trois mousquetaires du Far West«, »Costo Chien policier«, och »Fanfan et Frimousse«. Han var sedan barnsben fascinerad av Disney-stilen och älskade filmer som »Snövit« och »Dumbo« och kanske allra mest figuren Musse Pigg. 1979 kom Claude till *Le journal de Mickey* (Frankrikes stora Disney-tidning), och bidrog under många år med serier och illustrationer till denna tidning. Han gjorde även de flesta omslagen till de franska albumutgåvorna med Disneyserier. År 1985 deltog Marin i skapandet av »Disney-babies«, och gjorde bland annat grundmallen för hur andra tecknare runt om i världen skulle teckna dessa figurer.

Babyversioner av Disneys menageri skapades av Claude Marin på 80-talet.

STORBRITANNIEN

► NY BRITTISK SERIETIDNING. Det finns långt gångna planer på att äntligen börja nysatsa på en brittisk serieproduktion för ungdomspublik igen. Samtidigt som tidningen *2000 AD*:s nya ägare på spelförlaget Rebellion drar på, förbereder förläggaren Derek Lord en ny tidning som skall heta *Eureka*, och »är avsedd att fylla luckan mellan *The Beano* och *2000 AD*«. Resultatet skall bli en 64-sidig månadstidning av klassisk europeisk *typ (med fortsättningsserier i 8-sidors*-avsnitt, vilka sedan kan samlas i album), och de smakprov som publicerats (av tecknaren John Ridgeway) ser välgjorda ut. Stämningen förefaller dock medvetet ha hållits lite gammaldags, och jämförelser med klassiska brittiska tidningen *The Eagle* (»Dan Dare« med flera serier) ligger nära till hands.

SCHWEIZ

► »CORTO MALTESES« skapare Hugo Pratt bodde ju sina sista år i schweiziska Lausanne, och etablerade under den tiden goda kontakter med folket bakom seriefestivalen i likaledes schweiziska Sierre. Arrangörerna bakom Sierre-festivalen har på senare år dragit igång ett året runt-öppet seriecentrum i staden, och nu har man som donation fått ta emot hela Pratts efterlämnade bibliotek på mer än 17 000 titlar. Det hela passar extra bra eftersom Sierre strävar efter att etablera ett nationellt bibliotek just för serielitteratur.

USA

► FÖRSÄLJNINGEN av serier ökar igen i USA efter år av nedgång. Framför allt är det samlingsvolymer, »graphic novels«, och andra bokliknande utgåvor som svarar för ökningen.

Brandy i »Liberty Meadows« skall gifta sig, men inte med seriens nördige huvudfigur Frank. Det är premissen i de sista dagsstripparna, men hur det går får bara serietidningsläsarna veta.

► FRANK CHOS framgångsrika strippserie »Liberty Meadows« läggs ner, trots sin popularitet. Cho har nämligen bestämt sig för att i framtiden enbart satsa på serietidningen *Liberty Meadows* (som hittills mest återtryckt material från dagsserien). För att se till att så många som möjligt tar steget från att bara läsa serier i sin dagstidning till att faktiskt söka upp och köpa tidningar och böcker innehållande serier, kommer dagsserien att avslutas med en cliffhanger, där man för att få reda på hur det går måste köpa seriehäftet »The Wedding album«. Den kommer enbart att säljas i specialaffärer för serier, för att så många nya läsare som möjligt ska upptäcka dessa.

► TRAGEDIN I USA den 11 september har gett upphov till flera välgörenhetsprojekt i den amerikanska seriebranschen. Tyvärr har den också synliggjort motsättningarna mellan förlagen. Marvel-projektet »Heroes« – en tidning med helsidesbilder av kända serietecknare på temat brandmän och poliser som arbetade med att rädda folk från katastrofen – skapade en hel del rabalder, trots att intäkterna går till brandkåren och polisen i New York samt till Röda Korset. Många serieskapare i USA arbetar under kontrakt som stipulerar att de enbart får arbeta för ett visst förlag. När Marvel gick ut och uppmanade även de serieskapare

Höstens roligaste nyheter!

LARS MORTIMER

Hälge – En måltavla berättar

Världens roligaste älg i en galen humorbok! **Hälge är jägarnas överman och samtidigt skogens oöverträffade filosof.**

Sveriges populäraste seriefigur, träffsäkert tecknad av **Lars Mortimer**, i en presentbok fylld med strippar, roliga historier, skämtteckningar och foton. **Årets fullträff!**

48 sid • 200x250 mm • inb • utk okt • ca-pris 127:-

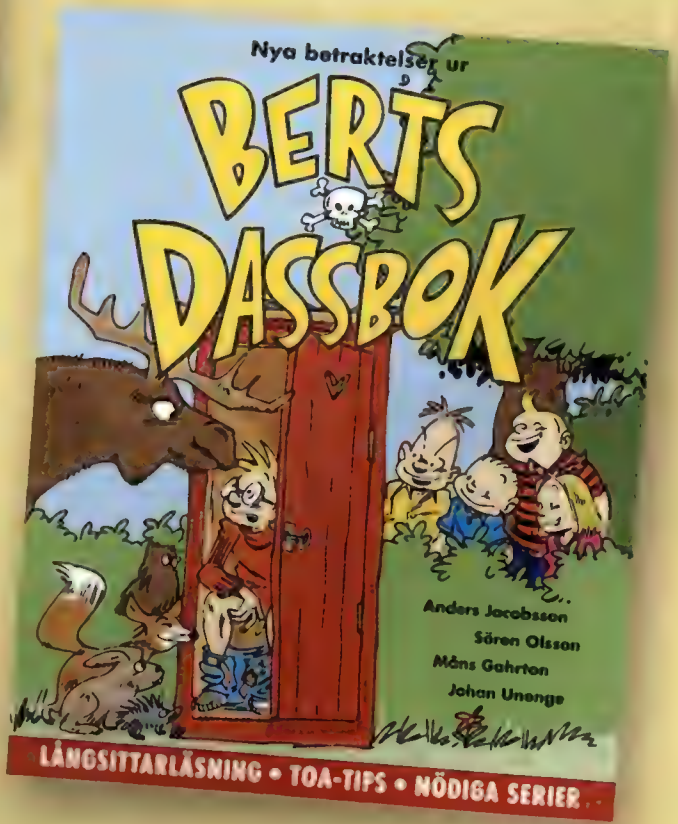

JACOBSSON/OLSSON/GAHRTON/UNENGE

Nya betraktelser ur Berts Dassbok

Bert lever! Här är en ny bok till alla Bert-törstande unga! Uppföljaren till fjolårets jättesuccé – Berts Dassbok!

Bert har låst in sig – på utedasset den här gången – för att skriva i sin dassdagbok. **Vi får knäpp läsning, roliga toatips och nya träffsäkra Bert-serier.**

En inbunden presentbok – helt i färg – som får alla unga Bert-fantaster att själva låsa in sig på toa och läsa från pärm till pärm!

48 sid • 200x250 mm • inb • utk okt • ca-pris 127:-

BOKFÖRLAGET semic

Box 1243. 172 25 Sundbyberg. Tel 08-799 30 50. Fax 08-799 30 64. www.semic.se • **Böckerna finns i bokhandeln och på varuhus.**

Nytändning för 2000 AD

Tharg, tidningen 2000 *AD:s fiktive redaktör, och den som i varje nummer får inleda med att berätta vad hans redaktörs- och serieskapardroider hittar på sedan senast.*

Den legendariska brittiska serietidningen *2000 AD* (mest känd för »Judge Dredd«) och dess systertidning *Judge Dredd Megazine* har på sistone vaknat ur en längre tids kreativ dvala. Vad ligger bakom denna pånyttfödelse? Jag ställde frågan till *2000 AD*:s avgående redaktör Andy Diggle, som förklarar.

– Förra året köpte dataspelsproducenten Rebellion både *2000 AD* och The Megazine *[från Egmont, som ägt tidningarna på senare år, men uppenbarligen inte direkt satsat på dem]*, detta var samtidigt som jag blev redaktör. Rebellions ägare Jason och Chris Kingsley är precis som jag *2000 AD*-fans sedan barnsben, och vi har jobbat hårt för att få tidningen lika vass och spännande som när vi var yngre. Om du ser ett uppsving i kreativiteten är det ett tecken på att det vi gör fungerar. Vi gillar verkligen den här tidningen och satsar allt. Det känns bra att det märks.

SKRÄCKSERIER

Jag bad Andy kommentera det faktum att det numera finns skräckserier i tidningen.

– Jag frågade folk i publiken vid en paneldebatt på seriemässan Comics 2000 vad de skulle tycka om moderna skräckserier i *2000 AD*. Nästan alla var positiva, så jag antog att jag kanske hade något här. Jag pratade med Mike Carey *[som skriver Vertigotidningen Lucifer]* på vägen ut från just den paneldebatten, och bad honom om idéer till en skräckserie för *2000 AD*. Han kom tillbaka med »Carver Hale«, en thriller som utspelas i Londons undre värd. Carver jobbar åt en maffiaboss från East End,

2000 *A.D, veckotidningen som för många kommit att symbolisera de senaste årtiondenas brittiska serieproduktion.*

men blir dödad redan i första avsnittet. Han väcks till liv av demonen Cheleb – helvetets vapensmed – som äger kulan som sitter i Carvers hjärta, och som ger Carvers hagelgevär övernaturliga krafter.

Jag köpte också *[författaren]* Gordon Rennies »Necronauts«. Den utspelar sig på 1920-talet och är inspirerad av H. P. Lovecrafts Cthulhu-berättelser. I stället för att använda fiktiva personer tyckte Gordon att vi skulle befolka berättelsen med människor som funnits på riktigt – Harry Houdini, Charles Fort, sir Arthur Conan Doyle och Lovecraft själv. Allihop levde sådana egendomliga och intressanta liv, så vem behöver påhittade personer? Tecknare är Frazer Irving, och de första avsnitten har fått otroligt bra respons. Det blir nog mer skräck i *2000 AD*.

STORHETER ÅTERVÄNDER

2000 AD är känd som plantskola för den generation brittiska serieskapare som slog igenom i USA under 80- och 90-talen. Jag ber Andy kommentera det faktum att dessa storheter därmed också försvann från den brittiska marknaden.

– Jag har gjort det till policy att försöka locka tillbaka de stora brittiska serieskaparna. Många av de bästa manusförfattarna på den amerikanska marknaden är ju trots allt britter som alla inledde sina karriärer på *2000 AD* – Garth Ennis, Grant Morrison, Alan Moore, Pete Milligan – och

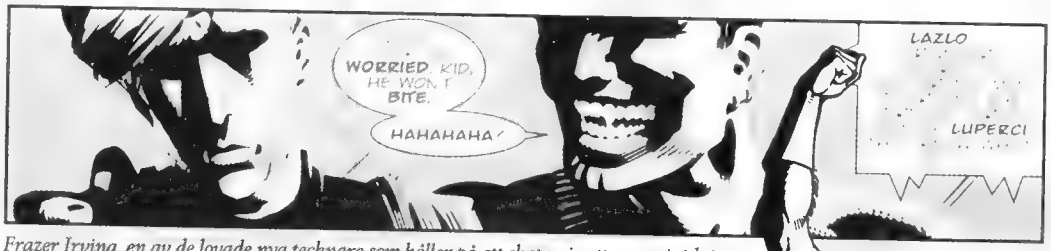

Frazer Irving, en av de lovade nya tecknare som håller på att skapa sig ett namn i tidningen.

som hade exklusiva kontrakt med andra förlag att bidra till »Heroes«, fick detta Marvels argaste konkurrent DC Comics att uppmana »sina« tecknare att inte delta. Så förtäljer i alla fall ryktet. Detta har dock sedermera dementerats av DC, vilket orsakat en både opassande och pinsam pajkastningskampanj mellan de båda förlagen. Det mindre förlaget Alternative Comics kommer att ge ut »9-11: Emergency Relief« i januari 2002. Ett stort antal serieskapare från alternativserievärlden kommer att medverka med berättelser

Amerikanska folket fick en ny sorts hjältar den 11 september, nämligen brandmän och räddningsarbetare. Det är ett resonemang som återkommer flera gånger i de välgörenhetsserier som nu skapas som reaktion på terrordåden.

om sina upplevelser i anslutning till terroristattacken i denna 128-sidiga volym. Will Eisner och Frank Cho har omnämnts bland de medverkande. Vinsten går till Röda Korset. Andra följder av händelsen blir att World Trade Center retuscheras bort ur filmen »Spiderman«, samt att tre nummer av DC/Wildstorm-tidningen *The Authority* stoppats och nu skall skrivas om. Fler effekter är säkert att vänta.

► **MARVELS AND MIRACLES** LLC heter ett företag som Neil Gaiman startat för att kanalisera förtjänsterna från ett nytt projekt för Marvel Comics, en sexnummers miniserie som inbegriper ett stort antal av Marvels hjältar och som beräknas utkomma år 2002. Pengarna ska sedan användas till att »klargöra« ägandeförhållandena vad

Miracleman, en figur som två stora namn slåss om.

jag vill få ett slut på den här situationen där vi förlorar våra mest talangfulla serieskapare till USA.

– Det är naturligtvis lite som Davids kamp mot Goliat att försöka konkurrera med DC. DC ägs av multinationella Time-Warner-AOL, och vi har ingen chans att lägga upp samma pengar. Därför försöker vi bedriva lite gerillakrig i stället. Vi är inte rika, men vi är fasen så mycket roligare att jobba för. Hos oss slipper serieskaparna all byråkrati, och de har chans att göra sånt de själva vill, sånt de aldrig skulle komma undan med i USA. Vi ser oss lite grann som ett smart litet däggdjur som ränner mellan fötterna på de stora amerikanska dinosaurerna!

Grant har återvänt till »Zenith«, Pete Milligan jobbar på nya Bad Company-avsnitt, Garth har just avslutat en Judge Dredd-serie på 12 avsnitt, och har lämnat in förslag till nytolkningar av flera av våra gamla seriefigurer – han kommer nog att skriva mer åt *2000 AD*!

NYSTART.

Även systertidningen *Judge Dredd Megazine* har fått ett nytt ansikte. Den har utökats till 100 sidor och innehåller en mix av repriser och nytt material.

– Det hela sparkades igång med helt nya Judge Dredd-avsnitt om barn som skickas iväg på »Fat Camp« så att de kan bli rundare – en satir av dagens besatthet över vikt och ätstörningar, blandat med John Wagners makalösa svarta humor.

Den andra nya serien är »Lenny Zero«, skriven av mig och illustrerad av tecknaren Jock. Ursprungligen skapade jag »Lenny Zero« för några år sedan, då jag var redaktör på *The Megazine* och behövde spara pengar till ett Frank Miller-omslag. Omslaget kom aldrig i tryck, men »Lenny Zero« blev till min stora förvåning en hit. Nu har tidningens nye redaktör bett mig om en uppföljare.

Gamle Blueberrytecknaren Colin Wilson hör till de internationella storheter som jobbar för 2000 *AD. Här är hans version av Judge Dredd.*

Även reprismaterialet väljs med omsorg: »D.R. & Quinch« av Alan Moore och Alan Davis, »Lazarus Churchyard« av Warren Ellis och D'Israeli med mera.

NYA STJÄRNOR

Detta om gamla storheter. Jag frågar Andy om det finns några nya förmågor i hans stall som vi snart får höra talas mer om.

– Frazer Irving och Jock som jag redan nämnt är definitivt på väg upp. Kev Walker har hört till våra trogna tecknare i flera år med sina målade serier. På senaste tiden har han ändrat stil, och satsat på tunga svarta tuschlinjer och diskret datorfärgläggning i europeisk stil. Det påminner lite om vad Mike Mignola gör i »Hellboy«, och har börjat få folk att verkligen titta till.

– En annan kille du bör hålla ögonen på är Andy Clarke. Han har utvecklat en känslig och detaljrik tuschstil som är otroligt snygg, lite i stil med Travis Charest. Han jobbar med en ny serie om punkhjälten »13«, och kommer nog att slå igenom med den serien.

SERIEALBUM

Utöver tidningarna då? Jag frågar Andy vad vi mer har att vänta oss från Rebellions serieavdelning.

– Vi har nyligen ingått ett nytt samarbetsavtal med brittiska Titan Books, som gav ut *2000 AD*-serier i albumutgåva redan på 80-talet. Det samarbetet har legat nere på senare år, men nu återuppväcker vi det. Vi försöker nå en bredare publik, även i USA, och marknadsför albumen på ett sådant sätt att namnet *2000 AD* tydligt framgår.

– Vi försöker skapa en balans mellan klassiker och material av de »nya« heta serieskapare som det är stor efterfrågan på i USA. Titan kommer att ge ut ett nytt album i månaden, och med över 35 000 sidor material i arkiven har vi mycket att välja på!

FRAMTIDEN

Sedan den här intervjun gjordes har Andy Diggle efter framgångar med »Lenny Zero« valt att lämna redaktörsposten på *2000 AD* för att skriva på heltid, men hans efterträdare tänker fortsätta göra tidningen i samma anda, samtidigt som redaktionen kring årsskiftet flyttar ihop med Rebellions övriga verksamhet.

Andra *2000 AD*-nyheter är internetsajten *www.2000adonline.com*, nya filmatiseringar av »Judge Dredd« inom en snar framtid (Shoreline Entertainment har köpt filmrättigheterna och förbereder just nu två filmer), flera dataspel byggda på figurer ur tidningens sortiment och återkommande seriemässor med fokus på *2000 AD*. Till detta kommer planer på *2000 AD*-romaner och en del annat. Framtidsutsikterna är uppenbarligen goda för det återuppväckta förlaget.

JONAS VESTERLUND

»Carver Hale«, ännu en av de nya skräckserier som dykt upp i 2000 *AD på sistone.*

gäller figuren Miracleman, som både Gaiman och Todd McFarlane gör anspråk på, och sedan en tid ligger i rättslig tvist om. McFarlane har tidigare annonserat att han ämnade introducera figuren i sin tidning *Hellspawn*, men detta är åtminstone för tillfället lagt på is. Gaiman har å sin sida sagt att han tänker ge ut den återstående biten av Miracleman-sviten »The Silver Age«, som avbröts då den dåvarande utgivaren Eclipse gick i konkurs för några år sedan, och där en del material sedan länge ligger färdigt. Han har också för avsikt att skriva ytterligare en svit i serien, betitlad »The Dark Age«. Gaiman har aven sagt att alla fortjänster som framtida serier med Miracleman genererar, efter det att upphovsmännen har fått betalt, skall gå till välgörande ändamål. Man skulle naturligtvis önska att herrar McFarlane och Gaiman gjorde upp i godo utanför rätten, och sedan donerade de jättebelopp de i så fall sparar in på advokatarvoden till välgörenhet. Det skulle säkert röra sig om en vacker slant.

► **»HOWARD THE DUCK«** återuppstår på Marvels nya vuxenetikett Max nästa år – skriven av seriens skapare Steve Gerber – och man trycker också om seriens första publiceringsrunda som en tjock samlingsvolym i Esssentials-serien. Detta är något av en överraskning för många, dels eftersom Gerber svurit att aldrig mer arbeta för Marvel, dels eftersom Disney hotat stämma Marvel om Howard ser ut som Kalle Anka (jämför Disneys utspel mot Arne Anka i Sverige). Gerbers efterträdare löste en gång i slutet på seriens första publiceringsrunda det senare problemet genom att ändra figurens proportion så att den kom att se annorlunda ut, men i så fall kräver det att man ritar om varenda sida i Essentials-volymen. I första numret av nya tidningen uppträder Howard för säkerhets skull som mus, vilket väl borde eliminera problemet. Bara han nu inte är alltför lik Musse!

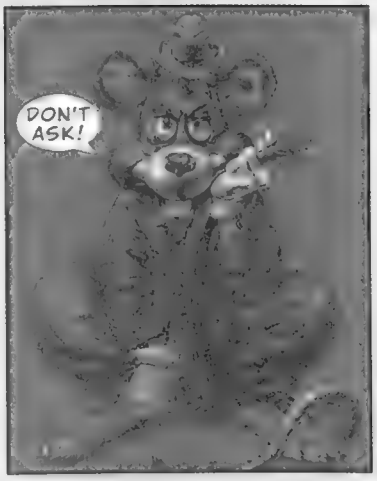

Steve Gerbers figur Howard the Duck, som mus...

► **HUMANOIDS** Publishing skall nästa år ge ut en ny, amerikansk version av franska *Metal Hurlant*, med bibehållet originalnamn. Serietidningen kommer att publicera serieskapare från såväl Europa som Nord- och Sydamerika.

► **IMAGE FIRAR** i februari 2002 sitt tioårsjubileum med att ge ut en

Dennis »pappa« är död

Hank Ketcham med sonen, förebilden till figuren Dennis.

Dennis »pappa« Hank Ketcham dog i juni 2001, 81 år gammal. Dödsorsaken var hjärtfel, men Ketcham var också sjuk i cancer. Redan 1994 överlät han i stort sett produktionen av serien, som fortfarande går i mer än 1 000 tidningar världen över, på sina två medarbetare. I stället hängav han sig åt sin favoritsysselsättning – att måla porträtt av jazzmusiker.

Henry King Ketcham föddes den 14 mars 1920 i Seattle, Washington. Han ville tidigt bli tecknare, och arton år gammal avbröt han sina studier för att arbeta som animatör, först hos Walter Lantz och sedan hos Disney (där han bland annat arbetade på »Pinocchio« och »Fantasia«). Medan han gjorde militärtjänst 1941–45 skapade han sin första serie, »Half Hitch«, om en matros i amerikanska flottan.

Därefter arbetade han några år som frilanstecknare för dagspressen, bland annat med skämtteckningar. När »Dennis« föddes den 12 mars 1951 var det följaktligen i form av en dagligen återkommande skämtteckning med fasta figurer. Denna blev emellertid så populär att Ketcham följde upp med en söndagssida i traditionellt serieutformat. Figuren Dennis bygger på Ketchams son med samma namn, och den engelska titeln »Dennis the Menace« härrör från Ketchams första fru, som en dag stormade in i Ketchams studio och kallade deras fyraåriga son »a menace« (ung. en ren plåga) sedan han hade rivit ner allting i rummet där hon trodde han låg och sov middag.

Serien firade alltså 50-årsjubileum i år, men har förändrats förvånansvärt lite sedan starten. Dennis är fortfarande ett femårigt busfrö, en slags blandning av oskyldighet och uppstudsighet. »Upptåg och bus verkar följa vart än Dennis går, men det är alltid som följd av goda intentioner, missriktad hjälpsamhet, godhjärtad generositet, samt kanske en överaktiv sköldkörtel«, skrev Ketcham i sin självbiografi »The Merchant of Dennis The Menace« som utkom 1990. Att Dennis pappa är baserad på Ketcham själv förstår man när man ser foton från den tiden.

Verklighetens Dennis hade på senare år ingen kontakt med sin far. Traumatiska upplevelser under Vietnamkriget gjorde honom psykiskt sjuk, och relationerna mellan far och son återhämtade sig aldrig.

Trots att serien byggde på Ketchams eget liv, anlitade han tidigt medarbetare i form av skämtkläckare, och angav gruppmetoden som anledningen till att serien överlevt så länge. »Den i humorbranschen som inte ser till att omge sig med människor med idéer tänker inte klart«, sa han i en intervju 1994. »Antingen får du nöja dig med ett mediokert resultat – eller också bränner du ut dig.«

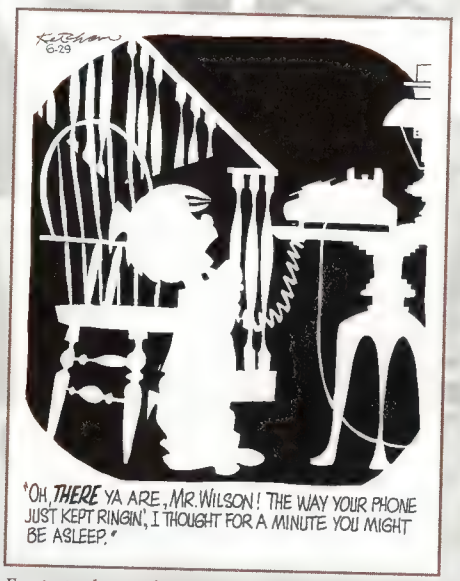

En tjusig skämteckning signerad Hank Ketcham från 70-talet.

Ketcham och hans stora passion jazzmusiken.

Dennis har visat sig vara en livskraftig figur. 1955–70 utkom Dennis the Menace som serietidning i USA, och det har även getts ut ett stort antal bästsäljande samlingar med de dagliga skämtteckningarna. I Sverige har Dennis haft egen serietidning i omgångar ända sedan 1958, delvis med svenskproducerat innehåll. Det har även gjorts barnböcker, en musikal, samt en TV-serie från slutet av 50-talet i vilken man knappt känner igen seriens underfundiga, tillgamla busfrö. 1993 följde en biofilm som i högre grad byggde på serien, och där den oefterhärmlige Walter Matthau spelade rollen som den plågade grannen Farbror Nilsson.

Mellan 1960 och 1977 var Ketcham bosatt i Genève i Schweiz för att få arbetsro. Därefter flyttade han tillbaka till USA och Monterey där han hade sin tecknarateljé. Som ett passande minnesmärke över denne veteran har nu en lekplats i närheten uppkallats efter serien.

FREDRIK STRÖMBERG

128-sidig bok med hårda pärmar kallad just »Image Comics«. De kvarvarande grundarna Marc Silvestri, Erik Larsen, Todd McFarlane och Jim Valentino skriver och tecknar var sin historia med sina respektive serier »Cyberforce«, »Savage Dragon«, »Spawn« och »Shadowhawk«. Dessutom kommer utgåvan att innehålla artiklar om nämnda herrars delförlag inom Image.

► **FRANK MILLER** har ju återvänt till sin största framgång någonsin, »Batman: The Dark Knight returns«, med uppföljaren »Batman: The Dark Knight Strikes Again«. Den åldrade Batmans fortsatta öden och äventyr skildras i tre 80-sidiga tidningar under vintern. I november gav Dark Horse ut en tioårsjubileumsutgåva av »Sin City«, och nästa år är det dags för nästa del i sviten, »Sin City: The Hard Goodbye« – den länge efterlysta uppföljaren till »That Yellow Bastard«. Miller jobbar också på en serieversion av Jesu liv, ett arbete som han kommenterat så här: »Jag har lärt mig att man inte skall låta sig

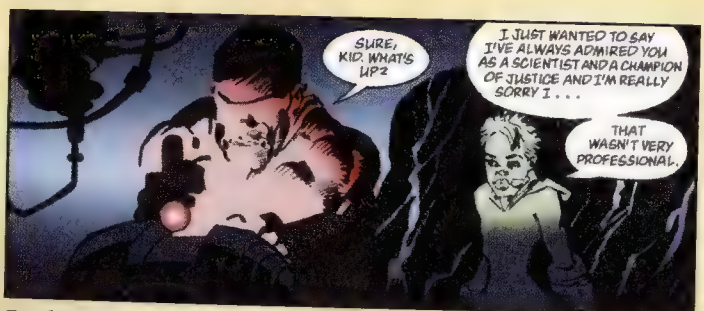

Frank Miller återvänder till sin hyllade version av Läderlappen i »Batman: The Dark Knight Strikes Again«.

MAMMAS GATA

"Mammas Gata" är en klassisk prisbelönt humorserie med något så ovanligt som en pensionär, en ingenjör och en tax i huvudrollerna.

Morsan, hennes son Boris och Basse ger alltid läsarna ett gott skratt – och ibland något att tänka på.

EN SVENSK HUMORSERIE

av

Håkan Mattsson

Välkommen att kontakta

Bulls Press

Tulegatan 39 • Box 6519 • 113 83 Stockholm

Tel. 08-555 206 00 • Fax 08-555 206 65 • e-post: sales@bulls.se

Magister Lämpels bibliotek

Bland de saker som Seriefrämjandet gör för att främja seriernas sak i Sverige är utgivning av böcker med och om serier en viktig del. Det kan vara rena serieutgåvor, faktaböcker om serier, konstböcker med mera som har med serier att göra. Vi vill helt enkelt ge tillskott till den oerhört eftersatta sekundärlitteraturen om tecknade serier, och belysa detta ämne från olika vinklar. »Magister Lämpels bibliotek« är samlingsnamnet för denna Seriefrämjandets egna bokutgivningen. Delvis handlar det om böcker som vi helt själva ger ut, men det rör sig även om böcker som vi ger ut i samarbete med andra förlag.

Vi har många framtida utgivningsprojekt för »Magister Lämpels bibliotek«. På gång är bland annat en bok om seriernas historia, fler skissböcker, en bok om Modesty Blaise med mer, med mera. Information om dessa böcker kommer efter hand här i Bild & Bubbla och böckerna erbjuds alltid till lägre priser för medlemmar i Seriefrämjandet.

Den märkliga historien om Allan Röde

En komplett utgåva av den prisbelönte Mats Källblads (känd för bland annat »Garagedrömmar«, »Vakna laglös« och »Vimmelgrind«) serier om den rebelliske Allan Röde. Figuren Allan Röde var ett av de mest populära inslagen i tidningen Svenska serier, men trots det fanns det ett helt, outgivet 70-sidigt äventyr med denna figur. Detta samt alla andra historier med Allan Röde, inklusive den allra första opublicerade historien, har vi nu samlat i en komplett utgåva.

130 sidor i svartvitt (1998)
Pris: 179:– (229:– för icke medlemmar)
Best.nr: 001

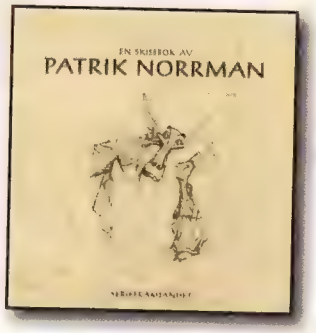

En skissbok av Patrik Norrman

En skissbok, det vill säga en samling med opublicerat material från olika serietecknare, med material från en av Sveriges säkraste tecknare: Patrik Norman. Norman har till denna bok valt ut ett stort antal skisser, teckningar och färdigtuschade bilder från sitt stora arkiv och vi har sammanställt dem till en bok med introduktion och personliga kommentarer av Norman själv. En direkt inblick i skapandeprocessen.

52 sidor i svartvitt (1999)
Pris: 99:– (139:– för icke medlemmar)
Best.nr: 002

100 oumbärliga seriealbum (Btj)

Boken innehåller en presentation av 100 av de bästa serialbumen på svenska. Boken är avsedd att sprida kunskap om serier och visa på den bredd som seriemediet spänner över idag. Varje serialbum presenteras utförligt med bakgrundsinformation om författare, tecknare, vidareläsning med mera, vilket gör denna bok till såväl ett uppslagsverk som en inspirationskälla. Författare är Seriefrämjandets ordförande Fredrik Strömberg.

164 sidor i svartvitt (Btj 1999)
Pris: 260:– (325:– för icke medlemmar)
Best.nr: 003

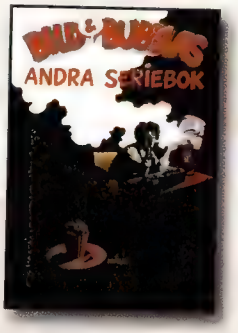

Bild & Bubblas andra seriebok

Detta är en omfattande genomgång av den anglosaxiskt ledda revolution som skedde inom de tecknade serierna under 80- och 90-talet. I denna tjocka (över 350 sidor) bok finner du intervjuer med och artiklar om de främsta engelskspråkiga serieskaparna från denna period med allt från Kalle & Hobbes Bill Watterson och Opus Berke Breathed till bröderna Hernandez, Mary Fleener och Chester Brown. Till varje artikel följer ett urval serier av varje avhandlad serieskapare.

356 sidor i svartvitt (1992)
Pris: 165:– (215:– för icke medlemmar)
Best.nr: 004

En skissbok av Joakim Lindengren

Denna skissbok innehåller material från den mångsidige Joakim Lindengren. Här samsas ett stort antal skisser, teckningar och färdigtuschade bilder från Joakims hela karriär som inkluderar serier som Krystmarodören, Bjarne och Bempa blir bikers och Kapten Stofil. Här finns allt från riktigt tidiga serier till material från Joakims senaste barnboksprojekt. Introduktion och personliga kommentarer av tecknaren själv.

52 sidor i svartvitt (2000)
Pris: 99:– (139:– för icke medlemmar)
Best.nr: 005

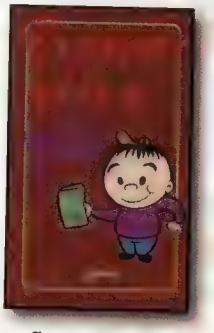

Fanzine-index 2001 (Optimal)

Detta är en bok som grundligt går igenom de svenska underground-serietidningarnas historia. På över 500 sidor i pocketformat kan man läsa 26 intervjuer, 120 sidor serier samt ett index över innehållet i 630 olika titlar. Ambition har varit att täcka in allt som har givits ut i Sverige från cirka 1970 och fram till idag. Boken är skriven och sammanställd av Ingemar Bengtsson (redaktör) och Gunnar Krantz.

544 sidor i svartvitt (Optimal, 2001)
Pris: 60:– (80:– för icke medlemmar)
Best.nr: 006

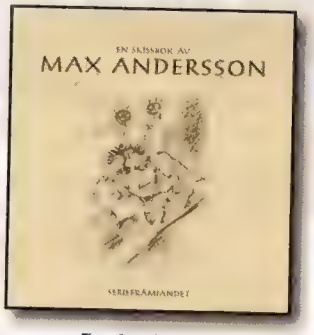

En skissbok av Max Andersson

Denna skissbok är fylld av underliga skapelser signerade tecknaren Max Andersson. Andersson tecknar svarta, dystopiska framtidsvisioner där döda ting ofta blir levande och det galna snarare är norm än undantag. Detta genomsyrar hela boken i vilken presenteras allt från skisser av omslaget till hans mest kända album »Pixy«, alternativa versioner av Bilpojken och Pistolen Johnny till mindre kända alster som skivomslag etc.

52 sidor i svartvitt (2001)
Pris: 99:– (139:– för icke medlemmar)
Best.nr: 007

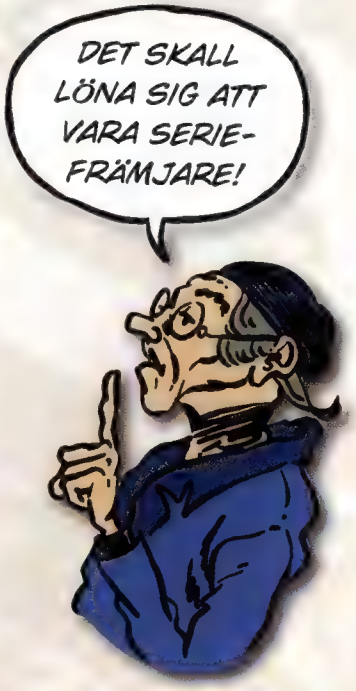

Walt Kelly
– en seriemonografi

I »Walt Kelly – en seriemonografi« presenteras den amerikanske serieskaparen Walt Kelly och hans berömda fabeldjursserie »Pogo« av serieexperten Claes Reimerthi. »Pogo« var en av de klassiska dagspresserierna, och bidrog starkt till att utveckla seriernas formspråk och ämnessfär. I boken skildras Walt Kellys liv och karriär, serien, figurerna presenteras och det redogörs för seriens nyskapande politiska satir under McCarthy-eran i början på 50-talet.

130 sidor i svartvitt
Pris: 129:– (169:– för icke medlemmar)
Best.nr: 008

Serienegern
– en bildberättelse om fördomar

Serieneger, får man uttrycka sig så? Ja, om man som författaren till den här boken, vill genomlysa ett så infekterat ämne som rasism får man inte väja för att använda laddade begrepp. Det här är en bok om hur färgade personer har framställts i tecknade serier. Skildringen sträcker sig över drygt hundra år och vi får följa en utveckling från uttalat rasistiska bilder till de mer nyanserade bilderna av i dag. Boken är skriven av Fredrik Strömberg.

160 sidor i svartvitt
Pris: 149:– (189:– för icke medlemmar)
Best.nr: 009

Norge och Danmark

Om du bor i Norge eller Danmark kan du undvika bankernas extrakostnader genom att sätta in pengarna på följande konton: *Norge: Postgiro 0814 43 72108 (TEGN). Danmark: 8578244 (Rackham).* Priserna gäller i respektive lands valuta, det vill säga att man i Norge betalar ovan angivna priser i norska kronor och i Danmark i danska kronor. Medlemspriset gäller även abonnenter på TEGN.

Två nya böcker om serier!!!

Gör så här:

- Betalningen sätter du enklast in på postgiro 17 36 15-6. Betalningsmottagare är Seriefrämjandet.
- Ange beställningsnummer, titel samt pris för de böcker du vill beställa.
- Frakt ingår i priset.
- Skriv ditt medlemsnummer (du hittar medlemsnumret på adressetiketten på B&B:s baksida).
- Fyll i ditt namn och din adress.
- Om du mot förmodan inte skulle vara medlem, så går det bra att samtidigt betala 245:– (175:– om du är under 18 år) för ett års medlemskap i Seriefrämjandet.
- Glöm för all del inte att det går alldeles utmärkt att samtidigt skänka lite pengar till »Änkan Boltes fond för serielösa barn«.

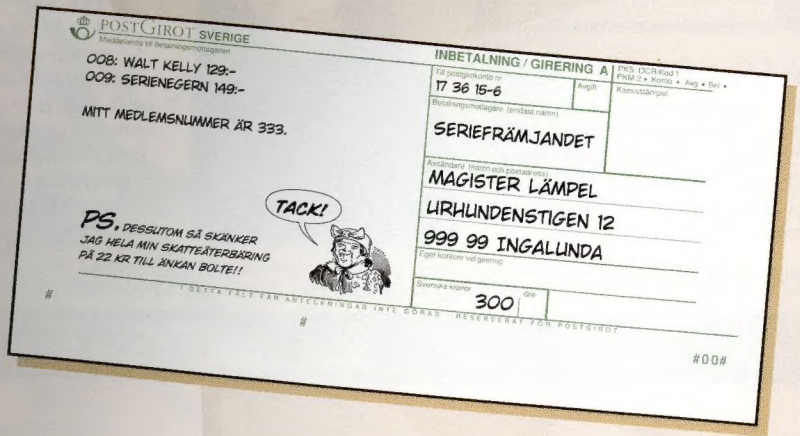

skrämmas av en omfattande historisk bakgrund. Gör man bara tillräckligt bra research och ger det den tid som behövs, blir historien en skattkammare att ösa ur. Medan jag skriver och tecknar ›Batman: The Dark Knight Strikes Again‹ samlar jag böcker som förberedelse till ›Jesus‹, som helt säkert blir den svåraste serie jag någonsin har gett mig på. Men det svåraste är alltid det roligaste.«

► **JAMES KOCHALKA** hamnade nyligen i konflikt med tidningen *The Burlington Free Press*, som fram till nu publicerat hans dagboksserier. Kochalka berättar att han ställdes inför ultimatum – att skriva på ett kontrakt som klargjorde att han arbetade på uppdrag, det vill säga att tidningen ägde upphovsrätten till hans serie, eller att sluta. Detta eftersom serien inte var syndikerad utan distribuerades av Kochalka själv. Kochalkas dagboksserie återfinns bland annat i samlingsvolymen »The Sketchbook Diaries«, som nominerades till årets Ignatz Award för bästa serie. Samtidigt har Kochalka gjort ett av sina mest kommersiella jobb hittills, genom att ställa upp med en charmig ufyllnadsserie i Hulks egen titel.

► **AL DAVIDSON**, mest känd för sina Vertigo-titlar, planerar att göra en uppföljare till sitt hyllade självbiografiska seriealbum »The Spiral Cage«, som gavs ut av brittiska Titan år 1990. »The Spiral Cage« handlar om Davidsons upplevelser som handikappad, och uppföljaren »Scar Tissues« kommer att handla om hur han utsattes för övergrepp som barn. Davidson vill dock poängtera att berättelsen har en positiv grundton och fokuserar på hur han tog sig igenom dessa upplevelser och använde dem för att hjälpa andra med liknande upplevelser. Berättelsen skall återges i tre olika stilar: en realistisk för de verkliga händelserna, en »barnslig« för att återge hur han som barn tolkade det som hände, och slutligen sidor med vitt tusch på svart papper för drömsekvenser. Även en tredje del planeras, i vilken Davidson skall berätta om ett stadium i sjukdomsförloppet då han (tillfälligt) förlorade synen, och vad detta innebar för honom som skapande person.

En bild från James Kochalkas underbara Hulk-historia från Hulk Annual 2001, i vilken Hulken enbart går runt och är förbannad på regnet.

► **JOHNNY CRAIG**, känd från förlaget EC när det begav sig, avled i september. Craig, som egentligen hette John Thomas Alexis Craig, föddes 1926 och inledde sin karriär redan 1938. Han arbetade för ett stort antal förlag innan han hamnade på EC i slutet av 40-talet. Han var alltså med redan från starten när William Gaines tog över och ändrade förlagets inriktning till science fiction-, krigs- och skräckserier. Craig blev en av förlagets mest inflytelserika och uppskattade tecknare, och koncentrerade sig framför allt på skräckserierna, i vilka hans realistiska stil fungerade väl. Efter det att den moralpanik som uppstod vid mitten av 50-talet tvingat bort EC från serietidningsmarknaden, arbetade Craig som reklamtecknare, men gjorde då och då även serier för förlag som Warren, DC, och Marvel fram till början av 70-talet då han lämnade seriebranschen för gott.

► **WILDSTORM HAR**, i likhet med Marvel, också skaffat sig en vuxenetikett, »Eye of the Storm«, som drar igång i april 2002 med bland annat nystarter för *The Authority* och *Wildcats*.

► **MARVEL HAR BESLUTAT** sig för att slopa nästa års annuals, det vill säga de årliga extratjocka numren av de reguljära titlarna. I stället ska tidningarna utkomma med 13 normaltjocka nummer per år.

► **»SAGAN OM RINGEN«** har biopremiär och DC Comics hakar skamlöst på vågen med en Elseworlds-special betitlad »JLA: Riddle of the Beast« som utspelas i en Tolkien-inspirerad värld. Alan Grant skriver och Glenn Fabry med flera målar. ◄

NÄSTA NUMMER *utkommer i Mars 2002*

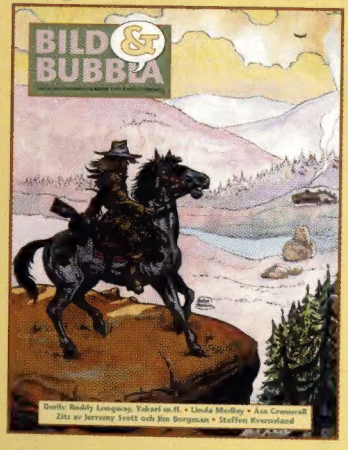

◄ DERIB
En artikel om denna schweiziska serieskapare som gjort några av världens bästa serier om den amerikanska västern, som till exempel »Buddy Longway« och »Yakari«.

LINDA MEDLEY ►
En intervju med den amerikanska serieskaparen bakom »Castle Waiting«, en charmig berättelse som kombinerar klassiska sagofigurer med ett modernt serieberättande.

JERRY SCOTT OCH JIM BORGMAN ▼
En artikel om de framgångsrika amerikanska serieskaparna Jerry Scott och Jim Borgman, som tillsammans och i samarbete med andra skapat populära strippserier som »Zits« och »Baby Blues«.

ÅSA GRENNVALL ►
En intervju med en av de senaste årens mest omskrivna svenska serieskapare, som chockade många med sitt starka debutalbum »Det känns som hundra år«.

DESSUTOM ►
Recensioner, nyheter, krönikor med mera i en blandning som spänner över hela seriemediet.

Prenumerera
Vill du ha detta nummer (och de följande tre, d.v.s. en årgång) hem i brevlådan sätter du in 245 kr (175 kr för dig under 18 år) på pg 17 36 15-6, Seriefrämjandet. • Abonnement koster 260 kr for fire nummer og betales til 0814 43 72108 (TEGN A/L, Nico Hambros vei 4, 0969 Oslo)

Nr 1 ★ 2002 Pris 25:-

ny!

CARTOON NETWORK

www.cartoonnetwork.nu

THE POWERPUFF GIRLS

KOMMER DEN 15 JANUARI!

-BLAD
tur sendes til:
GN A/L
co Hambros vei 4
0969 Oslo
ORWAY

BAMSE BIBLIOTEKET

E NU! I volym 3 kan du läsa ännu fler av de första spännande äventyren ur serietidningen BAMSE.

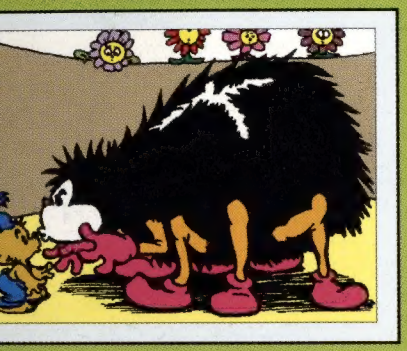

Saknar du någon gammal BAMSE - tidning från 1974 i din samling?

Nu kan du få alla tidningarna från och med starten 1973 fint inbundna som böcker med hårda pärmar. Tidningarna är återgivna precis som de såg ut när de trycktes första gången. Det är samma fantasi - fulla omslag och roliga äventyr.

BAMSE-bibliotekets volym 3 innehåller BAMSE-tidningarna nummer 1-6 från 1974. Här kan du läsa om bl.a. "Bamses rymdfärd" och du får även träffa världens ende och bäste Pellefant som flyttade in i BAMSE-tidningen nummer 3 1974. Allt är tecknat och berättat av Rune Andréasson som redan 1962 skapade den figur som han blev mest känd för, **"BAMSE - världens starkaste björn".**

Du kan också börja samla på BAMSE-biblioteket och få böckerna direkt hem till dig. Vår kundservice ger mer information.
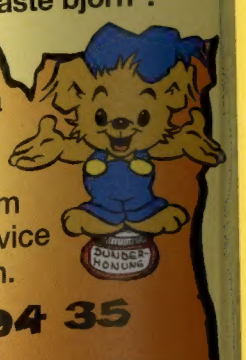
040 -693 94 35